

ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

อัครินทร์ สมศักดิ์

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

อัครินทร์ สมศักดิ์

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM

ARKKARIN SOMSAK

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF POLITICAL SCIENCE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
B.E.2567 (2024)

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	**ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา**
ชื่อนักศึกษา	:	**อัครินทร์ สมศักดิ์**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต**
ปีพุทธศักราช	:	2567
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลักร่วม	:	**ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณบดีคณะสังคมศาสตร์ .....
(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ผศ.)

คณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ เผือกคง)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....
(รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม) .....
(ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร)

กรรมการ .....
(พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร, ดร.)

กรรมการ .....
(พระครูปลัด อธิษฐ์ สุวฑโฒ, ดร.)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dissertation Topic	:	The Political Leader in Democratic System According to Buddhism
Student's Name	:	Arkarin Somsak
Degree Sought	:	Doctor of Political Science
Anno Domini	:	2024
Advisor	:	Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew
Co-Advisor	:	Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Doctor of Political Science.

Dean of Faculty of Social Sciences .....

(Phramaha Surakrai Jinabuddhisiri, Asst. Prof.)

Dissertation Committee :

Chairman .....

(Assoc. Prof. Dr. Chaiwat Phuakkhong)

Member (Advisor) .....

(Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew)

Member (Co-Advisor) .....

(Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon)

Member .....

(Phramaha Ekkawin Piyaweero, Dr.)

Member .....

(Phrakhrupalad Athit Suvaddho, Dr.)

Copyright of Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์ : **ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา**
ชื่อนักศึกษา : **อัครินทร์ สมศักดิ์**
ชื่อปริญญา : **รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต**
ปีพุทธศักราช : **2567**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : **รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : **ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร**

ดุษฎีนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา 3) เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน และจัดเวทีเสวนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนาต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำในการบริหาร คือ 1) การบริหารตน คือ ผู้นำต้องมีคุณสมบัติทางกาย ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความอดทน มีความตื่นตัว กระฉับกระเฉง มีความเสียสละ ทางวาจา ได้แก่ สงบเสงี่ยม ไม่ถือตัว ไม่วางอำนาจ ใช้วาจาในทางสร้างสรรค์สร้างพลังใจให้กับทีมงาน และทางใจ (ความคิด) ได้แก่ มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ตั้งอยู่บนหลักของความถูกต้อง ปราศจากความลำเอียง มีความภักดีต่อองค์กร และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 2) การบริหารคน คือ ผู้นำต้องมีการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ผ่านขั้นตอนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน การบำรุงรักษาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร และการประเมินผลการปฏิบัติงาน 3) การบริหารงาน การจัดการประสิทธิภาพผ่านการปฏิบัติงานที่มีความฉับไว ความถูกต้องแม่นยำ ความรู้ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์

2. ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วย 3 หลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ดังนี้ 1) หลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน ได้แก่ จักขุมา (มีวิสัยทัศน์) วิธูโร (มีทักษะในการทำงาน) นิสสยสัมปันโน (การมีทักษะการสื่อสาร) 2) หลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน ได้แก่ ทาน (เสียสละเพื่อส่วนรวม) ปิยวาจา (การใช้วาจาในทางสร้างสรรค์) อัตถจริยา (มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ) สมานัตตตา (การวางตัวเป็นกลาง) 3) หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน ได้แก่ ฉันทะ (การมีใจรักในงานที่ทำ) วิริยะ (ความพากเพียร มุ่งมั่น) จิตตะ (สมาธิ จดจ่อและรับผิดชอบ) วิมังสา (การมีปัญญาและเหตุผล)

3. ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผ่านรูปแบบที่เรียกว่า SPA Model ประกอบด้วย **S (Self Management)** คือ การบริหารตน โดยการนำหลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน ได้แก่ จักขุมา มีวิสัยทัศน์ เห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้า วิธูโร มีทักษะในการทำงาน มีความรู้อย่างละเอียดในงาน นิสสยสัมปันโน การมีทักษะการสื่อสารมนุษยสัมพันธ์ดี **P (People Management)** คือ การบริหารคน โดยการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน ได้แก่ ทาน คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวม ปิยวาจา คือ พูดจาสร้างสรรค์ อัตถจริยา คือ มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น สมานัตตตา คือ การวางตัวเป็นกลาง ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียมการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย และ **A (Administration)** คือ การบริหารงาน โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน ได้แก่ ฉันทะ คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ วิริยะ คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท จิตตะ คือ เป็นสมาธิ ทุ่มเท ตั้งใจ จดจ่อและรับผิดชอบ วิมังสา คือ การมีปัญญาและเหตุผล

คำสำคัญ : ผู้นำทางการเมือง, ระบอบประชาธิปไตย, พระพุทธศาสนา

Abstract

Dissertation Topic	:	**The Political Leader in Democratic System According to Buddhism.**
Student's Name	:	**Arkkarin Somsak**
Degree Sought	:	**Doctor of Political Science**
Anno Domini	:	**2024**
Advisor	:	**Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew**
Co – Advisor	:	**Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon**

The objectives of this research were as follows : 1) to analyze the general conditions regarding political leaders in a democracy according to Buddhist principle, 2) to analyze factors that help in promoting political leaders in a democracy according to Buddhist principles, 3) to create a body of knowledge. About political leaders in a democratic system following Buddhist principles This research is qualitative research by collecting document data In-depth interviews with 25 person and a group discussion stage from 10 person. Research tools include interview and from data analysis using descriptive methods.

The findings were as follows :

1. General conditions of political leaders in a democracy according to Buddhist guidelines Must be a person who has management qualities, consisting of 3 aspects: 1) Self-management, which means leaders must have physical qualities, including human relations, patience, alertness, and agility. Verbal, including being calm, not arrogant, not overbearing, there is sacrifice, using words in a constructive way create motivation for the team and mentally/thoughts include being fair Honesty is based on the principle of correctness. free from bias Be loyal to the organization and have a broad vision. 2) People management: Leaders must allocate people to suit their knowledge and abilities go through the recruitment and selection process of personnel. Arrangement of personnel to work personnel maintenance Personnel development and performance evaluation. 3) Administration: Managing efficiency through rapid work performance. Accuracy, knowledge, experience and creativity.

2. Factors that help promote political leaders in a democracy According to the Buddhist guidelines, it consists of 3 principles used in self-management, people management, and work management as follows: 1) Papanikkadhamma principles used in self-management, including Chakkhuma (having vision), Vithuro (having skills in work) Nissayasampanno (Having communication skills) 2) The 4 principles of Sangha Vatthu used in managing

people: Dana (sacrifice for the public), Piyavaja (use of speech in a creative way), Atthacariya (sincerely volunteering to help others). Samanatta (neutrality) 3) The 4 principles of Iddhipada are used in management: Chanda (love for work), Viriya (perseverance, determination), Citta (concentration, focus and responsibility), Vimansa (having wisdom and reason).

3. Political leaders in a democratic regime, according to Buddhism, through a model called the SPA Model, consisting of S: self-management by using the principles of Papanikadhamma in self-management, namely Chakkhuma, having vision and seeing continuous and long-term development; Vithuro, having work skills and detailed knowledge of work; Nissayasampanno, having communication skills and good interpersonal skills; P: people management by using the principles of Sanghavatthu 4 in people management, namely Dana, which is sacrificing for the collective good; Piyavaca, which is constructive speech; Atthachariya, which is volunteering to help others; Samanatta, which is being neutral, helping everyone equally, and being consistent; and A: management by using the principles of Iddhipada in management, namely Chanda, which is having love and faith in what you do; Viriya, which is diligence, determination, and dedication; Chitta, which is concentration, dedication, intention, focus, and responsibility; Vimangsa, which is having wisdom and reason.

Keywords: Political leaders, Democracy, Buddhism

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และขอกราบขอบพระคุณผู้ประสิทธิประสาทวิชาทุกท่าน ที่มีความเมตตากรุณาให้ความรู้ ความเข้าใจตลอดจนคำแนะนำและให้คำปรึกษาต่าง ๆ ด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ในการวิจัย และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการทำดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ อีกทั้งยังได้สละเวลาในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตาแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณคณะผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย ให้สัมภาษณ์ และเสวนากลุ่ม ซึ่งได้ให้คำแนะนำอย่างดียิ่งในการจัดทำเครื่องมือวิจัย และขอขอบคุณคณาจารย์หลักสูตรรัฐศาสตร์ เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำพร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าหาข้อมูล ตลอดจนถึงนักศึกษาร่วมรุ่นปริญญาเอกสาขาวิชารัฐศาสตร์ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจและให้คำปรึกษาต่าง ๆ ในการทำวิจัยอย่างสม่ำเสมอ

ขอกราบขอบพระคุณพระเถรานุเถระทุก ๆ ท่าน และผู้เข้าให้คำสัมภาษณ์อันเป็นประโยชน์ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านที่เสียสละเวลาอันมีค่าเข้าร่วมเสวนากลุ่มที่ได้ให้ข้อมูลและความคิดเห็นและอำนวยความสะดวกด้วยดีในการดำเนินการขั้นตอนการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งถวายคำแนะนำต่าง ๆ ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย อันเป็นประโยชน์ในการจัดทำดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้

คุณความดีและประโยชน์ที่ได้รับจากดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้แด่บุพพการีที่ให้กำเนิด และผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน อนึ่งงานวิจัยฉบับนี้ หากมีความผิดพลาด บกพร่องที่พึงจะมี ผู้วิจัยขอน้อมรับเพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงในโอกาสต่อไป

อัครินทร์ สมศักดิ์

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี อักษรไทย ฉบับมหาจุฬาเตปิกำ 2500 และพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล : พระสุตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ ภาค 2 เล่ม 2 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยเรียงตามลำดับคัมภีร์ดังนี้

องฺ.จตุกฺก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ไทย)
องฺ.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ไทย)
สำ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ไทย)

คำชี้แจงในการใช้หมายเลขในคัมภีร์พระไตรปิฎก

การใช้หมายเลขอักษรย่อในคัมภีร์ในพระไตรปิฎก จะแจ้ง เล่ม /ข้อ/หน้า เช่น ที.สี. (บาลี) 9/276/97 หมายถึง ทีฆนิกาย ลีลกฺขนฺธวคฺคปาลิ ภาษาบาลี เล่ม 9 ข้อ 276 หน้า 97 ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	**จ**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	**ช**
กิตติกรรมประกาศ	**ฌ**
สารบัญคำย่อ	**ญ**
สารบัญ	**ฎ**
สารบัญแผนภูมิ	**ฐ**
บทที่ 1 บทนำ	**1**
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามในการวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4 ขอบเขตในการวิจัย	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย	14
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย	15
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา	**16**
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารตนภายใต้หลักธรรม	16
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารคนภายใต้หลักธรรม	37
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานภายใต้หลักธรรม	46
2.4 สรุปแนวคิดและทฤษฎีผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	51
บทที่ 3 ปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา	53
3.1 หลักปาปณิกธรรมกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	53
3.2 หลักสังคหวัตถุกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	56
3.3 หลักอิทธิบาทกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	67

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 วิเคราะห์ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา **78**
4.1 วิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา 78
4.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา 83
4.3 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 87
4.4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการเสวนากลุ่ม 131
4.5 สรุปผลผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา 138
4.6 องค์ความรู้จากการวิจัย 142

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอ **146**
5.1 สรุปผลการวิจัย 146
5.2 อภิปรายผล 150
5.3 ข้อเสนอแนะ 153

บรรณานุกรม **154**

บุคลานุกรม **161**

ภาคผนวก **165**
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ 165
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ 167
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ สัมภาษณ์ 173
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายดำเนินกิจกรรมงานวิจัยดุษฎีนิพนธ์ 209
ภาคผนวก จ หนังสือรับรองจริยธรรม 214
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย 216

ประวัติผู้วิจัย **220**

สารบัญแผนภูมิ

		หน้า
แผนภูมิที่ 1.1	แสดงขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	6
แผนภูมิที่ 1.2	แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	14
แผนภูมิที่ 2.1	แสดงแนวคิดและทฤษฎีผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา.....	52
แผนภูมิที่ 3.1	แสดงปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา.....	77
แผนภูมิที่ 4.1	แสดงสภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา.....	82
แผนภูมิที่ 4.2	แสดงปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา.....	86
แผนภูมิที่ 4.3	แสดงผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา.....	137
แผนภูมิที่ 4.4	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา.....	142

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พุทธศักราช 2475 (วันอภิวัฒน์สยาม) (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2564, หน้า 1) โดยคณะราษฎร ได้กราบทูลอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวดำรงฐานะเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ พระองค์ทรงตอบรับคำกราบทูลอัญเชิญของคณะราษฎร ทรงยินยอมที่จะสละพระราชอำนาจของพระองค์ด้วยการพระราชทานรัฐธรรมนูญตามที่คณะราษฎรได้เตรียมไว้ จวบจนถึงปัจจุบันประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3 ได้กล่าวไว้ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ” ซึ่งหมายความว่า ในทางการเมืองประชาชนมีอำนาจสูงสุด แต่การใช้อำนาจทางกฎหมายต้องใช้ผ่านสถาบันนิติบัญญัติ (รัฐสภา) คณะรัฐมนตรีและศาลที่พิพากษา อรรถคดีตามกฎหมายที่บัญญัติไว้แล้วในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์และตามขอบเขตที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้นองค์ประกอบของผู้ใช้อำนาจ ก็คือ ต้องมีสถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร และสถาบันตุลาการ ซึ่งรัฐธรรมนูญไม่ได้ระบุว่าอำนาจใดใหญ่ที่สุดหรือสำคัญกว่ากัน

หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีเจตนารมณ์สำคัญเพื่อการให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือพลเมืองในสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือพลเมืองในสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติและตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมบ้านเมืองมีความสุข มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีการยอมรับในความแตกต่างทางความคิดเห็น โดยยึดหลักการสันติวิธีและสังคมประชาธรรม (ปิยกร อภิบาลศรี, 2567, หน้า 1) กล่าวคือความหมายของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าว อำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง (Direct Democracy) นั้น เป็นอุดมคติเพราะในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถกระทำได้ จึงเกิดรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Indirect Democracy or Representative government) โดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตน แล้วผู้แทนเหล่านั้นมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดทั้งผู้ปกครอง (รัฐบาล) นโยบาย และวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งการที่ประชาชนทำหน้าที่ปกครองด้วยตนเองโดยตรง หรือการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนนั้นเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้กระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกกระบวนการทุกระดับ และทุกมิติ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (วัชรา ไชยสาร, 2567, หน้า 1) โดยผู้แทนที่เข้าไปทำหน้าที่นั้นเรียกได้ว่าเป็นผู้นำทางการเมือง ซึ่งผู้นำกับผู้ตามเป็นสิ่งคู่กัน ผู้นำที่ดีต้องรู้จักว่าผู้ตามเป็นใคร

พวกเขาคิดอย่างไร ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักหาสมัครพรรคพวกและรู้จักสร้างคนเก่งโดยไม่กลัวว่าบรรดาผู้ตามหรือลูกน้องจะเก่งกว่าเพราะปัญหาอยู่ที่ว่าถ้าไม่มีคนเก่งเข้ามาร่วมงานจะทำงานไม่ได้ดี ผลงานที่ออกมาก็จะไม่ดีด้วย อย่างไรก็ดี ผู้นำที่ฉลาดจะทำงานให้ประสบความสำเร็จอย่างดีต้องมีที่ปรึกษาที่เก่งและดีด้วย นอกจากนี้ผู้นำที่เก่งและดีต้องมีเทคนิคในการจูงใจ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะผู้ใต้บังคับบัญชารวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม กล่าวโดยสรุปได้ว่าผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักคน รู้จักคิด และรู้จักงาน (ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ, 2562, หน้า 1) ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้กับผู้นำในทางพระพุทธศาสนาที่ต้องรู้จักการครองตน ครองคน ครองงานที่ดี โดยการนำหลักธรรมมาใช้ได้แก่ หลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการครองตน หลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการครองคน และหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการครองงาน เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การที่ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีการนำหลักปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนามาใช้นั้นย่อมทำให้เป็นผู้มีมโนธรรม คือ คิดในสิ่งที่ดี มีเหตุผล ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ก่อให้เกิดเป็นมโนธรรมขึ้นเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจ จากนั้นพัฒนาไปสู่กายกรรมและวจีกรรม คือ การปฏิบัติบ่อย ๆ ย่อมทำให้เป็นประจำจนกลายเป็นอุปนิสัยติดตัว กล่าวคือผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคลอย่างชัดเจน แล้วอาศัยความรัก ความเมตตา ความร่วมไม้ร่วมมือของผู้ตามมุ่งไปสู่เป้าหมายนั้นด้วยความมุ่งมั่น บากบั่น ไม่ย่อท้อ ใช้ปัญญาพิจารณาตามหลักธรรมการครองตน ครองคน ครองงาน ส่งผลให้นำพาผู้ตามไปสู่ความสำเร็จตามที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลที่ดีนั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพราะพระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนหลากหลายที่หากมีการนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนหรือยึดหลักธรรมเพื่อการปฏิบัติของผู้นำที่จะเป็นเข็มทิศให้กับผู้นำในการปฏิบัติหน้าที่และปฏิบัติตนในฐานะผู้นำทางการเมืองก็จะสามารถนำพาประชาชน ชุมชน สังคม ประเทศชาติไปสู่ความสงบร่มเย็น เจริญรุ่งเรือง ได้อย่างมั่นคงถาวร ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นแนวทางของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 สภาพทั่วไปผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

1.2.2 ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

1.2.3 องค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1.3.3 เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ 2 ด้าน ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.4.1.1 ขอบเขตด้านเอกสาร ได้แก่ งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ บทความ งานเขียนจากหอสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและจากหอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึงสื่อสารสนเทศต่าง ๆ โดยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1.4.1.2 ขอบเขตประเด็นที่ศึกษา การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1) เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

3) เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

1.4.2.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) แบบเจาะจงบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา คณาจารย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 25 รูป/คน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา	จำนวน 5 รูป
กลุ่มที่ 2 นักวิชาการ	จำนวน 5 คน
กลุ่มที่ 3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	จำนวน 5 คน
กลุ่มที่ 4 ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน 5 คน
กลุ่มที่ 5 สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน 5 คน

1.4.2.2 การเสวนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 รูป/คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา	จำนวน 1 รูป
กลุ่มที่ 2 นักวิชาการรัฐศาสตร์	จำนวน 2 คน
กลุ่มที่ 3 อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	จำนวน 2 คน
กลุ่มที่ 4 ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน 4 คน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากบุคคลซึ่งเป็นผู้รอบรู้และมีประสบการณ์ในประเด็นที่สัมภาษณ์ หรือเป็นบุคคลที่รู้รายละเอียดในประเด็นที่สัมภาษณ์ สามารถให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง คือเป็น Key Informants เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงให้ได้อย่างลึกซึ้งและมีการจัดเวทีเสวนาเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา สำหรับวิธีการดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.5.1 การศึกษาเอกสาร

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งมีวิธีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.5.1.1 สำรวจข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ บทความ งานเขียนจากหอสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและจากหอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึงสื่อสารสนเทศต่าง ๆ โดยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1.5.1.2 นำข้อมูลที่ได้มาจัดแบ่งประเภท วิเคราะห์ อธิบายความ ตีความ แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5.1.3 ขอคำแนะนำจากคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับข้อมูลของการวิจัยเพื่อความถูกต้องและสังเคราะห์เชิงพรรณนา

1.5.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Interviewing manner deep)

1.5.2.1 ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ คือ สร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (In–depth informal interview) ผ่านการตรวจสอบโดยที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เป็นการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ ที่เป็นบุคคลกลุ่มเป้าหมายสามารถแสดงความคิดได้อย่างอิสระ ในประเด็นของคำถามที่สัมภาษณ์มีลักษณะคำถามกว้าง ๆ และมีความยืดหยุ่นสูง นอกจากนี้ เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนคำถามได้ตามความเหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนได้

จึงมีแบบรายการสัมภาษณ์ (Interview guide) เป็นแนวทางในการพูดคุย ซักถามและจดบันทึกหลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ในรูปของดุษฎีนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

1.5.2.2 ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการปกครอง นักพัฒนาสังคม และผู้นำด้านศาสนา ทั้งที่เป็นภิกษุและฆราวาส รวมทั้งสิ้น 5 รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและมีความน่าเชื่อถือได้มากที่สุด

1.5.2.3 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้มีหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์จากทางบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโศกราช เพื่อติดต่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ ตามวันและเวลา ที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สะดวกให้การสัมภาษณ์ โดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวเอย่างในการ จากนั้นจึงจัดเวทีเสวนากลุ่ม (Focus Group) โดยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์มาบูรณาการองค์ความรู้และนำเสนอในเวทีเสวนากลุ่มเพื่อตรวจสอบ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ต่อไป

1.5.3 การเสวนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

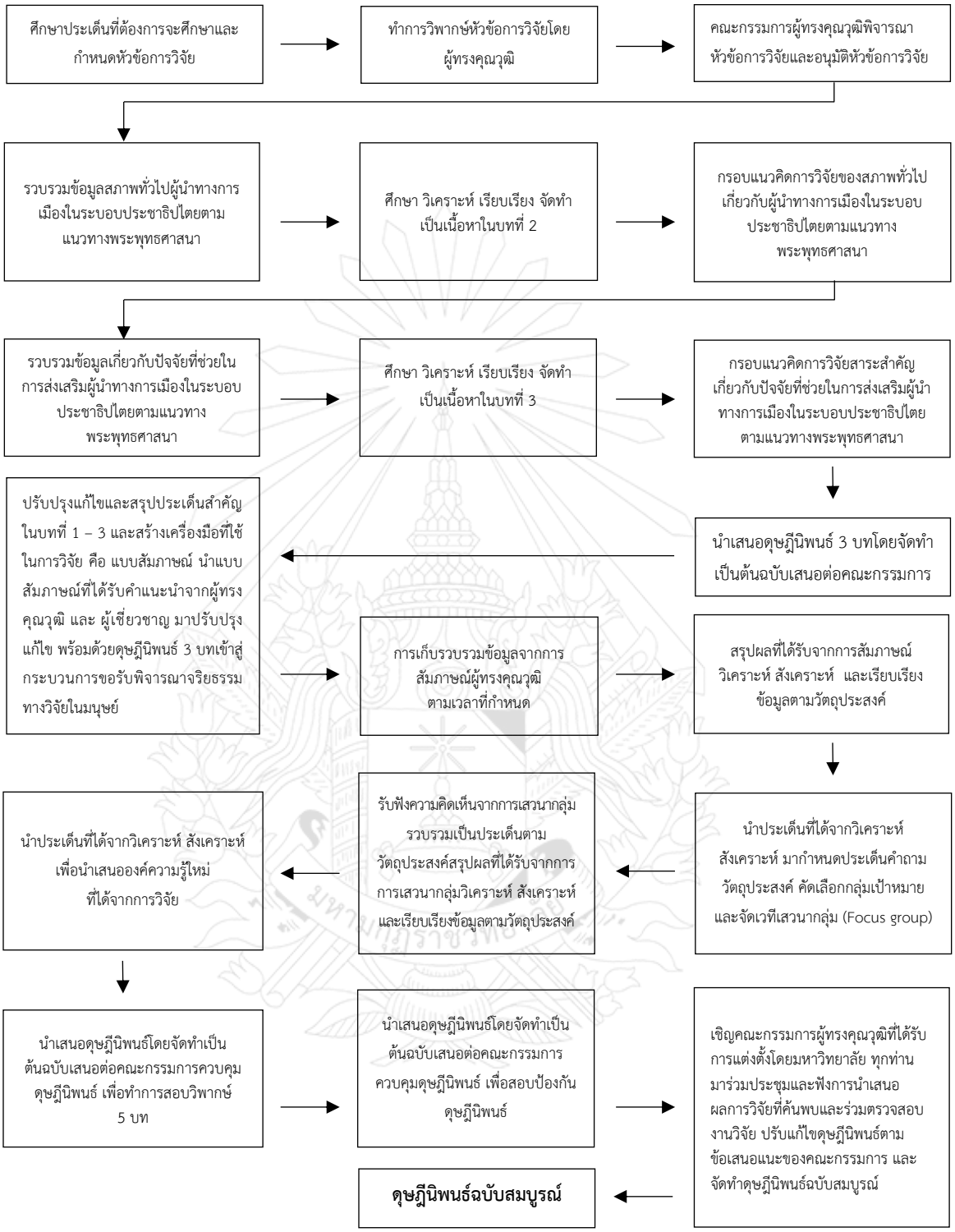
การเสวนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย ลักษณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยทำการเสวนากลุ่ม (Focus Group) โดยกำหนดประเด็นตามวัตถุประสงค์ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลบทสัมภาษณ์มาเขียนเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) และการเสวนากลุ่ม (Focus Group) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา หลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ในรูปของดุษฎีนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

1.5.5 การตรวจสอบข้อมูลจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้เสร็จสิ้นจำนวน 5 บทแล้ว เสนอแก่กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของข้อมูล เมื่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์มีความเห็นอย่างไรกับข้อมูล ผู้วิจัยจะปฏิบัติตามคำแนะนำของคณะกรรมการและดำเนินการในขั้นตอนของการวิจัยต่อไปผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภูมิ “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา” โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนกรอบแนวคิดของกระบวนการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงขั้นตอนกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1. ทำให้ทราบสภาพทั่วไปผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1.6.2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1.6.3. ได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.7.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางการเมือง

เพ็ญนภา ศรีแปลก (2563, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งเป็นทางการหรือไม่มีตำแหน่งเป็นทางการก็ได้เป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น โดยพฤติกรรมของผู้นำนั้นมีอิทธิพลในการที่จะโน้มน้าวใจบุคคลอื่นในการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งของตนเองให้ร่วมดำเนินงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ด้วยความเต็มใจ

ธนิต รัตนศักดิ์ดา (2565, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีอิทธิพลในการที่จะโน้มน้าวใจหรือ จูงใจบุคคลอื่นให้ผู้อื่นปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งของตนเอง ซึ่งเป็นที่ยอมรับ ไว้ใจ เชื่อใจ ศรัทธาให้เป็นผู้นำกลุ่ม มีบทบาทชี้นำและพาองค์กรบรรลุวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันดำเนินงานจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กร

ไชยะ เทพา (2564, หน้า 1033) ผู้นำทางการเมืองหมายถึง ผู้นำที่สามารถเข้าถึง ครอบครอง อำนาจรัฐ และใช้อำนาจนั้นในการกำหนดนโยบายในการบริหารประเทศ ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งที่เป็นฝ่ายการเมืองและฝ่ายข้าราชการประจำ ส่วนคำว่าภาวะผู้นำทางการเมือง (Political Leadership) จึงหมายถึงความสามารถของผู้นำทางการเมืองที่สามารถโน้มน้าว จูงใจให้ประชาชน ข้าราชการ หรือผู้ใต้อำนาจรัฐกระทำหรือปฏิบัติในสิ่งที่ตนมุ่งหวังด้วยความเต็มใจ ไว้วางใจและเชื่อมั่นใจ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของชาติร่วมกัน

พลอยไพลิน ต้นเจริญพงศ์ (2566, หน้า 12) กล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำทางการเมือง คือ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้ง หรือการยกช่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำ เช่น การชี้แนะ สั่งการ และช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ได้มีการเขียนชื่อผู้นำแตกต่างกันออกไป ตามลักษณะงานและองค์การที่อยู่ เช่น ผู้บริหาร ผู้จัดการ ประธานกรรมการ ผู้อำนวยการอธิการบดี ผู้บัญชาการเหล่าทัพ ผู้ว่าราชการ ปลัดกระทรวง ประธานสภา นายกสภา ผู้ว่าราชการ

วนัส ปิยะกุลชัยเดช และเอกวีร์ มีสุข (2565, หน้า 18) กล่าวไว้ว่า ความสำคัญและบทบาทของผู้แทน การเป็นผู้แทน หรือตัวแทนทางการเมืองจะต้องจำแนกระหว่างการเป็นตัวแทนทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยหรือมหาชนรัฐ ออกจากการเป็นผู้แทนทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบอื่น เพราะไม่มีความจำเป็นว่าผู้แทนทางการเมืองจะต้องเป็นผู้แทนทางการเมืองในระบอบ

ประชาธิปไตยเสมอไป ดังจะเห็นได้จากในการเมืองระหว่างประเทศกษัตริย์หรือจักรพรรดิหรือผู้นำในประเทศที่ไม่ได้ปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็สามารถเป็นตัวแทนของประเทศตนในการประชุมระหว่างประเทศได้เช่นในการประชุมคณะมนตรีความมั่งคงแห่งสหประชาชาติหรือที่ประชุมใหญ่สมัชชาแห่งสหประชาชาติ หรือแม้แต่ทูตก็ยังสามารถเป็นตัวแทนของประเทศในการติดต่อกับประเทศอื่น

1.7.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตย

จีระพันธ์ พูลพัฒน์ และจิราพร รอดพ่วง (2562, หน้า 125) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ข้อความดังกล่าว ประธานาธิบดีลินคอลอน แห่งสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายไว้ที่แสดงให้เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ประชาชนได้เข้ามามีสวนร่วม ในการดำเนินการสร้างสรรค์สังคมของตนเอง โดยเป็นผู้ที่มีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค ภายใต้กฎระเบียบของสังคม

อัจฉรา อยุทธศิริกุล (2561, หน้า 30) กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับการยึดถือปฏิบัติในสังคมประชาธิปไตยโดยผู้วิจัยสามารถสรุปออกมาเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ หมายถึง บุคคลที่เคารพในสิทธิของผู้อื่น ดำรงตนเป็นผู้ยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ โดยไม่ละเลยสิทธิและปฏิบัติหน้าที่ของตน คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองต่อครอบครัว เพื่อน โรงเรียน ชุมชน และสังคม 2) พลเมืองที่มีส่วนร่วม หมายถึง บุคคลที่มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการดูแลพัฒนาชุมชนและสังคม และเอาใจใส่ต่อการติดตามกระบวนการทำงานของภาครัฐในฐานะที่ตน เป็นส่วนหนึ่งของสังคม 3) พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม หมายถึง บุคคลที่ปฏิบัติตนเป็นผู้เอาใจใส่ต่อกิจการบ้านเมืองในฐานะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีทักษะการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง พยายามสืบค้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นธรรมทางสังคมพยายามแสวงหาแนวทางเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม และมีความกล้าหาญทางจริยธรรมยึดมั่นและปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง

1.7.3 หลักธรรมส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

พระปัญญา โชติธมฺโม (แก้วหาวงค์) (2561, หน้า 40) หลักทุติยปาปณิกสูตรดังกล่าวนี้ ประกอบด้วย 1) จักขุมา คือ การมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล 2) วิธูโร การบริหารจัดการดี 3) นิสสยสัมปันโน การมีมนุษย์สัมพันธ์มี ความสำคัญต่อองค์กรทุกระดับและถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและบุคลากรในทุกระดับจะต้อง ตระหนักและให้ความสำคัญต่อหลักธรรมในทุติยปาปณิกสูตร

ทองดี ปาโส (2566, หน้า 151-152) หลักปาปณิกธรรมหมายถึง ผู้นำที่สามารถนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย โดยเป็นผู้ที่มีธรรมเป็นเครื่องชี้นำในการปกครองและการบริหารตามหลักปาปณิกธรรม 3 ประกอบด้วย 1) จักขุมา ตาดี คือ มีวิสัยทัศน์กว้างยาวไกล 2) วิธูโรจัดเจนธุรกิจ คือ มีทักษะในการทำงานที่ดีของผู้นำ 3) นิสสยสัมปันโน พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย คือ การมีทักษะการสื่อสารมนุษยสัมพันธ์ดี

พักตร์วิไล ชำปฏิ (2566, หน้า หน้า 210) หลักปาปณิกธรรม แนวทางการปฏิบัติ หรือกระบวนการพัฒนาการเป็นผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา คือ มีหู ตาไว และกว้างไกลสามารถ

จำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์ มีความชำนาญในการปกครอง เข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้มีผู้สนับสนุนมากขึ้น สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางไว้ประกอบไปด้วย 1) จักขุมา เป็นผู้มีปัญญามองการณ์ไกล 2) วิธูโร เป็นผู้รอบรู้ในการจัดการกิจการงานทุกอย่างอย่างถูกต้อง และ 3) นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

พระพิน อนีโฆ (พลเสน) (2564, หน้า 20) พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสังคหวัตถุว่าเป็นคุณธรรมที่ช่วยอุ้มชูโลก และเป็นหลักธรรมสำคัญในการสงเคราะห์ เกื้อกูล ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักแบ่งปัน รู้จักการให้เสียสละ และยินดีในความสุขของผู้อื่น เป็นเครื่องมือ ในการช่วยไกล่เกลี่ยความแตกแยกในหมู่คณะ และบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

รัชณีย์ เจริญนนท์ (2565, หน้า 298) หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน เป็นหลักการครองใจคนหลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ หลักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน สังคหวัตถุ 4 ยังเป็นเครื่องมือ ที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่รวมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทำให้คนอยู่รวมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมือง และประเทศชาตินั่นเอง

มลธิดา อุบลรัตน์ (2565, หน้า 157) อิทธิบาท แยกเป็น “อิทธิ” แปลว่า ความสำเร็จ อิทธิ แปลว่า ความยิ่งใหญ่ “บาท”แปลว่า ฐาน เชิงรอง บาท แปลว่า ทางเดิน ดังนั้น อิทธิบาท จึงหมายถึง ทางเดินที่จะนำไปสู่ความยิ่งใหญ่ในสิ่งที่ทำ สามารถทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการงานก็ดีการศึกษาก็ดี หรือ กิจการงานใด ๆ ก็ตาม อันเนื่องมาจาก การใช้อิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติงานนั่นเอง

นฤดล มะโนศรี (2565, หน้า 31) หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จหรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย 3) จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น

บุษบา ชมที (2566, หน้า 42) หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง วิถีทางหรือหลักการที่จะนำองค์กรไปสู่จุดหมาย เป้าหมายขององค์กรหรือไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ ความพอใจในงาน ความรักความชอบในงานที่ทำต้องการที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ 2) วิริยะ คือ มีความพากเพียรในงาน มุ่งมั่น ทุ่มเท ไม่ย่อท้อแต่ปัญหาและอุปสรรค เพื่อให้งานที่ทำบรรลุผล 3) จิตตะ คือ ใจจดจ่อ อยู่กับงาน ไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย เอาใจใส่ในงานที่ได้รับผิดชอบ อุทิศตัว อุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา คือ การใช้ปัญญาในพิจารณา ไตร่ตรอง ในสิ่งที่กระทำ วิเคราะห์สังเคราะห์ สร้างสรรค์และพัฒนา

1.7.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนฺทโชโต) (2565, หน้า ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การเมืองการปกครองของไทยตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า นโยบายตามตัวแบบรัฐนิยม นโยบาย คือ ผลการตัดสินใช้อำนาจตามกฎหมาย (Authority) นโยบายจึงเป็นอำนาจรัฐ (State Power) ที่ถือว่ามีความชอบธรรม มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจต่อกระบวนการกำหนดนโยบาย เพราะรัฐแบบนี้ถือว่ากลไกของรัฐ เช่น รัฐบาล หน่วยงานราชการต่างเป็นองค์อธิปัตย์ สามารถสร้างแนวทางแห่งราชการต่าง ๆ ที่ผูกพันสังคมการเมืองอย่างเต็มที่ การบังคับใช้กฎหมายหรือการใช้อำนาจผูกขาดอำนาจรัฐไว้ด้วยกฎหมายหรือแบบแผนประเพณีการเมืองการปกครอง แม้ว่านโยบายแต่ละนโยบายที่ออกมามีระดับความเข้มข้นของการใช้อำนาจแตกต่างกัน เป็นต้นว่านโยบายในระดับเชิงบังคับเข้มข้นสูง สู่นโยบายระดับรณรงค์หรือเชิญชวนขอร้องหรือขอความร่วมมือก็ตาม ล้วนแต่เป็นการเมืองของการกำหนดนโยบายที่อยู่ในรูปของประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือประชาธิปไตยที่มาจากการแข่งขันนั้นคือใคร หรือกลุ่มพรรคการเมืองใดชนะผลการออกเสียงเลือกตั้งคน กลุ่ม พรรคการเมืองนั้นมีอิสระการตัดสินใจการใช้อำนาจอย่างเต็มที่ที่ออกนโยบายต่าง ๆ จึงเป็นการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ที่ผู้ชนะเลือกตั้งอิสระในกระบวนการกำหนดนโยบายทุกขั้นตอนแบบชนะเลือกตั้งแล้วคิดแทน ตัดสินใจแทน และทำแทนประชาชนภายในรัฐ นโยบายตามรัฐพหุนิยมและรัฐแบบสหการนโยบาย คือ ผลการต่อสู้แข่งขันแย่งชิงต่อรองของกลุ่มองค์กรสถาบันต่าง ๆ เพื่อให้นโยบายเป็นไปตามความประสงค์หรือเป้าหมายของกลุ่มองค์กรขบวนการต่าง ๆ หรืออาจจะกล่าวในทำนองที่ว่านโยบายคือเนื้อหาของแนวทางที่เป็นผลพวงของการต่อสู้แข่งขันแย่งชิงต่อรองระหว่างอำนาจของกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ แน่นอนกว่าการใช้อำนาจในการเมือง

ศรชัย ท้าวมิตร (2564, หน้า ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ภาวะผู้นำทางการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำ เป็นเรื่องสำคัญในการบริหารการศึกษา การให้นิยามของภาวะผู้นำมีหลายอย่างขึ้นอยู่กับวิธีการที่ใช้ในการศึกษา โดยในระยะเริ่มแรกของการศึกษาภาวะผู้นำได้เน้นคุณลักษณะของผู้นำที่มีคุณลักษณะพิเศษกว่าบุคคลธรรมดา การศึกษาพฤติกรรมผู้นำ ได้แก่ พฤติกรรมแบบมุ่งงานและมุ่งความสัมพันธ์กับผู้ปฏิบัติงาน พบได้จากการศึกษาภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ มหาวิทยาลัยมิชิแกน (University of Michigan) การศึกษาผู้นำตามแบบสถานการณ์เช่นทฤษฎีสามมิติของภาวะผู้นำ โดยเรดดิน (Reddin) ได้แสดงให้เห็นว่า แบบผู้นำพื้นฐานทั้ง 4 แบบ คือ 1) แบบสัมพันธ์ 2) แบบผสมผสาน 3) แบบอุทิศ และ 4) แบบแยกตัวซึ่งได้จากการผสมผสานระหว่างมิติกิจสัมพันธ์หรือพฤติกรรมมุ่งงานกับมิติมิตรสัมพันธ์หรือพฤติกรรมมุ่งความสัมพันธ์ เพื่อใช้มิติประสิทธิภาพเป็นเกณฑ์ ยังพบว่าแบบผู้นำทุกแบบยังแยกออกได้เป็นแบบที่มีประสิทธิผลมากและแบบที่มีประสิทธิผลน้อย จึงสรุปได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้นำแบบไหน ก็มีทั้งที่มีประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิภาพ ถ้าหากนำมาใช้ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์การศึกษาภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป ในปี ค.ศ. 1979 เบิร์น (Burn) ได้ให้ข้อคิดว่า ภาวะผู้นำทางการเมือง มี 2 แบบ คือ 1) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ผู้นำจะแลกเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่างกับผู้ตามลักษณะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ได้แก่ ให้รางวัลตอบแทนตาม

สถานการณ์ การบริหารโดยข้อยกเว้น การปล่อยอิสระ 2) ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพนั้นนอกจากผู้ตามจะยินยอมแล้วยังเกี่ยวข้องกับการยกระดับความเชื่อ ความต้องการและค่านิยมของผู้ตามอีกด้วย

ไพบูลย์ สุขเจตนี (2562, หน้า 163) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า 1) การเมืองการปกครอง เป็นการดูแลจัดการให้มนุษย์อยู่กันอย่างเป็นธรรมและเป็นระเบียบ 2) การเมืองการปกครองในทางพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองที่ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยโดยใช้ธรรมะ 3) ทศพิธราชธรรมแปลว่า ธรรมของพระราชาหรือธรรมสำหรับนักปกครอง 10 ประการ ซึ่งผู้นำจะต้องเสริมสร้างให้มีขึ้นเป็นคุณสมบัติประจำตัว อันจะช่วยในการปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจสมาชิกในกลุ่ม ให้ดำเนินไปบรรลุถึงเป้าหมาย นับว่ามีค่าแก่การเป็นผู้นำด้านการปกครองมากย่อมทำให้สมาชิกในกลุ่มรักใคร่เชื่อฟัง เคารพนับถือ เชื่อมั่น และให้ความร่วมมือร่วมใจได้มาก อันจะเป็นผลช่วยให้บรรลุถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่

พระภิญโญ ตสฺสนาโม (2563, หน้า 32) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย” ผลการวิจัยพบว่า มนุษย์โดยธรรมชาติเป็นคนมีเหตุมีผล ปรารถนาการมีชีวิตที่ดี จะมีมนุษย์เพียงส่วนน้อยที่เป็นคนไม่ดี แต่เนื่องจากสังคมมนุษย์โดยธรรมชาติไม่มีกฎหมาย ไม่มีผู้บริหารและไม่มีตุลาการ ดังนั้นคนไม่ดี แม้จะมีจำนวนน้อยก็อาจก่อให้เกิดสภาวะที่ไม่พึงปรารถนา เช่น สภาวะสงครามได้เช่นกัน มนุษย์จึงประสงค์ที่จะขจัดสภาพสงครามนั้น เพื่อดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข ในการบรรลุวัตถุประสงค์เพื่อดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ และกติกาในการอยู่ร่วมกันจึงเป็นสิ่งจำเป็นสังคมมนุษย์ทุกสังคมจึงประกอบไปด้วยกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน โดยผู้มีอำนาจเป็นผู้กำหนดกฎระเบียบในการลงโทษ ผู้ละเมิดกฎระเบียบที่ตนบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างผู้นำให้มีความเข็มแข็งสามารถปกป้องคุ้มครองสมาชิกในสังคมแต่เพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอ ดังนั้น อำนาจจากความเข็มแข็งของผู้นำในการกำหนดกฎระเบียบให้ผู้ใต้ปกครองปฏิบัติตามและมีอำนาจสิทธิ์ขาดที่จะลงโทษผู้ละเมิดได้จริงจัง มีประสิทธิภาพสูงสุดล้วนนำไปสู่การเสริมสร้างอำนาจของผู้นำเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายในการดำรงภาวะผู้นำอย่างมั่นคงตลอดไป ปัจจัยความสำเร็จที่สามารถสร้างและส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ดีจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนได้นั้นมีหลัก 3 ประการ คือ **ประการแรก** การอาศัยโครงสร้างทางการเมืองและการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจการเมืองหลักตามรัฐธรรมนูญเป็นกรอบในการกำกับการทำงานของตัวแทนผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน มิให้ใช้อำนาจตามอำเภอหรือใช้อำนาจในลักษณะที่มีการก้าวก่ายทับซ้อนกันจนขาดประสิทธิภาพ **ประการที่สอง** องค์กรเฉพาะที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของนักการเมืองและหน่วยงานภาครัฐที่เป็นระบบ และมีความชอบธรรมในการกำกับและสนับสนุนให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สามารถแสดงบทบาทและทำหน้าที่ตามขอบเขตของอำนาจที่ได้รับมอบหมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ตรวจสอบได้และมีสำนึกรับผิดชอบ **ประการที่สาม** บทบาทของพรรคการเมือง สื่อมวลชน และองค์กรภาคประชาสังคมในการตรวจสอบและป้องกันการทุจริตคอรัปชันที่ช่วยหนุนเสริมให้แนวทางที่ปรากฏในรูปกฎระเบียบและองค์กร หรือกลไกการตรวจสอบสามารถบังคับใช้และนำไปสู่กระบวนการในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมบทเรียน และปัจจัยความสำเร็จดังกล่าวว่าการมี

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมที่ดีงามของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และผู้ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรภาครัฐในระบอบประชาธิปไตยที่ดี ต้องมีกลไกควบคุมในด้านกฎเกณฑ์ กติกาและองค์กรที่ขับเคลื่อนทำงานได้จริงและมีประสิทธิภาพมากกว่าประเทศ ซึ่งมีประชาธิปไตยยังไม่เข้มแข็งพอและประชาชนยังไม่เชื่อมั่นในมาตรฐานทางจริยธรรมของนักการเมืองอย่างประเทศไทยเจ้าของ อำนาจอธิปไตย

พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์ (ประไพปุณฺณกาโม) และคณะ (2562, หน้า 34) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารอำนาจตามแนวพุทธในระบบการปกครองแบบธรรมรัฐ” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารอำนาจตามแนวพุทธในระบบการปกครองแบบธรรมรัฐ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาการใช้อำนาจในการปกครองตามทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาพุทธวิธีในการบริหาร 3) เพื่อศึกษาพุทธผู้นำอำนาจการปกครองแบบธรรมรัฐและ 4) เพื่อเสนอทางเลือกในการจัดระบบการปกครองเพื่อความสันติสุขของพลเมือง

พระครูสุนทรวัชรกิจ (2562, หน้า 52) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารอำนาจตามแนวพุทธในระบบการปกครองแบบธรรมรัฐ” ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาการบริหารอำนาจตามแนวพุทธในระบบการปกครองแบบธรรมรัฐนี้ เป็นวิธีการดูแลบริหารรัฐในด้านต่าง ๆ จัดการให้มนุษย์อยู่กันอย่างเป็นธรรมและเป็นระเบียบส่วนทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การปกครองเพื่อการศึกษา เป็นการปกครองที่ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยจากการปกครอง ของประชาราษฎร์ที่อาศัยอยู่ภายในแผ่นดิน ซึ่งมี 3 บริบท คือ (1) ทางการเมือง (2) ทางสังคม และ (3) ทางเศรษฐกิจ สำหรับ“ธรรมรัฐ” เป็นการปกครองโดยหลักธรรมที่พระราชาและผู้นำการปกครองจะต้องยึดถือเป็นข้อปฏิบัติ ให้เหมาะสมกับการเป็นอยู่ในสมัย ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม 10 จักรวรรดิวัตร 12 ราชสังคหวัตถุ 4 อคติ 4 ใช้สำหรับชนชั้นผู้นำและหลักธรรมที่ประพฤติร่วมกันทั้งชนชั้นผู้ปกครองส่วนหลักธรรมรัฐในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย เราจะเห็นได้ว่าในสังคมไทยมีปัญหาหลัก ๆ อยู่ 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านพลเมือง ด้านการเมือง และด้านระบบราชการ การประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยสามารถประยุกต์ใช้ได้ 4 แนวทาง ได้แก่ 1) หลักการของธรรมรัฐ เป็นเครื่องมือในการควบคุมตนเอง คือ การควบคุมกาย วาจาและใจของตนเอง ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องและพึงประสงค์ของสังคม 2) หลักการของธรรมรัฐ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง คือ การเปลี่ยนแปลงหรือยกระดับตนเองทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรม ให้มีความเหมาะสมและให้สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมประชาธิปไตยคาดหวัง 3) หลักการของธรรมรัฐเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบภายใน คือ วิธีการให้คนเราคิดพิจารณาทบทวนและไตร่ตรองตรวจสอบพฤติกรรมต่าง ๆ ของตนเองทั้งในอดีตและปัจจุบันตามกรอบของหลักธรรมรัฐ เพื่อให้ความถูกต้องความดีงามเกิดกับชีวิตของตนเองและมีความผิดพลาดน้อยลง 4 หลักการของธรรมรัฐ เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบภายนอก คือวิธีการพิจารณาตรวจสอบโดยผู้ตรวจสอบจากภายนอกอาจจะเป็นบุคคลหรือหน่วยงานอื่นตามกรอบหรือตามมาตรฐานของธรรมรัฐ เพื่อให้ผู้ปกครองและผู้ที่ถูกปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้แสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองทำ

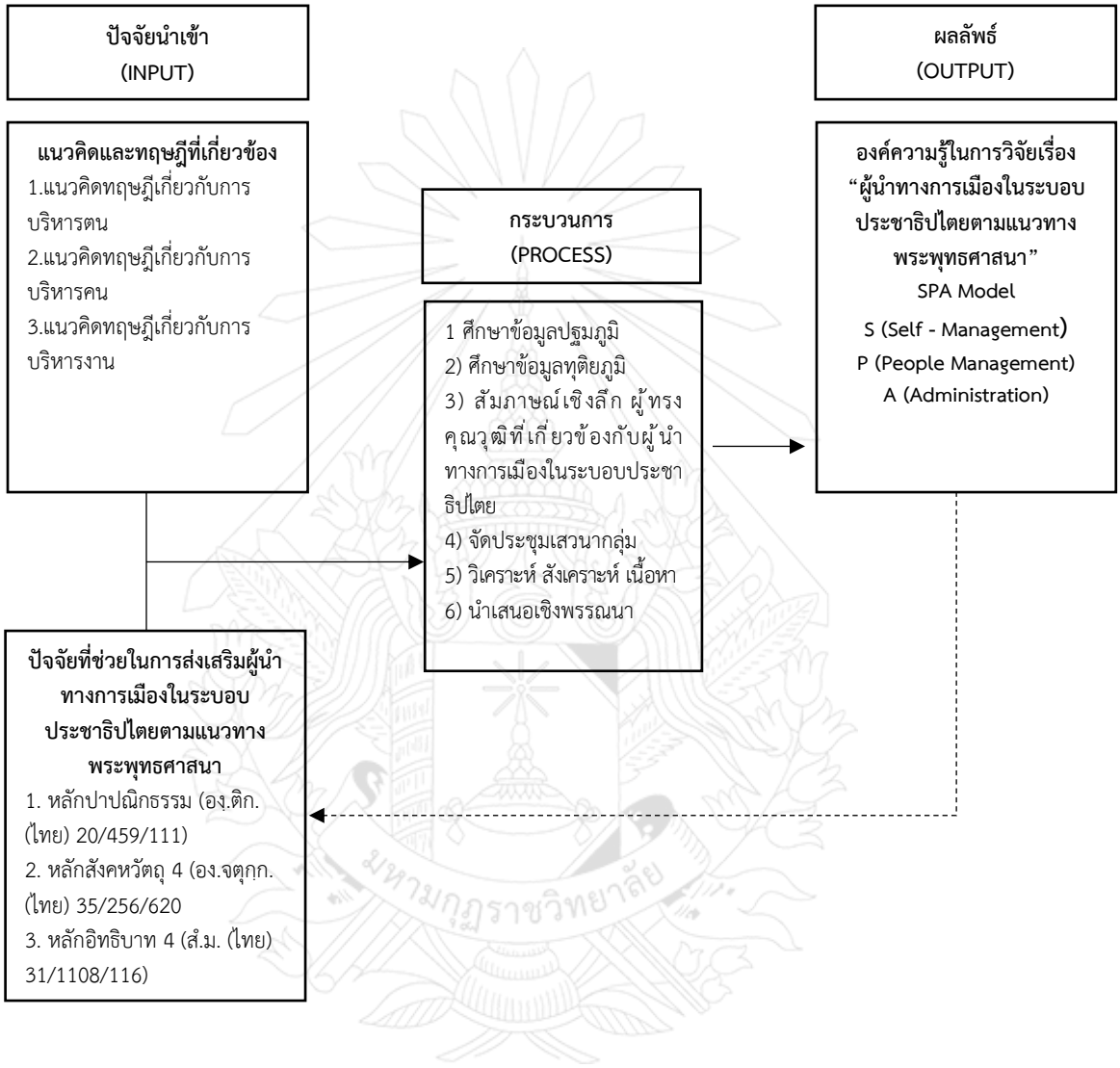
พระมหาธนัญกร จนฺทวณฺโณ (วรตันติ) (2564, หน้า 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักการครองตน ครองคน ครองงาน : รูปแบบการบริหารในยุค 4.0) ผลการวิจัยพบว่า หลักการสำคัญทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักบริหารที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งในการบริหารให้ประสบความสำเร็จนั้น มีองค์ประกอบที่จำเป็น 3 ประการ ได้แก่ ตัวผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน และงานที่บริหาร โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาปรับประยุกต์ใช้ในการบริหาร ได้แก่ หลักการครองตน หลักการครองคน และหลักการครองงาน ดังนี้ 1) หลักการครองตน สำหรับผู้บริหาร ได้แก่ หลักการเป็นกัลยาณชน ประกอบด้วย มีความพร้อมในเรื่องศรัทธา ศีล การเสียสละ และปัญญาความรู้ความสามารถ 2) หลักการครองคน ประกอบด้วย หลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ ได้แก่ การเสียสละ การพูดจาสุภาพ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และการวางตนเหมาะสม และ 3) หลักการครองงาน ประกอบด้วย หลักอิทธิบาท 4 ประการ ได้แก่ รักศรัทธาในงานที่ทำ ขยัน เอาใจใส่ และหมั่นตรวจสอบปรับปรุง ซึ่งหากผู้บริหารใช้หลักธรรมในการครองตน ครองคน และครองงาน จะทำให้เป็นนักบริหารที่ประสบความสำเร็จ

พระสมโชค คุตฺตธมฺโม (เกื้อกลิ่น) และคณะ (2565, หน้า 927) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีและเต็มใจในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดต่อผู้มาใช้บริการ 2) หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาพบว่าหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมว่าด้วยการประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ได้แก่ (1) ทาน (การให้) (2) ปิยวาจา (การพูดจาน่ารัก) (3) อัตถจริยา (การบำเพ็ญตนเพื่อผู้อื่น) และ (4) สมานัตตตา (การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย) 3) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่าหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยการประยุกต์ใช้หลักทาน เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร หลักปิยวาจา เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานด้านการสื่อสารข้อมูลหลักอัตถจริยา เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านจิตอาสา และหลักสมานัตตตา เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านการปฏิบัติตน

เอกสารและงานวิจัยที่ได้ยกมาเกี่ยวข้องทั้งหมดล้วนเป็นงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์กับการผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เป็นบทสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำมาใช้ต่อไป

1.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1.2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้นำทางการเมือง หมายถึง ผู้นำทางการเมืองในพื้นที่เฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, สมาชิกสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองที่อำนาจอธิปไตย มีสิทธิเสรีภาพ หลักการที่ว่าด้วยความถูกต้องแห่งกฎหมาย ผู้ปกครองที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

แนวทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การนำหลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน และการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน

ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1. ด้านการบริหารตน หมายถึง ผู้นำมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม มีการทำงานร่วมกันให้มีประสิทธิภาพ มีทักษะการสื่อสาร ร่วมกันตัดสินใจ แก้ปัญหา ไม่มีความขัดแย้ง โดยใช้หลักปาปณิกธรรม

2. ด้านการบริหารคน หมายถึง ผู้นำต้องกล้าสื่อสาร กล้าพูดคุย มีความเป็นกันเอง ไม่ถือตัว เน้นการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดีมีความเป็นประชาธิปไตยในการทำงานพร้อมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในงานที่ทำ มีความอดทน คิดก่อนพูดและสร้างบรรยากาศให้เกิดการรัก สามัคคี อ่อนน้อมถ่อมตน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลดความขัดแย้งทางความคิดในการทำงานโดยใช้หลักสังคหวัตถุ

3. ด้านการบริหารงาน หมายถึง ผู้นำเน้นการทำงานรวดเร็ว กล้าตัดสินใจในการทำงานเชิงเป้าหมาย แต่มีความละเอียดรอบคอบในการคิด วิเคราะห์ และแยกแยะ เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการทำงานโดยใช้อิทธิบาท

การเสริมสร้างองค์ความรู้ หมายถึง การพัฒนาผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

บทที่ 2
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้หลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การวิจัยในบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา “วิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย” โดยได้ดำเนินการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จากเอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารตน แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคน แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงาน และสรุปแนวคิดและทฤษฎีผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารตนภายใต้หลักธรรม

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารคนภายใต้หลักธรรม

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานภายใต้หลักธรรม

2.4 สรุปแนวคิดและทฤษฎีผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารตนภายใต้หลักธรรม

ผู้นำทางการเมืองนั้นควรต้องมีคุณสมบัติที่ดีต้องมีความมุ่งมั่น มีเจตนาอย่างแรงกล้าที่นำการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น มองไกลไปข้างหน้า และต้องสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้เข้าใจ ถ้าอยากให้ประชาชนรักและมอบอำนาจให้ปกครอง นักการเมืองก็ต้องทำตนเองให้เป็นผู้นำการเมืองที่มีภาวะผู้นำทางการเมืองที่เข้มแข็ง กล้าตัดสินใจ ไม่กลัวการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น โดยมีแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการ ลักษณะที่ช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายเนื่องจากผู้นำมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำจึงได้มีการศึกษาวิจัยกันอย่างกว้างขวาง

2.1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

มีนักวิชาการได้ให้รายละเอียด ความหมาย และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

ชุบ กาญจนประภากร (2532, หน้า 24) กล่าวว่าแบบของผู้นำจะใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. กล้าเสี่ยง (High personal risk) โดยทั่วไปผู้นำที่มีความสามารถนั้นจะเป็นบุคคลที่ยอมเสียสละเพื่อกลุ่ม เพื่อองค์การกล้าเสี่ยง และให้ความสำคัญของการมีส่วนในความสำเร็จร่วมกันของผู้นำเอง ความเชื่อในใจลูกน้องจะมีให้เห็นในผู้นำแบบนี้และลูกน้องก็จะเชื่อใจผู้นำที่สนใจในความต้องการของลูกน้องไม่ใช่เพื่อสิ่งที่ตนเองต้องการอย่างเดียว สิ่งที่จะประทับใจลูกน้องต่อการเสี่ยงของผู้นำ ก็คือการเสี่ยงถึงขั้นยอมรับที่จะสูญเสียตำแหน่งหน้าที่ผลประโยชน์ในองค์การไปเพื่อความถูกต้อง และเพื่อผลประโยชน์ขององค์กร

2. ทฤษฎีปฏิกิริยาโต้ตอบความคาดหวัง (Interaction Expectation Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำเกิดจากปฏิกิริยาโต้ตอบและความคาดหวังระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ฉะนั้นผู้ที่จะ

ก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำได้ต้องมีความคิดริเริ่ม และสามารถดูแลโครงสร้างของปฏิกิริยาโต้ตอบของสมาชิกในกลุ่ม เพราะจะต้องสามารถตอบสนองความคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มตลอดเวลา

3. ทฤษฎีมนุษย์นิยม (Humanistic Theories) ทฤษฎีนี้มุ่งที่จะพัฒนาสถาบันให้มีประสิทธิผลและมีความเป็นปึกแผ่น โดยเน้นความสำคัญที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พยายามทำให้บุคคลในสถาบันที่ความเป็นอิสระเสรีสามารถสนองความต้องการของตนเองและของสถาบันได้ เป้าหมายของภาวะผู้นำตามทฤษฎีนี้ก็คือ การปฏิบัติการเพื่อที่จะได้มาซึ่งผลงานและน้ำใจจากผู้ร่วมงานในเวลาเดียวกัน

4. สื่อสารด้วยความมั่นใจ (Communication of self-confidence) ผู้นำที่สื่อสารเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจดูจะเป็นที่ยอมรับว่ามีความสามารถมากกว่าผู้ที่สับสนและไม่มีความชัดเจนหรือคลุมเครือ ความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ต่าง ๆ จะไม่มีทางสำเร็จได้ด้วยความโชคดีของผู้นำทุกครั้งไป หากเขาขาดการสื่อที่แสดงถึงความเชื่อมั่นความมั่นใจของผู้นำจะเป็นแบบอย่างของผู้ตาม ความรู้สึกของผู้ตามที่เชื่อว่าผู้นำมีความรู้วิธีการที่จะทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ย่อมตั้งใจทำงานหนัก เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้นำ นั่นคือ เพิ่มโอกาสของความสำเร็จของงาน อันเนื่องมาจากการมีการสื่อสารด้วยความมั่นใจ

5. ใช้อำนาจส่วนบุคคล (Use of personal power) โดยทั่วไปพบว่าผู้นำที่มีความสามารถชอบใช้อำนาจบุคคล ซึ่งได้แก่ อำนาจแห่งความเชี่ยวชาญ และอำนาจแห่งความเป็นเพื่อนในการปฏิบัติงานให้เสร็จลุล่วง ส่วนผู้นำที่ใช้อำนาจหน้าที่สั่งการให้ลูกน้องปฏิบัติงาน แม้ว่างานจะเสร็จลุล่วงด้วยดี ผู้นำก็ดูเหมือนไม่มีความสามารถพิเศษใด ๆ เปรียบเทียบกับการที่ผู้นำสั่งการให้ลูกน้องช่วยกันหากลยุทธ์ต่าง ๆ และช่วยกันทำงานแม้ลูกน้องจะพอใจที่ได้มีส่วนร่วม แต่ผู้นำก็ไม่ได้รับการยกย่องใด ๆ มากขึ้น เพราะไม่ได้แสดงความเชี่ยวชาญให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ตาม ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เป็นหลักใหญ่ ๆ ดังนี้

5.1 ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (Great man Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้นำมีลักษณะพิเศษบางประการที่ผู้ตามไม่มี คือ มีพลังกาย มีพลังสมอง และมีพลังศีลธรรม ที่สืบเนื่องมาจากพันธุกรรม และสภาพแวดล้อมแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น เลนิน เชอร์ชิล์ ฮิตเลอร์ และมุสโสลินี เป็นต้น

5.2 ทฤษฎีสภาพแวดล้อม (Environmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำได้นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในหน้าที่และความชำนาญ (Abilities and Skills) ของเขาในขณะนั้น ว่ามีความสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ในยามวิกฤตได้ เช่น สงคราม เป็นต้น ทฤษฎีนี้เชื่อว่าภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากภาวะทางสังคม วัฒนธรรมเศรษฐกิจและการเมือง ลักษณะผู้นำในกลุ่มทฤษฎีนี้ เช่น มหาตมะคานธี และมาร์ติน ลูเธอร์ คิง เป็นต้น

5.3 ทฤษฎีบุคคลสถานการณ์ (Personal Situational Theories) ทฤษฎีนี้ได้นำเอาทฤษฎีสองทฤษฎีข้างต้นมารวมกัน คือ ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของผู้นำเอง และสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวของผู้นำ ปัจจัยสำคัญที่นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ สถานภาพ ปฏิกิริยาโต้ตอบการรับรู้และพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มของผู้นำและผู้ตาม

5.4 ทฤษฎีปฏิกิริยาโต้ตอบความคาดหวัง (Interaction Expectation Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าภาวะผู้นำเกิดจากปฏิกิริยาโต้ตอบ และความคาดหวังระหว่างสมาชิกในกลุ่มฉะนั้นผู้ที่จะ

ก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำได้ต้องมีความคิดริเริ่ม และสามารถดูแลโครงสร้างของปฏิกิริยาโต้ตอบของสมาชิกในกลุ่ม เพราะจะต้องสามารถตอบสนองความคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มตลอดเวลา

5.5 ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories) ทฤษฎีนี้มุ่งที่จะพัฒนาสถาบันให้มีประสิทธิผลและมีความเป็นปึกแผ่น โดยเน้นความสำคัญที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พยายามทำให้บุคคลในสถาบันมีความเป็นอิสระเสรี สามารถสนองความต้องการของตนเองและของสถาบันได้ เป้าหมายของภาวะผู้นำตามทฤษฎีนี้ ก็คือ การปฏิบัติการเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลงานและน้ำใจจากผู้ร่วมงานในเวลาเดียวกัน

5.6 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการที่ผู้ตามยินยอมหรือยอมรับผู้นำก็เพราะทั้งสองฝ่ายมีสัญญาที่จะแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือการมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งภายในกลุ่มได้รับการยกย่องหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้นำนั้น นอกจากจะทำให้ผู้นั้นมีความรู้สึกว่าตนได้รับรางวัลและผลประโยชน์แล้ว ยังทำให้สมาชิกคนอื่น ๆ มีความพึงพอใจยอมรับผู้นำคนนั้นด้วย อย่างไรก็ดี หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียผลประโยชน์ หรือฝ่ายหนึ่งละเมิดสัญญาทั้งสอง

เศาวนิต เศาณานนท์ (2542, หน้า 25) กล่าวถึง ภาวะผู้นำบทบาทอันสำคัญของผู้นำในการบริหารองค์กรให้เกิดสันติสุข เพราะฉะนั้น ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้ฟังที่ดีด้วย คอยรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเคารพ รู้จักแยะแยะเหตุผลเมื่อได้รับฟังแล้วบทบาทยุทธวิธีหน้าที่ของผู้นำ เป็นกรอบในการพิจารณา หน้าที่ของผู้นำมีอยู่ 7 ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDCoRB

P (planning) หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O (Organizing) หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กรมีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S (Staffing) หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหา บุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะกับงาน

D (Directing) หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

Co (Controlling) หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

R (Reporting) หมายถึง หน้าที่สำคัญต่าง ๆ ในการประสานส่วนต่าง ๆ ของงานให้เข้าด้วยกันอย่างดี

B (Budgeting) หมายถึง หน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับงบประมาณในรูปของการวางแผนและการควบคุมด้านการเงินและการบัญชี

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2543, หน้า 259 - 261) กล่าวว่า ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพลการเป็นผู้นำนั้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบกับพฤติกรรมของบรรดาสมาชิกภายในกลุ่ม ระหว่างผู้นำกับบรรดาผู้ตามเป็นไปในลักษณะของการตอบสนองต่อกัน ภายใต้ความสมัครใจภาวะผู้นำในฐานะที่เป็น

พฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลในขณะที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ในการอำนวยการเรื่องกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นรูปแบบของการชักชวน ภาวะผู้นำยังเป็นการบริหารคนด้วยการใช้วิธีการจูงใจและมีการสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยไม่ใช้วิธีการบังคับภาวะผู้นำในฐานะที่มีการใช้ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจระหว่างบุคคล แนวทางยอมรับว่าอำนาจระหว่างบุคคลนั้น เป็นผลมาจากการที่มีพลังอำนาจบังคับสูงสุด ซึ่งบุคคลหนึ่งสามารถใช้อำนาจนั้นมาบังคับบุคคลอีกคนหนึ่ง ให้ลดการต่อต้านเท่าที่จะลดลงได้ให้มากที่สุด ซึ่งบุคคลหลักนี้สามารถจะทำให้เกิดขึ้นได้ภาวะผู้นำในฐานะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายโดยที่ภาวะผู้นำจะเป็นการกระทำ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกลุ่มภาวะผู้นำในฐานะการจำแนกบทบาท ทั้งนี้โดยที่ภาวะผู้นำนั้นต้องการรวบรวมบทบาทต่าง ๆ ในกลุ่มเข้ามาไว้ด้วยกัน ซึ่งทั้งนี้ก็ด้วยการอำนวยการใช้ความพยายามเพื่อที่จะให้บรรลุความสำเร็จที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้

ภาวะผู้นำในฐานะของการมีความคิดริเริ่ม ภาวะผู้นำเป็นผลลัพธ์จากการที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ภายใต้ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (GROUP INTERACTION) เมื่อกล่าวถึงภาวะผู้นำตามทฤษฎีของ Likert (Rensis Liket's styles of Leadership) ไว้ว่า Likert ศึกษาวิจัยแบบของความเป็นผู้นำ 4 ประการ ดังนี้

1. ผู้นำแบบเผด็จการหาผลประโยชน์ (Expletive authoritative) ผู้นำประเภทนี้มีลักษณะเผด็จการ เขาจะตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ เองโดยไม่ขอความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานและเขาจูงใจด้วยการข่มขู่และการลงโทษ

2. ผู้นำเผด็จการแบบเมตตากรุณา (Benevolent authoritative) ผู้นำประเภทนี้มีวิธีการปลูกฝังทางจิตใจคล้าย ๆ พ่อปกครองลูกในการเป็นผู้นำเขาจะปฏิบัติต่อผู้ปฏิบัติงานอย่างดีและดูแลความต้องการของผู้ปฏิบัติงานให้ได้รับการตอบสนองในขอบเขตของระบบและธรรมเนียมประเพณี บางครั้งเขาจะขอคำแนะนำจากผู้ปฏิบัติงาน แต่ยังคงตัดสินใจเรื่องที่สำคัญด้วยตนเอง เขาใช้ทั้งการข่มขู่และการให้รางวัลในการจูงใจ

บาบารา เคลลแมน (Barbara Kelleman) (2016, pp.75 - 76) ได้อธิบายประเภทของผู้นำว่ามีดังนี้

1. ผู้นำแบบปรึกษาหารือ (Consultative group) ผู้นำประเภทนี้มีความเชื่อมั่นผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก มอบหมายงานอย่างกว้างขวาง ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นและอาศัยการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษในการจูงใจ

2. ผู้นำแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Participative – Democratic) ผู้บริหารให้ความไว้วางใจและเชื่อถือผู้ใต้บังคับบัญชา ยอมรับความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ มีการให้รางวัลตอบแทนเป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่กลุ่ม มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตั้งจุดประสงค์ร่วมกันมีการประเมินความก้าวหน้า มีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทาง ทั้งจากระดับบนและระดับล่าง ในระดับเดียวกันหรือในกลุ่มผู้ร่วมงานสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารได้ทั้งในกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มผู้ร่วมงาน นักวิชาการด้านบริหาร

นอกจากจะมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องความหมายของผู้นำแล้วยังมีความคิดเห็นหรือทัศนะเกี่ยวกับการเป็นผู้นำแตกต่างกันอีกด้วย แนวความคิดเหล่านั้น ต่อมาได้ถูกควบรวมเข้าเป็นหลักการและตั้งเป็นทฤษฎีภาวะผู้นำไว้ถึง 6 ทฤษฎี ดังที่สตอกดิลล์ (Stogdill) ได้ประมวลไว้ดังนี้

1. ทฤษฎียิ่งใหญ่ (Great Man Theories) ซึ่งเชื่อว่าผู้นำมีวิถีชีวิตแตกต่างไปจากคนธรรมดา โดยมีลักษณะพิเศษบางประการที่คนอื่น ๆ ไม่มีหรือถ้ามีก็น้อยกว่า รวมทั้งพลังกาย พลังสมอง ที่สืบเนื่องมาจากพันธุกรรมด้วย จุดบกพร่องของทฤษฎีในแนวทางนี้ คือ ยังไม่มีคุณลักษณะใดเป็นที่แน่นอนตายตัวสำหรับผู้นำ แต่ทฤษฎีนี้ก็ยังเป็นประโยชน์ เพราะมีคุณสมบัติ บางอย่างที่จำเป็นสำหรับผู้นำ เช่น ความคิดริเริ่ม ความสามารถในการสื่อความหมาย เป็นต้น

2. ทฤษฎีสภาพแวดล้อม (Environmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการที่ผู้ใดจะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำนั้นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ กล่าวคือ ผู้นำเป็นผู้ที่มีความสามารถแก้ปัญหาได้ในยามวิกฤต

3. ทฤษฎีบุคคล – สถานการณ์ (Personal – Situational Theories) ทฤษฎีนี้เป็นการนำเอาทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่มาผนวกเข้ากับทฤษฎีสภาพแวดล้อมนั้นเอง นักทฤษฎีในกลุ่มนี้เชื่อว่าภาวะผู้นำสืบเนื่องมาจากลักษณะของผู้นำประการหนึ่ง ลักษณะของกลุ่มผู้ตามประการหนึ่งและลักษณะของสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่มีอยู่รอบ ๆ ตัว เช่น ผู้ที่มีความฉลาดไม่ได้หมายความว่าเขาจะเป็นผู้นำที่ดีได้ทุกโอกาส แต่ต้องขึ้นอยู่กับสถานการณ์บางสถานการณ์ก็ไม่ต้องการบุคคลอย่างเขาขึ้นไปเป็นผู้นำกลุ่ม

4. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์-ความคาดหวัง (Interaction-Expectation Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าภาวะผู้นำเกิดจากปฏิสัมพันธ์และความคาดหวังระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

5. ทฤษฎีมนุษย์นิยม (Humanistic Theories) ทฤษฎีมนุษย์นิยมเน้นความสำคัญของตัวบุคคลเป็นหลักโดยเชื่อว่า มนุษย์รักความมีอิสระ มีความต้องการ ความหวัง ตลอดจนมีแนวจูงใจที่จะทำงาน เมื่อมนุษย์ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มในองค์การ ธรรมชาติขององค์การย่อมจะต้องมีการควบคุมให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และภารกิจของผู้นำคือ การจัดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเสริมสร้าง บรรยากาศขององค์การให้เอื้ออำนวยต่อธรรมชาติของมนุษย์ เพื่อจะให้ได้ผลิตผลงานอย่างเต็มที่และในขณะเดียวกันก็สนองตอบความต้องการส่วนบุคคลไปด้วย

6. ทฤษฎีแลกเปลี่ยน (Exchange Theories) ทฤษฎีเชื่อว่าการที่ผู้ตามยินยอมหรือคล้อยตามผู้นำก็เพราะทั้งสองฝ่ายมี “สัญญา” ที่จะแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การที่ผู้ใดได้รับการยกย่องหรือถูกแต่งตั้งให้เป็นผู้นำ นอกจากจะทำให้ผู้นั้นมีความรู้สึกว่าตนได้รับรางวัลและผลประโยชน์แล้ว ยังทำให้สมาชิกคนอื่น ๆ มีความพอใจและยอมรับผู้นำนั้น หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียผลประโยชน์หรือละเมิดสัญญา ภาวะผู้นำก็หมดความสำคัญลง

ผู้นำที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องเน้นทั้งงาน (Concern of Production) และเน้นทั้งคน (Concern of People) ทฤษฎีตาข่ายการบริหารแบ่งรูปแบบการบริหารออกเป็น 5 รูปแบบ คือ

1. ผู้นำแบบมุ่งเน้นงาน (Impoverished Authority-compliance) ผู้นำแบบนี้จะมุ่งเน้นงานมากกว่าเน้นคน มุ่งแต่ทำงานให้สำเร็จ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของคนจะเข้มงวดต่อวิธี

การทำงานและระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด รูปแบบการบริหารงานจะเป็นแบบการใช้อำนาจ และต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเชื่อฟัง

2. ผู้นำแบบมุ่งเน้นคน (Country club management) ผู้นำแบบนี้ตรงกันข้ามกับแบบมุ่งเน้นงาน โดยจะเน้นคนเป็นหลัก เน้นงานน้อยและจะเน้นการรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่ราบรื่น ต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

3. ผู้นำแบบปล่อยปละละเลย (Impoverished Management) ผู้นำแบบนี้ความสนใจต่ำมากทั้งงานและคน มักจะบริหารงานในลักษณะที่ไม่มีจุดมุ่งหมาย เป็นการทำงานประจำไปเรื่อย ๆ ต้องการเพียงให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์การเท่านั้น

4. ผู้นำแบบเดินสายกลาง (Middle of the road management) ผู้นำแบบนี้เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับงาน และคนในระดับปานกลาง เป็นบุคคลที่ชอบประนีประนอมจะสร้างผลงานในระดับปานกลาง เขาจะทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปโดยไม่มีการคาดหมายที่สูงมากนัก

พระครูสิริจันทนิวิฐ (2549, หน้า 22) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้นำการปกครอง ผู้นำแบบทีมงาน (Team management) ผู้นำแบบนี้มุ่งทั้งงานและคนเน้นการร่วมมือทำงาน และมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม เน้นบรรยากาศการทำงานที่ช่วยเหลือกันไว้วางใจกัน และเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำโดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนสมมติฐานต่าง ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำ (Traits Theory) โดยมีสมมติฐานว่าผู้นำที่ประสบผลสำเร็จจะมีลักษณะของบุคลิกภาพที่ดี

2. ทฤษฎีทางสถานการณ์ (Situates Theory) โดยมีสมมติฐานว่า บุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง ทั้งนี้ก็เพราะว่าเกิดจากลักษณะของกลุ่มที่เขาเป็นผู้นำ

3. ทฤษฎีการเป็นผู้ตาม (Fellowship Theory) โดยมีสมมติฐานว่า เครื่องบ่งชี้คุณภาพของผู้นำก็คือคุณภาพของผู้ตาม ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการประเมินคุณค่าของผู้นำ คือ การวิเคราะห์ผู้ตามนั้นเอง ทฤษฎีของผลรวม (Eclectic Theory) ทฤษฎีนี้เกิดจากการนำเอาคำอธิบายของ ทั้ง 3 ทฤษฎีข้างต้นมารวมกัน เพื่อจะทำการอธิบายเกี่ยวกับภาวะผู้นำ จากการศึกษานักวิชาการได้เสนอแนวคิดการบริหารองค์การแบบใหม่ (New Patterns of Management) และสรุปลักษณะการบริหารออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

3.1 รูปแบบระบบเผด็จการเอาเปรียบ (Exploitative authoritative) ผู้นำแบบนี้จะเข้มงวดกับผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา การบริหารงานขาดความเชื่อใจและความไว้วางใจกัน ใช้กระบวนการสื่อสารน้อยมาก การบริหารงานจะใช้วิธีการข่มขู่และลงโทษความสัมพันธ์จะเป็นไปในลักษณะของความหวาดกลัว ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของผู้นำ

3.2 รูปแบบระบบเผด็จการแบบพระเดชพระคุณ (Benevolent authoritative) ผู้นำยังคงเป็นผู้ตัดสินใจอยู่ อนุญาตให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตัดสินใจได้บ้าง แต่ต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของผู้บริหาร ใช้กระบวนการสื่อสารน้อย การจูงใจให้ทำงานใช้วิธีการให้รางวัลและการลงโทษ

3.3 รูปแบบระบบปรึกษาหารือ (Consultative) ผู้นำมีความไว้วางใจและเชื่อถือผู้ใต้บังคับบัญชา จะรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ผู้นำยังคงเป็นผู้ตัดสินใจในขั้นตอนสุดท้าย ผู้นำและผู้ใต้บังคับบัญชามีความไว้วางใจกันค่อนข้างสูง จูงใจผู้ปฏิบัติงานโดยการให้รางวัลและทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการลงโทษเป็นบางครั้ง

3.4 รูปแบบระบบมีส่วนร่วม (Participative) ระบบนี้ผู้นำและผู้ปฏิบัติงานมีความเชื่อถือและไว้วางใจกัน มีการปรึกษาหารือและตัดสินใจร่วมกัน ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายขององค์การ ร่วมกันพัฒนาวิธีการทำงาน ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในงานค่อนข้างสูง ระบบมีส่วนร่วมนี้เป็นระบบที่ ลิเคิร์ท ให้การสนับสนุนมากที่สุดจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำนั้นมุ่งที่จะศึกษาว่าผู้นำมีการบริหารงานอย่างไรใช้วิธีใดในการมอบหมายงานหรือจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงาน รวมถึงพฤติกรรมใดของผู้นำที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน

ดราฟ และ โคสเซน (Drafke and Kossen, 1989, pp.197) ได้แบ่งผู้นำตามรูปแบบการใช้อำนาจในการตัดสินใจของผู้นำออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย (Autocratic style) เป็นรูปแบบของผู้นำแบบเผด็จการ คือจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ถืออำนาจเป็นใหญ่ การบังคับบัญชาเป็นแบบควบคุมเต็มที่ ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การตัดสินใจอยู่ที่ผู้นำแต่เพียงผู้เดียว ผู้นำรูปแบบนี้จะทำให้ขวัญในการปฏิบัติงานไม่ได้เท่าที่ควร

2. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic style) เป็นรูปแบบของผู้นำที่มีลักษณะของการกระจายอำนาจการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มีการปรึกษาหารือหรือประชุมร่วมกันมีการทำงานร่วมกัน ผู้นำจะถืออำนาจของกลุ่มเหนือกว่าตนเอง ผู้นำรูปแบบนี้ผู้นำปฏิบัติงานจะมีความพึงพอใจและมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานสูง

3. ผู้นำแบบเสรีนิยม (Laissez – faire style) เป็นรูปแบบของผู้นำที่มักจะหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจ ไม่มีเป้าหมายในการทำงาน จะปล่อยให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานตามใจชอบ เมื่อเกิดปัญหาจะให้แก้ปัญหาและตัดสินใจกันเอง ผู้นำรูปแบบนี้ผู้ปฏิบัติงานจะไม่มีระเบียบผลผลิตต่ำและมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานต่ำ

การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีคุณลักษณะ (Trait Theories) จะเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะด้านร่างกาย ภูมิหลังทางสังคม สติปัญญา บุคลิกภาพ คุณลักษณะงานและคุณลักษณะทางสังคม โดยชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่เป็นผู้นำจะถูกแยกจากกลุ่มที่ไม่ใช่ผู้นำ

วิลเลียม เจ เรดดิน (Welliarn J.Reddin) (1970, pp.48) ได้จำแนกแบบของผู้นำตามทฤษฎี 4 แบบดังต่อไปนี้

1. ผู้นำแบบมุ่งเกณฑ์ เป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับงาน ลัมพันธภาพกับผู้ร่วมงานต่ำ เป็นผู้นำที่มีลักษณะปลีกตัว ให้ความสนใจอย่างมากในเรื่องการแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ที่ออกนอกกรอบให้เข้ารูปเข้ารอย ชอบใช้การรายงานมากกว่าการพูดคุย ใช้การสื่อสารน้อยในทุกทาง และให้ความสนใจอย่างมากในเรื่องของกฎเกณฑ์ และกรรมวิธีต่าง ๆ ทำงานอย่างระมัดระวังเป็นนักอนุรักษ์นิยมยึดกระบวนการ และ

ข้อเท็จจริงเจ้าระเบียบชอบวางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ยึดความถูกต้องแน่นอนไม่ชอบการยืดหยุ่น มีความสุขุม รอบคอบ อดทน ใจเย็น

2. แบบมุ่งงาน เป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับงานสูง แต่ให้ความสำคัญในเรื่องสัมพันธภาพกับผู้ร่วมงานต่ำ ผู้นำประเภทนี้ประเมินค่าของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการพิจารณาผลงานหรือผลผลิตทำงานในรูปของคณะกรรมการ แสดงความกระตือรือร้นในการทำงานและชอบคิดริเริ่มชอบการประเมินชอบการแนะนำ และยังเชื่อว่าการลงโทษเป็นมาตรการสำคัญที่จะหยุดยั้งการกระทำที่ไม่สมควร มีความเชื่อมั่นในตนเองและชอบใช้อำนาจ

3. แบบมุ่งสัมพันธ์ เป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานสูง แต่ให้ความสำคัญกับความสำเร็จของงานต่ำ เน้นมนุษย์สัมพันธ์เป็นหลักในการทำงาน เป็นคนเรียบร้อยชอบการสนทนา มีลักษณะเป็นมิตรกับทุกคนเป็นกันเอง เห็นใจคนอื่น ไม่โอ้อวดตนเอง ชอบสร้างบรรยากาศในการทำงานให้มีความรู้สึกมั่นคง พยายามลดความขัดแย้ง ไม่ชอบใช้วิธีการลงโทษ ชอบสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความเจริญก้าวหน้าในทุกโอกาส และมีลักษณะเป็นนักประสานงานที่ดี

4. แบบมุ่งประสาน เป็นแบบผู้นำที่ให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงาน และงานไปพร้อมกันเท่า ๆ กัน เป็นผู้นำที่ประสานแบบมุ่งงานและแบบมุ่งสัมพันธ์เข้าด้วยกัน ชอบมีส่วนร่วมในการทำงาน ชอบประชุม ชอบการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทาง มุ่งอนาคตมากกว่าอดีตหรือปัจจุบัน ชอบทำงานเป็นทีม ไม่ห่วงเรื่องอำนาจกำหนดหน้าที่ของบุคคลจากความมุ่งหมายอุดมคติ เป้าหมาย และนโยบายเป็นผู้ประสานความต้องการของแต่ละบุคคลกับเป้าหมายขององค์การใช้วิธีการจูงใจทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา รู้สึกว่าไม่ถูกบีบบังคับ เสริมสร้างขวัญ และกำลังใจแก่ ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อความมีประสิทธิภาพของงาน จัดเป็นผู้นำแบบอุดมคติ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นสิ่งสำคัญในทุกองค์กรผู้นำเป็นคนที่มีอำนาจ อิทธิพล หรือความสามารถในการจูงใจสร้างสรรค์ปลูกฝังศรัทธา มีความกระตือรือร้น การตัดสินใจกับการใช้ดุลยพินิจที่ดีและถูกต้อง มีศิลปะในการทำงาน ผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติตามความต้องการ เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นในระหว่างบริหารองค์กร มีความกล้าหาญ เด็ดขาดและไม่โลภโลเล มีความสามารถที่จะชักนำบุคคลขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Share Goal) เป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งประโยชน์ส่วนตนและองค์กรด้วย

2.1.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง

ความเป็นผู้นำเป็นหน้าที่หนึ่งในหลาย ๆ หน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งความเป็นผู้นำกับผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นตำแหน่งที่กำหนดขึ้นในองค์การ มีอำนาจโดยตำแหน่งและได้รับความคาดหวังในหน้าที่จะมุ่งเน้นที่การควบคุม การตัดสินใจ และผู้บริหารจะต้องมีลักษณะของภาวะผู้นำ (Leadership) ผู้นำมีบทบาทและมีความสำคัญต่อกลุ่มอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ในปัญหาส่วนใหญ่ที่หลาย ๆ องค์การต้องเผชิญอยู่ คือ การมีผู้บริหารที่ขาด สภาวะการนำหรือมีรูปแบบความเป็นผู้นำที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น ภาวะผู้นำคือศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงานของผู้นำและผู้บริหาร จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์การ

งานจะดำเนินไปด้วยดีและบรรลุวัตถุประสงค์โดยมีความสำเร็จของกลุ่ม หรือเป็นเป้าหมายองค์การย่อมขึ้นอยู่กับทักษะการบริหารงานของผู้นำ

1. ความหมายของภาวะผู้นำ

การพัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารองค์กรจะต้องมีคุณสมบัติที่แสดงการมีภาวะผู้นำ คือ มีคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม

ภาวะผู้นำ คือ คุณสมบัติ เช่น สติ ปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถ ของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม พุทธองค์ตรัสไว้ในโคปาลสูตร โดยการเปรียบเทียบฝูงโค และโคจ่าฝูง เกี่ยวกับผู้นำและผู้ตาม (ขุ.ชาตก. (ไทย) 19/634-637/149) ความว่า “เหมือนโคหัวหน้าฝูง ว่ายน้ำ ไปสู่ฝั่งตรงกันข้าม หากโคหัวหน้าฝูงว่ายไปตรง เมื่อฝูงโคทั้งหลายก็ไปตรงตามกันและประสบความปลอดภัย หากโคหัวหน้าฝูงพาว่ายไปคด โคทั้งฝูงที่ติดตามย่อมจะดำเนินไปคดและประสบกับความลำบากฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น บุคคลผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่หรือเป็นผู้นำหากมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตหรือในการปกครองแล้วผู้ตามย่อมจะเดินตามแบบของผู้นำด้วยดี และประสบกับความปลอดภัย หากว่าผู้นำหรือหัวหน้าไม่ประกอบด้วยคุณธรรมในการดำเนินชีวิตหรือในการปกครองแล้ว ผู้ตามย่อมจะดำเนินไปตามและประสบกับความลำบาก ฉันนั้น” ภาวะผู้นำ คือ ความมีคุณธรรม มีคุณสมบัติในการริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ในการรวมเอากายเอาใจของมวลชน หรือประสานร้อยรวมคนจำนวนมากให้เห็นดีเห็นชอบ แล้วดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ดีงามพร้อมทั้งเป็นผู้เสียสละ กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมก่อนบุคคล ภาวะผู้นำ คือ คุณความดีของบุคคลในทางสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคมและมนุษย์ชาติ เช่น ความมีสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ความบากบั่นเอาจริง เสียสละ สรรพสัตว์ทุกรูปทุกนามรวมทั้งสามารถในการประสานงาน การชี้แจง แนะนำ ชักชวนให้บุคคล หรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไปให้เห็นร่วมกันเห็นไปในแนวเดียวกัน จนรวมเป็นกลุ่มเดียวกันมีใจเดียวมุ่งมั่นทุ่มเทดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป้าหมายที่ดีงามร่วมกัน คนมีคุณธรรมอย่างนี้เราเรียกว่าผู้นำ หรือมีภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นกระบวนการมิใช่บุคคล ถึงแม้ว่าจะขึ้นอยู่กับ ความชอบในการใช้อำนาจของตัวผู้นำ ซึ่งเป็นศูนย์กลางและเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการ ภาวะผู้นำและผู้ตามเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ขาดไม่ได้ หากไม่มีผู้ตามจะมีผู้นำไม่ได้ ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการของการมีอิทธิพลเหนือกลุ่ม เพื่อการกำหนดเป้าหมาย และบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และหากกล่าวถึงความเข้มแข็งของภาวะผู้นำในองค์การ จะดูได้จากความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ภาวะผู้นำเป็นการใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นในการสร้างสรรค์หรือปลูกฝังศรัทธา ความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นในระหว่างผู้ร่วมงานหรือผู้ตามทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไป ในทิศทางที่ผู้นำหรือผู้บริหารต้องการอันเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การหรือกลุ่มนั่นเอง ภาวะผู้นำ คือ ความสัมพันธ์ซึ่งบุคคลหนึ่งหรือผู้มีอิทธิพลให้ผู้อื่นทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันเป็นที่ต้องการของผู้นำ ผู้นำไม่ใช่ผลักดันเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผู้ดึงด้วย ให้ผู้ตามทราบแนวทางปฏิบัติตามด้วยการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี

ภาวะผู้นำ คือ พลังชนิดหนึ่งที่สามารถส่งแรงกระทำ อันก่อให้เกิดการขับเคลื่อนกลุ่มคนและระบบองค์กรไปสู่การบรรลุเป้าประสงค์ ภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จูงใจ หรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์และอำนวยการโดยการใช้กระบวนการสื่อความหมาย ดำเนินการโดยกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ก็ได้

ภาวะผู้นำเป็นศิลปะที่จำเป็นและสำคัญยิ่งต่อนักบริหารที่จะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำ เป็นผู้ตัดสินใจกำหนดเป้าหมายวางแผน และรับผิดชอบต่อความอยู่รอดหรือการพัฒนาขององค์การ หรือหมายถึงความสามารถของบุคคลในการ ใช้อำนาจ และจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามจนบรรลุเป้าหมายขององค์การ หรือหมายถึงศิลปะ หรือ กระบวนการในการใช้อิทธิพลให้ผู้อื่นทำตามจนประสบความสำ เร็จ ภาวะผู้นำ คือ การที่บุคคลหนึ่งสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการมีอิทธิพลหรือ การเปลี่ยนแปลงขององค์การเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ความเป็นผู้นำเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตัว ผู้นำโดยตรง ที่จะใช้ความสามารถ และใช้อิทธิพลเหนือกว่าผู้ตามนำพาคณะปฏิบัติหน้าที่ ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำขององค์การให้อิทธิพลต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุถึงจุดประสงค์ขององค์กรอิทธิพลต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุถึงจุดประสงค์ขององค์กรอิทธิพลดังกล่าวนี้อาจเป็นไปทั้งในทางบวกและทางลบ หรือทางใดทางหนึ่ง ภาวะผู้นำสามารถครอบคลุมในมิติที่มีอย่างกว้างขวาง และหลากหลายกว่าเรื่องความกล้าหาญ การตัดสินใจ การเป็นผู้นำต้องมีความสามารถในการนำผลักดันและสั่งการให้กิจกรรมทุกอย่าง ดำเนินไปตามเป้าหมาย ซึ่งต้องประกอบไปด้วยความกล้าหาญ ความสามารถในการโน้มน้าวจูงใจและจังหวะในการตัดสินใจ ภาวะผู้นำ คือ พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่งที่จะชักนำพากิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Shared Goal) เป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน เป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้ บรรลุจุดหมายร่วมกัน เป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้ บรรลุตามเป้าหมายขององค์การ ภาวะผู้นำเป็นการใช้อิทธิพล หรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ซึ่งมีผู้ใต้บังคับบุญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ปฏิบัติ และการอำนวยการโดยกระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังที่ได้ตั้งไว้ ภาวะผู้นำตามความคิดเห็นของบุคคลโดยทั่วไปมักจะหมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหน่วยงานหรือเป็นผู้บริหารอย่างไรก็ดี นักการศึกษา นักบริหาร นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้ให้คำจำกัดความหรือความหมายของผู้นำไว้ในหลายลักษณะทั้งลักษณะของการเกิดผู้นำ ผู้นำในแง่ของการมีบทบาทผู้นำในทางปฏิบัติหรือผู้นำในการใช้อำนาจอิทธิพล ผู้นำในด้านความรับผิดชอบ ซึ่งได้รวบรวมและสรุปแนวความคิดอันเกี่ยวกับผู้นำ คือ บุคคลที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งใน 5 อย่าง ดังต่อไปนี้

1. มีบทบาทหรือมีอิทธิพลต่อคนในหน่วยงานมากกว่าผู้อื่น
2. มีบทบาทเหนือบุคคลอื่น ๆ
3. มีบทบาทสำคัญที่สุดที่ทำให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมาย

4. ได้รับเลือกจากผู้อื่นให้เป็นผู้นำ

5. เป็นหัวหน้าของกลุ่ม

ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ จะต้องวิเคราะห์ตัดสินใจ โดยมองอย่างนก มองภาพรวมทั้งหมด และปฏิบัติตนอย่างหนอน เอากายใจและสมองเข้าสัมผัส สามารถวางแผนที่ชัดเจนจัดแผนงานแผนคน และแผนเงินให้เข้ากัน กระจายและมอบให้เป็นนโยบาย ภาวะผู้นำ หมายถึง การกระทำระหว่างบุคคลโดยบุคคลที่เป็นผู้นำจะใช้อิทธิพล (Influence) หรือการดลบันดาลใจ (Inspiration) ให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่าง ตามเป้าหมายที่ผู้นำกลุ่มหรือองค์การกำหนดไว้ ภาวะผู้นำเป็นการใช้ศาสตร์และศิลปะด้านภาวะผู้นำที่มีคุณลักษณะเด่นของผู้นำ มีวิสัยทัศน์ ความรู้ ทักษะ ค่านิยมที่เหมาะสม สามารถปกครองบังคับบัญชา จูงใจคนให้ปฏิบัติตาม คำสั่งตามความต้องการของผู้นำได้ สามารถตัดสินใจที่ยากและซับซ้อนได้ อย่างเหมาะสม ตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงจุดจบขององค์กร และการชุบชีวิตองค์กรด้วยภาวะผู้นำในทางดีด้วยกระบวนการดึงภาวะแห่งการเป็นผู้นำที่มองเห็นในความสำคัญของภาวะผู้นำ (Leadership) ซึ่งเป็นกุญแจต่อความสำเร็จขององค์การความล้มเหลวขององค์การต่าง ๆ เป็นผลสืบเนื่องมาจาก การขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพแทบทั้งสิ้น

ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ซึ่งมีต่อ ผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการโดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ภาวะผู้นำ คือ ความเป็นสัตว์สังคมของมนุษยชาติทำให้การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ประกอบไปด้วยผู้นำและผู้ตาม ทั้งผู้นำและผู้ตามก็เกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกัน ยิ่งสังคมมนุษย์ได้รับการพัฒนาสูงขึ้น ผู้นำก็ยิ่งมีลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตนมากขึ้น เสียสละมากขึ้น และมุ่งตอบสนองผู้ตามมากขึ้น ผู้นำที่ดีจึงมีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่น วิถีชีวิตของท่านจึงกลายเป็นแบบอย่างแรงบันดาลใจและเป็นอมตะที่เล่าขานผู้คนรุ่นแล้วรุ่นเล่า ความเป็นผู้นำไม่ได้ถูกจำกัดด้วยวัย ด้วยเพศ ด้วยการศึกษา ด้วยศาสนาหรือด้วยเชื้อชาติ แต่กระนั้นบุคคลทั่วไปก็มักให้ความสนใจกับผู้นำในบางลักษณะเป็นพิเศษ เช่น ผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางธุรกิจ และผู้นำทางการทหาร เป็นต้น ทั้งที่ในภาพรวมของโลกแห่งความจริง ผู้นำมีความหมายหลากหลาย โดยมิได้จำกัด เพียงแค่ผู้นำในกลุ่มดังกล่าวเท่านั้น ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง สภาพที่ทำให้บุคคลผู้นั้นสามารถคงความเป็นผู้นำไว้ได้ โดยทุกคนให้การยอมรับและปฏิบัติตามคำสั่งด้วยความเต็มใจ หรือความสามารถในการชักจูงผู้อื่นให้ยอมตามด้วยความเต็มใจ ภาวะผู้นำจึงเป็นพลังบางอย่างที่มีอยู่ในตัวผู้นำพลังนี้สามารถดึงดูให้คนในกลุ่มหรือในองค์กร ขับเคลื่อนไปสู่ทิศทางหรือเป้าหมายที่ผู้นำต้องการ การที่บุคคลหนึ่งสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการมีอิทธิพลหรือการเปลี่ยนแปลงขององค์การ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ความเป็นผู้นำเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตัวผู้นำโดยตรงที่จะใช้ความสามารถและใช้อิทธิพลเหนือกว่าผู้ตามนำพาคณะปฏิบัติหน้าที่ ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่ผู้นำหรือผู้ที่มีภาวะที่ชักนำ จูงใจ ชี้นำ ใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่มีอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้หรือกระตุ้นให้ หรือชี้นำให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ยินดี เต็มใจพร้อมใจ ยินดีในการกระทำการให้มีความกระตือรือร้นหรือร่วมดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่ผู้นำต้องการหรือตามที่ผู้นำต้องการให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางที่เขาชักนำ ในการทำงานหรือดำเนินกิจกรรม

ที่ผู้นำนั้นรับผิดชอบตามที่ผู้นำนั้นต้องการ ภาวะผู้นำจะต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการโน้มน้าว มีอิทธิพลกับกลุ่มคน

ดังนั้น สาระของภาวะผู้นำ จึงหมายถึง ความสามารถในการบริหารตนเองและครองใจผู้อื่นได้ โดยสามารถใช้คนอื่นให้ทำบางอย่างตามเป้าหมายและแนวทางที่ตนวาดฝันหรือคาดคะเนเองได้ ผู้นำที่ดีต้องมีความตื่นตัว มีความสามารถในการตัดสินใจรวดเร็วและถูกต้องมีความสามารถในการจูงใจ มีความรับผิดชอบและมีความฉลาด รอบรู้ ทันโลก ทันเหตุการณ์ และมีความสามารถในการแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการซึ่งผู้นำจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับความคาดหวัง ค่านิยม และความสามารถในการติดต่อพบปะเจรจากันของบุคคลที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น เพื่อจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้นำต้องแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นว่าควรสนับสนุนในความสามารถของเขา

ภาวะผู้นำการที่ผู้นำในหน่วยงานหรือองค์กรได้ศักยภาพทั้งทางด้านศาสตร์และศิลป์ของตนนั้นนำพาและจูงใจผู้ร่วมงานนั้นปฏิบัติภารกิจการงานของกลุ่ม หรือองค์กรให้ความสำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ผู้นำหรือองค์ได้ตั้งไว้ ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลหนึ่งบุคคลใดมีอิทธิพลต่อทัศนคติความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่าโดยพยายามที่จะทำให้สมาชิกขององค์การประพฤติ ไปในทิศทางที่จะทำให้องค์การนั้น ๆ บรรลุถึงเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ ภาวะผู้นำ คือ บุคลิกภาพในการกระทำการภายใต้เงื่อนไขของกลุ่ม การมีภาวะผู้นำต้องประกอบด้วยบุคลิกภาพและสถานการณ์ของกลุ่ม ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทั้งในเชิงผลเพื่อให้มีภาวะผู้นำครอบงำบุคคลอื่นได้ ภาวะผู้นำ คือ ความสัมพันธ์ซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้ใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ให้ทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจทั้งนี้เพื่อให้ผลงานตามที่องค์กรหรือกลุ่มมุ่งหมายให้สำเร็จล่วงได้ด้วยดี ภาวะผู้นำในเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยมีผู้นำเป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลง เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น ๆ ในกลุ่ม ภาวะผู้นำจึงเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพล และปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมและการปฏิบัติงานของสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องมุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มด้วย ภาวะผู้นำหมายถึง คุณภาพของพฤติกรรมของบุคคลเพื่อชี้นำบุคคลอื่นหรือชี้นำกิจกรรมต่าง ๆ ในภาระขององค์กร เป็นภาวะที่ก่อให้เกิดศรัทธาเป็นที่ยอมรับและเกิดจุดมุ่งหมายร่วมกันในสังคมนั้น ๆ ศิลปะของการมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น และนำคนโดยคนเหล่านั้นมีความเชื่อฟังอย่างเต็มที่ เพื่อปฏิบัติภารกิจให้สำเร็จ

2. องค์ประกอบลักษณะและคุณสมบัติของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะหลายองค์กรพยายามที่จะหาวิธีในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารทุกระดับให้เกิดขึ้น เพื่อที่จะให้ผู้นำเหล่านั้น เป็นผู้ผลักดันความสำเร็จให้เกิดขึ้นกับองค์กร ในเรื่องของภาวะผู้นำนั้น องค์กรที่ประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารของตนมีภาวะผู้นำและสามารถนำองค์กร นำคนให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ เพื่อองค์กรที่มีศักยภาพมากเพิ่มขึ้นโดยมีคุณสมบัติ 5 ประการดังต่อไปนี้

1. ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ต้องเป็นคนที่มองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็น มองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่แค่ฝันเฟื่องเพียงอย่างเดียว

2. ผู้นำที่ดีจะต้องกระจายงานให้ทีมงานอย่างเหมาะสม เป็นการนำแผนงานที่กำหนดไว้นั้น มากระจายสู่พนักงานและทีมงามโดยพิจารณาความเหมาะสมของพนักงานแต่ละคนให้เหมาะสมกับงานแต่ละอย่าง เพื่อให้เขาสามารถที่จะทำงานได้ตามที่ถนัด รวมทั้งให้โอกาสคนอื่น ๆ ได้ทำงาน ผู้นำอาจจะต้องยอมรับความเสี่ยงในเรื่องนี้ กล่าวคือ ยอมที่จะไว้วางใจพนักงานและเชื่อว่าพนักงานจะสามารถทำงานนั้นได้ ผู้นำหลายคนที่ใช้วิธีนี้กับผู้ตามของตนเอง ก็อาจจะมีผู้ตามที่ทำไม่ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วผู้ตามจะทำเต็มที่เพราะผู้นำไว้ใจอย่างมาก ก็ไม่อยากทำให้ผู้นำผิดหวัง

3. ผู้นำที่ดีจะต้องสร้างทีมงานได้ จะต้องเป็นคนที่ทำงานให้สำเร็จ โดยเน้นทั้งงาน เน้นทั้งคนและในการสร้างทีมงานที่ดี ผู้นำก็ต้องมีทักษะในการสื่อความที่ดี มีความเป็นธรรมกับพนักงานทุกคนในทีม ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เวลาทำงานก็จะเน้นในทุกคนร่วมกันทำงาน ไม่มีการทำตัวเด่นเพียงคนเดียว หรือรับแต่ชอบ ไม่ยอมรับผิด

4. ผู้นำที่ดีจะต้องสร้างแรงบันดาลใจให้พนักงาน มีพลังในการสร้างกำลังใจให้กับทีมงาน และกระตุ้นให้พนักงานมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จได้ ก็คือการทำให้คนอื่นมีพลังในการทำงานอยู่เสมอ

5. ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้พัฒนาคนอื่นอยู่เสมอ มีความเข้าใจพนักงานที่มีผลงานไม่ได้ และพยายามที่จะพัฒนาพนักงานให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานมากขึ้น ผู้นำที่ดีจะไม่ตำหนิพนักงานว่า “ทำไมโง่จัง แค่นี้ยังทำไม่ได้” แต่จะพยายามพัฒนาให้พนักงานทำงานให้ได้ ผู้นำที่ดีจึงเปรียบเสมือนครู ที่สอนพนักงานทั้งด้านความรู้ในการทำงาน และเป็นตัวอย่างสำหรับพฤติกรรมที่เหมาะสมด้วย

ประคัลภ์ ปัณฑพลังกูร (2566, หน้า 1) กล่าวว่า คุณสมบัติสำคัญของการเป็นผู้นำที่ดีประกอบด้วย

1. การมีมนุษยสัมพันธ์ (Human relations) ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประสานความคิดประสานประโยชน์สามารถทำงานร่วมกับคนทุกเพศทุกวัน ทุกระดับการศึกษาได้ ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีจะช่วยให้ปัญหาใหญ่เป็นปัญหาเล็กได้

2. มีความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต (Fairness and Honesty) ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการหรือปฏิบัติด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก

3. มีความอดทน (Patience) ความอดทน จะเป็นพลังอันหนึ่งที่จะผลักดันงานให้ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ อย่างแท้จริง

4. มีความตื่นตัวแต่ไม่ตื่นตูม (Alertness) ความตื่นตัว หมายถึง ความระมัดระวัง ความสุขุมรอบคอบ ความไม่ประมาท ไม่ยืดยาว ขาดความกระฉับกระเฉง มีความฉับไวในการปฏิบัติงานทันต่อเหตุการณ์ความตื่นตัวเป็นลักษณะที่แสดงออกทางกายแต่การไม่ตื่นตูม เป็นพลังทางจิตที่จะหยุดคิด

ไตร่ตรองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รู้จักใช้ดุลยพินิจที่จะพิจารณาสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง พูดง่าย ๆ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักควบคุมตัวเองนั้นเอง (Self-control)

5. มีความภักดี (Loyalty) การเป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะ ต่อส่วนรวมและต่อองค์การ ความภักดีนั้น จะช่วยให้หัวหน้าได้รับความไว้วางใจ และปกป้องอันตรายในทุกทิศได้เป็นอย่างดี

6. มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว (Modesty) ผู้นำที่ดีจะต้องไม่หยิ่งยโส ไม่จองหอง ไม่วางอำนาจ และไม่ภูมิใจในสิ่งที่ไร้เหตุผล ความสงบเสงี่ยมนี้ ถ้ามีอยู่ในหัวหน้างานคนใดแล้ว ก็จะทำให้ลูกน้องมีความนับถือ และให้ความร่วมมือเสมอ มีความรู้จักกาลเทศะ คือ มีความสามารถในการปฏิบัติกับบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสมแก่เวลาและสถานที่ มีความสุภาพอ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตน ปัจจุบันสถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทุกส่วนของสังคมและก่อให้เกิดความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรและบทบาทของภาวะผู้นำ ไปสู่มุมมองที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งถือเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายที่สำคัญ

รัตนภรณ์ แววกระโทก (2566, หน้า 2) กล่าวได้ว่าลักษณะผู้นำที่ดีย่อมมีคุณสมบัติของผู้นำ ได้แก่ วิธีที่จะนำผู้ร่วมงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ คือ ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ความสามารถในการตัดสินใจ ความรับผิดชอบและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ความเป็นผู้นำสูง มีความจงรักภักดีให้เกิดในจิตสำนึกใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่กับผู้ร่วมงานจนสามารถสร้างทีมงานได้ คุณสมบัติของภาวะผู้นำตามหลัก 6P

1. P-Positive Thinking คือ การมีทัศนคติที่เป็นบวก มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ ไม่คิดในทางลบเช่น หากเจอปัญหาในการทำงาน แทนที่จะนั่งกลุ่มใจคิดว่าคราวนี้ต้องแย่แน่ ก็ให้มองว่านี่เป็นหนทางหนึ่งที่จะฝึกฝนให้เราเก่งกล้ามากยิ่งขึ้น

2. P-Peaceful Mind คือ การมีจิตใจที่สงบ เคยได้ยินคำพูดที่ว่า “จงใช้ความสงบสยบความเคลื่อนไหว” หรือเปล่า คำพูดนี้ใช้ได้ผลดีทีเดียว เวลาเกิดปัญหาขึ้น เราอย่างเพิ่งตื่นตระหนกไปกับปัญหานั้น การมีจิตใจที่สงบ มีสมาธิ จะทำให้เราเกิดปัญญาในการคิดหาวิธีแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังทำให้เรามีสุขภาพจิตที่ดี

3. P-Patient คือ การมีความอดทน คาถาข้อนี้ก็สอดคล้องกับข้อที่แล้ว เพราะการที่เราจะมีจิตที่สงบได้ เราต้องรู้จักอดทนอดกลั้น ระวังอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่ได้ต่าง ๆ หากสิ่งใดไม่เป็นไปตามที่เราคาดหวังไว้ เราก็ต้องอดทนรอคอยให้ถึงช่วงเวลาของเรา นอกจากนี้ยังต้องอดทนต่อปัญหาและความยากลำบากในการทำงานด้วย

4. P-Punctual คือ การเป็นคนตรงต่อเวลา มนุษย์เราได้ถูกปลูกฝังให้เป็นคนมีวินัย รู้จักตรงต่อเวลามาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เช่น การไม่มาโรงเรียนสาย ส่งการบ้านให้ตรงเวลา ในการทำงานก็เช่นกัน หากเรามาทำงานสาย เจ้านายคงไม่ชอบ แล้วยิ่งถ้าเราผิดนัดลูกค้า ผลเสียคงตามมาอีกมากมาย แม้แต่เวลายังรักษาไม่ได้ เจ้านายหรือลูกค้าคงไม่ไว้ใจให้เราทำงานใด ๆ

5. P-Polite คือ การเป็นคนสุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน การเป็นคนสุภาพนอบน้อมจะทำให้มีแต่คนรักใคร่ และอยากช่วยเหลือยิ่งถ้าเรามีตำแหน่งใหญ่โตด้วยแล้ว ยิ่งต้องมีความสุภาพอ่อนน้อมเพราะจะให้ผู้อื่นเกรงใจเรามากขึ้น ตรงกันข้ามการทำตัวกระด้างกระเดื่อง หยาบคาย หยิ่งยโส ย่อมเป็นที่รังเกียจของสังคม และไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย

6. P-Professional คือ ความเป็นมืออาชีพในการทำงาน การที่เรามีหน้าที่อะไรเราก็ควรทำตัวให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในหน้าที่นั้น ๆ หมั่นแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และหมั่นฝึกฝีมือในการทำงานอยู่เสมอ เพื่อให้งานออกมาดีที่สุด การทำงานอย่างมืออาชีพ จะเป็นที่ชื่นชมและไว้วางใจของเจ้านาย รวมไปถึงลูกค้าที่ย่อมจะพอใจและไว้วางใจให้เราดูแลงานของเขาต่อไป นักวิชาการได้เสนอคุณสมบัติผู้นำไว้ โดยพิจารณาความหมายจากคำว่า LEADERSHIP ดังนี้

L = Love คือ มีความรักในหน้าที่รักผู้ใต้บังคับบัญชา รักความยุติธรรม และรับความก้าวหน้า

E = Education and Experience คือ มีการศึกษาดีมีประสบการณ์เป็นแบบอย่างได้หรือเป็นได้ทั้งในฐานะผู้นำและครูคนอื่น

A = Adaptability คือ มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมได้รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

D = Decisiveness คือ มีความสามารถในการพิจารณาตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง

E = Enthusiasm คือ ความกระตือรือร้นตั้งใจทำงานอย่างจริงจังและสามารถชักนำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างจริงจังได้ด้วย

R = Responsibility คือ มีความรับผิดชอบในส่วนของตนและผู้อื่นที่ได้ทำลงไปไม่ปัดความรับผิดชอบและรวมถึงความรับผิดชอบที่เกิดจากการสั่งงานที่มีความเสี่ยง (Risk) หรือตัดสินใจอย่างรีบด่วน

S = Sacrifice and Sincerity คือ มีความเสียสละและอุทิศผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยความจริงใจ

H = Harmony คือ มีความนุ่มนวลโอนอ่อนผ่อนปรน ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีและอาจหมายถึง การถ่อมตัว (Humble) ตามกาลเทศะด้วย

I = Intellectual Capacity คือ มีความเฉลียวฉลาดมีไหวพริบทันควัน ทันเกมและทันเหตุการณ์

3. ผู้นำทางการเมือง (Political Leadership)

ผู้นำทางการเมือง หมายถึง ผู้ที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับกระบวนการของกลุ่มผู้นำทางการเมืองจะเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเป็นผู้ควบคุมปรากฏการณ์ทางสังคม ถ้าหากพิจารณาในเชิงอำนาจ ผู้นำทางการเมืองจะเป็นศูนย์รวม อำนาจทั้งปวงรวมถึงเป็นผู้สร้างเป้าหมาย โครงสร้าง บรรยากาศ อุดมการณ์ของกลุ่ม ตลอดจน บทบาทของกลุ่ม จึงสรุปได้ว่า

ผู้นำทางการเมืองเป็นผู้ก้าวหน้าที่สุดเกินกว่าสมาชิกในกลุ่มจะก้าวทันได้ ตามความหมายที่กล่าวมาแล้ว ผู้นำทางการเมืองไม่ใช่ผู้ที่มุ่งแสวงหาแต่ตำแหน่งผู้นำเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงการรักษาตำแหน่งและอำนาจให้คงอยู่ตลอดไป โดยการแก้ไขปัญหาของสังคมและก้าวไปสู่เป้าหมายของสังคมอันจะทำให้ผู้นำทางการเมืองคงอยู่ได้และที่สำคัญคือ จะต้องรักษาตำแหน่ง บทบาท อิทธิพลที่มีต่อพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม และความคาดหวังของสังคมไว้เป็นหลัก ประเภทผู้นำทางการเมืองหากพิจารณาจากที่มาของอำนาจ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. แบบตรรกะ - นิติอำนาจ (Rational-Legal Authority) แบบตรรกะ - นิติอำนาจ คือ อำนาจที่ได้มาตามหลักเหตุผลตามกฎหมาย ผู้นำจึงมีอำนาจตามกฎหมาย และตามระบบเหตุผลของสังคมนั้น ๆ ซึ่งในสังคมสมัยใหม่จะมีแนวโน้ม ใช้อำนาจแบบตรรกะ-นิติอำนาจ โดยมีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ มีระเบียบบังคับที่ตราไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีอำนาจประเภทนี้เนื่องจากเป็นผู้ที่ทำงาน ตามระเบียบแบบแผน โครงสร้าง รูปแบบ หรือวิธีปฏิบัติที่เป็นธรรมเนียมขององค์กร (Bureaucratic Leader)

2. แบบธรรมเนียมอำนาจ (Traditional Authority) แบบธรรมเนียมอำนาจ คือ อำนาจที่มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมา ผู้นำใน สังคมที่มีความเจริญทางอุตสาหกรรมน้อยจะยังคงยึดถือธรรมเนียมอำนาจอยู่ ผู้นำจึงมีอำนาจตาม จารีตประเพณีโดยทั่วไปจะได้อำนาจนี้โดยการสืบทอดสายเลือดความคุ้นเคย ความสัมพันธ์เป็นหลัก จึงเป็นผู้นำแบบเครือญาติ (Patrimonial form of Leadership)

3. แบบบารมีอำนาจ (Charismatic Authority) แบบบารมีอำนาจ คือ อำนาจที่เกิดขึ้นจากการยอมรับของบุคคลอื่นและ มีผู้ตามเป็นจำนวนมาก ซึ่งการคงอยู่ของบารมีอำนาจขึ้นอยู่กับผลหรือความสามารถพิเศษของบุคคลนั้น ถ้าพิสูจน์ให้ผู้อื่นเห็นได้บารมีอำนาจก็จะคงอยู่ตลอดไป ถ้าไม่สามารถพิสูจน์ให้ผู้อื่นเห็นได้บารมี อำนาจจะจางหายไป สำหรับผู้ตามที่ยอมรับผู้นำที่มีบารมีอำนาจ (Charismatic Leader) จะเข้าร่วม เป็นพรรคพวกตามความสมัครใจหรือต้องการมีที่พึ่งพา ซึ่งระเบียบกฎเกณฑ์อำนาจทั้งปวงขึ้นอยู่กับ ตัวผู้นำเท่านั้น โดยทั่วไปผู้นำประเภทนี้จะมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงมากจึงพยายามสร้างกฎเกณฑ์ให้ผู้อื่นยอมรับเสมอ

4. ลักษณะนิสัยผู้นำทางการเมือง

บุคคลบางคนเกิดมาพร้อมด้วยลักษณะบางประการที่จะช่วยสนับสนุน ให้เขาเป็นผู้นำได้ ดังต่อไปนี้

1. บุคลิกภาพ (Personality) บุคลิกภาพของผู้นำ เช่น บุคลิกภาพที่มีความก้าวร้าว ลักษณะความเป็น ผู้นำที่มีอำนาจ มีอารมณ์รุนแรง ไม่ถ่อมตน รักอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทกิจกรรมทางการเมืองมีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น โดยผู้นำที่มีแนวโน้มที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงจะมีความสามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กลุ่มได้อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความคิด ความสามารถสร้างสรรค์และมีบทบาทกิจกรรมในสังคมเสมอ

2. ความรู้ความสามารถ (Intelligence) สมองของคนเรานี้ธรรมชาติสร้างมาเพื่อใช้สติปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยความรู้ความสามารถจะเห็นได้จากเชาว์ปัญญา ความแม่นยำในการตัดสินใจ ระดับความรู้และความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา

3. คุณลักษณะด้านสังคม (Social skill) การเข้าสังคมเป็นของคนทุกคน เพราะคนเราไม่สามารถอยู่ได้คนเดียว ในโลก การเข้าสังคมแต่ละระดับต้องมีพิธีรีตองแตกต่างกันออกไปตามสภาพการณ์และเหตุการณ์นั้น ๆ ซึ่งคุณลักษณะด้านสังคม ยกตัวอย่างเช่น ความรู้จักประนีประนอม ความสามารถในการบริหาร ความร่วมมือ ความเป็นที่นิยมชมชอบ ความเป็นนักการฑูต เป็นต้น

5. ผู้นำกับการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง

พิเชฐ สมบัติศิริ (2563, หน้า 524) ได้ศึกษากลยุทธ์การจัดการภาพลักษณ์ทางการเมืองของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา 1) กลยุทธ์การใช้ลักษณะเด่นส่วนบุคคลจากการให้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 21 คน พบว่า โดยส่วนใหญ่แล้วมักให้ข้อมูลเกี่ยวกับพลเอกประยุทธ์ฯ โดยกล่าวถึงลักษณะเด่นของตัวบุคคล ซึ่งกลยุทธ์นี้จะดึงเอาลักษณะบุคลิกภาพนิสัยของพลเอกประยุทธ์ฯ ออกมาเพื่อแสดงให้เห็นถึงตัวตนและความแตกต่างจากผู้นำคนอื่น โดยในกลยุทธ์ดังกล่าวนี้ได้สะท้อนลักษณะเด่นของพลเอกประยุทธ์ฯ ในการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองได้ดังนี้ทหารเพื่อประชาชนและบ้านเมือง พลเอกประยุทธ์ฯ ได้เข้ามามีอำนาจทางการเมืองโดยใช้ลักษณะภูมิหลังที่เป็นนักการทหารอาชีพ โดยใช้จุดแข็งที่นำมาสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองที่ดีที่สุดคือการยึดตัวตนและอาชีพเดิม กล่าวคือ ความเป็นทหารของพลเอกประยุทธ์ฯ มาพร้อมกับความจงรักภักดีและมีความตั้งใจที่จะรักษาความสงบสุขของประชาชนและประเทศทหารเพื่อการยอมรับจากต่างชาติและความคาดหวังให้ประเทศดีขึ้น พลเอกประยุทธ์ฯ นำเสนอและผลิตซ้ำในเรื่องภาพลักษณ์การสร้างความยอมรับจากต่างชาติและต้องการให้ประเทศหลุดพ้นจากปัญหาทางการเมืองที่ได้รับผลกระทบจากความไม่มั่นคงทางการเมืองที่มีปัญหามาก่อนหน้านี้ การเข้ามาของพลเอกประยุทธ์ฯ จึงเป็นการสร้างความเชื่อมั่นกับต่างประเทศในการยุติปัญหาทางการเมืองไทยทหารเพื่อเป็นตัวแบบสร้างความคาดหวังของสังคมเรื่องความสามัคคีจากสถานการณ์ทางการเมืองที่เรื้อรังทำให้ประชาชนในประเทศเกิดความแตกแยกแบ่งเป็นพรรคเป็นฝ่าย ดังนั้นกลยุทธ์ที่พลเอกประยุทธ์ฯ ใช้ในการสร้างภาพลักษณ์อีกประการ ก็คือ การพยายามคืนความสงบให้ประเทศ สร้างความสามัคคีให้แก่คนในชาติ ผ่านการควบคุมด้วยกฎหมายมาตรา 44 ซึ่งตนพยายามนำเสนอว่าเพื่อให้คนที่พยายามควบคุมคนที่ไม่หวังดีต่อชาติ ในการสร้างความสามัคคีปรองดองให้แก่คนในชาติทหารที่ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นทหารที่จงรักภักดีกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยการนำเสนอภาพลักษณ์ในประเด็นนี้ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พลเอกประยุทธ์ฯ ได้รับการสนับสนุนจากคนกลุ่มหนึ่งในสังคม โดยมองว่าการเข้ามาเพื่อปกป้องรักษาสถาบันนั้นเป็นสิ่งที่เสียสละและสำนึกในบุญคุณของแผ่นดิน

สุทธิชัย ปัญญโรจน์ (2566, หน้า 1) การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ องค์กร หน่วยงาน สถาบัน และตัวเราเอง มีความจำเป็นอย่างยิ่ง การสร้างภาพลักษณ์ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ความน่าเชื่อถือและความศรัทธาแก่ผู้พบเห็น แวดวงต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นแวดวงศาสนา แวดวงธุรกิจ

และแวดวงการเมือง ในบทความตอนนี้เราจะมาพูดคุยและแลกเปลี่ยนความรู้กันในเรื่อง “การสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมือง” มีดังนี้

1. การสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองผ่านการใช้สื่อ เช่น สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์สื่ออินเทอร์เน็ต ฯลฯ นักการเมืองที่โดดเด่นและผู้คนรู้จักกันมาก มักจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสื่อมวลชน เพื่อให้สื่อมวลชนออกข่าวประชาสัมพันธ์ความดีหรือผลงานของตน เพราะหากนักการเมืองมีผลงานมากมายขนาดไหนแต่สื่อมวลชนไม่ลงข่าวประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนส่วนมากก็คงไม่ทราบ จึงไม่แปลกใจที่นักการเมืองหลายคนเป็นเจ้าของสื่อหรือยอมลงทุนที่จะทำธุรกิจสื่อทั้ง ๆ ที่การทำสื่อบางประเภทขาดทุนหรือกำไรน้อยแต่ก็ต้องทำทั้งนี้เพื่อสื่อประชาสัมพันธ์ผลงานของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ เจ้าของสถานีวิทยุ เจ้าของสถานีโทรทัศน์ ฯลฯ อีกทั้งนักการเมืองอีกหลายท่านหรืออดีตนายกรัฐมนตรีหลายท่านถึงกับใช้เวลาและพื้นที่สื่อในการจัดรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ด้วยตนเองหรือเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ด้วยตนเอง เพราะการจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์ เขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ด้วยตนเอง ถือว่าได้เปรียบกว่านักการเมืองคนอื่นที่มีนักข่าวช่วยประชาสัมพันธ์เขียนให้พูดให้ ก็เนื่องมาจากนักการเมืองผู้นั้นได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อไปยังประชาชนได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านบรรณาธิการสื่อ

2. การสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองผ่านการตลาด ปัจจุบันทฤษฎีการตลาดได้นำมาใช้กับการเมืองมากขึ้นสำหรับกลยุทธ์การทำการตลาดการเมืองที่ดีนั้น จะต้องมีผู้จัดการด้านสื่อคอยช่วยทำธนาคารข้อมูล ทำงานวิจัย ทำโพลในเรื่องต่าง ๆ มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีการวิเคราะห์สถานการณ์ว่า ควรจะให้นักการเมืองที่ทำการตลาดการเมือง พูดเมื่อไรเวลาไหน เพราะหากนักการเมืองไม่มีประเด็นในการนำเสนอก็จะไม่เป็นที่สนใจของสื่อมวลชนและก็ไม่เป็นข่าว การทำการตลาดการเมืองจึงต้องมีงบประมาณ การควบคุม การประเมินผลงาน การตรวจสอบ ทั้งนี้ผู้จัดการด้านสื่อจะต้องรู้จักใช้สื่อทุกอย่างที่เป็นเครื่องมือให้เป็นประโยชน์มากที่สุด อีกทั้งต้องรู้จักเรื่องของการโฆษณาประชาสัมพันธ์ การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้าหรือประชาชน และต้องวิเคราะห์ว่าลูกค้าหรือประชาชนที่ไม่เลือกนักการเมืองที่ทำการตลาดนั้นให้ได้ ว่าทำไมเขาถึงไม่เลือกหรือลังเล การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของตนเองและคู่แข็งก็มีความสำคัญ

3. การสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองผ่านสถานการณ์ทางการเมือง การเมืองทุกยุคทุกสมัยมักมีความคล้ายคลึงกัน ถ้าหากท่านลองไปศึกษาการเมืองในยุคสามก๊กหรือประวัติศาสตร์ทางการเมืองของทุกประเทศในอดีต ก็จะเห็นจริงว่าบ้านเมืองเคยสงบแล้วก็กลับมาวุ่นวาย จากความวุ่นวายก็กลับมาสงบเช่นเดียวกับการเมืองระดับชาติ พรรคประชาธิปัตย์เป็นรัฐบาลแล้วก็กลับเป็นฝ่ายค้าน เป็นฝ่ายค้านแล้วก็กลับเป็นรัฐบาล หรือการเมืองระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด คนที่เคยได้รับเลือกตั้งแล้วก็กลับไม่ได้รับเลือกตั้งจากไม่ได้รับเลือกตั้งก็กลับเป็นรับเลือกตั้ง ดังนั้น การสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองต้องสร้างทั้งตอนที่มีอำนาจอยู่ในตำแหน่งและสร้างตอนที่ไม่ได้อยู่ในอำนาจในตำแหน่ง เช่น เมื่อไม่ได้รับเลือกตั้งก็ต้องนั่งรถตระเวนไปพบปะประชาชนให้ความช่วยเหลือประชาชน ยังภาคต่าง ๆจังหวัดต่าง ๆ ท้องที่ต่าง ๆ เพื่อเก็บคะแนนในการเลือกตั้งในครั้งต่อไป

เกรียงไกร บุญมั่ง และขวัญฟ้า ศรีประพันธ์ (2565, หน้า 195-196) กล่าวถึง ภาพลักษณ์ทางการเมืองที่นักการเมืองไทยสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือ

1. ผู้รู้แสดงออกโดยการให้ข้อมูลข่าวสารและแสดงความรู้ความเข้าใจนำเสนอข้อมูลสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมืองสังคมและสิ่งแวดล้อม อย่างผู้เชี่ยวชาญจากมุมมองของนักการเมือง

2. ผู้นำสื่อสารการทำหน้าที่และการมีคุณสมบัติที่เหมาะสมแสดงให้เห็นถึงการทำงานการปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบ รวมไปถึงกิจวัตรที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

3. ผู้สนับสนุน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการได้รับการยอมรับ และการสนับสนุนสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมต่าง ๆ

4. ผู้มีประสบการณ์ กล่าวถึงผลงาน ตำแหน่ง หน้าที่ และภารกิจที่เคยปฏิบัติมา

5. ผู้มีบุคลิกภาพที่ดี ด้วยการแสดงออกผ่านวัจนภาษาและอวัจนภาษา เช่น การแต่งกาย การใช้ภาษาพูด และภาษาเขียน เป็นต้น ภาพลักษณ์ทางการเมืองที่นิยมสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างเป็นประจำสม่ำเสมอ ได้แก่ ภาพลักษณ์ ผู้รู้ ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสาร แสดงความรู้ความเข้าใจโดยเฉพาะประเด็นทางเศรษฐกิจ และการเมืองเนื่องจากมีผลกระทบต่อประชาชน และประชาชนสนใจ ขณะที่ภาพลักษณ์ทางการเมืองที่แตกต่างของนักการเมือง เช่น บุคลิกภาพหรือประสบการณ์ เป็นการสร้างความโดดเด่นให้เป็นที่รับรู้และจัดพร้อมทั้งสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายของตน

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถหรือความเชี่ยวชาญของผู้นำที่แสดงออกมาในด้านการบริหารงานในองค์กร ได้รับการยอมรับของผู้อื่นหรือสามารถชักจูงใดมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความเชื่อ หรือชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ เพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย ซึ่งคุณสมบัติของผู้นำที่ดีนั้นควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการแสวงหาวิธีที่จะผู้ร่วมงานทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามองค์กรได้ตั้งเป้าหมายที่กำหนดไว้ และมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน หรือองค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ผู้นำหรือองค์กรตั้งไว้ ในส่วนของผู้นำทางการเมือง คือ ผู้ที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับกระบวนการของกลุ่ม เป็นผู้ควบคุมปรากฏการณ์ทางสังคม ถ้าหากพิจารณาในเชิงอำนาจ ผู้นำทางการเมืองจะเป็นศูนย์รวม อำนาจทั้งปวง รวมถึงเป็นผู้สร้างเป้าหมาย โครงสร้าง บรรยากาศ อุดมการณ์ของกลุ่ม ตลอดจน บทบาทของกลุ่ม ทั้งนี้ ผู้นำทางการเมืองไม่ใช่ผู้ที่มุ่งแสวงหาแต่ตำแหน่ง ผู้นำเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการรักษาตำแหน่งและอำนาจให้คงอยู่ตลอดไป โดยการแก้ไขปัญหาของสังคม และก้าวไปสู่เป้าหมายของสังคมอันจะทำให้ผู้นำทางการเมืองคงอยู่ได้และที่สำคัญคือ จะต้องรักษาตำแหน่ง บทบาท อิทธิพลที่มีต่อพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม และความคาดหวังของสังคมไว้เป็นหลัก ผู้นำทางการเมืองสามารถมีประเภทแบบตรรกะ - นิติอำนาจ แบบธรรมเนียมอำนาจ แบบบารมีอำนาจ และลักษณะนิสัยผู้นำดูได้จากบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ คุณลักษณะด้านสังคม และในด้านการสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองมีความสำคัญและความจำเป็น ที่จะทำให้นักการเมืองผู้นั้นชนะการเลือกตั้งหรือเป็นที่ยอมรับ เป็นเคารพ เป็นที่ศรัทธาของประชาชน สำหรับการสร้างภาพลักษณ์

ของนักการเมืองนั้นต้องอาศัยสื่อ อาศัยทฤษฎีทางการตลาดและสถานการณ์ทางการเมืองในการสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองด้วย

2.1.3 ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ในการเมืองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา นายกรัฐมนตรี คือ ประมุขฝ่ายบริหารเป็นบุคคลที่อยู่ในสายตาของประชาชนอยู่ตลอดเวลา มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ผู้นำของทุกประเทศ ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีความสามารถในด้านการชักชวน หรือหว่านล้อมให้ผู้อื่นกระทำการไปในทิศทางที่ตนได้วางเป้าหมายไว้ ผู้อื่นในที่นี้หมายความรวมทั้งสมาชิกสภาฯ คณะรัฐมนตรีและประชาชน สำนักนายกรัฐมนตรีถือเป็นขุมกำลังสมองของชาติ จึงไม่เป็นที่น่าประหลาดใจที่พบว่า ผู้นำในประเทศประชาธิปไตยบางคน จึงกลายเป็นเผด็จการในภายหลัง และต้องถูกพ้นจากเส้นทางอำนาจไปในที่สุด จะด้วยการถูกบีบจากสภา หรือพลังประชาชนให้ลาออกเอง หรือ โดยการยึดอำนาจทางทหาร ก็สุดแล้วแต่เส้นทางการเมืองของผู้นำแต่ละคน

ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ (2562, หน้า 3) กล่าวถึง การปกครองประเทศไม่ว่าจะเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบอบประชาธิปไตย ระบอบสังคมนิยมประชาธิปไตย หรือระบอบเผด็จการ ภาวะผู้นำไม่ว่าระบอบใดย่อมมีความสำคัญต่อการปกครองของประเทศในระบอบนั้น ๆ อย่างไรก็ดี ปัจจัยสำคัญของภาวะผู้นำมีปัจจัยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ผู้นำ ผู้ตาม และสถานการณ์ผู้นำกับผู้ตามเป็นสิ่งคู่กัน ผู้นำที่ดีต้องรู้จักว่าผู้ตามเป็นใคร พวกเขาคิดอย่างไร ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักหาสมัครพรรคพวกและรู้จักสร้างคนเก่งโดยไม่กลัวว่าบรรดาผู้ตามหรือลูกน้องจะเก่งกว่าเพราะปัญหาอยู่ที่ว่าถ้าไม่มีคนเก่งเข้ามาร่วมงานจะทำงานไม่ได้ดี ผลงานที่ออกมาก็จะไม่ดีด้วย อย่างไรก็ดี ผู้นำที่ฉลาดจะทำงานให้ประสบความสำเร็จอย่างดีต้องมีที่ปรึกษาที่เก่งและดีด้วย นอกจากนี้ผู้นำที่เก่งและดีต้องมีเทคนิคในการจูงใจสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะผู้ใต้บังคับบัญชารวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สรุปรวมความว่าผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักคน รู้จักคิด และรู้จักงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำทางการเมืองนอกจากรู้จักคิด รู้จักพันธกิจที่ต้องรับผิดชอบแล้ว จะต้องรู้จักการประนีประนอม การตัดสินใจด้วยทักษะและความรอบคอบ มิใช่ตัดสินด้วยอารมณ์หรือความรู้สึกเพราะผลกระทบที่เกิดขึ้นจะมีผลกระทบต่อตัวเองและที่สำคัญคือกระทบต่อส่วนรวม สำหรับภาวะผู้นำในทางการเมืองนั้นสถานการณ์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างผู้นำ เช่น ในทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ต่างประเทศ ได้แก่ อดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ผู้นำเผด็จการแห่งประเทศเยอรมนี สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่นำประเทศไปสู่ความรุ่งเรืองและล่มสลายในที่สุด เป็นต้น สำหรับประเทศไทยที่นำมาอ้าง ได้แก่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรีที่ประกาศว่าขอรับผิดชอบแต่ผู้เดียว ซึ่งปกครองประเทศตั้งแต่ปฏิวัติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม และปกครองประเทศในระบอบเผด็จการเป็นเวลา 6 ปี จนถึงแก่อนิจกรรม ส่วนผู้ปกครองโดยระบอบเผด็จการคนหลังสุด คือ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา อดีตผู้บัญชาการทหารบก ที่เป็นคนกลางเข้ามาห้ามทัพด้วยการปฏิวัติสำเร็จกลายเป็นนายกรัฐมนตรีในระบอบเผด็จการและปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ หรือประชาธิปไตยฟันปลอมซึ่งต้องปรับเปลี่ยนบทบาทในการบริหารจากอำนาจเด็ดขาดสู่การบริหารที่มีตัวแทนประชาชนเข้าร่วมด้วย

ภาวะผู้นำทางการเมืองมีส่วนสำคัญที่ทำให้กิจการพ้นวิกฤติ ประกอบด้วยปัจจัย 7 ประการ ในการที่จะเป็นผู้นำที่ดีคือ

1. รู้จักไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา
2. รู้จักพัฒนาวิสัยทัศน์
3. เป็นคนใจเย็น
4. รู้จักกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชากล้าเสี่ยง
5. มีความชำนาญในการบริหารกิจการที่รับผิดชอบ
6. ยอมรับความเห็นต่าง
7. ทำสิ่งที่ยากได้เป็นสิ่งที่ง่าย

สรุปได้ว่า ผู้นำทางการเมืองมีภาวะผู้นำที่สามารถปฏิบัติตามข้อเสนอแนะดังกล่าว จะประสบความสำเร็จในกิจการ คนเป็นผู้นำสำหรับการเมืองของประเทศไทยในปัจจุบันซึ่งกำลังเข้าสู่โหมดการเมืองในระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ ซึ่งเป็นผู้นำในการบริหารเป็นบุคคลคนเดียวกับผู้นำเผด็จการที่ปรับเปลี่ยนจากผู้บริหารในระบอบเผด็จการสู่การบริหารประเทศภายใต้กติกาใหม่ จึงหวังว่าคงจะปรับพฤติกรรมจากอดีตเผด็จการสู่ภายใต้กติกาใหม่ได้ จะนำการบริหารประเทศด้วยการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริงตามที่ประชาชนผู้รักชาติ รักประชาธิปไตยตั้งความหวังไว้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคนภายใต้หลักธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับกับการบริหารงานบุคคลเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการดำเนินงานของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพราะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จ และประสิทธิภาพของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในด้านต่าง ๆ นักวิชาการได้ให้ ความหมายของการบริหารงานบุคคลไว้ ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2542, หน้า 15) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การที่องค์กรจัดวางกระบวนการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการได้มาซึ่งบุคคลที่มีคุณภาพตามความต้องการ และความจำเป็น เมื่อได้มาแล้วก็ต้องกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการบำรุงรักษาตอบแทนพัฒนาประเมินผลการทำงาน ตลอดจนกำหนดวิธีการที่ทำให้ความมั่นคงแก่ชีวิตการทำงานและการพิจารณาให้ออกจากงานตามวาระหรือด้วยสาเหตุ

พยอม วงศ์สารศรี (2552, หน้า 5) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคลากร หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการสรรหา คัดเลือก และบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์กรพร้อมทั้งสนใจการพัฒนาธำรงรักษาให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กร เพิ่มพูนความรู้ความสามารถ สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการทำงาน และการแสวงหาวิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์กรที่ต้องพ้นจากการทำงานด้วยเหตุทุพพลภาพ เกษียณอายุหรือเหตุอื่นใดในงานให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

นิรมิต เทียมทัน (2555, หน้า 85) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การจัดสรรคนให้เหมาะสมกับงาน ความสามารถ การศึกษาความรู้ในงาน ประสบการณ์ ทักษะและเครื่องมือเพื่อผลสำเร็จของงาน

สุภาวดี ขุนทองจันทร์ (2559, หน้า 16) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การจัดระเบียบการดูแลบุคลากรให้สามารถใช้ความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลให้มากที่สุดเป็นผลให้องค์กรอยู่ในฐานะได้เปรียบด้านประสิทธิภาพ โดยได้รับผลงานจากการสร้างแรงจูงใจบุคลากรทุ่มเทในการทำงาน

พระมหาชัยวัฒน์ จตฺตมโล (พรหมสนธิ) (2560, หน้า 26) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับบุคคลในหน่วยงาน โดยเริ่มจากการให้ได้มาซึ่งบุคคล การบำรุงรักษา การพัฒนา ตลอดจนการให้พ้นจากงาน และให้บุคคลในหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลด้วยความพอใจและมีความสุข

ฉันทิพย์ จำเดิมเผด็จศึก และณัฐฐิพล ปูรานิธี (2562, หน้า 257) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศาสตร์และศิลป์ ในการดำเนินการโดยการกำหนดนโยบาย แนวทางปฏิบัติในการสรรหาคัดเลือก และการบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์กรพร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาธำรงรักษาให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กร เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการทำงาน และยังรวมถึงการแสวงหาวิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์กรที่ต้องการพ้น จากการทำงานด้วยเหตุทุพพลภาพเกษียณอายุ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ณัฐธยาน์ รัตนินปฐมภัค (2563, หน้า 23) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหา การจัดให้บุคคลได้เกิดผลขึ้นทั้งในด้านทักษะความรู้ความสามารถ การบำรุงรักษาบุคคลทั้งในด้านความรู้และการสร้างขวัญกำลังใจ ตลอดจนการให้พ้นจากงานเพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กรที่มีประสิทธิภาพ

อัญพัชญ์ จิระพงศ์รพี และกมลพร กัลป์ญาณมิตร (2564, หน้า 82) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการวางนโยบาย และโครงการเกี่ยวกับตัวบุคคล การคัดเลือกบุคคล การฝึกอบรม การกำหนดสิ่งตอบแทน การควบคุมอัตรากำลัง การเสริมสร้าง แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การสร้างภาวะผู้นำ ตลอดจนการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีในการทำงานในองค์กรหรือหน่วยงาน

พระปลัดสมเกียรติ อสุธโร และคณะ (2564, หน้า 75) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนับตั้งแต่การกำหนดนโยบายการบริหารงาน บุคคลการวางแผนกำลังคน การสรรหาและเลือกสรร การธำรงรักษาบุคลากร การพัฒนาให้บุคลากร ก้าวหน้าทันสมัย อยู่เสมอการควบคุม การประเมินผล การปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า การบริหารงาน คือ การดำเนินงานโดยการกำหนดนโยบายแนวทาง การจัดระเบียบการดูแลบุคลากรในการปกครองปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลด้วยความพอใจและมีความสุขในการทำงานและให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการได้

2.2.1 ความสำคัญของการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลของของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ในการขับเคลื่อนงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีผู้ให้เหตุผลและความคิดเห็น เกี่ยวกับความสำคัญของการบริหารงานบุคคลไว้ ดังนี้

พยอม วงศ์สารศรี (2552, หน้า72) ได้กล่าวว่า การบริหารบุคคลมีความสำคัญ เพราะสามารถช่วยพัฒนาให้องค์กรเจริญเติบโต การบริหารงานบุคคลเป็นสื่อกลางในการประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ในองค์กร เพื่อแสวงหาวิธีการให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาทำงาน เมื่อองค์กรได้บุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ย่อมทำให้องค์กรเจริญเติบโตและพัฒนายิ่งขึ้น ช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์กรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานเกิดความจงรักภักดีต่อองค์กรที่ตนปฏิบัติงาน ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงแก่สังคมประเทศชาติถ้าการบริหารงานบุคคลดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพบุคลากรในองค์กรโดยรวมมีความสุขความเข้าใจที่ดีต่อกัน

อุษณีย์ จิตตะปาโล (2555, หน้า 3–4) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลมีความสำคัญต่อการยกระดับมาตรฐานขององค์กร และงานด้านการบริหารของทุกๆ องค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความสำคัญต่อการบริหารงาน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จขององค์กรการบริหารงาน จึงมีบทบาทสำคัญ ดังนี้

1.1 เป็นการหาคนให้มีความรู้ความสามารถตรงกับที่องค์กรต้องการให้เข้ามาทำงานตลอดจนมีการจูงใจให้บุคคล ยินดีอุทิศทั้งอย่างความสามารถ

1.2 ช่วยให้มีการจัดระเบียบงาน และสอดส่องดูแลให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ ขององค์กรได้ทำงานได้ใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

1.3 ช่วยเหลือองค์กรในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีของผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา

1.4 เป็นการเสริมสมรรถภาพในการทำงานให้ของบุคลารขององค์กร ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินงานขององค์กรให้สำเร็จผล โดยให้การฝึกอบรม ให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อเปิดโอกาสให้มีการศึกษาดูงาน

2. ความสำคัญต่ออาชีพงานบริหารบุคคล ถือเป็นอาชีพอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับอาชีพอื่น ๆ เพราะการบริหารบุคคลต้องรับผิดชอบ และดำเนินการเกี่ยวกับการดำเนินการสรรหา การคัดเลือกคน การฝึกอบรม การจูงใจพนักงานและการประเมินผล ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนงาน จึงต้องเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ มีความชำนาญ และมีลักษณะเป็นผู้นำ

สุภาวดี ขุนทองจันทร์ (2559, หน้า 17–18) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลหรือการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญ เพราะบุคลากรภายในองค์สามารถสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรและเป็นเอกลักษณ์ขององค์กร

พระมหาชัยวัฒน์ จตฺตมโล (พรหมสนธิ) (2560, หน้า 27) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลมีความสำคัญ เพราะเป็นหัวใจของการบริหารงาน จึงต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญ ในการบริหารงานบุคคลเป็นพิเศษ เพราะจะทำให้การบริหารงานขององค์กรบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารคน เป็นสื่อกลางในการประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ในการทำงานเพราะการบริหารบุคคลต้องรับผิดชอบ และดำเนินการเกี่ยวกับการดำเนินการสรรหา การคัดเลือกคน

ตลอดจน การสร้างความสัมพันธ์ ที่ดีต่อคนงาน จึงต้องเป็นคนที่มีสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กร และเป็นเอกลักษณ์ขององค์กรได้

2.2.2 ขอบข่ายของการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลเป็นศาสตร์และสายอาชีพ (Professional Field) ที่มีความจำเป็นในทุกๆ องค์กรไม่ว่าจะเป็นในภาคเอกชนหรือภาครัฐ และแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเภท หรือวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ (ธพลศจกรณ์ พิมพิชัยธกุล และสืบสกุล นรินทรางกุล ณ อยุธยา, 2564, หน้า 10) ดังนั้น จึงมีนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักบริหาร หลายท่านได้กำหนดขอบข่ายและภาระงานของการบริหารงานบุคคลไว้ หลากหลายตามบริบท และมุมมองของนักวิชาการไว้ได้ ดังนี้

สุภาวดี ขุนทองจันทร์ (2559, หน้า 83–100) ได้กล่าวว่า ขอบข่ายการบริหารงานบุคคล ดังนี้

1. การวางแผนทรัพยากรมนุษย์
2. การสรรหาและคัดเลือก
3.การบริหารค่าตอบแทน
4.การประเมินผลการปฏิบัติงาน

พระมหาชัยวัฒน์ จตฺตมโล (พรหมสนธิ) (2560, หน้า 30 – 31) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล แบ่งขอบข่ายงานได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร
2. การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน
3. การบำรุงรักษาบุคลากร
4. การพัฒนาบุคลากร
5. การประเมินผลการปฏิบัติงาน

ณัฐธยาน์ รัตนินปฐมภัค (2563, หน้า 39) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล โดยแบ่งภารกิจในขอบข่ายงานบริหารบุคคลได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การวางแผนงานบุคคล
2. การสรรหาบุคคล
3. การธำรงอยู่ของบุคคล
4. การพัฒนาบุคคล
5. การประเมินผลการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า จากขอบข่ายของการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย การจัดวางแผน การจัดการคัดเลือก การพัฒนาการปฏิบัติงาน และการประเมินผลงาน

2.2.3 แนวคิดการบริหารและจัดการทรัพยากรมนุษย์

ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานขององค์การจะมีขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ ย่อมต้องการบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เป็นพื้นฐาน เพื่อสามารถควบคุมการดำเนินงานให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี โดย

จะต้องคำนึงว่ามนุษย์มิใช่เครื่องจักร แต่เป็นผู้สร้างความสำเร็จให้แก่องค์การย่อมต้องการขวัญกำลังใจ รวมทั้งแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้วยกันทุกคน ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะให้บุคลากรในองค์การได้แสดงความสามารถของตนเอง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้ใช้ความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงค่านิยม วัฒนธรรม จริยธรรม และวินัยในการปฏิบัติงานขององค์การเป็นสำคัญ วิลาวรรณ รพีพิศาล (2550, หน้า 1-9)

ปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวมิได้เน้นในเรื่องความรู้ ความสามารถเพียงอย่างเดียว หากแต่มีการขยายแนวคิดในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์แผนใหม่ให้มีขอบเขตกว้างยิ่งขึ้น ถือเป็นการส่งเสริมกระบวนการบริหารให้มีคุณธรรม โดยผู้รับผิดชอบงานด้านนี้จะต้องมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการใช้กลยุทธ์ที่จะช่วยให้การบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์มีส่วนผลักดันให้องค์การหาจุดยืน และข้อได้เปรียบในการแข่งขัน สามารถยกระดับการบริหารงานให้มีคุณภาพ โดยเน้นหลักปฏิบัติต่อไปนี้

1. มุ่งสร้างประสิทธิภาพของบุคลากร ในเรื่องประสิทธิภาพนอกจากจะได้ตระหนักว่าประสิทธิภาพของงานย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเป็นสำคัญแล้ว ยังจะต้องมองให้ไกลออกไปว่า บุคลากรที่มีประสิทธิภาพจะต้องรับรู้บทบาทและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน เพื่อผลประโยชน์ขององค์การและสังคม และที่สำคัญแต่ละคนจะต้องรู้ว่าตนเองอยู่ในฐานะอะไร จะต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสม ซึ่งแนวคิดเหล่านี้มุ่งเป้าหมายที่จะได้เห็นการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และให้เป็นไปในทิศทางที่จะสนับสนุนเกื้อกูลต่อการพัฒนาองค์การให้เติบโตก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

2. มุ่งเสริมสร้างและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณค่า เป็นแนวคิดที่มองการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในแง่ที่เป็นคุณ (Position Approach) คือ มุ่งใช้บุคลากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยให้ความสนใจว่าบุคลากรทุกคนมีโอกาสที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองตลอดเวลาหากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเท่าเทียมกัน ดังนั้น แนวคิดในเรื่องนี้จึงเป็นการพัฒนาบุคลากรด้วยการเสริมสร้างความรู้ และพยายามทำให้บุคลากรทุกคนมีความอบอุ่นเกิดความมั่นใจ รู้สึกมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง

3. เน้นการจัดองค์การให้อยู่ในฐานะเป็นศูนย์กลางบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นแนวคิดที่เน้นในเรื่องประสิทธิภาพขององค์การเป็นสำคัญ ซึ่งจะมองครอบคลุมไปถึงบทบาทและวิสัยทัศน์ของผู้นำในการบริหารจัดการ ที่จะทำให้องค์การเป็นเสมือนศูนย์กลางที่คอยทำหน้าที่กระตุ้น และพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจได้ทุกสถานการณ์ แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่ยากต่อการควบคุมก็ตาม

ปัจจุบันแนวคิดในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนามากขึ้น ดังจะเห็นได้จากแนวคิดของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 20 ที่เป็นการบริหารตามแนวคิดใหม่ เน้นความเป็นระบบโดยผู้บริหารหรือผู้เชี่ยวชาญงานด้านนี้ จะต้องเพิ่มบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ โดยถือว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดี จะช่วยเป็นแรงผลักดันให้องค์การมีข้อได้เปรียบในการแข่งขัน และมีความก้าวหน้าต่อไปอย่างมั่นคงท่ามกลางสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจ ที่นับวันจะรุนแรง

มากขึ้น ดังนั้น เพื่อให้ฝ่ายบริหารและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นได้อย่างมั่นใจ จึงจำเป็นต้องพัฒนาแนวคิดหรือสมรรถนะใหม่ให้อยู่ในกรอบที่เสริมสร้างวิสัยทัศน์ใหม่ให้แก่องค์การโดยจะมุ่งเน้นบุคลากรอย่างเดียว แต่จะมีมุมมองที่กว้างขึ้นให้ครอบคลุมแนวคิดในเรื่องต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านธุรกิจ เป็นมุมมองที่มุ่งเน้นสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ โอกาสทางตลาด ข้อจำกัดในการแข่งขัน รวมถึงความรู้เชิงวิเคราะห์ด้านการเงิน เทคโนโลยี จุดแข็ง จุดอ่อนขององค์การ เพื่อแสวงหากลยุทธ์ที่ดีในการดำเนินธุรกิจให้ก้าวหน้า และสู้คู่แข่งขันในโอกาสต่าง ๆ ได้

2. แนวคิดด้านเทคนิคการบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นความรอบรู้ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ สามารถบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีเทคนิคที่สร้างสรรค์โดยเฉพาะในเรื่องของการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การจ้างงาน การฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน การจ่ายค่าตอบแทนและประโยชน์เกื้อกูล รวมถึงการพัฒนากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิดใหม่

3. แนวคิดด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาวิสัยทัศน์ขององค์การ ไปเป็นกลยุทธ์ที่นำไปสู่การบริหารเชิงรุกที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหาและสนับสนุนบุคลากรให้มีความรู้ ความพร้อมที่จะปฏิบัติงานที่ท้าทายตลอดจนให้ความสำคัญต่อการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับงานขององค์การ และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

นอกจากจะทราบแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามที่กล่าวมาแล้ว เราจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้วยเช่นกัน คือ

1.ปัจจัยภายในองค์การ (Internal Factors) ได้แก่ สภาพฐานะทางการเงิน การตลาด การผลิต การศึกษาค้นคว้าวิจัยทรัพยากรมนุษย์ ระบบการบริหารข่าวสารข้อมูลบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์การ วัฒนธรรม ค่านิยม และระเบียบวินัยข้อปฏิบัติขององค์การ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยภายนอกองค์การ (External Factors) ได้แก่ บทบาทหน้าที่ของรัฐบาล ความก้าวหน้าทางวิทยาการ เทคโนโลยี สภาพการแข่งขัน ในลักษณะเดียวกันสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัจจัยอื่น ๆ เช่น ภัยธรรมชาติ ภาวะสงคราม เป็นต้น ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพ และสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

วิลาวรรณ รพีพิศาล (2550, หน้า 3) ให้ความหมายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์การได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เข้ามาปฏิบัติงานเพื่อสร้างความเจริญเติบโตก้าวหน้าให้แก่องค์การ และพร้อมจะรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจยุคปัจจุบันได้ดังจะเห็นได้จากขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่กว้างครอบคลุม กิจกรรมต่างๆ ในองค์การและข้องผูกพันทุกขั้นตอนของการบริหาร นับตั้งแต่การวางแผนเพื่อสรรหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติงาน การดูแลบำรุงรักษา จนกระทั่งบุคลากรพ้นไปจากการปฏิบัติงาน

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ (2545, หน้า 15) ให้ความหมายของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ว่าหมายถึง กระบวนการที่บริหาร ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานบุคลากรหรือบุคคลที่ต้องปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับบุคลากรขององค์กร ร่วมกันใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการสรรหา การคัดเลือก และบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้เข้าปฏิบัติงานในองค์กร พร้อมทั้ง ดำเนินการธำรงรักษาและพัฒนาให้บุคลากรขององค์การมีศักยภาพที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน และมีคุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of work Life: QWL) ที่เหมาะสม ตลอดจนสร้างเสริม หลักประกันให้แก่สมาชิกที่ต้องพ้นจากการร่วมงานกับองค์การให้สามารถดำรงชีวิตในอย่างมีความสุขในอนาคต

สาคร สุขศรีวงศ์ (2558, หน้า 267) ให้ความหมายของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ว่าหมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้องค์กรมีทรัพยากรมนุษย์ที่เพียงพอทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณตลอดจนสามารถดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

พยอม วงศ์สารศรี (2552, หน้า 5) ให้ความหมายของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่าหมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการสรรหา คัดเลือก และบรรจุ บุคลากรที่มีคุณภาพเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์กร พร้อมทั้งสนใจการพัฒนาธำรงรักษาให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กรเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการทำงาน และยังรวมไปถึงการแสวงหาวิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์กรที่ต้องพ้นจากการทำงานด้วยเหตุทุพพลภาพ เกษียณอายุหรือเหตุผลอื่นใดในการทำงานให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็น กระบวนการหรือวิธีการและกลยุทธในการจัดการหรือบริหารบุคคลให้มีให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความเจริญเติบโตก้าวหน้าให้ประเทศชาติและชุมชน

ความสำคัญของการบริหารและจัดการทรัพยากรมนุษย์

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ (2545, หน้า 16-17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. สังคม เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคม เนื่องจากแต่ละสังคมต้องการ ให้สมาชิกทุกคนมีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม สงบสุข และสามารถพัฒนาสังคมให้คงอยู่ได้ในอนาคต

2. องค์การ งานทรัพยากรมนุษย์ของทุกองค์การต่างมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้องค์การสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเจริญเติบโตในอัตราที่เหมาะสม

3. บุคลากร เพื่อให้บุคลากรและครอบครัวสามารถดำรงชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้ในสังคม โดยมีปัจจัยสี่ มีความปลอดภัย และมีการยอมรับทางสังคมในอัตราส่วนที่เหมาะสม

พยอม วงศ์สารศรี (2552, หน้า 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ดังนี้

1. ช่วยพัฒนาองค์การให้เจริญเติบโต เพราะการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นสื่อกลางในการประสานงานกับแผนกต่างๆ เพื่อแสวงหาวิธีการให้ได้บุคลากรที่มีคุณสมบัติ เหมาะสมเข้ามาปฏิบัติงาน

2. ช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์การมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เกิดความจงรักภักดีต่อองค์การที่ตนปฏิบัติ

3. ช่วยส่งเสริมความมั่งคงแก่สังคมและประเทศ ถ้าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างองค์การและผู้ปฏิบัติงาน ทำให้สังคมโดยรวมมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน

ธัญญา ผลอนันต์ (2549, หน้า 17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานบุคคลไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้พนักงานในองค์การได้ค้นพบศักยภาพของตัวเอง และพัฒนาตนเอง ให้มีความสามารถเชิงสมรรถนะในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่

2. ช่วยพัฒนาองค์การ พนักงานที่มีคุณภาพจะดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ทำให้เกิดผลการดำเนินการที่เป็นเลิศทั้งด้านบริการและผลิตสินค้า องค์การก็ย่อมจะเจริญก้าวหน้า

3. ช่วยส่งเสริมความมั่นคงให้แก่สังคมและประเทศ เมื่อองค์การซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมเจริญกก้าวหน้าและมั่นคง ก็ส่งผลไปถึงสังคมโดยร่วมด้วย

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารและจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นการตอบสนองความต้องการทางสังคมสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างองค์การและผู้ปฏิบัติงาน ทำให้สังคมโดยรวมมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน

ด้านการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Planning)

อำนวย แสงสว่าง (2544, หน้า 67-68) ได้ให้เหตุผลที่องค์การจะต้องมีการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ ดังนี้

1. เพื่อความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ เป็นวิธีการที่จะตัดสินว่า จะมีความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตอีกจำนวนเท่าใด

2. เพื่อจัดการกับการเปลี่ยนแปลง การวางแผนทรัพยากรมนุษย์สามารถช่วยให้ ธุรกิจรับมือกับความเปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีการแข่งขัน ตลาดแรงงาน เทคโนโลยีการผลิต และกฎระเบียบข้อบังคับของรัฐบาล การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจอาจทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดของงานอาชีพ ความต้องการด้านทักษะ จำนวนและชนิดของบุคลากรที่ขาดแคลน

3. เพื่อต้องการให้ได้บุคลากรที่มีความสามารถสูง ซึ่งบุคลากรเหล่านี้จำเป็นต้องใช้ระยะเวลานาน ในการสรรหา ถ้าหากองค์การจะต้องขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถสูง ก็จะทำให้เกิดความเสียหายแก่องค์การ ดังนั้นการวางแผนทรัพยากรมนุษย์เป็นการป้องกันการขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถสูง

4. เพื่อเป็นกลยุทธ์การวางแผนธุรกิจที่มีการแข่งขันแบบทันสมัย ผู้บริหารระดับสูงจะทำการประเมินสภาพแวดล้อม ซึ่งองค์การกำลังดำเนินงานอยู่ ประเมินหาจุดแข็งและจุดอ่อนของการดำเนินการ รวมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์และตกลงตัดสินใจ และจัดทำโปรแกรมในการปฏิบัติงาน

5. เพื่อเป็นการวางรากฐานสำหรับหน้าที่ของบุคลากร การวางแผนทรัพยากรมนุษย์เป็นการจัดหาข้อมูลที่มีความสำคัญในการกำหนดหน้าที่ของบุคลากรและการวางแผนใช้บุคลากร เช่น การรับสมัครบุคลากร การคัดเลือก การเปลี่ยนตำแหน่ง การย้าย การแต่งตั้ง การปลด การอบรม และการพัฒนาบุคลากร

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ (2545, หน้า 69-73) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ ดังนี้

1. เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่กระทบต่องานการจัดการทรัพยากรมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังจะเห็นได้จากแรงงานมีการศึกษาที่สูงขึ้น ความต้องการเงินเดือนและความรับผิดชอบมากขึ้น ดังนั้นนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ จึงจำเป็นจะต้องจัดทำแผนบุคลากรขึ้น เพื่อรองรับการต่าง ๆ เพื่อให้องค์การสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. เพื่อให้องค์การมีความพร้อม ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องท่ามกลางกระแสพลวัตของสังคม

3. เพื่อองค์การมีแนวทางในการปฏิบัติการจัดการทรัพยากรมนุษย์จะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ด้านบุคลากร ตั้งแต่การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม การเลื่อนตำแหน่ง การโอนย้าย การให้เงินเดือนและสวัสดิการ ซึ่งจะเห็นว่าเป็นการบวนการที่สัมพันธ์กัน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนทรัพยากรมนุษย์

4. เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพ หน่วยงานทรัพยากรมนุษย์มีหน้าที่สำคัญที่ต้องวางแผนบุคลากรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้องค์การมีบุคลากรคุณภาพสูงมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่เหมาะสม

พยอม วงศ์สารศรี (2552, หน้า 62-63) ได้กล่าวที่ความสำคัญของการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ ดังนี้

1. ทำให้องค์การสามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพในอนาคต ทั้งนี้เพราะการวางแผนทรัพยากรมนุษย์มีลักษณะเป็นกลไกที่ช่วยให้มีการวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผลเพื่อพิจารณาให้ได้บุคลากรประเภทต่าง ๆ และจำนวนบุคลากรที่ผันแปรไปตามการเปลี่ยนแปลงขององค์การ

2. ทำให้องค์การสามารถดำเนินการอย่างมั่นคงท่ามกลางสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปเป็นแนวทางในกำหนดจำนวน คุณลักษณะ คุณสมบัติ และความสามารถของบุคลากรที่องค์การต้องการ

3. ทำให้องค์การมีแผนดำเนินการอย่างละเอียดที่จะปฏิบัติงานด้านบุคลากรอย่าง มีขั้นตอน เช่น การสรรหาการคัดเลือก การโอนย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การพ้นจากงาน และการฝึกอบรม

สรุปได้ว่า การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ เป็น แนวทางในการปฏิบัติ การจัดการทรัพยากรมนุษย์จะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ด้านบุคลากรสามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพในอนาคต

ด้านการจัดคนเข้าทำงาน (Staffing)

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ (2545, หน้า 89) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการสรรหาและการคัดเลือกซึ่งเป็นกิจกรรมในการจัดคนเข้าทำงานว่าเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญของงานด้านทรัพยากรมนุษย์เนื่องจากถ้าการสรรหาบุคลากรไม่สามารถค้นหาและดึงดูดบุคคลที่มีความเหมาะสมให้สนใจ ในการปฏิบัติงานกับองค์การได้ก็จะทำให้องค์การไม่สามารถคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานและมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองในอนาคตได้ หรือถ้าการคัดเลือกขาดประสิทธิภาพไม่มีมาตรฐานชัดเจนไม่สามารถคัดเลือกบุคลากรที่เหมะสมกับตำแหน่ง ก็จะส่งผลให้องค์การไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ตลอดจนสิ้นเปลือง ค่าใช้จ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ค่าฝึกอบรม ค่าตรวจสอบและ

ควบคุมงาน ค่าเสียโอกาส ค่าเสียหายที่เกิดจากการดำเนินงานที่ผิดพลาด ค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงานล่าช้า เป็นต้น

พยอม วงศ์สารศรี (2552, หน้า 127) ได้กล่าวถึงกระบวนการสรรหาและคัดเลือกว่า การทำงานใด ๆ จะมีคุณภาพและตรงตามเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องมีการทำงานที่เป็นระบบ มีขั้นตอน มีกระบวนการในการปฏิบัติงาน ฉะนั้นการสรรหาและคัดเลือกพนักงานใหม่ให้แก่องค์การจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการเป็นขั้นตอนเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายที่สำคัญ คือ การได้บุคคลที่ตรงตามความต้องการขององค์การซึ่งจะเป็นแนวทางให้องค์การประสบความสำเร็จ

สรุปได้ว่า การจัดคนเข้าทำงาน เป็นการจัดสรรบุคคลที่มีความเหมาะสมให้สนใจในการปฏิบัติงาน กับองค์การได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ให้มีการทำงานที่เป็นระบบ มีขั้นตอน มีกระบวนการ ในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ

ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา (Training)

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ (2545, หน้า 131-132) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมว่าเป็นวิธีการช่วยพัฒนาสมาชิกในองค์การให้มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น หรือมีพฤติกรรมการทำงานที่เหมาะสมอันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จและสัมฤทธิ์ผลต่อการปฏิบัติงานขององค์การโดยรวม โดยจะกล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมที่องค์การจะได้รับดังนี้

1. การฝึกอบรมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน นอกจากการฝึกอบรมจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงานแล้ว การฝึกอบรมยังช่วยกระตุ้น บุคลากรให้มีความสนใจในการทำงาน มีขวัญและกำลังใจในการทำงานมีใจรักงาน มีความผูกพัน กับองค์การ และจะช่วยแก้ไขข้อบกพร่อง ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของงานอยู่เสมอ

2. การฝึกอบรมช่วยส่งเสริมให้เกิดการประหยัด การฝึกอบรมจะมีช่วยพัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีข้อผิดพลาดลดน้อยลงทำให้ลดความสิ้นเปลืองอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องในการประหยัดงบประมาณขององค์การต่อไป

3. การฝึกอบรมช่วยลดระยะเวลาในการเรียนรู้งาน การฝึกอบรมจะช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยลดระยะเวลาการเรียนรู้งาน การฝึกอบรมบุคลากรใหม่ก่อนที่จะปฏิบัติงานทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจในการปฏิบัติงานที่จะต้องทำ และสามารถลงมือทำงานได้จริง ไม่ต้องเสียเสียเวลาเรียนรู้งานในสถานที่ทำงานมากนัก

สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร (2549, หน้า 74) กล่าวถึงองค์การที่มีการฝึกอบรมว่า เมื่อองค์การมีการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ องค์การนั้นก็ได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรม คือ มีการเพิ่มผลผลิต (Productivity) นั่นก็คือมีผลผลิตต้นทุนต่ำมีกำไรมาก มีบุคลากรที่มีคุณภาพ และมีความพอใจในการทำงาน ตั้งใจทำงาน ลดอุบัติเหตุ มีการปรับปรุงสินค้าและบริการ ทำให้ได้ลูกค้าเพิ่ม ทำให้กิจการเติบโตก้าวหน้า

สรุปได้ว่า การฝึกอบรมและการพัฒนา เป็นการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้บุคลากรมีคุณภาพส่งผลให้เกิดความสัมฤทธิ์ต่อการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานภายใต้หลักธรรม

การศึกษาความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ ควรทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเป็นเบื้องต้นก่อน กล่าวคือ สืบเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งหมายถึงมนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่อาจมีข้อยกเว้นน้อยมากที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (Family) เผ่าพันธุ์ (Tribe) ชุมชน (Community) สังคม (Society) และประเทศ (Country) เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมเป็นธรรมชาติอีกที่ในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” รวมทั้งมี “แนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมาโดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศของ ภาครัฐ ในปัจจุบันอาจเรียกว่า “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มนั้น เรียกว่าการ บริหาร (Administration) หรือการบริหารราชการ (Public Administration) ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการบริหารหรือการบริหารราชการได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า “ที่ใดมีประเทศ ที่นั่นย่อมมีการบริหาร”

2.3.1 แนวคิดและความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ

คำว่า การบริหาร (Administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน“Administered” หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยการ (Direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “Minister” ซึ่งหมายถึงการรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรีสำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ ส่วน

คำว่า การจัดการ (Management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (Profits) หรือกำไรสูงสุด (Maximum profits) สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้ (By Product) เมื่อเป็นเช่นนี้จึงแตกต่างจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะทั้งหลาย (Public services) แก่ประชาชน การบริหารภาครัฐทุกวันนี้หรืออาจเรียกว่าการบริหารจัดการ (Management Administration) เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจมากขึ้น เช่น การนำแนวคิดผู้บริหารสูงสุด (Chief Executive Officer) หรือ ซีอีโอ (CEO) มาปรับใช้ในวงราชการการบริหารราชการด้วยความรวดเร็ว การลดพิธีการที่ไม่จำเป็น การลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการ และการจูงใจด้วยการให้รางวัลตอบแทน เป็นต้น นอกเหนือจากการที่ภาครัฐ ได้เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจเข้ามารับสัมปทานจากภาครัฐ เช่น ให้สัมปทานโทรศัพท์มือถือ การขนส่งเหล้า บุหรี่ อย่างไรก็ดีภาคธุรกิจก็ได้ทำประโยชน์ให้แก่สาธารณะหรือประชาชนได้เช่นกัน เช่น จัดโครงการคืนกำไรให้สังคมด้วยการลดราคาสินค้า ขายสินค้าราคาถูกหรือการบริจาคเงินช่วยเหลือสังคม การบริหาร บางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชนหมายถึงของหน่วยงานหรือบุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น การบริหารนโยบาย (Policy) การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) การบริหารคุณธรรม (Morality) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing)

การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting)

เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แพ็มส์-โพสคอร์บ (PAMS-POSDCoRB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย พร้อมกันนี้อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหารหมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐและหรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับ คน สิ่งของและหน่วยงานโดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารงานทั่วไป (Management) การบริหารการให้บริการประชาชน (Market) การบริหารคุณธรรม (Morality) การบริหารข้อมูลข่าวสาร (Message) การบริหารเวลา (Minute) และการบริหารการวัดผล (Measurement)

การนำ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า 9M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย การให้ความหมายทั้ง 2 ตัวอย่างที่ผ่านมานี้ เป็นการนำหลักวิชาการด้านการบริหาร คือ “กระบวนการบริหาร” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” มาใช้เป็นแนวทางหรือกรอบแนวคิดในการให้ความหมายซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้การให้ความหมายคำว่าการบริหารเช่นนี้ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหารชัดเจน เข้าใจได้ง่าย เป็นวิชาการ และมีกรอบแนวคิดด้วย นอกจาก 2 ตัวอย่างนี้แล้วยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายได้อีก เป็นต้นว่า 3M ซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) และการบริหารงานทั่วไป (Management) และ 5 ป ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และประชาสัมพันธ์เพื่อช่วยเพิ่มความเข้าใจการบริหารมากขึ้น จึงขอนำความหมายคำว่า การบริหารการจัดการมาแสดงไว้ด้วย

สรุปได้ว่า การบริหารและการจัดการเป็นกิจกรรมหรือลักษระการทำงานของผู้นำ เพื่อใช้ความคิด การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นรวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า และมั่นคงเพิ่มขึ้น

2.3.2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

การศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้น ได้มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “ประสิทธิภาพ” และ “การปฏิบัติงาน” ไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 667) ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถที่ทำให้เกิดผลในการงาน และคำว่าการปฏิบัติ หมายถึง การดำเนินไปตามระเบียบ แบบแผน การกระทำ เพื่อให้เกิดความชำนาญ ปฏิบัติ ปรนนิบัติรับใช้

สมใจ ลักษณะ (2553, หน้า 206-210) ได้กล่าวถึงความหมายของประสิทธิภาพไว้ว่า การทำงานให้เสร็จโดยสูญเวลาและเสียพลังงานน้อยที่สุด ได้แก่ การทำงานได้เร็วและได้งานที่ดีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นบุคลากรที่ตั้งใจในการปฏิบัติงานเต็มความสามารถใช้กลวิธีหรือเทคนิคการทำงาน ที่จะสร้างผลงานได้มาก เป็นผลงานที่มีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจ โดยสิ้นเปลืองต้นทุนค่าใช้จ่าย พลังงาน และเวลาน้อยที่สุด

พัณศา คดีพิศาล (2554, หน้า 11) ได้กล่าวถึงความหมายของประสิทธิภาพไว้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การดำเนินเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยให้ได้ผลผลิตออกมาดีและมากที่สุดในขณะที่ใช้ทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมน้อยที่สุด โดยการทำงานต้องมีกลยุทธ์ระบบการทำงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่สมาชิกในทีมมีความเห็นร่วมกันและมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

ศาสตร์ศิลป์ ทองแรง (2557, หน้า 16) อธิบายว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่องค์กรได้วางไว้เกิดการทำงานที่เหมาะสมโดยมีการประสานงานให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคีสร้างความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ

จิราพร ชุมบางหมัง (2556, หน้า 21) อธิบายว่า ประสิทธิภาพการทำงานหรือประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง การกระทำของแต่ละบุคคลที่มีความสามารถและความพร้อมพยายามทุ่มเทอย่างเต็มใจในการปฏิบัติงานของตนอย่างคล่องแคล่ว ด้วยความมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ปฏิบัติงานให้เสร็จทันเวลา รวดเร็ว ถูกต้อง มีคุณภาพ มาตรฐาน โดยสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพในการทำงานหรือการปฏิบัติงานเป็นการทำงานให้เกิดความรวดเร็ว มีรูปแบบ แบบแผนของทีมงานหรือบุคลากรในกลุ่มนั้น ๆ ร่วมแรงร่วมใจ มีความสามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อทำงานให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับประสิทธิภาพ

ปีเตอร์สัน และโพรลแมน (Peterson and Prowman) (อ้างถึงใน ธนภรณ์ พรรณราย, 2565, หน้า 9) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไว้ 4 ข้อดังนี้

1. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีคุณภาพสูง คือ ผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์คุ้มค่ามีความพึงพอใจ ผลการปฏิบัติงานมีความถูกต้องได้มาตรฐาน และรวดเร็ว นอกจากนี้ผลงานที่มีคุณภาพนั้นควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร

2. ปริมาณงาน (Quantity) งานที่เกิดขึ้นต้องเป็นไปตามมาตรฐานขององค์กร โดยมีผลงานที่ปฏิบัติได้ปริมาณตามที่เหมาะสมหรือเป็นไป ตามที่เป้าหมายขององค์กรวางไว้และต้องมีการวางแผนบริหารเวลา เพื่อให้ได้ปริมาณงานตามเป้าหมายที่กำหนด

3. เวลา (Time) คือ เวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงานกล่าวคือต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องเหมาะสมและทันสมัยมีการพัฒนาเทคนิคการปฏิบัติงานให้รวดเร็วสะดวกมากยิ่งขึ้น

4. ค่าใช้จ่าย (Cost) ในการปฏิบัติงานทั้งหมดต้องเหมาะสมกับงาน จะต้องลงทุนน้อยได้ผลกำไรมากที่สุด หรือการใช้ทรัพยากรด้านการเงิน แรงงาน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดการสูญเสียให้น้อยที่สุด

สมพิศ สุขแสน (2556, หน้า 129) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไว้ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความฉับไว หมายถึง การใช้เวลาได้อย่างดีที่สุด รวดเร็ว ไม่ทำงานล่าช้า นั่นคือคนที่มีประสิทธิภาพ ควรทำงานให้เสร็จตามกำหนดเวลา หรืองานบริการ ผู้รับบริการย่อมต้องการความรวดเร็ว ดังนั้น ผู้ให้บริการจะต้องสร้างวัฒนธรรมการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จจุดเดียว

2. ความถูกต้องแม่นยำ หมายถึง การผิดพลาดในงานน้อย มีความแม่นยำในกฎระเบียบข้อมูลตัวเลข หรือสถิติต่าง ๆ ไม่เลินเล่อจนทำให้เกิดความเสียหายแก่องค์กร

3. ความรู้ หมายถึง การมีองค์ความรู้ในงานดีรู้จักศึกษาหาความรู้ในเรื่องงานที่ทำอยู่ตลอดเวลาคนที่มีประสิทธิภาพควรแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง องค์กรผู้อื่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และสามารถนำความรู้นั้นมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

4. ประสบการณ์ หมายถึง การรอบรู้หรือรู้รอบด้านจากการได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติบ่อย ๆ มิใช่มีความรู้ด้านวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว การเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานสูงจะทำงานผิดพลาดน้อย สมควรที่องค์กรจะต้องรักษาบุคคลเหล่านี้ให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุด เพราะคนเหล่านี้จะทำให้องค์กรพัฒนาได้เร็ว

5. ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ในองค์กรเช่นคิดระบบการให้บริการที่ลดขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติงานแบบใหม่ การบริหารงานแบบเชิงรุก เป็นต้น คนที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นคนที่ชอบคิดหรือเก่งคิดหรือมองไปข้างหน้าตลอดเวลาไม่ใช่คนที่ชอบทำงานตามคำสั่งและจะต้องไม่ทำงานประจำวันเหมือนกับหุ่นยนต์

เมเกอ และ เบสท (Mager & Besch) (1967 อ้างถึงใน อรสุดา ดุสิตรัตนกุล, 2557, หน้า 56) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานไว้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความสามารถในการแยกแยะเรื่องราว หมายถึง การที่จะสามารถมองเห็นความแตกต่างหรือความสามารถในการที่จะบอกได้ถูกต้อง สำคัญอย่างไร หรือสามารถเห็นถึงความแตกต่างว่าอันใดถูกต้องและอันใดไม่ถูกต้อง

2. ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา หมายถึง สามารถหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ความสามารถในการแก้ปัญหานี้ จะกระทำได้โดยการสอนพนักงานให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอาการและสาเหตุที่จะเกิดขึ้น และแนวทางการแก้ไข

3. ความสามารถจดจำเรื่องที่ผ่านมา หมายถึง การสามารถรู้ได้ว่าจะต้องทำอะไรหรือต้องใช้อะไร ตลอดจนสามารถรู้ลำดับหรือระเบียบของการปฏิบัติงานของงานนั้น ๆ ซึ่งเป็นความสามารถเชิงสติปัญญา

4. ความสามารถในการดัดแปลง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักประยุกต์เครื่องมือหรือเครื่องกลต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติงานที่ต้องการให้เสร็จสิ้นลงไปได้

5. ความสามารถในการพูด หมายถึง ความสามารถในเชิงการถ่ายทอดหรือพูด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อความรู้ความเข้าใจ และเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประสิทธิภาพในการทำงาน

แฮริ่ง เอมเมอสัน (Harring Emerson) (อ้างถึงใน สมพงศ์ รัตนนุพงศ์, 2558, หน้า 89) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไว้ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน (Clearly Defined Ideal) ผู้บริหารต้องทราบถึงสิ่งที่ต้องการเพื่อลดความคลุมเครือและความไม่แน่นอน

2. ใช้หลักเหตุผลทั่วไป (Common Sense) ผู้บริหารต้องพัฒนาความสามารถสร้างความแตกต่างโดยค้นหาความรู้และคำแนะนำให้มากเท่าที่จะทำได้

3. คำแนะนำที่ดี (Competent Counsel) ผู้บริหารต้องการคำแนะนำจากบุคคลอื่น

4. วินัย (Discipline) ผู้บริหารควรกำหนดองค์กรเพื่อให้พนักงานเชื่อถือตามกฎและวินัย

5. ความยุติธรรม (Fair Deal) ผู้บริหารควรให้ความยุติธรรมและความเหมาะสม

6. มีข้อมูลที่เชื่อถือได้เป็นปัจจุบันถูกต้องและแน่นอน (Reliable, Diatec, Accurate, and Permanent Records) ผู้บริหารควรจะมีข้อเท็จจริงเพื่อใช้ในการตัดสินใจ

7. ความฉับไวของการจัดส่ง (Dispatching) ผู้บริหารควรใช้การวางแผนตามหลักวิทยาศาสตร์สำหรับแต่ละหน้าที่ เพื่อให้องค์กรทำหน้าที่ได้อย่างราบรื่นและบรรลุจุดมุ่งหมาย

8. มาตรฐานและตารางเวลา (Standards and Schedules) ผู้บริหารต้องพัฒนาวิธีการทำงานและกำหนดเวลาทำงานสำหรับแต่ละหน้าที่

9. สภาพมาตรฐาน (Standardized Conditions) ผู้บริหารควรรักษาสภาพแวดล้อมให้ดี

10. การปฏิบัติการที่มีมาตรฐาน (Standardized Operations) ผู้บริหารควรรักษารูปแบบมาตรฐานของวิธีการปฏิบัติที่ดี

11. มีคำสั่งการปฏิบัติงานที่มีมาตรฐานระบุไว้ (Written Standard-Practice Instructions) ผู้บริหารต้องระบุการทำงานที่มีระบบถูกต้องและเป็นลายลักษณ์อักษร

12. การให้รางวัลที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency Reward) ผู้บริหารควรให้รางวัลพนักงานสำหรับการทำงานที่เสร็จสมบูรณ์

ปิติ วัลยะเพ็ชร์ (2558, หน้า 19-20) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของแฮมเมอร์และแชมพีได้เสนอปัจจัย 8 ประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. หลักการขั้นพื้นฐาน

2. การเปลี่ยนแปลงที่ถอนรากถอนโคน

3. การเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ยิ่งใหญ่

4. เน้นกระบวนการ

5. ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

6. นำตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานมาเป็นองค์ประกอบสำคัญ

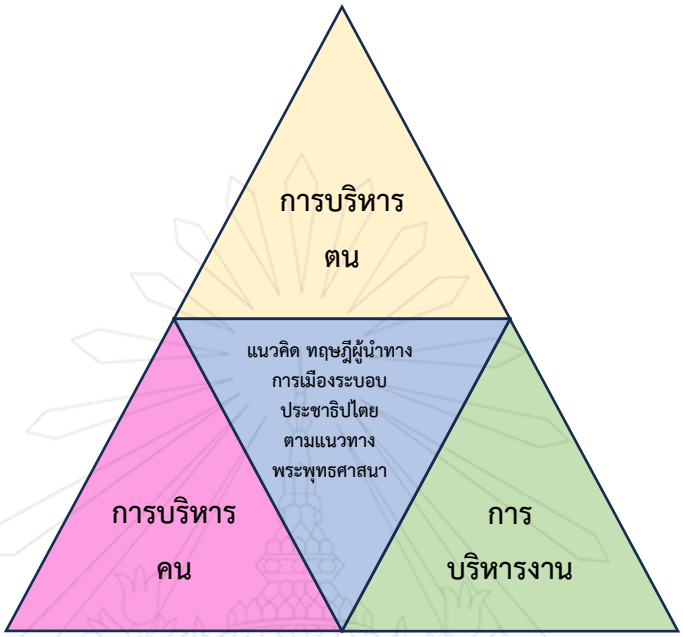
7. การบังคับบัญชาขององค์กรหรือผู้บังคับบัญชา

8. การให้ความเชื่อถือและให้ความสำคัญกับเจ้าหน้าที่ขององค์กร

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพที่ส่งผลให้มการทำงานที่ดี ประกอบด้วย การมีจุดมุ่งหมายที่ดีต้องมีการแสวงหาความรู้ตลอดเวลา ไม่มีความประมาทในการทำงาน มีการนำผลงานมาวัดผลการปฏิบัติงาน พัฒนาวิธีการทำงานและกำหนดเวลาทำงานสำหรับแต่ละหน้าที่

2.4 สรุปแนวคิดและทฤษฎีผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา “วิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา” โดยได้ดำเนินการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยผู้วิจัยจะได้ศึกษาจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารตน แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคน และ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานการดำเนินงานทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงานด้วยความละเอียด ครบถ้วน ชัดเจน เพราะแผนงานจะเป็นแนวทางการดำเนินกรอบทิศทางกระบวนการจัดการในการดำเนินงานอย่างเหมาะสมตามลักษณะของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการประสานงานทั้งภายในและภายนอกโดยต้องมีความสอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบ การบริหารงานต้องให้ความสำคัญให้มีประสิทธิภาพและกระบวนการด้านการจัดองค์การ โครงสร้างองค์การควรมีความกระทัดรัดและคล่องตัวทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อประสานงาน เหมาะสมชัดเจน และรวดเร็วต่อการประสานงาน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดของ เศาวนิต เศาณานนท์ ได้สรุปองค์ประกอบของหลักบทบาทอันสำคัญของผู้นำในการบริหารองค์กรให้เกิดสันติสุข ไว้ 7 ข้อ ประกอบด้วย การวางแผน O = Organizing การจัดการองค์กร S = Staffing การจัดการด้านบุคคลากร D = Directing การควบคุมสั่งการ Co = Coordinating การประสานงาน R = Report การรายงาน B = Budgeting การจัดการงบประมาณในการดำเนินงานเป็นตัววัดเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการบริหารที่จะได้ทั้งคนและงานนั้น ควรเป็นการบริหารที่เกิดมาจากความร่วมมือร่วมใจ จากผู้เกี่ยวข้องผู้นำจะต้องบริหารโดยการเข้าไปครองใจคนในหน่วยงานให้ได้ซึ่งการจะทำเช่นนั้นได้ ผู้นำจะต้องใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ หรือนำศาสน์ และศีลมาเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการทำงานให้ได้ สิ่งไหนดี นำมาปฏิบัติ สิ่งไหนไม่ดีก็หลีกเลี่ยง สิ่งเหล่านี้ จะเป็นแรงผลักดันให้ผู้บริหารสามารถ ครองตน ครองคน ครองงาน ประสานสัมพันธ์ หรือที่เรียกว่า “เก่งคน เก่งงาน และเก่งคิด ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังแผนภูมิที่ 2.1

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงแนวคิดและทฤษฎีผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

บทที่ 3
ปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การวิจัยเรื่อง ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนาในบทที่ 3 นี้ ผู้วิจัยจะศึกษาหลักธรรมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยศึกษาหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย หลักปาปณิกธรรมกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หลักสังคหวัตถุกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และหลักอิทธิบาทกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย รายละเอียดดังนี้

3.1 หลักปาปณิกธรรมกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.2 หลักสังคหวัตถุกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.3 หลักอิทธิบาทกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.1 หลักปาปณิกธรรมกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ในปัจจุบันต้องใช้หลักธรรมตามพระพุทธศาสนาเพื่อมาใช้ในการเป็นผู้นำตามหลักปาปณิกธรรม เป็นคุณลักษณะที่สำคัญสะท้อนถึงภาพลักษณ์ความเป็นผู้นำที่ดี ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญดังกล่าวไว้ดังนี้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในทุติยปาปณิกสูตร (โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 20, หน้า 163) ว่าเกี่ยวกับคุณลักษณะ 3 ประการของผู้นำ ที่จะช่วยให้ผู้นำสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ประกอบด้วย

1. จักขุมา มีตาดีมีวิสัยทัศน์กว้างยาวไกลการมีตาดีหมายถึงการมีสายตามองเห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้าของตัวผู้นำเอง ผู้นำที่ดีจะสามารถมองเห็นในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็น เป็นการมองจากตาภายในเทียบได้กับการจินตนาการภาพแห่งอนาคต (Data Visualization) และมองเห็นว่าจะพัฒนาไปสู่ ณ จุดแห่งความสำเร็จนั้นได้อย่างไร

2. วิธูโร มีทักษะในการทำงานที่ดีของผู้นำประกอบกับการมีความรู้อย่างละเอียดในงาน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในกิจการ และหน้าที่การงานของตน หมายถึง ผู้นำที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างดีในการทำงานในทุกองค์ประกอบขององค์กรสามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้

3. นิสสยสัมปันโน การมีทักษะการสื่อสารมนุษย์สัมพันธ์ดีทำงานได้กับคนทุกระดับชั้นผูกมัดใจคนไว้ได้ด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่นได้แก่การที่ผู้นำในองค์กรสามารถสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้กับคนทุกระดับชั้นโดยไม่ถือเนื้อถือตัวไม่รู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่นยินดีที่จะให้รับฟังร่วมงานเป็นผู้นำใฝ่บริการ (Servant Leadership) มีความโอบอ้อมอารียินดีที่จะช่วยเหลือทุกคนที่กำลังเดือดร้อน ในทุติยปาปณิกสูตรคุณสมบัติของพ่อค้ากับของภิกษุดูก่อนภิกษุทั้งหลายพ่อค้า ย่อมถึงความใหญ่ความไพบูลย์ในโภคทรัพย์ไม่นานเลย คือ พ่อค้าเป็นผู้มีดวงตามีความฉลาดถึงพร้อมด้วยที่พึ่งอาศัยก็พ่อค้าเป็นผู้มี

ดวงตาอย่างไรพ่อค้ารู้ สินค้าว่าสินค้าสิ่งนี้ซื้ออย่างนี้ขายอย่างนี้เป็นต้นทุนเท่านี้กำไรเท่านี้ อย่างนี้ภิกษุทั้งหลายพ่อค้าชื่อว่าเป็นผู้มีดวงตาพ่อค้าเป็นผู้ฉลาดอย่างไร พ่อค้าเป็นผู้เข้าใจที่จะซื้อและที่จะขายอย่างนี้พ่อค้าชื่อว่าฉลาดพ่อค้าถึงพร้อมด้วยที่พึ่งอาศัยอย่างไรคฤหบดีทั้งหลายก็ดีบุตรของคฤหบดีทั้งหลายก็ดีที่มั่งคั่งมีทรัพย์มากมีโภคะมากย่อมรู้จักพ่อค้านั้นอย่างนี้ว่าพ่อค้าผู้เจริญผู้นี้แหละเป็นคนมีดวงตาด้วยฉลาดด้วยย่อมถึงความใหญ่ความไพบูลย์ในโภคทรัพย์ไม่นานเลยฉันเดียวกันนั่นแลภิกษุทั้งหลายภิกษุประกอบด้วยธรรมย่อมถึงความใหญ่ความไพบูลย์ในกุศลธรรมทั้งหลายไม่นานเลยธรรม คือ ภิกษุเป็นผู้มีดวงตามีความเพียรและถึงพร้อมด้วยที่พึ่งอาศัย (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺจิตฺโต), 2549, หน้า 3-5)

จากความหมายหลักปาปณิกธรรม มีจากนักวิชาการต่าง ๆ เพื่อจะใช้หลักการและแนวคิดให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักปาปณิกธรรม ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551, หน้า 96-98) ได้กล่าวถึงคำตรัสองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในทุติยปาปณิกสูตรว่าเกี่ยวกับคุณลักษณะ 3 ประการของนักบริหารที่จะช่วยให้นักบริหารสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

1. จักขุมา มีตาดี มีวิสัยทัศน์ กว้างยาวไกล การมีตาดี หมายถึง การมีสายตามองเห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้าของตัวผู้นำเอง ผู้นำที่ดีจะสามารถมองเห็นในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นเป็นการมองจากตาภายในเทียบได้กับการจินตนาการภาพแห่งอนาคต (Visualization) และมองเห็นว่าจะพัฒนาไปสู่ ณ จุดแห่งความสำเร็จนั้นได้อย่างไร

2. วิธูโร มีทักษะในการทำงาน ที่ดีของผู้นำ ประกอบกับการมีความรู้อย่างละเอียดในงาน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในกิจการและหน้าที่การงานของตน หมายถึง ผู้นำที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างดีในการทำงานในทุกองค์ประกอบขององค์กร สามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้

3. นิสสยสัมปันโน การมีทักษะการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ดี ทำงานได้กับคนทุกระดับชั้นผูกมัดใจคนไว้ได้ ด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่น ได้แก่ การที่ผู้นำในองค์กรสามารถ สนทนา แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นได้กับคนทุกระดับชั้น โดยไม่ถือเนื้อถือตัว ไม่รู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่นยินดีที่จะให้รับฟังร่วมงานเป็นผู้นำใฝ่บริการ (Servant Leadership) มีความโอบอ้อมอารียินดีที่จะช่วยเหลือทุกคนที่กำลังเดือดร้อน

ก๊ก ดอนสำราญ (2562, หน้า 7) ได้กล่าวว่า ผู้นำมีคุณลักษณะ 3ประการ ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ (จักขุมา) หมายถึงการมีปัญญามองการณ์ไกลตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill คือ ทักษะความชำนาญในการใช้ความคิด

2. มีความเป็นมืออาชีพ (วิธูโร) หมายถึงจัดการธุระได้ดีมีความเชียวชาญเฉพาะด้านตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Technical Skill คือ ทักษะความชำนาญด้านเทคนิคหรือวิชาชีพ

3. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (นิสสยสัมปันโน) หมายถึงพึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดีซึ่งข้อนี้สำคัญมากเพราะ “นกไม่มีขนคนไม่มีเพื่อนขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Human Relations Skill คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

จากความคิดข้างต้นหลักปาปณิกธรรม เป็นหลักธรรมเพื่อใช้บริหารตนของผู้นำ ประกอบด้วย 3 ประการ ดังนี้

1. จักขุมา การที่ผู้นำมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีทักษะความชำนาญในลักษณะงานต่าง ๆ

2. วิธูโร การมีความเชี่ยวชาญในงานต่าง ๆ เฉพาะด้าน

3. นิสสยสัมปันโน เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้คนโดยไม่ถือเนื้อถือตัว ไม่รู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่น

สามารถสรุปการหลักปาปณิกธรรมกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้ตามตารางที่ 3.1 ดังนี้

ตารางที่ 3.1 สรุปหลักปาปณิกธรรมกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

หลักปาปณิกธรรม	ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
1. จักขุมา	มีสายตามองเห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้าของตัวผู้นำเองผู้นำที่ดีจะสามารถมองเห็นในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นเป็นการมองจากตาภายในเทียบได้กับการจินตนาการภาพแห่งอนาคต(Vision) และมองเห็นว่าจะพัฒนาไปสู่จุดหมายแห่งความความสำเร็จนั้นได้
2. วิธูโร	มีทักษะในการทำงานที่ดีประกอบกับการมีความรู้อย่างละเอียดในงาน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในกิจการและหน้าที่การงานของตนและนำพาให้องค์กรหรือประเทศชาติมีแต่การพัฒนา
3. นิสสยสัมปันโน	มีทักษะการสื่อสารมนุษยสัมพันธ์ดีได้กับคนทุกระดับชั้น ผู้คนนับถือได้ด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่นและรับฟังประชาชนหรือผู้คนต่าง ๆ ด้วยใจที่ยุติธรรม

สรุปได้ว่า หลักธรรมในสังคมประชาธิปไตยต้องเน้นหนักในทางที่สะท้อนความหวังความปรารถนาของมวลมนุษยชาติมีการปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจจำกัดตามกฎหมาย เน้นความเสมอภาคเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชนด้วย ความสงบสุขและความมั่นคงของการดำรงอยู่ของรัฐจึงขึ้นอยู่กับคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องมีหลักธรรมเพื่อป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนับเป็นการปฏิรูปและเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในสังคมประชาธิปไตยได้ดี หากนำหลักธรรมปาปณิกธรรม ดังนี้ 1) จักขุมา ผู้นำทางการเมืองต้องมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาบ้านเมือง ควรกำหนดทิศทางนโยบายให้ชัดเจนอยางเป็นแบบแผน กำหนดแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน สะดวกต่อการนำไปใช้ในการดำเนินงานต่างๆ 2) วิธูโร ผู้นำทางการเมืองมีความคิดและวางแผนเชิงกลยุทธ์ด้านการดำเนินงานให้สำเร็จ มีด้านการสร้างความสัมพันธ์กับทุกภาคส่วน มีความมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาความคิดเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรมใหม่ มีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาในกรณีที่การปฏิบัติงานของทุกหน่วยงานไม่เป็นไปตามเป้าหมาย และสามารถประสานงานกันอย่างมี

ประสิทธิภาพ ติดตามงานไม่ควรเลือกปฏิบัติ ควรวางคนให้ถูกกับงาน ใช้เทคนิคใหม่ ๆ ในการทำงาน และควรมีทัศนคติที่ดีต่อผู้คน 3) นิสสยสัมปันโน ผู้นำทางการเมือง จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนของมีความเป็นเอกภาพมีการสื่อสารและการประสานงานของบุคลากร เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวทางการทำงานร่วมกัน มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือ ความไว้วางใจและความผูกพันกับพันธมิตร ในการยกระดับประเทศชาติ ให้ความเมตตาโดยให้คำปรึกษาแนะนำการทำงานให้ทุกคนและให้ความยุติธรรมในการทำงาน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

3.2 หลักสังคหวัตถุกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยการสอนให้คนมีความเสมอภาคและเสรีภาพ ไม่ได้บังคับให้เชื่อ สอนให้คนใช้เหตุผล สอนให้สังคมเกิดความสามัคคีกันและรวมกลุ่ม สอนให้คนประพฤติดีมีศีลธรรม ดังนั้น การนำหลักสังคหวัตถุ ซึ่งธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน หมายถึง หลักการครองใจคน, หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้, วิธีทำให้คนรัก, หลักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน หลักธรรม 4 ประการ ที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบรัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมือง และประเทศชาตินั่นเอง

3.2.1 ความหมายของสังคหวัตถุ

มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดและความหมายต่าง ๆ ไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539, หน้า 170-171) อธิบายไว้ว่า ภิกษุทั้งหลายในชาติก่อน ภพก่อน กำเนิดก่อน ตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ สงเคราะห์ประชาชนด้วย สังคหวัตถุ 4 คือ ทาน (การให้) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) เพราะตถาคตได้ทำสั่งสม พอกพูนกรรมนั้น ทำให้กรรมนั้นไพบูลย์แล้ว หลังจากตายแล้ว ตถาคตจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ จุติจากเทวโลกนั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้ จึงได้ลักษณะมหาบุรุษ 2 ประการนี้ คือ มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม และมีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีเส้นที่ข้อพระองคุลีจรดกันเป็นรูปตาข่าย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2546, หน้า 142) ได้ให้ความหมายของคำว่า สังคหวัตถุ เป็นหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคลและประสานหมู่ชนในสามัคคี หลักสงเคราะห์ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ทาน การให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอด ถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน 2) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก วาจามีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ การกล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินยอมตาม 3) อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ ช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงคำช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางธรรม 4) สมานัตตา ความเสมอต้นเสมอปลาย การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติเสมอกันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุข ทุกข์ โดยร่วม

รับรู้ร่วมแก้ไขตลอดจนการวางตนเหมาะสม แก่ฐานะ ภาวะบุคคลเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2551, หน้า 11) กล่าวไว้ว่า หลักสังคหวัตถุธรรมเป็นหลักการสังเคราะห์หรือหลักยึดกุมสังคม คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตา เป็นชุด ออกสังคมที่คู่กับพรหมวิหาร 4 ธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ

1. ทาน ให้เพื่อแสดงความรัก ความปรารถนาดี เอื้อเฟื้อ โอบอ้อมอารี ทานด้วย เมตตา เขามีความทุกข์ เดือดร้อน เพื่อช่วยเหลือทานด้วยกรุณา เขาทำความดี สร้างสรรค์ความเจริญ งอกงาม

2. ปิยวาจา พูดด้วยความรักความปรารถนาดี พูดจาสุภาพอ่อนโยนด้วยเมตตา มีปัญหาชีวิตพูดปลอบโยน แนะนำบอกวิธีแก้ไขปัญหา ให้กำลังใจ ปิยวาจาด้วยกรุณา เขาทำความดี บำเพ็ญประโยชน์

3. อัตถจริยา ทำประโยชน์ด้วยความรัก ความปรารถนาดี ด้วยเมตตา เขามีความทุกข์เดือดร้อน ช่วยให้เขาพ้นทุกข์ปัญหาด้วยเรี่ยวแรงกำลังกาย หรือกำลังปัญญาความสามารถ อัตถจริยาด้วยความกรุณา ทำความดีหรือบำเพ็ญประโยชน์กัน เช่น มีงานวัดก็มาช่วยจัดเตรียมการต่างๆ ส่งเสริมการทำความดี

4. สมานัตตา ความมีตนเสมอ เสมอภาคกัน มีความเป็นธรรมเที่ยงธรรมซึ่งแสดงออกในแง่ต่าง ๆ มีคนเสมอกัน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ดูถูกหมิ่นกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบ มีความเป็นธรรมแล้วทำตนให้เสมอสมานเข้ากันได้

ไสว มาลาทอง (2552, หน้า 33) ได้ให้ความหมายของหลักสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล เป็นหลักการ สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่

1. ทาน การให้ การเสียสละหรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของของตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่นไม่เห็นแก่ตัว คุณธรรมจะช่วยให้ไม่เป็นคนที่ละโมบ ควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สิ่งของที่เราหามาได้ยั่งยืนไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้

2. ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ด้วยความจริงใจ ไม่พูดจา หยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสมกับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าได้ทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นวิธีการ โดยยึดหลักเกณฑ์ เว้นการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

3. อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด หรือการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

4. สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอหรือมีความเสมอต้นเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยมและไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

พัชรินทร์ ศรีสุวพันธ์ (2551, หน้า 9) ให้ความหมายของคำว่า สังคหวัตถุ 4 ในทางจริยศาสตร์โดยความหมายของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ให้ความหมายว่าเรื่องสังคหวัตถุ 4 หลักปฏิบัติตนตามหลักจิตวิทยาสังคมเพื่อให้เกิดความนิยมชมชอบและความเคารพนับถือแก่ผู้อื่นหรือสังคม ชุมชนต่าง ๆ คือ

1. ทาน คือ การให้สิ่งของตนแก่ผู้อื่นควรเป็น เพราะทานหมายถึง ธรรมทานหรือการบริจาคทางจิตใจ อามิสทาน การบริจาควัตถุ

2. ปิยวาจา คือ การเจรจาใช้คำพูดของตนเองแก่ผู้อื่นด้วยความสุภาพอ่อนโยนให้เหมาะสมแก่กาลเทศะ และเหมาะสมแก่สังคมชุมชนทุกชั้น เพื่อให้ชุมชนหรือบุคคลเคารพนับถือ ปิยวาจา ใช้กับมิตรภาพสหายของตนย่อมทำให้มิตรสหายรักใคร่ รู้จักเจรจาสุภาพอ่อนโยนกับอาจารย์การใช้หลักจริยศาสตร์สังคมในเรื่องปิยวาจาผู้ใช้จำต้องมีสติควบคุมตนเอง และสามารถบังคับจิตใจได้ทุกขณะจิต

3. อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้อื่นเป็นการปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลประโยชน์ทุกโอกาสที่จะทำได้

4. สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ ไม่ทอดทิ้งเมื่อมีปัญหา

อรศิริ เกตุศรีพงษ์ (2550, หน้า 43-46) ได้ให้ความหมายว่า สังคหวัตถุ 4 คือ สิ่งที่เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน 4 ประการ

1. ทาน คือ การแบ่งปันวัตถุสิ่งของ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำงานหรือเอกสารที่ ใช้ในการทำงาน เช่น หากเพื่อนร่วมงานขาดเหลืออุปกรณ์สิ่งของ ก็นำมาแบ่งปันกันใช้ การเริ่มต้นด้วยการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอก จะช่วยสร้างนิสัยให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการให้และรับ (Give and Take) เพราะนอกเหนือจากการแบ่งปันเรื่องของ ความรู้ ประสบการณ์ อันเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) แล้ว การแบ่งปันเอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้วงจรของความรู้มีการขับเคลื่อนโดยเป็นการแบ่งปันความรู้ที่เป็นความรู้ที่แจ้ง (Explicit Knowledge) ด้วย

2. ปิยวาจา คือ การแบ่งปันคำพูดดีๆ คำพูดที่ไพเราะ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดให้กำลังใจกัน ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่า “ปิยวาจา” มีความสำคัญมาก ต่อการจัดการความรู้ในองค์กรเพราะการจะนำเครื่องมือต่างๆ มาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อที่จะดึงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาแลกเปลี่ยนกันนั้นต้องใช้ลักษณะ ของการ “พูดแลกเปลี่ยนกัน” เป็นหลัก

3. อัตถจริยา คือ การแบ่งปันความรู้ การให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นสิ่งที่ทำได้ยากกว่าการแบ่งปันความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ดังนั้น หากองค์กรใดสามารถปลูกฝังให้บุคลากรในองค์กรมี “อัตถจริยา”แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปที่จะทำให้คนในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพราะเมื่อเพื่อนร่วมงานขาดความรู้ในเรื่องใด หรือต้องการแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องใด ผู้ที่มีความรู้ก็จะแบ่งปันให้โดยไม่หวงความรู้ หรือถ้าไม่ได้ขาดความรู้แต่ขาดกำลังคน เพื่อนคนอื่นๆ ก็ยินดีที่จะเข้าไปช่วยให้งานสำเร็จ หรืออาจเรียกได้ว่าทำให้พนักงานในองค์กรเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน

4. สมานัตตตา คือ การมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอจริงใจต่อกันความเสมอต้นเสมอปลายจะช่วยให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ไม่ระแวงกันและเป็นการสร้างความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน (Trust) เพราะถ้าคนในองค์กรไม่มีความไว้วางใจกัน หรือไม่เชื่อใจกันพนักงาน

ก็จะไม่อยากนำความรู้ประสบการณ์ เทคนิคในการทำงานต่าง ๆ มา แบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ดังนั้น จึงถือได้ว่า “สมานัตตา” เป็นแรงกระตุ้นในระยะยาวที่จะผลักดันให้คนในองค์กรเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประกอบด้วย 1) ทาน คือ การแบ่งปัน โอบอ้อมอารีด้วยเมตตาช่วยคนตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ด้วยความจริงใจ ไม่พูดจา หยาบคาย ก้าวร้าว 3) อัตถจริยา คือ การให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) สมานัตตา คือ มีความเสมอต้นเสมอปลายและมีความสม่ำเสมอ

3.2.2 องค์ประกอบของหลักสังคหวัตถุ 4

ในสังคม ๆ หนึ่งประกอบไปด้วยบุคคลที มีความเชื่อ ทัศนคติ และวัฒนธรรมที แตกต่างมาอยู่รวมในที่เดียวกัน จึงจำเป็นต้องมีการปกครองที่เหมาะสม เพื่อให้สังคม ๆ นั้น ดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อย และเกิดความสามัคคี สังคหวัตถุ 4 ได้ชื่อว่าเป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่มีเครื่องมือหรือองค์ประกอบ ซึ่งเมื่อนำปฏิบัติตามแล้วจะทำให้ชีวิตดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้องและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม องค์ประกอบเหล่านั้นได้มีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านกล่าวไว้ว่าองค์ประกอบของหลักสังคหวัตถุ 4 มีดังนี้

1. ทาน

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549, หน้า 70-75) ให้ความหมายของคำว่า ทาน หมายถึง การให้ (โอบอ้อมอารี) นักบริหารที่ดีต้องมีน้ำใจรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ทานแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาการให้ทานจะช่วยให้ผูกคนอื่นไว้ได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ทโท คนฺถ ติมิตฺตานิ ผู้ให้ยอมผูกใจมิตรไว้ได้” นักบริหารอาจให้ทานได้ 3 วิธี คือ

1. อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาโดยเฉพาะการให้เพื่อผูกใจในยามที่เขาตกต่ำหรือมีความเดือดร้อน ดังภาษิตอังกฤษที่ ว่า “เพื่อนแท้ คือเพื่อนที่ช่วยเหลือในยามตกยาก” การให้รางวัลหรือขึ้นเงินเดือนจัดเข้าในอามิสทาน

2. วิทยาทาน คือ ธรรมทาน หมายถึง การให้คำแนะนำหรือสอนวิธีทำงานที่ถูกต้อง รวมถึงการจัดหลักสูตรพัฒนาบุคลากรหรือส่งไปศึกษาและดูงาน

3. อภัยทาน หมายถึง การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงานหรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน การให้อภัยไม่ทำให้ผู้ให้ต้องสูญเสียอะไร เป็นการลงทุนราคาถูกแต่ได้ผลตอบแทนราคาสูง นั้นคือ ได้มิตรภาพกลับคืนมา และมีคนสนองงานเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่งมีภาษิตจีนที่ว่า “มีมิตร 500 คน นับว่ายังน้อยเกินไป มีศัตรู 1 คน นับว่ามากเกินไป อับราฮัม ลินคอล์น กล่าววา “วิธีทำลาย ศัตรูที่ดีที่สุด คือ เปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตร” เราจะทำอย่างนั้นได้ก็ต่อเมื่อเรารู้จักให้อภัย

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์ (2554, หน้า 65) ได้กล่าวว่า ทาน (Giving: Generosity Charity) การให้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปันปันช่วยเหลือกนด้วยการให้สิ่งของ หรือให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอนด้วยน้ำใจไมตรี มีความโอบอ้อมอารี จะช่วยผูกใจคนไว้ได้ การทำทานจะไม่สูญเปล่า ผู้ที่ให้สิ่งที่ดียอมได้รับสิ่งที่ดีตอบแทน ดังพุทธพจน์ที่ ว่า “มนาปทายี ลภเต มนาปิ ” แปลว่า ผู้ให้สิ่งที่น่าพอใจยอม

ได้รับสิ่งที่น่าพอใจการให้ทานอาจให้ได้ 2 วิธีด้วยกัน คือ อามิสทาน ให้สิ่งของแก่เพื่อนหรือผู้อื่นที่ด้อยกว่า รวมทั้งการให้รางวัลต่าง ๆ เป็นต้น และวิทยาทานหรือธรรมทาน หมายถึง การให้ธรรม การให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนหรือการให้ในสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ ทาน 2 อย่าง คือ อามิสทาน (การให้สิ่งของ) และธรรมทาน (การให้ธรรม) บรรดาทาน 2 อย่างนี้ธรรมทานเป็นเลิศ

บุญสิริ ชวลิตธำรง (อ้างถึงใน อดิศักดิ์ ปิยะสุวรรณ, 2566, หน้า 290) ได้กล่าวว่า ทาน หมายถึง การให้ การเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กันและกัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุก ๆ คนนั้นย่อม ต้องการความช่วยเหลือจากกันและกันอยู่ในด้านต่าง ๆ ในด้านวัตถุ เช่น ทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำกิจการของกันและกันทางกาย ในด้านวาจา พูดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ควรพูดจา ในด้านสติปัญญา ช่วยให้ความรู้ให้การแนะนำ ในข้อที่ควรจะแนะนำต่าง ๆ การให้การเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กันและกัน เจือจานทุกคนทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้น้อย ต่างก็ควรจะมีทาน คือ ให้การช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อยผู้น้อยให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการ หรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย

2. ปิยวาจา

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549, หน้า 70-75) ให้ความหมายของคำว่า ปิยวาจา หมายถึง การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน (วจีไพเราะ) นักบริหารที่ดีจะรู้จักผูกใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน คำพูดหยาบกระด้างผูกใจใครไม่ได้ ตามปกติคนเราจะมัดสิ่งของต้องใช้ของอ่อน เช่น เชือก หรือลวดมัด ในทำนองเดียวกันเราจะมัดใจคนได้ก็ด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน ดังโคลงโลกนิติที่ว่า

อ่อนหวานมานมิตรล้น เหลือหลาย
หยาบบ่มีเกลอราย เกลื่อนใกล้
ดุจดวงศศิฉาย ดาวดาษ ประดับนา
สุริยส่องดาราไร้ เมื่อร้อนแรงแสง

บุญสิริ ชวลิตธำรง (อ้างถึงใน อดิศักดิ์ ปิยะสุวรรณ, 2566, หน้า 290) ได้กล่าวว่า ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำซึ่งเป็นที่รักเป็นที่จับใจแก่กันและกัน อันเป็นถ้อยคำสุภาพเพราะวาจาที่พูดออกไปนั้น ถ้าเป็นวาจาที่ไม่สุภาพไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นวาจาที่อาจเสียดแทงน้ำใจของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสียใจ เจ็บใจ ไม่สบายใจ เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่ทุกคนจะต้องมีสติควบคุมใจ ควบคุมวาจาที่จะพูดออกไปให้เป็นวาจาที่สุภาพ ที่เหมาะสม แม้ว่าในบางคราวต้องทำงานเหน็ดเหนื่อยก็ตามสิ่งที่จะเป็นเครื่องในการควบคุมการพูดของเราให้ไพเราะ ก็คือสตินั่นเอง ดังนั้นการพูดหรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์ (2554, หน้า 65-66) ได้กล่าวว่า ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ (Kindly Speech: Convincing Speech) ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก พูดอย่างรักกัน วาจาเป็นที่รัก วาจาดูดดื่มน้ำใจหรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าววาจาสุภาพไพเราะ อ่อนหวาน มีหางเสียง สมานสามัคคี ซาบซึ้งใจ ทำให้เกิดไมตรีรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงตรัสเตือนพระภิกษุให้พยายามหลีกเลี่ยงถ้อยคำที่ขัดแย้งกัน พูดจา

ส่อเสียด อันนำไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงการพูดที่ประกอบด้วยประโยชน์ ดังปรากฏในอภัยราชกุมารสูตร ดังนี้

ตถาคตรู้วาจา ที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น

ตถาคตไม่กล่าวคำนั้นตถาคตรู้วาจาที่จริง ที่แท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ ชอบใจของคนอื่น ตถาคตไม่กล่าวคำนั้น

ตถาคตรู้วาจาที่จริง ที่แท้ และประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาจานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่นในข้อนั้น ตถาคตรู้กาลที่จะกล่าววาจานั้น

ตถาคตรู้วาจาที่ ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจานั้นเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น

ตถาคตไม่กล่าววาจานั้น ตถาคตรู้วาจาที่จริงที่แท้ ที่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจานั้นเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่นในข้อนั้น

ตถาคตรู้กาลที่จะกล่าววาจานั้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะตถาคตมีความเอ็นดูในหมู่สัตว์ทั้งหลาย

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้หลักการพูดไว้ (ดีเอ็มซี ดอท ทีวี, 2553, หน้า 1) ดังนี้

1. ต้องเป็นความจริง
2. เป็นคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน
3. พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์
4. พูดแล้วเกิดการสมานสามัคคี
5. พูดด้วยจิตเมตตา
6. พูดถูกกาลเทศะ คือ ถูกเวลาและสถานที่

จะเห็นได้ว่าการให้แต่เพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถที่จะทำให้เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนทั่วไปได้ จึงต้องรู้จักพูดจาปราศรัยให้ไพเราะนุ่มนวล น่าฟัง เมื่อได้ฟังแล้วเกิดกำลังใจที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกคนอยากทำความดีให้ยิ่งขึ้นไป ไม่พูดจาส่อเสียดอันก่อให้เกิดความแตกแยก พูดแต่คำที่จะทำให้เกิดความสามัคคี เปรียบเสมือนน้ำทิพย์ชโลมใจ ประสานใจทุก ๆ ดวงให้เป็นหนึ่งเดียวเหมือนน้ำฝนประสานดินเหนียวที่แตกระแหงให้เป็นผืนแผ่นเดียวกัน

3. อัตถจริยา

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549, หน้า 70-75) ได้กล่าวว่า อัตถจริยา หมายถึง การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (สงเคราะห์ประชาชน) ตรงกบคำพังเพยที่ว่า “อยู่บ้านท่านอย่านิ่งดูดาย ปั้นวัวปั้นควายให้ลูกท่านเล่น” นักบริหารทำอัตถจริยาได้หลายวิธี เช่น บริการช่วยเหลือยามเขาป่วยไข้ หรือเป็นประธานในงานพิธีของผู้ใต้บังคับบัญชา ดังโคลงโลกนิติ ที่ว่า

อาศัยเรือนท่านให้ วิจารณ์
เห็นท่านทำการงาน ช่วยพร้อง
แม้มีกิจโดยสาร นาเวศ
พายค่อยช่วยคำจ้วง จรดให้จนถึง

บุญสิริ ชวลิตธำรง (อ้างถึงใน อดิศักดิ์ ปิยะสุวรรณ, 2566, หน้า 290) ได้กล่าวว่า อัตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ต่อกันและกัน คือ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ ตลอดถึงประเทศชาติสิ่งใดที่เป็นโทษก็ควรละเว้น ไม่กระทำการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์สามารถปฏิบัติได้ทั้งกาย วาจา ใจ ในทุกเวลาทุกโอกาส

อนงค์นาฏ แกวไพฑูรย์ (2554, หน้า 65) ได้กล่าวว่า อัตถจริยา (Useful Conduct Rendering Services; Life of Service; Doing Good) การประพฤติประโยชน์ ทำประโยชน์แก่เขา หลักธรรมข้อนี้ มุ่งสอนตน 2 ด้าน คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และการทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

1. การทำตนให้เป็นประโยชน์ หมายถึง ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตน อาศัยอยู่ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนเจริญด้วยความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมเป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นนักเรียนที่ดีของสถานศึกษา เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ตลอดจนเป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนาตลอดไป

2. การทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ คือ เมื่อทำตนให้เป็นประโยชน์แล้ว ก็ต้อง สร้างตนให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่นด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่นิ่งดูดาย มีน้ำใจไมตรีต่อกันบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตามสติกำลัง ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “คนทำหมู่คณะให้งดงาม”

4. สมานัตตตา

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549, หน้า 70-75) ได้กล่าวว่า สมานัตตตา หมายถึง การวางตัวสม่ำเสมอ (วางตนพอดี) เมื่อนักบริหารไม่ทอดทิ้งผู้ร่วมงานทั้งหลาย เขาจึงจะสามารถสร้างทีมงานขึ้นมาได้ นั่นคือถือคติว่า “มีทุกข์ร่วมทุกข์ มีสุขร่วมเสพ” นักบริหาร ต้องกล้ารับผิดชอบในผลการตัดสินใจของตนเอง ถ้าผลเสียตกมาถึงผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของตน นักบริหารต้องออกมาปกป้องคนนั้นไม่ใช่หนีเอาตัวรอดตามลำพังตัวอย่างคนที มีสมานัตตาคือ คนที่เป็น “เพื่อนตาย” ในโคลงบทนี้

เพื่อนกินสิ้นทรัพย์แล้ว แหนงหนี
หาง่ายหลายหมื่นปี มากได้
เพื่อนตายถ่ายแทนชี- วาวาตม์
หายากฝากผีไข้ ยากแท้จักหา

บุญสิริ ชวลิตธำรง (อ้างถึงใน อดิศักดิ์ ปิยะสุวรรณ, 2566, หน้า 290) ได้กล่าวว่า สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอ หรือเสมอต้นเสมอปลาย หมายถึง การรักษาระเบียบวินัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อยตามหน้าที่ ที่บัญญัติเอาไว้เป็นระเบียบของสถานที่ ของ

หน่วยงาน เช่น กฎระเบียบของสถาบันการศึกษากฎระเบียบของสถานที่ราชการต่าง ๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมือง ในทางพระพุทธศาสนา ก็คือ พระวินัยบัญญัติสำหรับพระภิกษุทั้งหลายนั่นเอง

ปรีชา นันตาภิวัฒน์ (2544, หน้า 43) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวกับ สังคหวัตถุ 4 ไว้ว่าเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว ได้แก่ ทาน คือการให้ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดให้ความรู้แนะนำสั่งสอน ปิยวาจา คือ วาจาเป็นที่รัก วาจาดูดดื่มใจ กล่าวถ้อยคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานทำให้เกิดความสามัคคี ตลอดถึงคำแสดงประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตามอัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลายปฏิบัติสม่ำเสมอกันในชนทั้งหลาย

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของสังคหวัตถุ 4 คือ 1) ทาน เป็นการให้ (โอบอ้อมอารี) ผู้นำทางการเมืองที่ดีต้องมีน้ำใจรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ทานแก่ประชาชนการให้ทานจะช่วยให้ผูกคนอื่นไว้ได้ 2) ปิยวาจา คือ ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก พูดอย่างรักกัน วาจาเป็นที่รัก วาจาดูดดื่ม น้ำใจหรือวาจาซาบซึ้งใจ กล่าววาจาสุภาพไพเราะ อ่อนหวาน เกิดไมตรีรักใคร่นับถือ พยายาม หลีกเลี่ยงถ้อยคำที่ขัดแย้งกัน พูดจาส่อเสียดสีกันอันนำไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน 3) อัตถจริยา คือ การทำตัวเองให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่หวังผลประโยชน์แก่ตนเอง และ 4) สมานัตตตา คือ การวางตัวสม่ำเสมอ (วางตนพอดี) เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ทอดทิ้งผู้ตกทุกข์ได้ยากทั้งหลาย

3.2.3 ความสำคัญของหลักสังคหวัตถุ 4

หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีที่กล่าวไว้ในพุทธศาสนาเถรวาท ในแง่ของการมีมิตรสหายหรือบริวารที่ดีจริง พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของการมีมิตรสหายที่ดีไว้ในอุปัฑฒสูตรว่า “ความเป็นผู้มีมิตรดีมีสหายดีมีเพื่อนดีนี้เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียว” (โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 19, 2560, หน้า 3) แต่การที่จะสร้างมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลที่เป็นมิตรสหายกันแล้วไว้ได้นั้นก็เป็นสิ่งที่สำคัญมากเหมือนกัน เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรหรือบริวารเรียกว่า หลักสังคหวัตถุซึ่งมีด้วยกัน 4 ประการคือ

1. ทาน การให้ปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของของตนแก่บุคคลอื่น ด้วยเห็นว่าสิ่งของที่ตนเสียสละไปนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เป็นการแสดงความมีน้ำใจและเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรสหายหรือบริวารไว้ได้พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการให้ไว้มากมาเช่นผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก

2. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ การมีวาจาเป็นที่รัก เป็นที่ดูดดื่มจิตใจของผู้ฟัง มีวาจาสุภาพ อ่อนหวานชวนฟังเป็นวาจาที่ไม่หยาบคายและก่อให้เกิดประโยชน์ การมีปิยวาจานี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการผูกมิตรหรือรักษาน้ำใจมิตร บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เป็นฑูตหรือเป็นตัวแทนของประเทศในการเจรจาเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประชาชน และประเทศชาติ จะต้องมีเทคนิคในการใช้คำพูดอย่างดีเยี่ยม เพราะถ้าหากใช้คำพูดที่ไม่ดีก็จะส่งผลให้ประชาชนและประเทศชาติสูญเสียผลประโยชน์ได้

3. อัตถจริยา การประพฤติตนเป็นประโยชน์ เช่น การช่วยเหลือผู้อื่นในเวลาที่จำเป็น ไม่เป็นคนนิ่งดูดายในเมื่อตนเองมีกำลังความสามารถที่พอจะช่วยเหลือได้ในการผูกสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศก็เช่นเดียวกัน จะต้องเป็นผู้ที่รู้จักให้การช่วยเหลือในเวลาที่สมควรช่วยเหลือ เช่น เมื่อถึงคราวที่มิตรประเทศต้องประสบกับภัยพิบัติต่าง ๆ ที่ประเทศสัมพันธมิตรพอที่จะช่วยเหลือได้ก็ให้ช่วยเหลือตามกำลังความสามารถ เพื่อเป็นการผูกสัมพันธไมตรีหรือแสดงถึงความมีสัมพันธไมตรีอันดีต่อกัน

4. สมานัตตตา ความมีตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่คบมิตรเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มิใช่ว่าเมื่อเห็นว่ามิตรหมดประโยชน์สำหรับตนแล้ว ก็เริ่มห่างเหินหรือเลิกคบไปการคบหามิตรจะต้องคบด้วยความจริงใจและมีความเสมอต้นเสมอปลายทั้งในยามที่มิตรรุ่งเรืองและในคราวตกต่ำ สมานัตตตา ความมีตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่คบมิตรเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มิใช่ว่าเมื่อเห็นว่ามิตรหมดประโยชน์สำหรับตนแล้วก็เริ่มห่างเหินหรือเลิกคบไปการคบหามิตรจะต้องคบด้วยความจริงใจและมีความเสมอต้นเสมอปลายทั้งในยามที่มิตรรุ่งเรืองและในคราวตกต่ำ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551, หน้า 13 - 14) ได้กล่าวไว้ว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติซึ่งการอยู่ร่วมกันในสังคมหรือในหมู่คณะจำเป็นต้องมีสิ่งที่จะมายึดเหนี่ยวจิตใจ และประสานหมู่คณะไว้ให้เกิดความสามัคคีและเพื่อให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 ดังต่อไปนี้

1. ทาน คือ การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันเฉลี่ยให้ไม่ใช่ให้จนร่ำรวยหรือให้จนหมดเนื้อหมดตัว แต่เป็นการแบ่งปันให้เพื่อแสดงอัธยาศัยไมตรี ผู้ให้ไม่จำเป็นต้องร่ำรวยหรือมีฐานะดีกว่าผู้รับเสมอไป และยังรวมถึงการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ

2. ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟังชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผลเป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงามหรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดีสมานสามัคคีเกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มที่ได้จัดตั้งขึ้นมาจะมีการแบ่งหน้าที่กัน และสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้คือฝ่ายประชาสัมพันธ์หากฝ่ายประชาสัมพันธ์ พูดจาไม่ดีถึงโครงการหรือกิจกรรมจะดีแค่ไหนก็ไม่สามารถที่จะโน้มน้าวจิตใจของสมาชิกกลุ่มได้

3. อัตถจริยา การทำประโยชน์คือช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทั้งช่วยแก้ไขปัญหา และช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นในด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

4. สมานัตตตา วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาคปฏิบัติสม่ำเสมอกันต่อคนผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่ม และบุคคลทั่วไปไม่เอาเปรียบบุคคลที่ด้อยกว่าและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) (อ้างถึงใน วิทยา ประทุมธารารัตน์, 2542, หน้า 83) ได้กล่าวถึงสังคหวัตถุ 4 ว่าเป็นหลักธรรมปฏิบัติที่จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวผู้อื่นไว้ได้ คือ สังคหวัตถุ 4 ได้แก่

1. ทาน การให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปันนั้น ย่อมเป็นเรื่องยึดเหนี่ยวใจแก่ผู้รับให้ระลึกนึกถึงความเป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารีของผู้ให้ผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นอยู่เสมอ ย่อมเป็นที่รักแก่ชนทั้งหลาย คนหมู่มากย่อมคบค้าสมาคมด้วยสมดังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสว่า ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก คนหมู่มากย่อมคบเขา

2. ปิยวาจา การเจรจาที่อ่อนหวาน คือ วาจาที่ไพเราะสุภาพอ่อนโยนตามฐานะย่อมเป็นที่ชื่นใจเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ฟังหรือคู่สนทนา ไม่มีใครชอบวาจาที่หยาบคายแข็งกระด้างหรือวาจาที่ก้าวร้าว ที่ไร้มารยาท ไม่รู้กาลเทศะและวาจาที่ไม่ไพเราะ ไม่สมฐานะระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังและคู่สนทนาด้วยคนเราจะได้ดีหรือถึงความเสื่อมก็ด้วยวาจานั่นแหละ เป็นข้อสำคัญประการหนึ่งโบราณ ท่านจึงกล่าวไว้ว่าปากเป็นเอก เลขเป็นโท หมายความว่า วาจาที่ดี ที่สุภาพ ที่ไพเราะอ่อนหวานนั่น แหละเป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการครองใจคนและจะได้ดีก็เพราะวาจานั้นแหละ ส่วนคำว่า เลข ณ ที่นี้หมายถึง วิชาความรู้ยังเป็นรอง คือ ถึงจะเป็นคนมีความรู้สูง แต่ถ้าปากไม่ดีเสีย แล้ว ย่อมหวังความเจริญในชีวิตได้ยาก เพราะคนปากเสียไม่อาจผูกใจใครไว้ได้ จะหาคนคบหาสมาคม เป็นมิตรสหายที่ดีที่จริงใจต่อกันได้ยาก ปิยวาจา คือ วาจาที่ไพเราะสุภาพอ่อนโยนต่อกันตามฐานะ เท่านั้นแหละที่จะเป็นเครื่องผูกใจยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นได้ยืนนาน

3. อัตถจริยา การประพฤติสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น หมายความว่า ความเป็นผู้มีน้ำใจไม่นิ่งดูดาย รู้จักสงเคราะห์และช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นให้สำเร็จ รู้จักช่วยกระทำกิจอันเป็นประโยชน์บุคคลอื่นหรือแก่สังคมส่วนรวม ตามความเหมาะสมแก่ฐานะและโอกาส ไม่เป็นคนแล้งน้ำใจ ช่วยใครไม่เป็นคือ ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัวจัดยามที่ผู้อื่นหรือสังคมประสบความทุกข์ เดือดร้อน และ ต้องการความช่วยเหลือเช่น ในยามประสบทุกข์ภัยต่าง ๆ ได้แก่ อุทกภัย ภัยจากน้ำท่วม วาตภัย ภัย จากลม พายุ อัคคีภัย ภัยจากไฟไหม้ เป็นต้น ที่มีน้ำใจอนุเคราะห์ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้อื่น หรือสังคมที่กำลังได้รับความทุกข์เดือดร้อนเช่นนั้น ตามกำลังของตนด้วยใจเมตตาและกรุณาธรรม ความเป็นผู้มีน้ำใจ ย่อมประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นตามสมควรแก่ฐานะและโอกาส ด้วยเมตตา กรุณาธรรม เช่นนี้ ย่อมเป็นเครื่องผูกใจหรือเครื่องยึดเหนี่ยวใจผู้อื่น ให้ผูกสมัครรักใคร่และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้ยั่งยืนนานเป็นอย่างดีดังมี สุภาษิตคำโบราณว่า ไปบ้านท่านอย่านิ่งดูดาย ปั้นวัวปั้นควายให้ลูก ท่านเล่น แม้ว่าสมัยนี้การปั้นวัวปั้นควายให้ลูกท่านเล่นเป็นเรื่องล้าสมัยแล้ว แต่สุภาษิตนี้ก็ยังเป็นอุทาหรณ์ว่า การรู้จักสงเคราะห์อนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น หรือการประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นเครื่องผูกใจคน เป็นคุณธรรมเครื่องครองใจคนได้ดี ให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้อย่างยั่งยืน

4. สมานัตตตา ความเป็นผู้มีตนเสมอ ไม่ถือตัว คือ ความประพฤติปฏิบัติดีต่อผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เมื่อมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้า หรือได้ดิบได้ดีขึ้นไป ก็ไม่ถือตัวหรือทำตัวเย่อหยิ่งกับญาติพี่น้องหรือมิตรสหายเดิมที่เคยคบค้าหรือปฏิบัติดีต่อกัน เคยเคารพนับถือกันอย่างไร ก็คงประพฤติปฏิบัติดีต่อกันเคารพนับถือกันอยู่อย่างนั้น ความเป็นผู้มีตนเสมอนี้เป็นคุณเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นไว้เป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกันได้เป็นอย่างดี

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง ในสังคมอย่างมีอย่างมีความสุข เกิดความสามัคคี การผูกมิตรไมตรีกับคนรอบข้างและการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดูแลซึ่งกันและกัน สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 สรุปหลักสังคหวัตถุ 4 กับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

สังคหวัตถุ 4	ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
1. ทาน	มีเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน
2. ปิยวาจา	มีคำพูดที่สุภาพ น่าฟัง มีเหตุผล มีความจริงใจ สร้างสรรค์ มีประโยชน์ ให้คำปรึกษาและนำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้มีความน่าเชื่อถือ
3. อัตถจริยา	1.ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน อุทิศตนเพื่อประโยชน์สาธารณะ 2. ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีจิตอาสาพร้อมรับใช้ประชนชนตลอดเวลา ช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยสร้างอาชีพให้กับชุมชน
4. สมานัตตตา	มีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียง ไม่เลือกปฏิบัติ ให้ความเป็นกันเองกับทุกคน

จากการศึกษาหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมือง พบว่า นักการเมืองควรมีมนุษยสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น ให้ความเป็นกันเอง ไม่เลือกปฏิบัติ ใช้คำพูดที่น่าฟัง และเข้าใจง่าย มุ่งมั่นในการให้บริการประชาชนด้วยความจริงใจ โดยไม่แบ่งแยก ให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียม มีความเสมอต้นเสมอปลายในการกระทำ และเป็นแบบอย่างของนักการเมืองผู้เสียสละ ผู้นำต้องใส่ใจผู้ใต้บังคับบัญชา ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกันอันเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์กัน ซึ่งมีอยู่ 4 ข้อ ประกอบด้วย 1) ทาน หมายถึง การให้ หรือการเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุก ๆ คนนั้น ย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันในด้านวัตถุ เช่น ทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ใน ด้านกำลังกาย ช่วยกระทำกิจการให้กัน ด้านทางกาย วาจา พูดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ควรพูดจา ในด้านสติปัญญา ช่วยให้ความรู้ ให้การแนะนำในข้อที่ควรจะแนะนำต่าง ๆ การให้การช่วยเหลือเจือจาน ทุกคนทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้น้อย คือ การให้ช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อย ให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการหรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย 2) ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำซึ่งเป็นที่รักที่จับใจต่อกัน อันเป็นถ้อยคำสุภาพ เพราะวาจาที่พูดออกไปนั้น ถ้าเป็นวาจาที่ไม่สุภาพ ไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นวาจาที่อาจเสียดแทงน้ำใจของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสียใจ เจ็บใจ ไม่สบายใจ เพราะฉะนั้น จึงสมควรที่ทุกคนจะต้องมีสติควบคุมใจ ควบคุมวาจา ที่จะพูดออกไปให้เป็นวาจาที่สุภาพ ที่เหมาะสม แม้ว่าในบางคราวต้องทำงานเหน็ดเหนื่อยก็ตาม สิ่งที่จะเป็นเครื่องในการควบคุมการพูดของเราให้ไพเราะก็คือสตินั่นเอง ดังนั้น การพูด หรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ 3) อัตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์

ต่อกันและกัน คือ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ตลอดถึงประเทศชาติสิ่งใดที่เป็นโทษก็ควรละเว้นไม่กระทำ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์สามารถปฏิบัติได้ทั้งกาย วาจาและใจ ในทุกเวลา ทุกโอกาส 4) สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอ หรือเสมอต้นเสมอปลายซึ่ง หมายถึง การรักษาระเบียบวิจัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อยตามหน้าที่ ที่บัญญัติเอาไว้เป็นระเบียบ ของสถานที่ ของหน่วยงาน เช่น กฎระเบียบของสถาบันการศึกษา กฎระเบียบของสถานที่ราชการต่าง ๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมือง ในทางพระพุทธศาสนา ก็คือพระวินัยบัญญัติสำหรับพระภิกษุทั้งหลายนั้นเอง

สรุปได้ว่า ผู้ปกครองต้องใส่ใจกับผู้ใต้ผู้ใต้บังคับบัญชาในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเสียสละ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุทาน อภัยทาน หรือธรรมทาน ล้วนเป็นปัจจัยเสริมสร้างความกลมเกลียวกันในหมู่มนุษย์ได้ ทั้งนั้น ผู้ปกครองจะต้องมีความสุภาพ ความสัตย์จริงและความมีประโยชน์ หรือเป็นถ้อยคำที่สร้างสรรค์ ซึ่งนับวันผู้คนจะละเลยคุณธรรมข้อนี้กันมากขึ้น มีแต่ข่มขู่เชือดเฉือน หาสาระอะไรไม่ค่อยได้ ผู้ปกครองจะต้องทำแต่ในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ไม่ชักนำพวกพ้องไปทางเสื่อม หรือร่วมมือกันทำความผิด เช่น คิดเอาเปรียบคนกลุ่มอื่น กดขี่ข่มเหงคนอื่นอย่างไม่เป็นธรรม ผู้ปกครองจะต้องวางตนเสมอกัน ไม่ยกตนข่มท่าน หรือดูถูกดูแคลนผู้อื่น เหล่านี้ นักปกครองควรนำไปปฏิบัติ ก็จะทำให้องค์กรและประเทศชาติเจริญก้าวหน้าต่อไป

3.3 หลักอิทธิบาทกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

สังคมของการทำงานผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีปัญหามากมายที่ผ่านมา บนพื้นฐานของความเจริญรุ่งเรืองไปตามกระแสโลกนิยมซึ่งแต่ละที่ก็พยายามหาทางแก้ปัญหาและหาหนทางเจริญก้าวหน้า แต่ก็ใช่ว่าทุกคนจะทำได้ และเจอประตูสู่ความสำเร็จ จากปัจจุบันไม่มีแนวทางอันเป็นวิถีทางที่ดีที่สุดในการสนับสนุนการดำรงชีวิต เพื่อพัฒนาความเป็นชุมชนที่ยั่งยืน แต่การศึกษาแบบทบทวนเป็นระบบจากการสนับสนุนการพัฒนาความพร้อม และความดีงามครบทุกด้านของชุมชน จึงต้องมีการประยุกต์ทฤษฎี หรือการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยกำหนดเลือกเอาหลักธรรมที่จะสามารถนำมาเป็นแนวทางให้การปฏิบัติ ให้มีอิทธิพลต่อบทบาทต้นแบบหลักฐานเชิงประสบการณ์ กับการสนับสนุนแต่ละวิธีการที่มีอยู่อันมีค่อนข้างจำกัด แม้กระนั้นจุดเน้นในการเข้าถึงสู่การพัฒนาชุมชน ด้วยการศึกษาในระดับสูงต่อไปนั้นต้องใช้ความอดทนและความพยายาม และหลักทางพระพุทธศาสนาจึงสามารถนำมาเป็นแรงในการสนับสนุน ให้ชุมชนสามารถปรับและร่วมกันสร้างพลังสร้างแรงบันดาลใจสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในท่ามกลางทรัพย์กรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยนอกเหนือจากการในการสนับสนุนทั้งภาครัฐองค์กรต่าง ๆ

ดังนั้น จึงยกเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการนำมาประยุกต์เพื่อให้เกิดความประสบความสำเร็จในการทำงานผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย นั่นคือ หลักของอิทธิบาท 4 ธรรมแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ ความรักงานพอใจกับงานที่ทำอยู่ 2) วิริยะ คือ ขยันหมั่นเพียรกับงาน 3) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน 4) วิมังสา คือ การพินิจพิเคราะห์

3.3.1 ความหมายของหลักอิทธิบาท 4

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2550, หน้า 546) ได้เขียนไว้ว่า อิทธิฤทธิ์หรือความสำเร็จ มี 10 อย่างคือ 1) ฤทธิ์ อันเกิดจากการอธิษฐาน 2) ฤทธิ์ อันเกิดจากบันดาล (วิกุพพนา) 3) ฤทธิ์ เกิดจากใจ 4) ฤทธิ์ เกิดจากการแผ่ญาณ 5) ฤทธิ์ เกิดจากการแผ่สมาธิ 6) ฤทธิ์อันเป็นอริยะ (ในการพิจารณาธรรมะ) 7) ฤทธิ์ เกิดจากผลของกรรม 8) ฤทธิ์ ของผู้มีบุญ 9) ฤทธิ์ เกิดจากวิชา 10) ฤทธิ์ มีการประกอบถูกส่วนเป็นปัจจัย คำว่า “อิทธิ” หมายถึง ความสำเร็จความสำเร็จด้วยดี ความได้ ความเข้าถึง อธิบายโดยละเอียด คำว่า อิทธิ คือย่อมสำเร็จอีกอย่างหนึ่ง สัตว์ทั้งหลายผู้สำเร็จ ผู้เจริญ ย่อมสำเร็จ ย่อมถึงความเป็นผู้ประเสริฐ ด้วยสภาวะนี้เพราะเหตุนั้นสภาวะนั้น จึงชื่อว่า อิทธิคา ว่า “ปาโท” (บาท) ได้แก่ เป็นที่อาศัย คือ เป็นอุบายเครื่องบรรลุ จริงอยู่สัตวทั้งหลายย่อมถึงย่อมบรรลุซึ่งอิทธิด้วยอุบายเป็นเครื่องบรรลุนั้น ฉะนั้นท่านจึง เรียกว่า ปาทะ คือ เป็นบาท

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546, หน้า 160) กล่าวว่า อิทธิบาท หรือ อิทธิบาท 4 เป็นศัพท์ในพระพุทธศาสนา หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ทางแห่งความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบความสำเร็จ 4 ประการ ดังนี้

1. ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลยิ่งขึ้นไป

2. วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย

3. จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทา และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

4. วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2553, หน้า 160) ได้ให้ความหมายของคำว่าอิทธิบาทว่าธรรมที่ถึงอิทธิ (ฤทธิ์) หรือความสำเร็จ หรือธรรมที่เป็นเหตุแห่งความสำเร็จหรือแปลง่าย ๆว่าทางแห่งความสำเร็จ 4 อย่างเป็นคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย

1. ฉันทะ (will; aspiration) คือ ความพอใจ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

2. วิริยะ (energy; effort; exertion) คือ ความเพียรขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้น ด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย

3. จิตตะ (thoughtfulness; active thought) คือ ความคิด ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

4. วิมังสา (investigation; examination; reasoning ; testing) หรือความไตร่ตรองทดลอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น

มีการวางแผน วัดผล คิดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุง โดยสรุปคือมีใจรัก พากเพียรทำ เอาใจฝักใฝ่ และใช้ปัญญาสอบสวนทั้งหมดนับเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนาต้องการสมาธิเหล่านี้จะเกิดมีควบคู่ไปด้วยกันกับความเพียรเรียกว่า ปธานสังขาร ซึ่งแปลว่า สังขารที่เป็นตัว ความเพียร หรือความเพียรที่เป็นเครื่องปรุงแต่ง แปลง่าย ๆ ความเพียรที่เป็นแรงสร้างสรรค์ หรือความเพียรสร้างสรรค์

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺจิตฺโต) (2551, หน้า 39, 97) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วย สิ่งที่เรียกว่าอิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้ เป็น 4 อย่าง คือ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใครในสิ่งนั้น 2) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น 4) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น ธรรม 4 อย่างนี้ย่อมเนื่องกันแต่ละอย่าง ๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรม วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัวทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอคำนี้รวมความหมายของคำว่า สมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่วิมังสา หมายถึง ความสอดส่องใน เหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตลอดเวลาคำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญาไว้อย่างเต็มที่

พุทธทาสภิกขุ (2549, หน้า 90) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท โดยแยก อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ ส่วนบาท แปลว่า ฐาน เชิงรอง เช่น เท้าหรือตีน เพราะเป็นเชิงรับรองร่างกาย ดังนั้น อิทธิบาท จึงแปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จแปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วย สิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา กล่าวคือ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใครในสิ่งนั้น 2) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น 4) วิมังสา ความหมั่น สอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

สรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท 4 คือ หลักการที่จะนำไปสู่จุดหมาย เป้าหมายของผู้นำในระบอบประชาธิปไตย หรือไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ ความรักความชอบในงานที่ทำการที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ 2) วิริยะ คือ มีความพากเพียรในงาน ไม่ย่อท้อแต่ปัญหาและอุปสรรค เพื่อให้งานที่ทำบรรลุผล 3) จิตตะ คือ ใจจดจ่อ อยู่กับงาน เอาใจใส่ในงานที่ได้รับผิดชอบ 4) วิมังสา คือ การใช้ปัญญาในพิจารณา ไตร่ตรอง เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนา

3.3.2 ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) (อ้างถึงใน สมพร เหลาฉลาด และคณะ, 2561, หน้า 192) ได้กล่าวถึง การทำงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงแนะให้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 แปลว่า หลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จหรือทางสู่ความสำเร็จ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ฉันทะ คือ มีใจรัก ทำงานด้วยใจรักงาน

2. วิริยะ คือ พากเพียร ทำรักแล้วต้องขยัน ความขยัน คือ ภาคปฏิบัติการของความรัก ความรักในงาน จะทำให้เรารู้ว่าควรทำงานอะไรส่วนความขยันจะทำให้งานนั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จ การทำงานถ้าขาดความขยัน ความชำนาญก็จะไม่เกิด

3. จิตตะ คือ จดจำจ่อจิต หมายความว่า ทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไปปักใจลงไปในสิ่งนั้นอย่างลึกซึ้งอย่างมุ่งมั่นและอย่างทุ่มเทใครก็ตามที่ทำงานด้วยการเอาใจจดจ่ออยู่กับงานนั้นคนนั้นจะประสบความสำเร็จ

4. วิมังสา คือ วินิจวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์สังเคราะห์สร้างสรรค์พัฒนานั่นเอง เมื่อทำงานอะไร ก็ตามให้พินิจพิเคราะห์สร้างสรรค์พัฒนา

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2550, หน้า 235) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายหรือหนทางแห่งการดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์สุข นอกจากนี้อิทธิบาทยังเป็นธรรมที่อนุโลมได้ว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่การงานของบุคคล เช่น ประสบความสำเร็จทางด้านการเรียน การประกอบอาชีพการดำรงชีวิต

พุทธทาสภิกขุ (2561, หน้า 30) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ บทของพระธรรม เช่นว่า จะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ที่เรียกว่าอิทธิบาทนี้ต้องมีและมีได้โดยไม่รู้สึกตัวคนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจความขยันขันแข็งความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอนี้ เรียกว่าเขามีอิทธิบาท 4 ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้ตัว

สรุปได้ว่า ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่จะนำการทำงานของนักการเมืองไปสู่ความสำเร็จ อันประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ ความพอใจในงาน ที่ทำต้องการที่จะทำอยู่เสมอ 2) วิริยะ คือ มีความพากเพียรในงาน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ 3) จิตตะ คือ ใจจดจ่ออยู่กับงาน เอาใจใส่ในงานที่ได้รับผิดชอบ อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา คือการใช้ปัญญาในพิจารณา ไตร่ตรอง เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

3.3.3 องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จที่หลายหน่วยงานนำเข้ามาใช้เป็นหลักปฏิบัติงาน รวมทั้งนักการเมืองก็เช่นเดียวกัน เพื่อมุ่งเป้าหรือนำพาประเทศชาติไปสู่ความสำเร็จ ดังที่นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักอิทธิบาทไว้ ดังนี้

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539, หน้า 342 -347) ได้ระบุองค์ประกอบของอิทธิบาท 4 ไว้ในพระไตรปิฎกภาษาไทยว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท 4 ประการนี้ที่บุคคลเจริญ ทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อถึงฝั่งโน้น จากฝั่งนี้” อิทธิบาท 4 ประการ คือ

1. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย ฉันทะ สมาธิ ปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่น)

2. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย วิริยะ สมาธิ ปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรที่มุ่งมั่น)

3. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย จิตตะ สมาธิ ปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรที่มุ่งมั่น)

4. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย วิมังสา สมาธิ ปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรที่มุ่งมั่น)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2545, หน้า 40) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 ไว้ว่าหลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ 4 ประการ คือ

1. ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำ จึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้
2. วิริยะ คือ ความพากเพียร ความพยายามไม่ย่อท้อ
3. จิตตะ คือ ความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้
4. วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้งคอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา

1. ฉันทะ (ความพอใจในงาน)

พิชิต อวิรุทธพาณิชย์ และคณะ (2563, หน้า 31) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ฉันทะ หมายถึง ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ซึ่งได้แก่ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่นั้นอยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดหมายอยากให้สิ่งนั้น ๆ เข้าถึงในภาวะที่ดีงามมีความประณีตสมบูรณ์ที่สุดหรืออยากให้ภาวะที่ดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้น ๆ ของงานนั้นเกิดเป็นจริงขึ้นอยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น

วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ (2562, หน้า 59-60) ได้ให้ความหมายไว้ว่า มีใจรัก การบริหารองค์การ ผู้บริหารจะต้องมีใจรัก คือ มีใจรักองค์การ ต้องมองว่าองค์การเป็นเสมือนบ้านของตนเองจะต้องปกป้องให้ดีที่สุดเพื่อไม่ให้เกิดภัยกับบ้านหลังนี้มีใจรักบุคลากรในองค์การ มองว่าทุกคนในองค์การเปรียบเสมือนคนในครอบครัว ตนเองในฐานะหัวหน้าครอบครัวจะต้องดูแลให้ทุกคนทำงานอย่างมีความสุขได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมกับภาระงานที่มอบหมาย

โสภณ บัวจันทร์ (2562, หน้า 37- 40) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ฉันทะ ประกอบด้วย

1. ความยินดีในสิ่งที่ทำนั้น
2. ความพอใจในสิ่งที่ทำนั้น
3. ความเต็มใจในขณะที่ทำสิ่งนั้น
4. ความมีใจรัก ในขณะที่ทำสิ่งนั้น
5. ความอยากหรือฝักใฝ่ ที่จะทำสิ่งนั้นให้บรรลุถึงจุดหมายทั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นหลักในดำเนินชีวิตด้านอื่นได้ด้วยเช่นกัน ได้แก่ ความยินดีและพอใจในฐานะทางครอบครัว ทรัพย์สิน ความสามารถของตน คู่ครอง ตำแหน่งและหน้าที่ทางสังคมศาสนาหรือลัทธิที่นับถือ เป็นต้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542, หน้า 842 -843) กล่าวว่า ฉันทะ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจ ใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จบรรลุถึงจุดหมาย รักงานและรักจุดหมายของงาน กล่าวในทางธรรมว่าเป็นความรัก ความใฝ่ปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำ หรือเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้น ๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งดงามประณีต ความอยากที่เป็นฉันทะนี้ เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้มาเสพเสวยหรืออยากเอามาเพื่อตัวตนในรูปใดรูปหนึ่งนั้น ๆ เรียกว่าเป็นตัณหาความอยากของฉันทะนั้นให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้น ๆ งานนั้น ๆ บรรลุความสำเร็จ ขณะเมื่อทำสิ่งนั้น หรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจเมื่องานที่ทำบรรลุจุดหมาย ก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจ พร้อมด้วยความรู้สึก โปร่งโล่ง ผ่องใส เบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ส่วนความอยากแบบตัณหา ทำให้เกิดความสุข ความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตน หวงแหน ห่วงกังวล เศร้า เสียดาย กลัว และหวาดระแวง

สรุปได้ว่า ฉันทะ คือ ความพอใจในงานที่ทำความเต็มใจในขณะทำงาน เพื่อให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. วิริยะ (ความไม่ย่อท้อในงาน)

พิชิต อวิรุทธพาณิชย์ และคณะ (2563, หน้า 31) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายามหมั่นปฏิบัติธรรม ฝึกฝน อบรมตนตามหลักธรรม ซึ่งได้แก่ ความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไกล ใจสู้ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นต่ออุปสรรค และความยากลำบากเมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุ ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะบรรลุถึงได้ยาก มีอุปสรรคมากหรืออาจใช้เวลายาวนานก็ไม่ย่อท้อมองเป็นสิ่งที่ท้าทาย และมุ่งมั่นทำให้สำเร็จ

โสภณ บัวจันทร์ (2562, หน้า 37 - 40) กล่าวไว้ว่า วิริยะ ประกอบด้วย

1. ความเพียรในการทำสิ่งนั้นในทางที่ถูกตามเหตุและผลภายใต้พื้นฐานตามหลักคุณงามความดี
2. การมีความกล้า และความแน่วแน่ที่จะทำในสิ่งนั้น
3. การไม่ละทิ้งซึ่งการงานหรือสิ่งที่กำลังทำอยู่
4. ความอุตสาหะ และอดทนต่อความยากลำบากอย่างเป็นนิจ ทั้งนี้ลักษณะของวิริยะที่เกิดขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นหลักการดำเนินชีวิตในด้านอื่น ๆ อาทิความเพียรในการเจริญธรรม การเจริญภาวนา หรือการรักษาศีล ความเพียรในการศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2542, หน้า 844 - 845) กล่าวว่า วิริยะ คือ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรค และความยากลำบากเมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่า จุดนั้นจะลุถึงได้ยากนักมีอุปสรรคมากหรืออาจใช้เวลายาวนาน เขาไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งท้าทายที่จะเอาชนะให้ได้ทำให้เสร็จ เช่น นักบวชนอกศาสนาหลายท่านในสมัยพุทธกาล เมื่อสดับพุทธธรรมเลื่อมใส ขอบรรพชาอุปสมบท ครั้นได้รับทราบว่า ผู้เคยเป็นนักบวชนอกศาสนา จะต้องประพฤติตัวทดสอบตนเองก่อน เรียกว่าอยู่ปริวาสเป็น

เวลา 4 เดือน ใจก็ไม่ท้อถอย กลับกล้าเสนอตัวประพฤติตัวทดสอบเพิ่มเป็นเวลาถึง 4 ปี ส่วนผู้ที่ขาดความเพียรอยากบรรลุ ความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยินว่าต้องใช้เวลานานเป็นปีก็หมดแรง ถอยหลัง ถ้าอยู่ระหว่างปฏิบัติก็ฟุ้งซ่าน จิตใจวุ่นวาย จิตใจจะแน่วแน่ มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็นวิริยะสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

สรุปได้ว่า วิริยะ คือ ความไม่ย่อท้อในงาน ขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน ไม่ย่อท้อต่อความลำบาก

3. จิตตะ (ความจดจ่อในงาน)

วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ (2562, หน้า 60) กล่าวว่า จิตตะ คือ การมีความคิดหนักแน่น การบริหารงานต้องมีความหนักแน่นและมีความคิดสร้างสรรค์ในการบริ หารจัดการองค์การการบริหารองค์การคงไม่ได้ราบรื่นตลอดเวลา ผู้บริหารจึงต้องมีความหนักแน่นในแผนที่วางไว้ยึดมั่น ในข้อบังคับกฎระเบียบ กติกาองค์การ และมีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนเกิดความมั่นใจในแนวทางขององค์การ และก่อให้เกิดความทุ่มเทในการทำงานเพื่อสนององค์การแต่หากองค์การที่ผู้บริหารขาดความหนักแน่น ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ผู้ปฏิบัติงานก็จะเกิดความท้อแท้ และไม่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติและสุดท้ายองค์การก็อาจไม่บรรลุตามแผนที่วางไว้

โสภณ บัวจันทร์ (2562, หน้า 37 - 40) กล่าวว่า จิตตะ ประกอบด้วย

1. มีความสนใจในสิ่งที่จะทำนั้นอย่างจริงจัง
2. การเอาใจใส่ในขณะที่กระทำสิ่งนั้น ๆ
3. การมีใจที่เป็นสมาธิในขณะ ที่กระทำสิ่งนั้น
4. การที่มีจิตใจมุ่งมั่น และแน่วแน่ในขณะที่กระทำสิ่งนั้น ๆ ทั้งนี้สามารถไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านอื่น ๆ ได้แก่ การเอาใจใส่ และมุ่งมั่น ในการเจริญธรรม การเอาใจใส่ และประการสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ คือ การมุ่งมั่น ในการศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น

พระครูโกศลพัฒนาภรณ์ (รัชพล ปภสฺสโร) (2560, หน้า 132 - 133) กล่าวว่า จิตตะ คือ การเอาใจฝักใฝ่ในการบริหารงานวิชาการทั้ง การบริหารหลักสูตร การบริหารการเรียนการสอน การบริหารงานวัสดุและสื่อการเรียนการสอน และการบริหารการวัดผลและประเมินผล การนำหลักของจิตมาใช้กับการบริหารงานนั้นย่อมเกิดประโยชน์อย่างยิ่งมีความจดจ่ออยู่กับการทำงาน การบริหารไม่ทอดทิ้งมีลักษณะเป็นคนมีความรับผิดชอบซึ่งความรับผิดชอบนี้อาจกล่าวได้ว่า จะต้องระวังตั้งใจมิให้ใช้กำลังเพื่อสร้างประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว ควรให้ได้ประโยชน์ทั้งประโยชน์ตน และส่วนรวมพร้อมกันนั้นก็ต้องคอยป้องกันและแก้ไขอยู่ตลอดเวลามิให้เกิดความเสียหาย และที่สำคัญอย่างยิ่งจะต้องพยายามสร้างเสริมกำลังนั้นให้หนักแน่น มั่งคั่ง และทวีขึ้น ซึ่งทำได้หลายทาง ทางที่เหมาะอย่างหนึ่ง คือ พยายามทำประโยชน์เสียสละเพื่อผู้อื่นและส่วนร่วมให้มากขึ้น การปฏิบัติด้วยความเสียสละนั้นยิ่งกระทำมากเท่าใดจะช่วยให้เกิดความสามารถและเชี่ยวชาญขึ้นเท่านั้น ทั้งเคยชินกับการปฏิบัติแล้วก็สามารถป้องกันความชั่วร้ายและความเสื่อมเสียทั้งปวงได้อย่างดีที่สุด

จีระพงศ์ เกียรติไพรยศ (2562, หน้า 60) กล่าวว่า จิตตะ หมายถึง การวิเคราะห์ไตร่ตรอง เมื่อมีการดำเนินการสิ่งใดในองค์การจะต้องมีการวิเคราะห์ไตร่ตรองหรือมีการประเมินผลเสมอ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขในการวิเคราะห์นั้นอาจกระทำ โดยผู้บริหารเองหรือเพื่อความรอบคอบ ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์การบริหารองค์การเริ่มตั้งแต่ มีการวิเคราะห์สภาพการณ์ขององค์การเพื่อจัดทำแผน มีการร่วมวิเคราะห์ในการปฏิบัติงาน และร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานแล้วนำผลการประเมินไปสู่การปรับปรุงเพื่อให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

สรุปได้ว่า จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ในงานที่จะทำ มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานนั้น ๆ พร้อมอุทิศกายอุทิศใจด้วย

4. วิมังสา (ความพินิจพิจารณาในงาน)

พิชิต อวิรุทธพาณิชย์ และคณะ (2563, หน้า 32) กล่าวว่า วิมังสา หมายถึง การไตร่ตรอง พิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้นเป็นอาการของปัญญาที่เข้าไปในลักษณะใคร่ครวญ พินิจพิจารณาก่อนที่จะทำจะพูดจะคิดทุกสิ่งทุกอย่าง ได้แก่ ความสอบสวนไตร่ตรอง การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้น ในกิจที่ทำรู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก บุคคลที่มีวิมังสาจะชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลองเมื่อทำอะไร ก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมถึงเป็นอย่างนี้ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านี้ ถ้าถอนองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างนี้ ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทน จะเกิดผลอย่างนี้ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผล อย่างที่คาดหมายเป็นเพราะอะไร จะแก้ไขจุดไหน เป็นต้น

โสภณ บัวจันทร์ (2562, หน้า 37 - 40) กล่าวว่า วิมังสา ประกอบด้วย

1. การใช้ปัญญา คิดวิเคราะห์ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ
2. การใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์ตามครรลองคลองธรรม
3. การแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องและพัฒนาในการเรียนด้วยปัญญา

ทั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวันด้านอื่น ๆ เช่น การรู้จักคิดวิเคราะห์ในการเจริญธรรม การรู้จักคิด วิเคราะห์ ในบทเรียน การรู้จักคิดวิเคราะห์ก่อนที่จะพูดหรือทำในสิ่งใด ๆ เป็นต้น

สรุปได้ว่า วิมังสา คือ ความพินิจพิจารณาในงาน ตรวจตราหาเหตุผล ข้อบกพร่องขัดข้องในสิ่งที่ทำคิดแก้ปัญหา แก้ไขปรับปรุงและพัฒนางานด้วยสติปัญญาเพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ประสบความสำเร็จ

ตารางที่ 3.3 การแสดงหลักอิทธิบาทกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

อิทธิบาท 4	ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
1. ฉันทะ	มีการมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ เกิดศรัทธาที่จะมุ่งมั่นตั้งใจทำงาน ก็จะเกิดผลงาน
2. วิริยะ	ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท ทำกับสิ่งที่เรารักศรัทธา ถ้าไม่พากเพียรทำจริง ๆ จัง ๆ ถือว่าไม่มีความรักศรัทธาในงานนั้นจริง ผลงานที่ดี ๆ จะไม่เกิดเป็นการทำเพียงสักได้ทำเป็นการสูญเสียเวลาที่ถือว่ามีค่ามากต่อชีวิตของคนเราไปอย่างน่าเสียดาย วิริยะจึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่กล้าท้าทายต่ออุปสรรคทั้งปวงเพื่อเป้าหมายคือความสำเร็จนั่นเอง
3. จิตตะ	เป็นสมาธิ จดจ่อและรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็น ขั้นตอนไหนของงานหรือของชีวิต ผลที่ตามมา คือ ถ้าเอาจิต ไปจับแล้วจะเกิดความรอบรู้ทุกขั้นตอน สามารถแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงวิธีการทำงานได้ทันเวลา ทำให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย มีความราบรื่นตามขั้นตอน วิธีการสร้างจิตตะให้เกิดผลดีคือ ต้องหมั่นคิด หมั่นติดตามและตั้งคำถามในวิธีการปฏิบัติงาน อยู่ตลอดเวลา เป็นขั้นตอนที่สร้างความรอบคอบให้กับตนเอง อย่างแท้จริง
4. วิมังสา	การมีปัญญาและเหตุผล จึงเป็นการไตร่ตรองทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา เป็นสิ่งที่ควรทำและทำร่วมกับคนอื่น ถ้าคิดคนเดียวไตร่ตรองอยู่คนเดียวจะเข้าข้างตนเองมองหาความผิดพลาดไม่พบ ในขั้นตอนนี้จะค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ให้สามารถกำกับขั้นตอนต่าง ๆ ของงานให้ดำเนินไปด้วยดีและมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

หลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการเรียน การทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยบคลาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใคร ๆ ก็ท่องได้ จำได้แต่จะมีสักกี่คนที่ปฏิบัติได้ครบกระบวนความทั้ง 4 ข้อ อันเป็น 4 ขั้นตอนที่ต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง 4 ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานของนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้ตามความมุ่งหวัง ดังต่อไปนี้

1) ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่น ต่อสิ่งที่ทำจึงจะเกิดผลจริงตามควรการมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำใจให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่งพอ ๆ กัน พระพุทธองค์เคยสอนไว้ว่า มนุษย์เราต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตัวเองว่าดีต่อตัวเองและดีต่อผู้อื่นอันรวมถึงสังคมโดยรวมหรือไม่ เมื่อดีทั้งสองอย่างก็จงมุ่งมั่นที่จะทำด้วยความตั้งใจ และหากไม่ดีก็จงเปลี่ยนแปลงศรัทธาเสียใหม่ ซึ่งเราต้องเลือก ไม่เช่นนั้นเราจะกลายเป็นคนที่สับสนไม่มีแก่นสารและเป็นคนไร้รากในที่สุด เมื่อเป็นคนไม่มีแก่นสารก็จะถูกชักชวนไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายนั่นเองหากจะฝึกฝนตนเอง อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่ เพราะคนเรา

เมื่อศรัทธาอะไรก็จะได้พบกับสิ่งนั้นเข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาต่อชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อลาภยศสรรเสริญก็จะเข้าถึงลาภถึงยศเข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธาต่อความรู้ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม หรือไม่

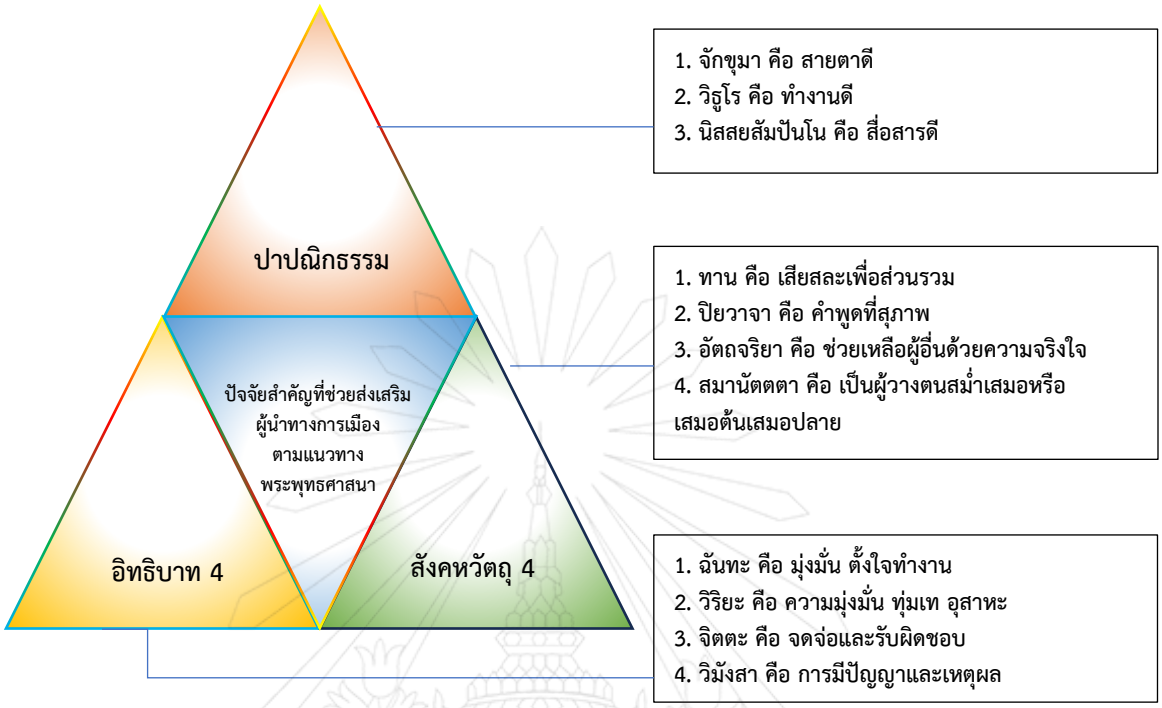
2) วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ผลงานที่เขาทำจะชี้ชัดออกมาเองว่าทำเพื่ออะไร ดังนั้น วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่มุทะลุดุดันรบเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและทายท้าต่ออุปสรรคใด ๆ ทั้งมวล

3) จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตาม คำนี้ยิ่งใหญ่มากปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วยความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพินิจพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข

4) วิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจากการมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า “อิทธิบาท 4” มีความหมายกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปในสู่ความสำเร็จในชีวิตและการงาน เพราะหากทำได้ตามกระบวนความแล้ว สังคมความรู้ ชุมชนความรู้ และปัจเจกชนความรู้คงอยู่ไม่ไกลเกินฝัน ประการสำคัญ “อิทธิบาท 4” ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวจากหลักธรรมข้ออื่น ๆ อันเป็นองค์รวมและเชื่อมโยงถึงกัน เพียงแต่อธิบายคนละบทบาทเท่านั้น สิ่งสำคัญเราได้ใคร่ครวญในเรื่องเหล่านี้มากน้อยเพียงใด เพราะในโลกปัจจุบัน โลกที่สั่งสมอวิชชามามากจนเกินล้น จึงกลายเป็นโลกที่ฉาบฉวยและวุ่นวายสูงสุด นั่นแปลว่าเราต้องฝึกฝนตนเองหลายเท่าตัวเพื่อจะเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมที่ก่อกำเกิดการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของตนเองอย่างแท้จริง

จากการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา ตามแผนภูมิที่ 3.1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

บทที่ 4
วิเคราะห์ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา” วิจัยได้ทำการศึกษาทั้งในส่วนเอกสารและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เป็นฐานข้อมูลในด้านเนื้อหาและแนวคิดในการวิเคราะห์ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ว่าควรเป็นไปในทิศทางใด ดังมีประเด็นรายละเอียดดังนี้

4.1 วิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

4.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

4.3 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการเสวนากลุ่ม

4.5 สรุปผลผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

4.6 องค์ความรู้จากการวิจัย

4.1 วิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การเมืองการปกครองบริหาร คือ การจัดการสิ่งที่มีคุณค่าของสังคม อันได้แก่ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม และอำนาจ ซึ่งการเมืองเป็นเรื่องซับซ้อน มีปัญหาที่ต้องเผชิญหลากหลายรูปแบบ ผู้นำทางการเมือง เป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นตัวกลางที่ประสานระหว่างประชาชนกับภาครัฐ ผู้นำทางการเมืองเป็นบุคคลที่ต้องสามารถเข้าถึงมวลชน บริหารประเทศได้ แก้ปัญหาทั้งปัญหาเฉพาะหน้า และปัญหาระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล มีความสามารถในการใช้คนให้ถูกกับงาน ผู้นำทางการเมืองนั้นจะต้องมีความเป็นอิสระ มีความกล้าหาญที่จะเผชิญต่ออุปสรรค กล่าวคือ ผู้นำทางการเมืองนั้นต้องมีการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ได้อย่างเหมาะสม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารตน

ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic style) เป็นรูปแบบของผู้นำที่มีลักษณะของการกระจายอำนาจการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มีการปรึกษาหารือหรือประชุมร่วมกันมีการทำงานร่วมกัน ผู้นำจะถืออำนาจของกลุ่มเหนือกว่าตนเอง ผู้นำรูปแบบนี้ผู้นำปฏิบัติงานจะมีความพึงพอใจและมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานสูง (ดราฟ และ โคสเซน (Drafke and Kossen), 1989, pp.197)

คุณสมบัติที่ดีของผู้นำทางการเมือง ประกอบด้วย

1. ทางกาย ได้แก่

1.1 การมีมนุษยสัมพันธ์ (Human relations) ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประสานความคิด ประสานประโยชน์สามารถทำงานร่วมกับคนทุกเพศทุกวัย ทุกระดับการศึกษาได้ ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีจะช่วยให้ปัญหาใหญ่เป็นปัญหาเล็กได้

1.2 มีความอดทน (Patience) ความอดทน จะเป็นพลังอันหนึ่งที่จะผลักดันงานให้ไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างแท้จริง

1.3 มีความตื่นตัวแต่ไม่ตื่นตูม (Alertness) ความตื่นตัว หมายถึง ความระมัดระวัง ความสุขุมรอบคอบ ความไม่ประมาท ไม่ยืดยาว ขาดความกระฉับกระเฉง มีความฉับไวในการปฏิบัติงาน ทันต่อเหตุการณ์ความตื่นตัวเป็นลักษณะที่แสดงออกทางกายแต่การไม่ตื่นตูม เป็นพลังทางจิตที่จะหยุดคิดไตร่ตรองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รู้จักใช้ดุลยพินิจที่จะพิจารณาสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง พูดง่าย ๆ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักควบคุมตัวเองนั้นเอง (Self-control)

1.4 ต้องกระจายงานให้ทีมงานอย่างเหมาะสม เป็นการนำแผนงานที่กำหนดไว้นั้นมากระจายสู่พนักงาน และทีมงามโดยพิจารณาความเหมาะสมของพนักงานแต่ละคนให้เหมาะสมกับงานแต่ละอย่าง เพื่อให้เขาสามารถที่จะทำงานได้ตามที่ถนัด รวมทั้งให้โอกาสคนอื่น ๆ ได้ทำงาน ผู้นำอาจจะต้องยอมรับความเสี่ยงในเรื่องนี้ กล่าวคือ ยอมที่จะไว้วางใจพนักงาน และเชื่อว่าพนักงานจะสามารถทำงานนั้นได้ ผู้นำหลายคนที่ใช้วิธีนี้กับผู้ตามของตนเอง ก็อาจจะมีผู้ตามที่ทำไม่ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วผู้ตามจะทำเต็มที่เพราะผู้นำไว้ใจอย่างมาก ก็ไม่อยากทำให้ผู้นำผิดหวัง

2. ทางวาจา ได้แก่

2.1 มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว (Modesty) ผู้นำที่ดีจะต้องไม่หยิ่งยโส ไม่จองหอง ไม่วางอำนาจ ไม่กล่าววาจาเหยียดหยาม หรือดูแคลนใคร และไม่ภูมิใจในสิ่งที่ไร้เหตุผล

2.2 ผู้นำที่ดีจะต้องสร้างแรงบันดาลใจให้พนักงาน ใช้วาจาที่ดีสร้างพลังในการสร้างกำลังใจให้กับทีมงาน และกระตุ้นให้พนักงานมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จได้ ก็คือการทำให้คนอื่นมีพลังในการทำงานอยู่เสมอ

2.3 ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้พัฒนาคนอื่นอยู่เสมอ มีความเข้าใจพนักงานที่มีผลงานไม่ได้ และพยายามที่จะพัฒนาพนักงานให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานมากขึ้น ผู้นำที่ดีจะไม่ตำหนิ ดูแคลน และใช้ถ้อยคำด้อยค่าผู้อื่น

3. ทางใจ (ความคิด) ได้แก่

3.1 มีความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต (Fairness and Honesty) ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการ หรือปฏิบัติด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก

3.2 มีความภักดี (Loyalty) การเป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะ ต่อส่วนรวมและต่อองค์การ ความภักดีนั้น จะช่วยให้หัวหน้าได้รับความไว้วางใจ และปกป้องอันตรายในทุกทิศได้เป็นอย่างดี

3.3 ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ต้องเป็นคนที่มองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็น มองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่แค่ฝันเฟื่องเพียงอย่างเดียว

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคน

การบริหารคน ถือเป็นเรื่องสำคัญในการดำเนินงานของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับงาน ความสามารถ การศึกษาความรู้ในงาน ประสบการณ์ ทักษะ อีกทั้งยังต้องมีศิลปะในการจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์กรอย่างเป็นระบบเพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การบริหารบุคคลมีความสำคัญ เพราะสามารถช่วยพัฒนาให้องค์กรเจริญเติบโต การบริหารงานบุคคลเป็นสื่อกลางในการประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ในองค์กร เพื่อแสวงหาวิธีการให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาทำงาน และยังต้องคำนึงถึงค่านิยม วัฒนธรรม จริยธรรม และวินัยในการปฏิบัติงานขององค์การเป็นสำคัญ (วิลาวรรณ รพีพิศาล, 2554, หน้า 1-9) นับได้ว่า การบริหารงานบุคคลนั้นมีความสำคัญ เพราะเป็นหัวใจของการบริหารงาน ต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารงานบุคคลเป็นพิเศษ เพราะจะทำให้การบริหารงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

พระมหาชัยวัฒน์ จตฺตมโล (พรหมสนธิ) (2560, หน้า 30 – 31) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการบริหารคน ต้องมีการดำเนินการ ดังนี้

1. การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร คือ การคัดเลือกผู้เข้ามาทำงานตามเกณฑ์ที่เหมาะสมกับงานในหน้าที่ และความชำนาญของตัวบุคลากรด้วย บุคลากรที่มีประสิทธิภาพจะต้องรับรู้บทบาทและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน เพื่อผลประโยชน์ขององค์การและสังคม และที่สำคัญแต่ละคนจะต้องรู้ว่าตนเองอยู่ในฐานะอะไร จะต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสม

2. การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน คือ การจัดวางบุคลากรให้อยู่ในตำแหน่ง หน้าที่ความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และวิสัยทัศน์ของตัวบุคลากร ตระหนักว่าประสิทธิภาพของงานย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเป็นสำคัญ

3. การบำรุงรักษาบุคลากร คือ การใช้บุคลากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยให้ความสนใจว่าบุคลากรทุกคนมีโอกาสที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองตลอดเวลา และต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเท่าเทียมกัน

4. การพัฒนาบุคลากร คือ การเสริมสร้างความรู้ และพยายามทำให้บุคลากรทุกคนมีความอบอุ่นเกิดความมั่นใจ รู้สึกมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง องค์การเป็นเสมือนศูนย์กลางที่คอยทำหน้าที่กระตุ้น และพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจได้ทุกสถานการณ์ แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่ยากต่อการควบคุมก็ตาม

5. การประเมินผลการปฏิบัติงาน คือ การวัดคุณภาพของการปฏิบัติงาน ด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส โดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งฝักฝ่าย และไร้อคติใด ๆ รวมถึงการแนะนำแนวทางการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรด้วยความจริงใจ ตั้งใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงาน

การบริหารงาน คือ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์การ หรือประเทศ หรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์การ การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพนั้นย่อมส่งผลให้องค์กรเกิดประสิทธิผลที่ดี

สมพิศ สุขแสน (2556, หน้า 129) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไว้ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความฉับไว หมายถึง การใช้เวลาได้อย่างดีที่สุด รวดเร็ว ไม่ทำงานล่าช้า นั่นคือคนที่มีประสิทธิภาพ ควรทำงานให้เสร็จตามกำหนดเวลา หรืองานบริการ ผู้รับบริการย่อมต้องการความรวดเร็ว ดังนั้นผู้ให้บริการจะต้องสร้างวัฒนธรรมการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จจุดเดียว

2. ความถูกต้องแม่นยำ หมายถึง การผิดพลาดในงานน้อย มีความแม่นยำในกฎระเบียบข้อมูลตัวเลข หรือสถิติต่าง ๆ ไม่เลินเล่อจนทำให้เกิดความเสียหายแก่องค์กร

3. ความรู้ หมายถึง การมีองค์ความรู้ในงานดีรู้จักศึกษาหาความรู้ในเรื่องงานที่ทำอยู่ตลอดเวลาคนที่มีประสิทธิภาพควรแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง องค์กรผู้อื่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และสามารถนำความรู้นั้นมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

4. ประสบการณ์ หมายถึง การรอบรู้หรือรู้รอบด้านจากการได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติบ่อยๆ มิใช่มีความรู้ด้านวิชากา แต่เพียงอย่างเดียว การเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานสูงจะทำงานผิดพลาดน้อย สมควรที่องค์กรจะต้องรักษาบุคคลเหล่านี้ให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุดเพราะคนเหล่านี้จะทำให้องค์กรพัฒนาได้เร็ว

5. ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ในองค์กร เช่น คิดระบบการให้บริการที่ลดขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติงานแบบใหม่ การบริหารงานแบบเชิงรุก เป็นต้น

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา สามารถสรุปได้ตามแผนภูมิที่ 4.1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงสภาพทั่วไปผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติในการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน ดังนี้

การบริหารตน ผู้นำต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติที่ดีทั้ง 3 ทาง คือ **ทางกาย** ประกอบด้วย การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอดทน มีความตื่นตัว กระฉับกระเฉง และมีการวางแผนในการกระจายงานที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรในบังคับบัญชา **ทางวาจา** ประกอบด้วย มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว ไม่วางอำนาจ ไม่ใช้วาจาดูแคลน เหยียดหยาม แต่ต้องมีวาจาที่สร้างพลัง สร้างกำลังใจให้กับทีมงานได้เข้าใจพนักงาน พร้อม ๆ ไปกับการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานมากขึ้น **ทางใจ (ความคิด)** ประกอบด้วย มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ตั้งอยู่บนหลักของความถูกต้อง ปราศจากความลำเอียง มีความภักดีต่อองค์กร และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ต้องเป็นคนที่มองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็นมองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน

การบริหารคน ผู้นำต้องมีการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ในการบริหารคน มีการดำเนินการ ดังนี้ **การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร** คือ การคัดเลือกผู้เข้ามาทำงานตามเกณฑ์ที่เหมาะสมกับงานในหน้าที่ และความชำนาญของตัวบุคลากรด้วย บุคลากรที่มีประสิทธิภาพจะต้องรับรู้บทบาทและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน เพื่อผลประโยชน์ขององค์การและสังคม และที่สำคัญแต่ละคนจะต้องรู้ว่าตนเองอยู่ในฐานะอะไร จะต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสม **การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน** คือ การจัดวางบุคลากรให้อยู่ในตำแหน่ง หน้าที่

ความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และวิสัยทัศน์ของตัวบุคลากร ตระหนักว่าประสิทธิภาพของงานย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเป็นสำคัญ **การบำรุงรักษาบุคลากร** คือ การใช้บุคลากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยให้ความสนใจว่าบุคลากรทุกคนมีโอกาสที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองตลอดเวลา และต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเท่าเทียมกัน **การพัฒนาบุคลากร** คือ การเสริมสร้างความรู้ และพยายามทำให้บุคลากรทุกคนมีความอบอุ่นเกิดความมั่นใจ รู้สึกมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง องค์การเป็นเสมือนศูนย์กลางที่คอยทำหน้าที่กระตุ้น และพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจได้ทุกสถานการณ์ แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่ยากต่อการควบคุมก็ตาม และ **การประเมินผลการปฏิบัติงาน** คือ การวัดคุณภาพของการปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส โดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งฝักฝ่าย และไร้อคติใด ๆ รวมถึงการแนะนำแนวทางการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรด้วยความจริงใจ ตั้งใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

การบริหารงาน ต้องมีการจัดการประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ดังนี้ **ความฉับไว** หมายถึง การใช้เวลาได้อย่างดีที่สุด รวดเร็ว ไม่ทำงานล่าช้า นั่นคือคนที่มีประสิทธิภาพ ควรทำงานให้เสร็จตามกำหนดเวลา หรืองานบริการ ผู้รับบริการย่อมต้องการความรวดเร็ว ดังนั้นผู้ให้บริการจะต้องสร้างวัฒนธรรมการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จจุดเดียว **ความถูกต้องแม่นยำ** หมายถึง การผิดพลาดในงานน้อย มีความแม่นยำในกฎระเบียบข้อมูลตัวเลข หรือสถิติต่าง ๆ ไม่เลินเล่อจนทำให้เกิดความเสียหายแก่องค์กร **ความรู้** หมายถึง การมีองค์ความรู้ในงานดีรู้จักศึกษาหาความรู้ในเรื่องงานที่ทำอยู่ตลอดเวลาคนที่มีประสิทธิภาพควรแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง องค์กรผู้อื่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และสามารถนำความรู้นั้นมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น **ประสบการณ์** หมายถึง การรอบรู้หรือรู้รอบด้านจากการได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติบ่อยๆ มิใช่มีความรู้ด้านวิชากา แต่เพียงอย่างเดียว การเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานสูงจะทำงานผิดพลาดน้อย สมควรที่องค์กรจะต้องรักษาบุคคลเหล่านี้ให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุดเพราะคนเหล่านี้จะทำให้องค์กรพัฒนาได้เร็ว **ความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ในองค์กร เช่น คิดระบบ การให้บริการที่ลดขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติงานแบบใหม่ การบริหารงานแบบเชิงรุก เป็นต้น

4.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา เปรียบได้ว่าเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาแต่โบราณ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียม กริยา ภาษา ล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น หรือแม้กระทั่งการปกครองของพระมหากษัตริย์ก็ทรงนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้เช่นกัน การนำเอาหลักคำสอนมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับหลักการปกครองในปัจจุบัน คือ สิ่งที่เสริมสร้างคุณธรรมและเกิดการพัฒนาผู้นำในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยทั้งตนเอง ผู้ใต้บังคับบัญชา และงานที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้

ผู้วิจัยได้ศึกษาผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักปาปณิกธรรม หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอิทธิบาท 4 ดังนี้

หลักปาปณิกธรรม (การบริหารตน)

เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญในการบริหารตนให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิตแบบฆราวาสและคฤหัสถ์ ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ได้ด้วยการใช้หลักการเป็นแกนกลาง โดยหลักปาปณิกธรรมเป็นเทคนิค หรือทักษะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ

ผู้นำต้องมีคุณลักษณะตามหลักปาปณิกธรรม 3 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554, หน้า 96-98) คือ

1. จักขุมา มีตาดี มีวิสัยทัศน์ กว้างยาวไกล การมีตาดี หมายถึง การมีสายตามองเห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้าของตัวผู้นำเอง ผู้นำที่ดีจะสามารถมองเห็นในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นเป็นการมองจากตาภายในเทียบได้กับการจินตนาการภาพแห่งอนาคต (Visualization) และมองเห็นว่าจะพัฒนาไปสู่ ณ จุดแห่งความสำเร็จนั้นได้อย่างไร

2. วิธูโร มีทักษะในการทำงาน ที่ดีของผู้นำ ประกอบกับการมีความรู้อย่างละเอียดในงาน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในกิจการและหน้าที่การงานของตน หมายถึง ผู้นำที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างดีในการการทำงานในทุกองค์ประกอบขององค์กร สามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้

3. นิสสยสัมปันโน การมีทักษะการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ดี ทำงานได้กับคนทุกระดับชั้น ผูกมัดใจคนไว้ได้ ด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่น ได้แก่ การที่ผู้นำในองค์กรสามารถ สนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ได้กับคนทุกระดับชั้น โดยไม่ถือเนื้อถือตัว ไม่รู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่น ยินดีที่จะให้รับฟังร่วมงานเป็นผู้นำใฝ่บริการ (Servant Leadership) มีความโอบอ้อมอารียินดีที่จะช่วยเหลือทุกคนที่กำลังเดือดร้อน

หลักสังคหวัตถุ 4 (การบริหารคน)

เป็นหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น เป็นเครื่องช่วยเหลือกัน เป็นการผูกมิตร ประสานน้ำใจกันไว้ ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปราศจากความขัดแย้ง อยู่กันด้วยความรัก และดำเนินชีวิตภายใต้ความรับผิดชอบในสังคมบนพื้นฐานการสงเคราะห์ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2554, หน้า 11) กล่าวไว้ว่า หลักสังคหวัตถุ ธรรมเป็นหลักการสังเคราะห์หรือหลักยึดกุมสังคม คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตา

1. ทาน คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน

2. ปิยวาจา คือ มีคำพูดที่สุภาพ น่าฟัง มีเหตุผล มีความจริงใจ สร้างสรรค์ มีประโยชน์ ให้คำปรึกษาและนำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้มีความน่าเชื่อถือ

3. อัตถจริยา คือ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน อุทิศตนเพื่อประโยชน์สาธารณะ และช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีจิตอาสาพร้อมรับใช้ประชาชนชนตลอดเวลา ช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยสร้างอาชีพให้กับชุมชน

4. สมานัตตตา คือ มีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียง ไม่เหลือปฏิบัติ ให้ความเป็นกันเองกับทุกคน

หลักอิทธิบาท 4 (บริหารงาน)

เป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องของหนทางสู่ความสำเร็จในชีวิต เป็นหลักธรรมที่ควรนำมาใช้ในการทำงาน หลักการที่จะนำไปสู่จุดหมาย เป้าหมายของผู้นำในระบอบประชาธิปไตย หรือไปสู่ความสำเร็จ หรือธรรมที่เป็นเหตุแห่งความสำเร็จหรือแปลง่าย ๆ ว่าทางแห่งความสำเร็จ 4 อย่างเป็นคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2553, หน้า 160)

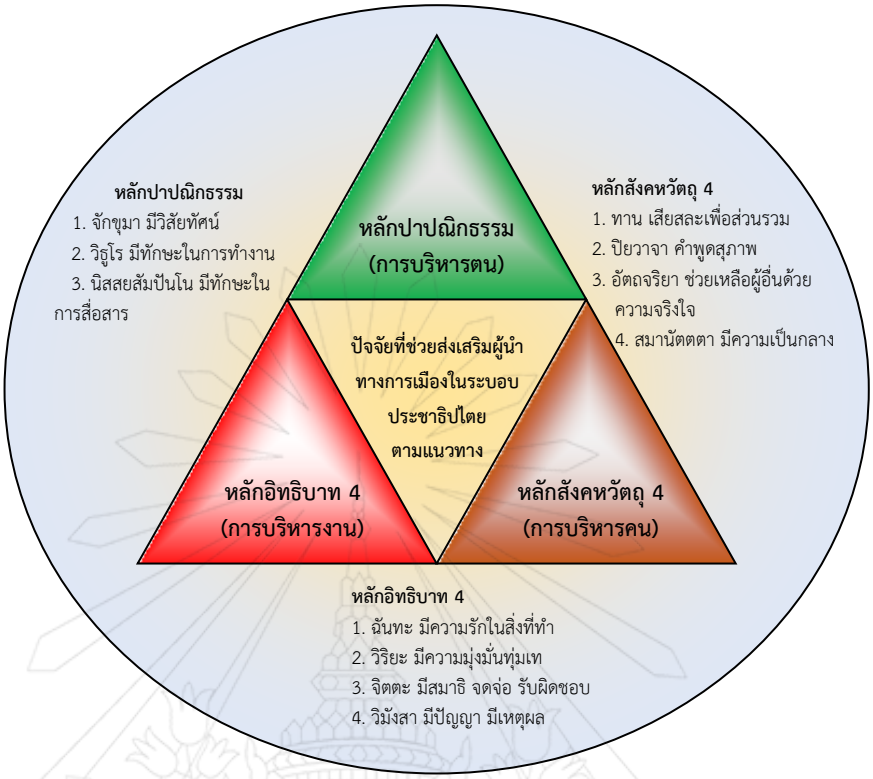
1. ฉันทะ คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ เกิดศรัทธาที่จะมุ่งมั่นตั้งใจทำงานก็จะเกิดผลงาน

2. วิริยะ คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท ทำกับสิ่งที่เรารักศรัทธา ถ้าไม่พากเพียรทำจริง ๆ จัง ๆ ถือว่าไม่มีความรักศรัทธาในงานนั้นจริง ผลงานที่ดี ๆ จะไม่เกิดเป็นการทำเพียงสักได้ทำเป็นการสูญเสียเวลาที่ถือว่ามีค่ามากต่อชีวิตของคนเราไปอย่างน่าเสียดาย วิริยะจึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่กล้าท้าทายต่ออุปสรรคทั้งปวงเพื่อเป้าหมายคือความสำเร็จนั่นเอง

3. จิตตะ คือ เป็นสมาธิ จดจ่อและรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็น ขั้นตอนไหนของงานหรือของชีวิต ผลที่ตามมา คือ ถ้าเอาจิต ไปจับแล้วจะเกิดความรอบรู้ทุกขั้นตอน สามารถแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงวิธีการทำงานได้ทันเวลา ทำให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย มีความราบรื่นตามขั้นตอน วิธีการสร้างจิตตะให้เกิดผลดี คือ ต้องหมั่นคิด หมั่นติดตามและตั้งคำถามในวิธีการปฏิบัติงาน อยู่ตลอดเวลา เป็นขั้นตอนที่สร้างความรอบคอบให้กับตนเอง อย่างแท้จริง

4. วิมังสา คือ การมีปัญญาและเหตุผล จึงเป็นการไตร่ตรองทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมาเป็นสิ่งที่ควรทำและทำร่วมกับคนอื่น ถ้าคิดคนเดียวไตร่ตรองอยู่คนเดียวจะเข้าข้างตนเองมอง หาความผิดพลาดไม่พบ ในขั้นตอนนี้จะค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ให้สามารถกำกับขั้นตอนต่าง ๆ ของงานให้ดำเนินไปด้วยดีและมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จากการศึกษาปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา สามารถสรุปได้ตามแผนภูมิที่ 4.2 ดังนี้

แผนภูมิที่ 4.2 แสดงปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า **การนำหลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน** คือ **จักขุมา** มีตาดี มีวิสัยทัศน์ กว้างยาวไกล การมีตาดี หมายถึง การมีสายตามองเห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้าของตัวผู้นำเอง ผู้นำที่ดีจะสามารถมองเห็นในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นเป็นการมองจากตาภายในเทียบได้กับการจินตนาการภาพแห่งอนาคต (Visualization) และมองเห็นว่าจะพัฒนาไปสู่ ณ จุดแห่งความสำเร็จนั้นได้อย่างไร **วิธูโร** มีทักษะในการทำงาน ที่ดีของผู้นำ ประกอบกับการมีความรู้อย่างละเอียดในงาน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในกิจการและหน้าที่การงานของตน หมายถึง ผู้นำที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างดีในการการทำงานในทุกองค์ประกอบขององค์กร สามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้ **นิสสยสัมปันโน** การมีทักษะการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ดี ทำงานได้กับคนทุกระดับชั้นผูกมัดใจคนไว้ได้ ด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่น ได้แก่ การที่ผู้นำในองค์กรสามารถ สนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ได้กับคนทุกระดับชั้น โดยไม่ถือเนื้อถือตัว ไม่รู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่น ยินดีที่จะให้รับฟังร่วมงานเป็นผู้นำใฝ่บริการ (Servant Leadership) มีความโอบอ้อมอารียินดีที่จะช่วยเหลือทุกคนที่กำลังเดือดร้อน

หลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน คือ **ทาน** คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน **ปิยวาจา** คือ มีคำพูดที่สุภาพ น่าฟัง มีเหตุผล มีความจริงใจ สร้างสรรค์ มีประโยชน์ ให้คำปรึกษาและนำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้มีความน่าเชื่อถือ **อัตถจริยา** คือ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน อุทิศตนเพื่อประโยชน์สาธารณะ และช่วยเหลือกิจกรรม

ต่าง ๆ ของชุมชน มีจิตอาสาพร้อมรับใช้ประชาชนชนตลอดเวลา ช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยสร้างอาชีพให้กับชุมชน **สมานัตตตา** คือ มีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียง ไม่เหลือปฏิบัติ ให้ความเป็นกันเองกับทุกคน

หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน คือ **ฉันทะ** คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำให้เกิดศรัทธาที่จะมุ่งมั่นตั้งใจทำงาน ก็จะเกิดผลงาน **วิริยะ** คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท ทำกับสิ่งที่เรารักศรัทธา ถ้าไม่พากเพียรทำจริง ๆ จัง ๆ ถือว่าไม่มีความรักศรัทธาในงานนั้นจริง ผลงานที่ดี ๆ จะไม่เกิดเป็นการทำเพียงสักได้ทำเป็นการสูญเสียเวลาที่ถือว่ามีค่ามากต่อชีวิตของคนเราไปอย่างน่าเสียดาย วิริยะจึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่กล้าท้าทายต่ออุปสรรคทั้งปวงเพื่อเป้าหมายคือความสำเร็จนั่นเอง **จิตตะ** คือ เป็นสมาธิ จดจ่อและรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็น ขั้นตอนไหนของงานหรือของชีวิต ผลที่ตามมา คือ ถ้าเอาจิต ไปจับแล้วจะเกิดความรอบรู้ทุกขั้นตอน สามารถแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงวิธีการทำงานได้ทันเวลา ทำให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย มีความราบรื่นตามขั้นตอน วิธีการสร้างจิตตะให้เกิดผลดีคือ ต้องหมั่นคิด หมั่นติดตามและตั้งคำถามในวิธีการปฏิบัติงาน อยู่ตลอดเวลา เป็นขั้นตอนที่สร้างความรอบคอบให้กับตนเอง อย่างแท้จริง **วิมังสา** คือ การมีปัญญาและเหตุผล จึงเป็นการไตร่ตรองทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา เป็นสิ่งที่ควรทำและทำร่วมกับคนอื่น ถ้าคิดคนเดียวไตร่ตรองอยู่คนเดียวจะเข้าข้างตนเองมองหาความผิดพลาดไม่พบ ในขั้นตอนนี้จะค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ให้สามารถกำกับขั้นตอนต่าง ๆ ของงานให้ดำเนินไปด้วยดีและมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4.3 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา คณาจารย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในระหว่างวันที่ จำนวน 25 รูป/คน รายละเอียดมีดังนี้

4.3.1 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

สิน อ่อนทอง (สัมภาษณ์วันที่ 26 ธันวาคม 2566) ให้ความคิดเห็นว่า หากจะกล่าวถึงประชาธิปไตยที่จะทำให้คนมีคุณภาพพร้อมที่จะปกครองตนเองได้แล้ว สามารถกล่าวได้ว่าหลักธรรมทุกอย่างในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมประชาธิปไตย เพราะเป็นเรื่องของการพัฒนาคนที่ให้มีคุณภาพ และให้รู้จักการปกครองตนเองได้ แต่จะต้องมองให้ถูกแง่และปฏิบัติให้ถูกตามหลักนั้น คือ ต้องมองหลักธรรมจากความรับผิดชอบของตนเองไม่ใช่เรียกร้องจากผู้อื่น หลักธรรมทุกอย่างของการที่เกิดประชาธิปไตย เช่น การเคารพ หมายถึง การต้องเห็นคุณค่า และความสำคัญของผู้อื่นตลอดจนความคิดของตนเองเป็นต้น

พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม (ระตะนิล) (สัมภาษณ์วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า 1) จุดอ่อน : ไม่ค่อยเข้าถึงหลักธรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาการเข้าถึงมีความเข้าใจในหลักธรรมไม่เท่ากัน 2) จุดแข็ง : 3 สถาบันหลักในการปกครอง 3) อุปสรรค : การรับรู้ข้อมูลอย่างไม่ถ่องแท้ การรับรู้ความเชื่อที่ปลูกฝังอย่างผิด ๆ

พระราชปริยัติเวที กิตฺติปณฺโญ (สง กรณพลายชุม) (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า 1) จุดแข็ง : มีความรู้พื้นฐานทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมพอสมควร 2) จุดอ่อน : ไม่กล้าแสดงตนอย่างภาคภูมิใจในความเป็นชาวพุทธ 3) อุปสรรค : น่าจะเป็นการกลัวกระแสนิยมในขณะนั้น ๆ 4) โอกาส : ขาดการทำกิจกรรมเสริมศรัทธา และปัญญา

พระครูพรหมเขตคณารักษ์ โชติปณฺโญ (เรืองรอด) (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า 1) จุดแข็ง : เป็นระบบที่สากลทุกประเทศในโลก ยอมรับโดยหลักการเดียวกัน ปกครองโดยประชาชน เพื่อประชาชน ถือมติส่วนใหญ่เป็นหลัก 2) จุดอ่อน : ผู้นำขาดหลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญในการนำประเทศ เช่น ทศพิธราชธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักสังคหวัตถุ เป็นต้น 3) โอกาส : ในภาวะที่โลกเต็มไปด้วยวิกฤต ปัญหาจึงเป็นโอกาสในการพัฒนาผู้นำที่มีคุณธรรม ศีลธรรม เสนอแนวทางแก้ปัญหาวิกฤติโลก 4) อุปสรรค : ขาดความตื่นตัว สำนึกระลึกรู้ ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงสู่สิ่งใหม่ ๆ ขาดความรู้ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ พัฒนาคนให้เป็นระบบครบวงจร

สุเมธ รัตนนาคินทร์ (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยังไม่ค่อยมีความชัดเจน ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเมืองขาดความจริง การทำหน้าที่มักเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว ผู้นำต้องสร้างโอกาสในการสร้างให้นโยบายเป็นจริงให้ได้

ธนาวุฒิ ถาวรพรหม (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า มีหลายระดับท้องถิ่นที่บริหารไม่ค่อยดี ไม่มีพัฒนาผู้นำทางการเมือง ผู้นำที่ดีในศาสนา คือ ผู้รู้ มอบอำนาจ เสียสละ ต้องทำสัญญาประชาคมมีข้อแลกเปลี่ยนกับผู้เลือก มาจากแนวคิดของรัฐที่ไม่เห็นความสำคัญของชาวบ้านอย่างแท้จริง จุดแข็ง : การเมืองท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึง จุดอ่อน : ระบบถูกวางเพื่อเอื้อประโยชน์ ทำให้เกิดการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

รองศาสตราจารย์ ดร. รงค์ บุญสวยขวัญ (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ผู้นำต้องมีความเสียสละ มีความรู้ ทุนทรัพย์ คุณธรรม จริยธรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัญญัติ แพรกปาน (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การเมืองในปัจจุบัน มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างจริงจังและแข่งขันสูง ในระบอบประชาธิปไตยเป็นแผนพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน แต่ยังขาดดัชนี ตัวชี้วัดด้านหลักธรรมาภิบาล เช่น นิติธรรม และคุณธรรม ความโปร่งใส ประสิทธิภาพ นิติรัฐ ความคุ้มค่า

ชยะพัฒน์ ทองนวล (สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า จุดแข็ง : ต้องอยู่ในระเบียบ โปร่งใส ประชาชนต้องมาก่อน จุดอ่อน : ขาดความร่วมมือของประชาชนเนื่องจากเศรษฐกิจ หวังผลประโยชน์ตอบกลับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ พอพล อุบลพันธุ์ (สัมภาษณ์วันที่ 10 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ผู้นำทางการเมืองมีจุดแข็ง คือ ยังยึดมั่นและแน่วแน่ในการที่หวังจะเป็นผู้นำด้านนี้ (อาชีพ) ยังไม่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่มั่นคง (เมื่อได้ดำรงตำแหน่ง) โอกาสที่จะได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้นำมีโอกาสเท่า ๆ กัน อุปสรรค คือ ปัญหาการทุจริตโดยเฉพาะช่วงหาเสียงเลือกตั้ง (ปัญหาการซื้อเสียง)

พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที (สัมภาษณ์วันที่ 10 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ลักษณะที่เป็นผู้นำอิงในหลักศาสนายังน้อย มีผลประโยชน์แฝง ไม่ค่อยเป็นรูปธรรม

วิฑูรย์ หม่อมปลัด (สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า แบ่งปัน ทำความดี ช่วยเหลือชาวบ้าน แบบมีระบบการเมือง 2 ผ่าน บริหาร สภา เน้นเรื่องการบริการสาธารณูปโภค ดูแลมวลชนตั้งแต่เกิดจนตาย อำนาจบางส่วนไม่สามารถดูแลชาวบ้านได้ เรื่องบางอย่างอาจทำได้ไม่เต็มที่ อาจเกิดความขัดแย้งและมีข้อจำกัดบางประการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก นุ่นกล่ำ (สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การได้มาของผู้นำ การใช้อำนาจของผู้นำ ความคงอยู่ของผู้นำ สิ่งเหล่านี้ผู้นำต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นคนดี มีศีลธรรม นักปราชญ์ ใช้ธรรมนำประชาธิปไตย ไม่ใช้อัตตา ผู้นำเป็นปราชญ์ แต่ในยุคปัจจุบันมักเกิดการเลือกข้าง การใช้อำนาจไม่เป็นธรรม ศรัทธาเสื่อมไป

สมโชค ใจดี (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ผู้นำทางการเมืองมีข้อจำกัดบางประการในการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาของชาวบ้านต้องได้รับการแก้ไขโดยรับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร

สุธรรม จริตงาม (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า สถาบันการเมืองต้องมีการนำศาสนา คือ ศรัทธา มาใช้ ศาสนาและการเมืองต้องขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน

ษฐา ขาวขำ (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า นักการเมืองควรใช้หลักอิทธิบาท 4 ต้องมีความเพียรเป็นฐานราก และหลักพรหมวิหาร 4 ต้องมีจิตอาสา ต้องมีความรัก เห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือผู้อื่น แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาททำให้ห่างไกลจากศาสนา

พิมพ์ภัทรา วิชัยกุล (สัมภาษณ์วันที่ 16 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า โลกยุคเปลี่ยนผัน เทคโนโลยีกระตุ้นการพัฒนา เป็นทั้งจุดอ่อนและจุดแข็งในคราวเดียวกัน เพราะสามารถใช้เทคโนโลยีเข้าถึงประชาชนได้รวดเร็ว แต่ก็เกิดปัญหาความเข้าใจที่อาจคลาดเคลื่อนได้

พงศ์เทพ ฟุ้งตระกูล (สัมภาษณ์วันที่ 16 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า องค์กร ครอบครัว ภาพรวมของประชาชนต้องเป็นธรรม รู้ผิดรู้ชอบ ซื่อสัตย์ ยุติธรรมต่อทุกคน เสมอกัน

พระราชวิสุทธิกวี (ไมตรี ปภารตโน) (สัมภาษณ์วันที่ 19 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ในปัจจุบันคนโดยมากใช้ชีวิตด้วยการพึ่งพิงกับเทคโนโลยี ใช้การเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ต ติดต่อกันผ่านแอปพลิเคชั่นเสียเป็นส่วนมาก ทำให้ผู้คนห่างไกลจากหลักธรรม เทคโนโลยีนั้นเป็นเรื่องที่ดีและไม่ดีในเวลาเดียวกัน ข้อดี คือ สามารถใช้เข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วกว่าแบบดั้งเดิมที่ต้องมาหาสู่กันถึงที่ทำงาน ตอนนี้ใช้โทรศัพท์ผ่านแอปพลิเคชั่น ก็สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทาง แต่ข้อเสียคือ ผู้คนเรียนรู้จากอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการตีความที่คลาดเคลื่อนได้ ขาดการสัมพันธ์กันอย่างมิตร เพราะติดต่อกันผ่านแอปพลิเคชั่นแต่ไม่มีการประสานสัมพันธ์อย่างอื่นเลย ดังนั้น หากผู้นำต้องการเข้าถึงประชาชนก็สามารถใช้แอปพลิเคชั่นเป็นตัวเชื่อมในการรับเรื่องราวติดต่อ ไปพร้อม ๆ กับการจัดกิจกรรมที่เรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมด้วย

วิทยา แก้วภราดัย (สัมภาษณ์วันที่ 20 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า สภาพการเมืองด้านศาสนาในขณะนี้ค่อนข้างอ่อนแอ ประชาชนและการเมืองห่างไกลจากหลักคำสอน ทำให้เกิดการหาผลประโยชน์เข้าสู่ตนเองมากขึ้น เช่น การให้อามิสสินจ้างในการเลือกตั้ง เป็นต้น

ชัยชนะ เดชเดโช (สัมภาษณ์วันที่ 21 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การเมืองในปัจจุบันไม่มีความเสมอภาคเท่าที่ควร ส่งผลให้ขาดศีลธรรม ตามมา และในการเมืองนั้นมีการแข่งขันสูง ทำให้บางครั้งนักการเมืองก็ขาดคุณธรรม จริยธรรมอย่างไม่ตั้งใจได้

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ (สัมภาษณ์วันที่ 22 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า **จุดอ่อน** คือ ผู้นำทางการเมืองค่อนข้างขาดคุณธรรม จริยธรรม อาจจะวิเคราะห์ได้ว่าเกิดจากการกล่อมเกลา ขัดเกลา เห็นแบบอย่างที่ไม่ดี มองเห็นเรื่องของการทุจริต หรือผลประโยชน์ส่วนตน คือ สิ่งที่ควรได้ เป็นเรื่องปกติวิสัยที่ใคร ๆ ต่างก็ทำกัน **จุดแข็ง** คือ การนำเทคโนโลยีมาใช้ร่วมกับการบริหาร ทำให้เกิดความสะดวกสบายเข้าถึงประชาชนได้รวดเร็ว และเกิดการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน

กณพ เกตุชาติ (สัมภาษณ์วันที่ 23 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ปัญหานักการเมืองในปัจจุบันนั้นค่อนข้างมีความเข้าใจในด้านคุณธรรม จริยธรรมน้อยมาก ทำให้ขาดจิตสำนึกดีในด้านอื่น ๆ ไปด้วย

วัชระ ถาวรพราหมณ์ (สัมภาษณ์วันที่ 24 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การเมืองที่ทุกคนเข้าใจ คือ เป็นเรื่องของผลประโยชน์ ฉะนั้นต้องหาวิธีการที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของคนให้เข้าใจในวิถีการเมือง และนักการเมืองเองก็ต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่เช่นกันว่าตนเข้ามาไม่ใช่เพื่อหาผลประโยชน์เข้าตนเอง แต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ

พิชัย บุญยเกียรติ (สัมภาษณ์วันที่ 25 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ผู้นำทางการเมืองที่ดีต้องยึดถือสัจจะเป็นอันดับแรก จะทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธา และเคารพนับถือในตัวผู้นำทางการเมือง แต่บางครั้งนั้นก็ไม่สามารถทำได้ทั้งหมดเหตุเพราะขอบเขตข้อบังคับต่าง ๆ ของทางราชการที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นสภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า ในโลกที่ปัจจุบันมีเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อน ทำให้ประชาชนมีความสะดวกสบายในด้านการติดต่อสื่อสาร สามารถเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็ว และเชื่อว่าเรื่องของศาสนา คือ ความงมงาย ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ผู้นำทางการเมืองนั้นถูกบังคับการกระทำด้วยกฎระเบียบต่าง ๆ ที่อยู่ในขอบเขตที่สามารถทำได้ แต่ในบางครั้งกฎระเบียบนั้นก็กลับเป็นการเอื้อต่อผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม แต่ในทางกลับกันหากผู้นำทางการเมืองนั้นมีหลักธรรมคอยยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้รู้จักละอายต่อบาป มีจิตใจที่อยากจะช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงจัง มีสัจจะ ก็จะทำให้ผู้นำทางการเมืองเป็นผู้นำที่ดี ส่งผลต่อประเทศชาติมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีต่อไป

4.3.2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

สิน อ่อนทอง (สัมภาษณ์วันที่ 26 ธันวาคม 2566) ให้ความคิดเห็นว่า มีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะอยู่ในระดับท้องถิ่น หรืออยู่ในระดับประเทศ ควรมีแนวทางความคิดที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาททางการเมืองบ้าง

พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม (ระตะนิล) (สัมภาษณ์วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ควรสร้างโอกาสในการศึกษาธรรมจริง เพื่อให้เข้าใจถูกต้อง ถ่องแท้ รวมถึงการปฏิบัติจริง คนที่มีธรรมะจะมีคนนับถือ การปฏิบัติให้เน้นคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้มีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ

1) มีความรู้ 2) มีความฉลาด 3) มีความสามารถ (ปฏิบัติ) 4) มีความเสียสละ เมื่อมีทั้ง 4 องค์ประกอบนี้แล้ว ก็จะเป็นผู้นำที่ได้รับการยกย่อง

พระราชปริยัติเวที กิตฺติปณฺโญ (สง กรณพลายชุม) (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การกล้าแสดงตนอย่างอาจหาญ ที่จะนำคณะชาวพุทธในการประกอบพิธีกรรมตามวิถีพุทธทุกกรณี ไม่ต้องมอบหมายพิธีกร เพราะพิธีไม่ใช่ผู้นำ

พระครูพรหมเขตคณารักษ์ โชติปณฺโญ (เรืองรอด) (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า 1) การพัฒนาคนผู้เป็นผู้นำให้มีคุณภาพ (ดี เก่ง กล้า) 2) การให้ความรู้แก่ประชาชนในการใช้วิจารณญาณในการเลือกคนมาเป็นผู้นำ 3) การส่งเสริมให้คนดี คนเก่ง คนกล้าได้มาเป็นผู้นำ 4) มีระบบธรรมาภิบาล ในการติดตาม ตรวจสอบ อย่างโปร่งใส เชื่อถือได้

สุเมธ รัตนนาคินทร์ (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ผู้นำจะต้องมีความจริงใจ สุจริต เที่ยงธรรมในการทำงาน เป็นคนมีความคิด รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาใหญ่ ๆ ด้วยตนเองได้

ธนาวุฒิ ถาวรพรหม (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ทักษะประสบการณ์มีความสำคัญ จินตนาการมีค่ามากกว่าความรู้ที่มาจากปัญญามาออกแบบงาน ปัจจัยเสริมมีข้อมูล มีเหตุผล

รองศาสตราจารย์ ดร. รงค์ บุญสวยขวัญ (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การแสวงหา ความรู้ เรียนรู้ หลักธรรม ปฏิบัติธรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัญญัติ แพรกปาน (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เป็นฐานสำคัญส่งผลต่อการฝึกฝนตนเองในการพัฒนา และเพิ่มศักยภาพอย่างเข้มแข็ง มองอนาคตในการพัฒนาอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน สร้างความเชี่ยวชาญและชำนาญในอาชีพที่มั่นคง ประกอบกับการสร้างอุปนิสัยให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม

ชยะพัฒน์ ทองนวล (สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การมีส่วนร่วมในสังคม ต้องมีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ เอาใจเขาใส่ใจเรา ให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์สุข ให้มีความร่วมมือของผู้นำระดับสูงขึ้นไปช่วยสนับสนุน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ พอพล อุบลพันธุ์ (สัมภาษณ์วันที่ 10 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ศีลธรรมจะช่วยให้นักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองประสบความสำเร็จในอาชีพและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยส่งเสริมผู้นำได้ดีที่สุด เช่น ศีล 5 สังคหวัตถุ อิทธิบาท เป็นต้น เป็นหลักธรรมพื้นฐานของชาวพุทธที่นำไปปฏิบัติใช้ได้ง่ายและดีที่สุด

พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที (สัมภาษณ์วันที่ 10 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ควรจะเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ให้ใช้วิชาเรียนเป็นวิชาการร่วมกับหลักคุณธรรม ระเบียบวินัย โตขึ้นจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพส่งเสริมการปฏิบัติธรรมกับผู้นำ

วิฑูรย์ หม่อมปลัด (สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า หัวใจของผู้นำ คือ ใจถึงพึ่งได้ การบริหารจัดการค่าใช้จ่าย ลงพื้นที่ และลงมือทำ อีกทั้งการบริหารต้องมีการกล้าตัดสินใจ ความเชื่อใจ ร่วมรับผิดชอบทุกอย่าง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก นุ่นกล่ำ (สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การนำแนวทางของแต่ละศาสนามาใช้ ส่งเสริมประชาชนโดยเริ่มตั้งแต่ครอบครัว

จนถึงระดับสังคม ผู้นำที่ดีต้องเสียสละความสุขส่วนตัว สร้างประโยชน์ให้ได้มากที่สุด และไม่ใช้วาจาทำร้ายใคร

สมโชค ใจดี (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ต้องให้ผู้นำมีคุณธรรม จริยธรรม ผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดี

สุธรรม จริตงาม (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ผู้นำที่ดีต้องไม่หลอกลวงประชาชนเพื่อผลประโยชน์ คิดก่อนทำ ซื่อสัตย์

ษฐา ขาวขำ (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า สถาบันการเมืองและสถาบันหลักของชาติเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไทย การนำเสนอข่าวเป็นเรื่องสำคัญ ต้องมีความสมดุล ที่ส่งเสริมสิ่งที่ดีด้วย

พิมพ์ภัทรา วิชัยกุล (สัมภาษณ์วันที่ 16 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การมีศีล 5 เป็นเรื่องสำคัญ จะต้องไม่โกหกหลอกลวง รักษาคำมั่นสัญญา

พงศ์เทพ ฟุ้งตระกูล (สัมภาษณ์วันที่ 16 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ต้องมีการให้ประชาชนได้ร่วมรับรู้ เช่น การจัดเวทีประชาคม

พระราชวิสุทธิกวี (ไมตรี ปภารตโน) (สัมภาษณ์วันที่ 19 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ปัจจัยส่งเสริมผู้นำนั้นควรนำหลักธรรมเข้ามาควบคู่กับหลักกฎหมาย ผู้นำที่ดีต้องมีทั้งคุณธรรม จริยธรรม และความรอบรู้ในทุก ๆ ด้านด้วย

วิทยา แก้วภราดัย (สัมภาษณ์วันที่ 20 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ต้องมีการพัฒนาทั้งนักการเมืองกับประชาชนไปพร้อม ๆ กัน ในการสร้างสังคมใหม่ที่นำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต

ชัยชนะ เดชเดโช (สัมภาษณ์วันที่ 21 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ต้องนำศีล สมาธิ ปัญญา และหลักคุณธรรมมาใช้ในการพัฒนาประเทศชาติได้

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ (สัมภาษณ์วันที่ 22 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ประเทศไทยโชคดีที่มีศาสนา วัฒนธรรม หลากหลาย คำสอนของทุกศาสนานั้นมีความสำคัญเท่าเทียมกัน แต่ในฐานะที่ไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธ การส่งเสริมให้ผู้นำทางการเมืองนำหลักธรรมมาใช้ปฏิบัตินั้นถือเป็นสิ่งที่ดี ต้องหาวิธีให้เข้าถึงได้ง่าย เข้าใจได้ง่าย และนำมาใช้ได้จริง

กณพ เกตุชาติ (สัมภาษณ์วันที่ 23 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ปัจจัยที่สามารถส่งเสริมความเป็นผู้นำทางการเมืองได้ คือ หลักธรรม การใช้หลักธรรมในการยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ให้คล้อยตามไปกับสิ่งอบายนั้นถือเป็นเรื่องสำคัญ เมื่อใดขาดธรรมะก็ทำให้ไหลลงสู่เบื้องต่ำได้ง่าย

วัชระ ถาวรพราหมณ์ (สัมภาษณ์วันที่ 24 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า หลักธรรมนั้นใช้กับการปกครองมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล แต่ปัจจุบันโลกมีเทคโนโลยีเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก หากต้องการนำหลักธรรมมาใช้กับคนในปัจจุบันอาจเป็นเรื่องเหลวไหล ต้องมีวิธีการสร้างความเข้าใจโดยประยุกต์ผ่านเทคโนโลยี เช่น การจัดกิจกรรมธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ การสร้างละครสั้นคุณธรรม การสร้างการ์ตูนเพื่อสอนคุณธรรมไปด้วย

พิชัย บุญยเกียรติ (สัมภาษณ์วันที่ 25 มีนาคม 2567) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ผู้นำทางการเมืองควรมีการสนับสนุน ส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการทูตด้านศาสนา ควบคู่ไปกับการบริหารงานทางราชการ เช่น

การกระจายงบประมาณลงสู่โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนา การแก้ปัญหาปากท้อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรุก สนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม เป็นต้น

สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า 1) ปัจจัยส่งเสริมผู้นำให้มีหลักธรรม ได้แก่ ศีล 5 สังคหวัตถุ อิทธิบาท พรหมวิหาร ทศพิธราชธรรม ธรรมาภิบาล เป็นต้น นำมาใช้ควบคู่กับหลักกฎหมาย จึงควรสร้างโอกาสในการศึกษาธรรมจริง เพื่อให้เข้าใจถูกต้อง ถ่องแท้ รวมถึงการปฏิบัติจริง คนที่มีธรรมะจะมีคนนับถือ การปฏิบัติให้เน้นคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้มีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ มีความรู้, มีความฉลาด, มีความสามารถ (ปฏิบัติ) และมีความเสียสละ เมื่อมีทั้ง 4 องค์ประกอบนี้แล้วก็จะเป็นผู้นำที่ได้รับการยกย่อง 2) ปัจจัยในการพัฒนาส่งเสริมคน ได้แก่ พัฒนาผู้นำให้มีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน (ดี เก่ง กล้า), การให้ความรู้แก่ประชาชนในการใช้วิจารณญาณในการเลือกคนมาเป็นผู้นำ, การส่งเสริมให้คนดี คนเก่ง คนกล้า ได้มาเป็นผู้นำ และการทำงานของผู้นำทางการเมืองสามารถติดตาม ตรวจสอบ อย่างโปร่งใส เชื่อถือได้ ดังนั้น เมื่อเรานำเอาการพัฒนาคนมาใช้ควบคู่กับการนำหลักธรรมมาใช้ทำให้ได้ผู้นำที่มีความจริงใจ สุจริต เที่ยงธรรมในการทำงาน เป็นคนมีความคิด รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาใหญ่ ๆ ด้วยตนเองได้ กล่าวคือ การพัฒนาคือระบบมีขั้นตอน สร้างความเชี่ยวชาญ และชำนาญในอาชีพที่มั่นคง แต่หลักธรรมนั้นเป็นการสร้างอุปนิสัยให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรมนั่นเอง

4.3.3 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการบูรณาการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

สิน อ่อนทอง (สัมภาษณ์วันที่ 26 ธันวาคม 2566) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน : ควรตั้งตนอยู่ในปาปาณิกธรรมทั้ง 3 ข้อ

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : เป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงความรับผิดชอบต่อคำพูด การกระทำ การบริหารคนด้วยวิธีนี้ เป็นหนึ่งในการสร้างความมั่นใจ และความมั่นคงในองค์กร ดังนั้น ไม่ว่าจะแจ้งนโยบาย หรือต้องมีการตัดสินใจวางกลยุทธ์ ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาให้ครบทุกด้าน จะเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรได้

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ต้องครองตนไม่ให้ทุจริต คดโกง และโปร่งใส

พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม (ระตะนิล) (สัมภาษณ์วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : มีความรู้ มีความฉลาด มีความสามารถ มีความเสียสละ รวมกับประสบการณ์ พื้นที่ บริบทต่อสังคมแบบอย่างที่ถูกต้อง

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา เป็นธรรมะที่ทำให้เป็นผู้ให้ พูดสื่อสารคนได้โดยวาจาที่จริงใจ ทำตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นการบริหารคนไปด้วย เพราะเป็นแบบอย่าง

ทำประโยชน์อย่างต่อเนื่อง บริหารคนได้โดยอัตโนมัติ ทำให้คนรัก รักแล้วจะบริหารง่าย ศรัทธาต้องคู่กับปัญญา

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : งานจะสำเร็จได้ต้องใช้อิทธิบาท มีความพอใจ มีความรัก แล้วการพัฒนาจะตามมา เริ่มจาก ฉันทะ งานสำเร็จคนต้องเป็นสุข คนสำราญงานสำเร็จ การบริหารงานนั้นต้องสอดรับการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เข้าเป้าหมาย

พระราชปริยัติเวที กิตฺติปณฺโญ (สง กรณพลายชุม) (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : 1) จักขุมา คือ มีวิสัยทัศน์ 2) วิธูโร คือ มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์พอตัว 3) นิสสยสัมปันโน คือ อ่อนน้อมถ่อมตน ประนีประนอม ให้บริการ

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : 1) มีจิตอาสาสูง 2) พูดสร้างสรรค์ไม่หยาบคาย 3) ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเยอะ ๆ 4) มีความเที่ยงธรรมในการบริหารความขัดแย้ง

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : 1) ทำสิ่งใดทำด้วยความเต็มใจ ตั้งใจ 2) ขยันติดตามงานที่ทำไม่ทอดทิ้ง 3) เอาใจใส่ประเมินผลดีผลเสีย 4) พิจารณาเพิ่มประสิทธิภาพผลงาน และแก้ไขปรับปรุงผลเสียให้น้อยลง และหมดไป

พระครูพรหมเขตคณารักษ์ โชติปณฺโญ (เรืองรอด) (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : 1) จักขุมา คือ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ กว้างไกล มีปัญญา มองการณ์ไกล ในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ ให้เจริญรุ่งเรือง ในทุก ๆ มิติ แบบองค์รวม 2) วิธูโร คือ มีความรู้ วิธีการบริหารจัดการที่หลากหลาย ได้อย่างเหมาะสม อย่างเป็นระบบครบวงจร 3) นิสสยสัมปันโน คือ สร้างเครือข่ายประสานงานทุก ๆ ฝ่าย มีความสัมพันธ์ที่มี นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : 1) ทาน คือ การรู้จักเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือ แบ่งปัน ให้ผู้อื่นก่อน ด้วยความชอบธรรม และไม่หวังผลตอบแทน 2) ปิยวาจา คือ การสื่อสารให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี มีไมตรีจิตต่อกัน 3) อัตถจริยา คือ การอุทิศตน อุทิศชีวิต ต่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ตั้งใจ และจริงใจ 4) สมานัตตตา คือ การวางตนในการทำคุณประโยชน์ต่อบ้านเมือง อย่างเหมาะสม ถูกต้อง ดีงาม อย่างต่อเนื่อง โดยสรุปบูรณาการผ่านกิจกรรมที่สำคัญ เช่น ในยามที่ต้องให้สิ่งของ ให้การสื่อสาร ให้การอุทิศตน และการวางตนได้อย่างเหมาะสมดีงาม

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : งานที่ได้ผล คนจะต้องมีความสุข ต้องทำด้วยใจรัก ใจรู้ ใจจดจ่อ และใจที่หมั่นติดตาม ทบทวน และลงมือทำอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งบรรลุผลอย่างยิ่งใหญ่ เกิดผลอย่างสูงสุด งานสำเร็จ คนจะสำราญ

สุเมธ รัตนนาคินทร์ (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ใช้หลักศาสนาประยุกต์ใช้ในทางการเมือง เช่น ศีล 5 จริงจริง ธรรมะ คือ การทำต้องมุ่งมั่นสำเร็จ อยู่ในศีลธรรม นำธรรมะมาใช้

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ต้องเข้าใจปัญหา รู้เข้าใจผู้อื่น เอื้อเฟื้อ เข้าใจบริบทของผู้อื่น เอาใจเขาใส่ใจเรา ไม่เอาเปรียบ ไม่ใช้อคติส่วนตัว ตัดสินปัญหา ต้องมีการแบ่งแยกคน และงาน

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ จิตใจกว้าง ทั้งรอบด้าน ฟังความคิดเห็นรอบด้าน มองปัญหาให้เข้าใจ และบริหารจัดการได้มองบุคคลหรืองานตามหลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการทำงานได้

ธนาวุฒิ ถาวรพรหม (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : พุทธศาสนิกชนที่ดี ศึกษาพระธรรมที่ดี ยอมรับความจริง การวางตัว คุณธรรม ใช้อัตตามากก็ไม่ได้ น้อยไปก็ไม่ดี เอาสถานการณ์เป็นตัวตั้ง รู้จักใช้คน

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ต้องมองคนให้ออก ใช้คนให้เป็น เป็นผู้นำที่บางครั้งต้องเป็นผู้ตาม

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : งานเป็นเรื่องของทุกข์ แก้ปัญหา ดับทุกข์ให้ผู้อื่น ต้องมองหาเหตุ บางครั้งทุกข์อยู่ที่เรา อย่าไปยึดติด

รองศาสตราจารย์ ดร.รงค์ บุญสวยขวัญ (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : เป็นตัวอย่างที่ดี

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ต้องดูแลบุคลาการในองค์กรให้เหมือนคนในครอบครัว และจัดสรรงานให้อย่างยุติธรรม

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : การกระจายงานให้เหมาะสม บริหารงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัญญัติ แพรกปาน (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เป็นฐานสำคัญส่งผลต่อการฝึกฝนตนเองในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพอย่างเข้มแข็ง มองอนาคตในการพัฒนาอย่างเป็นระบบมีขั้นต้น สร้างความเชี่ยวชาญ และชำนาญในอาชีพที่มั่นคง ประกอบกับการสร้างอุปนิสัยให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม และจริยธรรม

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ทรัพยากรมนุษย์ (คน) มีปัจจัยส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แบบ แต่ต้องอาศัยพื้นฐานด้านสังคหวัตถุธรรม คือ การช่วยเหลือแบ่งปัน การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ การ

ประพฤติปฏิบัติตนเองให้เป็นประโยชนีต่อตนเองและสังคมโดยส่วนรวม และการวางตัวอย่างเหมาะสม

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : การประพฤติธรรมให้สุจริต คือ การบริหารงาน “งานคือชีวิต ชีวิตคืองาน” เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์แบบ และมีเป้าหมายชัดเจนโดยอาศัยหลักคุณธรรม คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความพากเพียร มุ่งมั่น จิตตะ จิตใจจดจ่อกับสิ่งที่กระทำในปัจจุบัน วิมังสา หมั่นพินิจพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน

ชยะพัฒน์ ทองนวล (สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ต้องมีความเสียสละให้กับสังคม อยู่แบบครอบครัว ดูแลให้สังคมได้รับประโยชน์สูงสุด

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน อยู่ในบทบาทและหน้าที่ของการทำงาน

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ต้องทำให้โปร่งใส เข้าได้กับทุกคน ทั้งลูกน้องและผู้บังคับบัญชา ทำงานให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทำงานเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกน้อง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ พอพล อุบลพันธุ์ (สัมภาษณ์วันที่ 10 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : 1) จักขุมา คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีสายตากว้างไกลในการปฏิบัติหน้าที่ 2) วิธูโร คือ ต้องมีลักษณะการทำงานที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์บ้านเมือง มีการบริหารจัดการที่ดี ประยุกต์งานให้ทันสมัยและเหตุการณ์ 3) นิสสยสัมปันโน คือ ต้องมีการจัดการในเรื่องทุนหรืองบประมาณ (เงิน) ที่ดี

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : 1) ทาน คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีนิสัยการให้ด้วยความบริสุทธิ์ 2) ปิยวาจา ผู้นำทางการเมืองต้องพูดจาด้วยความไพเราะ ไม่พูดโกหก 3) อัตถจริยา คือ ผู้นำทางการเมืองต้องช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ 4) สมานัตตตา คือ ผู้นำต้องรู้จักวางตนที่ดี จริงใจต่อทุกคน ไม่ทอดทิ้ง ผู้ลำบาก (ประชาชน) ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : 1) ฉันทะ คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีความรัก ในหน้าที่และประชาชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ 2) วิริยะ คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีความขยัน พากเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ 3) จิตตะ คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ 4) วิมังสา คือ ผู้นำทางการเมืองต้องเป็นผู้มีเหตุผลจะทำสิ่งใดต้องวางแผน และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที (สัมภาษณ์วันที่ 10 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ผู้นำทางการเมืองยังขาดความเข้าใจในหลักธรรม

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : 1) ทาน คือ การพัฒนาคุณภาพของจิตใจ 2) ปิยวาจา คือ พูดคุย เจรจา การสื่อสารด้วยการคุย 3) อัตถจริยา คือ การสร้างประโยชน์ 4) สมานัตตตา คือ การวางตนให้เหมาะสม

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : 1) ฉันทะ คือ ความรักในการทำงาน 2) วิริยะ คือ ความเพียรในด้านจิตใจ ความกล้าหาญ 3) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ ดูแล 4) วิมังสา คือ การประเมินผล

วิฑูรย์ หม่อมปลัด (สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : พื้นฐานของการบริหารครอบครัว ใจถึงพึ่งได้ ช่วยเหลือเต็มที่

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ประสานงาน ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาประดุจครอบครัว

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ใช้คนให้ถูกกับงาน ต้องมีการใช้ทั้งพระเดช พระคุณ กฎ และกติ พร้อมทั้งหลักธรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก นุ่นกล่ำ (สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ให้ทำความดี เว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว รู้ตื่น รู้เบิกบาน

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : การบริหารคนเป็นเรื่องสำคัญ ในการทำงานเป็นสังคมของคนหมู่มากต้องระวังเรื่อง อายตนะ 6 ลดการกระทบกระทั่งกันเป็นการดี

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : งาน คือ หน้าที่ความรับผิดชอบ ต้องรับผิดชอบหน้าที่ ปฏิบัติต่อกันในทางการเมือง

สมโชค ใจดี (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : การบริหารตน คือ ต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี วางตัว ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : การบริหารคน คือ ต้องมีการรับฟังปัญหาของผู้ร่วมงาน ไม่เห็นแก่ตัว ตั้งใจทำงาน ให้ความเสมอภาคแก่ทุกคน

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : การบริหารงาน ต้องมีการพูดคุย ปรับความเข้าใจให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน พร้อมที่จะรับฟังแก้ไข ให้เกียรติผู้อื่น

สุธรรม จริตงาม (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ต้องมีภาพลักษณ์ที่ดี ทำให้คนศรัทธา

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ให้เกียรติเพื่อนร่วมงานทุกคน เข้าใจซึ่งกันและกัน

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : กระจายงานให้ทั่วถึง และเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงาน

ษฐา ขาวขำ (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ควรใช้หลักภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิฐาน เรียนรู้ในบทบาทหน้าที่ที่ดำรงอยู่

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ดูคนออก บอกคนได้ ใช้คนเป็น ใช้คนให้ถูกกับงาน

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ต้องนำหลักอิทธิบาทมาใช้ในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขปัญหา

พิมพ์ภัทรา วิชัยกุล (สัมภาษณ์วันที่ 16 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : การทำงานสร้างเสริมประสบการณ์ มองบุคลากรของตนให้เป็นเหมือนครอบครัว ต้องรับฟังความคิดเห็น กล้าคิด กล้าตัดสินใจ

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : มีการให้เกียรติกัน มีใจรักในงานที่ทำ ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ต้องทำงานร่วมกับคนอื่นได้ ร่วมกันเสนอแนะแนวทางการพัฒนา/แก้ปัญหา

พงศ์เทพ ฟุ้งตระกูล (สัมภาษณ์วันที่ 16 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ผู้นำต้องมีความถูกต้อง มีคุณธรรม จริยธรรม ยุติธรรม ไม่คล้อยตามกับคำชมเชย

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ต้องยอมรับมติ ยึดเสียงส่วนใหญ่ ไม่ถือบทบาทของความเป็นผู้นำ มองเห็นผลงานเป็นหลัก ใจเย็น หนักแน่น ไม่ใช้อารมณ์เป็นใหญ่

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ต้องอยู่ร่วมกันอย่างพี่น้อง ให้ทุกคนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน ยึดถือความถูกต้องเป็นหลัก

พระราชวิสุทธิกวี (ไมตรี ปภารตโน) (สัมภาษณ์วันที่ 19 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ผู้นำที่ดีควรมีคุณสมบัติด้านการบริหารตน คือ มองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ดี รู้จักใช้คน รู้จักเวลา กาลเทศะ

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ผู้นำที่ควรมีคุณสมบัติด้านการบริหารคน คือ ควรมีการเสียสละ วาจาสุภาพ มีจิตอาสาพร้อมช่วยเหลือผู้อื่น และวางตนเป็นกลาง

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ผู้นำที่ควรมีคุณสมบัติด้านการบริหารงาน คือ มีความรักให้แก่ทุกคนโดยไร้อคติ มีความพากเพียร ทุ่มเทในหน้าที่การงาน และตระหนักไตร่ตรองด้วยเหตุผล

วิทยา แก้วภราดัย (สัมภาษณ์วันที่ 20 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ปฏิบัติตนตามแนวทางศีล 5 ไม่กระทำสิ่งที่ไม่ดี สร้างคุณงามความดีประกอบตนให้มาก

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : การบริหารคนได้ ตัวผู้นำเองต้องเป็นแบบอย่างให้กับบุคลากร ปฏิบัติอย่างไรก็ได้ผลอย่างนั้น

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : การบริหารงานต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส ทุ่มเท จริงจัง จนกว่าจะประสบความสำเร็จแม้ว่าจะอยู่ท่ามกลางของเสียงวิพากษ์วิจารณ์ก็ตาม

ชัยชนะ เดชเดโช (สัมภาษณ์วันที่ 21 มีนาคม 2567) ความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ต้องใช้หลักศีลธรรม ต้องมีกติกากับตนเอง มีการบริหารให้จิตใจตนเองมีความบริสุทธิ์ สร้างวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการบริหาร

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ต้องใช้หลักคุณธรรม ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งว่าใครเป็นใคร หรือเห็นแก่ใครคนใดคนหนึ่ง รับฟังความคิดเห็นแล้วนำมาสังเคราะห์ วิเคราะห์เพื่อพัฒนาต่อยอดต่อไป

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ต้องมีสติ สมาธิ ปัญญา จะทำให้เกิดผลต่องานในด้านดี

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ (สัมภาษณ์วันที่ 22 มีนาคม 2567) ความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ควรทำตนให้มีจริยธรรม คุณธรรม ให้ได้ เรียนรู้ชัดเจนแล้วสามารถนำปฏิบัติได้ถูกต้อง เหมาะสม บังคับตนไม่ให้เห็นแก่ผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าส่วนรวม

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ต้องให้เกียรติ เคารพในศักดิ์ศรีทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ประกอบกับหลักเมตตาธรรม ธรรมาภิบาล พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ รวมถึงการวางตัวให้เหมาะสมกับหน้าที่ด้วย

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ผู้นำต้องรู้งาน เข้าใจงานให้ชัดเจน สามารถจัดระบบการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และรวมถึงการบริหารจัดการองค์กรให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น พร้อมที่จะปฏิบัติงาน สร้างขวัญและกำลังใจกับบุคลากร ซึ่งผู้นำนั้นต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

กณพ เกตุชาติ (สัมภาษณ์วันที่ 23 มีนาคม 2567) ความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ผู้นำต้องมีการบริหารตนด้วยการนำหลักธรรมมายึดเหนี่ยวจิตใจ ให้ปฏิบัติตาม เช่น การปฏิบัติตนให้อยู่ในศีล 5 การซื่อสัตย์ การไม่อคติกับผู้อื่น ไม่กล่าวร้าย หรือทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ผู้นำที่ดีต้องมีการบริหารคนให้เป็น ใช้คนให้ถูกกับงาน ดูความเหมาะสมเป็นหลัก ไม่เอาความชอบส่วนตนเป็นที่ตั้ง

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ผู้นำนั้นต้องมีการกระจายงาน หาวิธีบริหารงานให้เกิดผลตามเป้าหมาย พร้อมกันนั้นต้องมีการดูแลภาระงานให้ไปถึงเป้าประสงค์ได้

วัชระ ถาวรพราหมณ์ (สัมภาษณ์วันที่ 24 มีนาคม 2567) ความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ผู้นำนั้นต้องมีวิสัยทัศน์ที่ดี ไม่ใช้อารมณ์เป็นที่ตั้ง มีนิสัยประนีประนอม ถ่อมตนแต่เข้มแข็ง

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : ผู้นำต้องมีความเด็ดขาดบ้างในบางครั้ง โอนอ่อนบ้างในบางคราว รู้จักผ่อนหนัก ผ่อนเบาให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : ผู้นำที่ดีต้องบริหารงานให้บรรลุเป้าหมาย และเกิดผลสำเร็จในที่สุด ก่อนอื่นต้องมีการพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน สร้างความรักภักดีในเกิดขึ้นในองค์กร ย่อมทำให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายได้

พิชัย บุญยเกียรติ (สัมภาษณ์วันที่ 25 มีนาคม 2567) ความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน (หลักปาปณิกธรรม คือ จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) : ต้องพร้อมในเรื่องของความรู้รอบด้าน ทั้งด้านกฎหมายและด้านหลักธรรม จิตต้องดี ปฏิบัติต้องพร้อม

2. ด้านการบริหารคน (หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) : การบริหารในรูปขององค์กรภาครัฐ ต้องมีการสอดแทรกหลักธรรมเข้าไปในการทำงาน สร้างจรรยาบรรณในองค์กร เช่น การมีศีล 5 การมีสัจจะ ตรงต่อเวลา ซื่อตรงต่อหน้าที่ ซื่อสัตย์ ต่อตนเองและองค์กร เป็นต้น และยังต้องดูแลบุคลากรให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สร้างรายได้เสริมให้ตามสมควร

3. ด้านการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) : การบริหารงานนั้นต้องมีการกระจายงานให้ทุกฝ่ายอย่างเหมาะสม เป็นธรรม โดยไม่แบ่งว่าใครเป็นใคร ทุกคนมีหน้าที่ในองค์กร และต้องปฏิบัติที่ด้วยความสุจริต และตรงต่อเวลา

สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารตน ด้านการบริหารคน และด้านการบริหารงาน พบว่า **ด้านการบริหารตน** การนำหลักปาปณิกธรรมมาใช้ทำให้ผู้นำมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ **1) จักขุมา** คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีสายตากว้างไกล มองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ดี รู้จักใช้คน รู้จักเวลา กาลเทศะ ความรู้รอบด้าน ทั้งด้านกฎหมาย

และด้านหลักธรรม จิตต้องดี ปฏิบัติต้องพร้อม **2) วิธูโร** คือ ต้องมีลักษณะการทำงานที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์บ้านเมือง มีการบริหารจัดการที่ดี มีความรู้ วิธีการบริหารจัดการที่หลากหลาย ได้อย่างเหมาะสม อย่างเป็นระบบ ประยุกต์งานให้ทันสมัยและเหตุการณ์ ครบวงจร **3) นิสสยสัมปันโน** คือ ต้องมีการจัดการในเรื่องทุนหรืองบประมาณ (เงิน) ที่ดี สร้างเครือข่าย ประสานงานทุก ๆ ฝ่าย มีความสัมพันธ์ที่มี นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

ด้านการบริหารคน การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน ประกอบด้วย **1) ทาน** ผู้นำทางการเมืองต้องมีนิสัยการให้ด้วยความบริสุทธิ์ รู้จักเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือ แบ่งปัน ให้ผู้อื่นก่อนด้วยความชอบธรรม และไม่หวังผลตอบแทน **2) ปิยวาจา** ผู้นำทางการเมืองต้องพูดจาด้วยความไพเราะ รักษาสัจจะ ใช้วาจาสื่อสารให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี มีไมตรีจิตต่อกัน **3) อัตถจริยา** ผู้นำทางการเมืองต้องช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ อุทิศตน อุทิศชีวิต ต่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ตั้งใจ และจริงใจ **4) สมานัตตตา** ผู้นำต้องรู้จักวางตนที่ดี จริงใจต่อทุกคน ไม่ทอดทิ้ง ผู้ลำบาก (ประชาชน) ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ วางตนในการทำคุณประโยชน์ต่อบ้านเมือง อย่างเหมาะสม ถูกต้อง ดีงามอย่างต่อเนื่อง

ด้านการบริหารงาน การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน ประกอบด้วย **1) ฉันทะ** ผู้นำทางการเมืองต้องมีความรัก ในการทำงาน ในหน้าที่และประชาชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ **2) วิริยะ** ผู้นำทางการเมืองต้องมีความขยัน ความกล้าหาญ พากเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ **3) จิตตะ** ผู้นำทางการเมืองต้องมีความเอาใจใส่ ดูแล ทุ่มเท มุ่งมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ **4) วิมังสา** ผู้นำทางการเมืองต้องเป็นผู้มีเหตุผลจะทำสิ่งใดต้องวางแผน และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4.3.4 ประเด็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

สิน อ่อนทอง (สัมภาษณ์วันที่ 26 ธันวาคม 2566) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ผู้นำท้องถิ่น องค์กรต้องรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเบื้องต้น เช่น ศีล 5

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : นำเอาหลักศีล 5 ในพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ควรให้มีการอบรมจริยธรรมโครงการพระพุทธศาสนาขององค์กร เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่หรือองค์กรนั้น ๆ

พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม (ระตะนิล) (สัมภาษณ์วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ปัจจุบันต้องระวังอันตราย เพราะเมล็ดพันธุ์อันตราย ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่มีวิจารณญาณที่ถูกต้อง ทำให้หลงผิด เข้าใจไม่ถูกต้อง ตรงข้ามกับการเข้าใจหลักธรรมะ ถ้าเข้าใจแล้วประเทศจะอยู่เย็นเป็นสุข สิ่งสำคัญทำอย่างไรให้ประชาชนได้มีสัมมาธิติคติที่ถูกต้อง แนวทางที่ถูกต้อง

ผู้นำนั้นต้องมีความรู้ที่รอบด้าน ต้องช่วยแก้ไขด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องคู่กับการศึกษา

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ต้องมีการประชุม เรียนรู้ ถ่ายทอด เป็นการปลูกเมล็ดพันธุ์ที่ดี

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในด้านนี้

พระราชปริยัติเวที กิตฺติปณฺโญ (สง กรณพลายชุม) (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ควรเพิ่มความรู้พื้นฐาน ในวิถีชีวิตชาวพุทธให้มาก และแสดงตนเป็นผู้นำในพิธีกรรมต่าง ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพิธีกร

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การปฏิบัติธรรม ในการฝึกสมาธิจิตให้มาก ๆ เพื่อสภาวะจิตจะสามารถทนรับฟังเหตุผลของผู้อื่นได้ และจะมีสัจจะสูงขึ้น ไม่หลงลืม คำมั่นสัญญา คือ ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ผู้นำทางการเมืองในระบอบนี้ ตามแนวทางพระพุทธ จำเป็นต้องเข้าถึงหลักการของพุทธะ เรื่องกฎแห่งกรรม เห็นพระไตรลักษณ์ ทำให้ไปยึดติดและเห็นแก่ตัว

พระครูพรหมเขตคณารักษ์ โชติปณฺโญ (เรืองรอด) (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ผู้ที่สร้างคุณประโยชน์ ให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกภาคส่วน ผ่านการสร้างความรัก ความพอใจ และความสุข โดยการเฝ้าสังเกตความทุกข์ความสุขของประชาชน ด้วยความเสียสละ ทุ่มเท อย่างจริงจัง ตั้งใจ และเต็มใจ

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : คุณสมบัติของนักปกครองที่ดีต้องมีปัญญา มีนิสัยหนักแน่น มีความมั่นคงในหลักธรรม มีจริยาดี เป็นฐานเมือง มีนิสัยรักการงาน เอาธุระอย่างใจสมัคร แบกภาระอย่างขึ้นสู้ ด้วยความเสียสละ

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : 1) การดูตนออก บอกงานได้ ใช้ตนเป็น เห็นตามชัด 2) การดูคนออก บอกคนได้ ใช้คนเป็น เห็นคนชัด 3) การดูงานออก แบ่งงานได้ ทำงานเป็น มีผลงานชัด กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีทัศนะการมองที่ดี การเห็นด้วยตา การเห็นด้วยปัญญา คือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น อีกทั้งใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต อยู่อย่างสงบเย็น และเป็นประโยชน์กับทุก ๆ คน

สุเมธ รัตนนาคินทร์ (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การเมืองต้องมามองพุทธศาสนาเป็นหลักในการบริหารบ้านเมือง สอนในสิ่งที่ดี กระทำดี ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ในการปรับใช้

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความคิดเห็นในประเด็นนี้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความคิดเห็นในประเด็นนี้

ธนาวุฒิ ถาวรพรหม (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ความรู้จากการศึกษาสู่ประสบการณ์จริง นำมาใช้บริหารตน บริหารคน บริหารงานได้ การวางคนให้เหมาะสมกับงาน มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถปฏิสัมพันธ์สื่อสารได้

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ผู้นำต้องเป็นศิลปิน ที่ใช้อำนาจได้อย่างมีศิลปะ อำนาจหน้าที่ของตนเอง

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.รงค์ บุญสวยขวัญ (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัญญัติ แพรกปาน (สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ควรยึดหลักธรรมาธิปไตย คือ การถือธรรมเป็นใหญ่ ในการบริหารและจัดการอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม หรืออิงหลักธรรมาภิบาล คือ นิติธรรม นิติรัฐ ความมีคุณธรรม ความโปร่งใส ความคุ้มค่า ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความมีส่วนร่วม เป็นต้น

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ควรเน้นผู้นำที่ดี มีคุณธรรม มีแนวคิดที่สร้างสรรค์ เพราะบ้านเมืองมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะสามารถทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด แต่การ

ส่งเสริมและสนับสนุนคนดีให้คนดีได้เป็นผู้นำ ผู้ปกครอง ขจัดคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจมาปกครอง เป็นการพัฒนาในระบอบประชาธิปไตยดีเยี่ยม

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : พัฒนาปัญญาด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้วยจิตภาวนา เป็นการเสริมสร้างศักยภาพ และบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีด ทั้งด้านการพัฒนาตน คน และงาน บนพื้นฐานของหลักธัมมาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล

ชยะพัฒน์ ทองนวล (สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้านดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ความโปร่งใสตรวจสอบได้ ความกล้าคิด กล้าตัดสินใจ ในทางที่ถูกที่ควรร ให้มีความศรัทธา ในความเป็นผู้นำ จิตใจบริสุทธิ์ ไม่แอบแฝงทำตามหน้าที่ไม่หวังผลประโยชน์

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ พอพล อุบลพันธุ์ (สัมภาษณ์วันที่ 10 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การบริหารตน คือ ผู้นำต้องมีสายตากว้างไกล และมองตัวเองให้มากที่สุด ผู้นำต้องรู้จักจัดการตัวเองให้เหมาะสม และ ผู้นำทางทางการเมืองต้องรู้จักบริหารจัดงานในเรื่องงบประมาณให้เหมาะสม **การบริหารคน** คือ ผู้นำต้องเป็นผู้เสียสละ มีวาจาสุภาพ ช่วยเหลือผู้อื่นและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น **การบริหารงาน** คือ ผู้นำต้องมีความรัก ขยัน มุ่งมั่น และมีเหตุผล

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : หลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ประยุกต์ร่วมกับการดำเนินชีวิตและการทำงาน ได้แก่ หลักปาปณิกธรรม หลักสังคหวัตถุ หลักอิทธิบาท

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการปกครองคน ปกครองตน และปกครองงาน ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที (สัมภาษณ์วันที่ 10 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ต้องการให้ผู้นำทางการเมืองในยุคใหม่ให้ความสำคัญกับรากเหง้า

ของสังคมไทย มีความภูมิใจในความเป็นคนไทยที่ใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นกระบวนการกล่อมเกลาให้สังคมน่าอยู่ขึ้น

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ต้องเสียสละ สุจริต ช่วยเหลือประชาชนอย่างไม่มีประโยชน์แอบแฝง ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ต้องมีการจัดกิจกรรมด้านศาสนา เช่น การปฏิบัติธรรม โครงการวัดสู่การทำงาน

วิฑูรย์ หม่อมปลัด (สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : เอาหัวใจมาใส่ใจเรื่องของชาวบ้าน ต้องชัดเจนในด้านนโยบาย

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก นุ่นกล่ำ (สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ผู้นำทางการเมืองต้องมีการวางตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ และสถานะ

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

สมโชค ใจดี (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ พัฒนาบุคลากร เช่น การประชุม การจัดกิจกรรมที่เพิ่มพูนทักษะในการทำงาน การสัมมนาสร้างความเข้าใจ

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การนำหลักธรรมมาใช้ร่วมกับการทำงานทำให้ลดความขัดแย้ง ลดความบาดหมาง เพิ่มมิตรภาพได้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมายก่อนจะทำอย่างอื่น

สุธรรม จริตงาม (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ต้องมีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

ษฐา ขาวขำ (สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : อย่ามองโลกผ่านโซเชียลเพียงอย่างเดียว ต้องนำหลักธรรมมาประกอบด้วย

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

พิมพ์ภัทรา วิชัยกุล (สัมภาษณ์วันที่ 16 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ควรเคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่มองผู้เห็นต่างเป็นศัตรู ต้องใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

พงศ์เทพ ฟุ้งตระกูล (สัมภาษณ์วันที่ 16 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ กว้างขวางทางด้านความคิด เปิดรับความรู้ใหม่ ๆ บริหารงบประมาณให้เหมาะสม สร้างสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่ความคิดเห็นในประเด็นนี้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ไม่ความคิดเห็นในประเด็นนี้

พระราชวิสุทธิกวี (ไมตรี ปภารตโน) (สัมภาษณ์วันที่ 19 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ผู้นำในปัจจุบันมักมีเงื่อนไขในการช่วยเหลือประชาชน

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : หลักธรรมที่ควรนำมาใช้ ได้แก่ พรหมวิหาร ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ ปาปณิกธรรม อิทธิบาท อริยสัจ 4 เป็นต้น

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การนำหลักธรรมมาใช้ควบคู่กับกฎหมายในการปกครองคน ปกครองตน และปกครองงาน

วิทยา แก้วภราดัย (สัมภาษณ์วันที่ 20 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยการทบทวนกฎ ข้อบังคับบางอย่างที่เอื้ออำนวยต่อการหาผลประโยชน์เข้าตัวเอง

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ควรมีการนำธรรมะมาบูรณาการกับหลักสูตรการเรียนปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้ตั้งแต่ระดับเมล็ดพันธุ์

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ต้องมีการบูรณาการร่วมกันในทุกภาคส่วน ภาครัฐต้องสนับสนุนให้มีการบรรจุหลักสูตรด้านศีลธรรมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ และในส่วนของวัดก็จัดทำหลักธรรมที่ส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกด้านดีด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ใช้ได้จริง รวมถึงผู้ปกครองและคุณครูมีหน้าที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ชัยชนะ เดชเดโช (สัมภาษณ์วันที่ 21 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ผู้นำที่ดีต้องมีการรับฟังความคิดเห็น พร้อมที่จะพัฒนาตนเองโดยไม่มีอคติ ไม่ทำตนให้เป็นน้ำเต็มแก้ว

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การนำหลักธรรมมาใช้ในการปรับเข้ากับการบริหาร เช่น การนำศีล สมาธิ ปัญญา คุณธรรม จริยธรรม มาใช้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ปรับทัศนคติให้เข้าใจว่านักการเมืองนั้นมีหน้าที่ในการเป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับภาครัฐ ต้องทำหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้ประโยชน์มากที่สุด

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ (สัมภาษณ์วันที่ 22 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : สร้างช่องทางให้ผู้นำทางการเมืองได้ศึกษาธรรมะ เช่น การเปิดโรงเรียนสอนธรรมะสำหรับนักการเมือง หรือการทำกิจกรรมสัมมนาทางด้านพระพุทธศาสนา

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การส่งเสริมหรือกำหนดคุณสมบัติให้ผู้นำทางการเมือง

ต้องเป็นผู้ผ่านการศึกษาในด้านหลักธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักธรรมอย่างท่องแท้ จนสามารถที่จะนำมาใช้ประยุกต์กับการทำงานได้

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การเปิดโอกาสให้ผู้นำทางการเมืองได้มีโอกาสศึกษาหลักธรรมอย่างจริงจัง จนสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

กณพ เกตุชาติ (สัมภาษณ์วันที่ 23 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ควรมีการนำหลักธรรมมาร่วมกับหลักปกครอง เพื่อใช้ในการปกครองคน ปกครองงาน และปกครองตนเอง

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : หลักธรรมที่ใช้ ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 ปาปณิกธรรม และศีล 5

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ต้องประสานความร่วมมือหลาย ๆ ฝ่าย ให้เกิดการบูรณาการร่วมกัน

วัชระ ถาวรพราหมณ์ (สัมภาษณ์วันที่ 24 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ควรเป็นสังคมที่ดี โดยมีการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน สร้างความรู้ ส่งเสริมความเข้าใจ เน้นการปฏิบัติได้จริง

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริม คือ การทำให้ผู้นำทางการเมืองมีหลักธรรมในหัวใจ

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : ต้องทำให้เกิดการสนับสนุนจากหลาย ๆ ฝ่าย ในการส่งเสริมให้ผู้คนมีความเข้าใจในหลักธรรม และสามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริง

พิชัย บุญยเกียรติ (สัมภาษณ์วันที่ 25 มีนาคม 2567) มีความคิดเห็นแต่ละด้าน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การดำเนินงานเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้ประชาชนนั้น บางครั้งก็มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถดำเนินการได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบข้อบังคับในการใช้งบประมาณในโครงการที่เป็นเรื่องของประชาชนให้มีขอบเขตที่กว้างมากขึ้น

2. ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การเมืองต้องควบคู่กับกฎหมายและประยุกต์ใช้หลักธรรม เช่น การมีสัจจะ การมีใจอาสาเพื่อช่วยเหลือประชาชนอย่างแท้จริง

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร : การเมืองเป็นเรื่องของการปกครอง แต่ในทาง

พระพุทธ ศาสนานั้นการปกครองควรจะนำหลักธรรมมาใช้ในการปกครองตน ปกครองคน และปกครองงาน ไปพร้อม ๆ กับกฎหมายข้อบังคับที่มีอยู่แล้ว

สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย **สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร** พบว่า คุณสมบัติของนักปกครองที่ดีต้องมีปัญญา มีนิสัยหนักแน่น มีความมั่นคงในหลักธรรม มีจริยาดี เป็นฐานเมือง มีนิสัยรักการงาน เอาธุระอย่างใจสมัคร แบกภาระอย่างขึ้นสู้ ด้วยความเสียสละ ปัจจุบันต้องระวังอันตราย เพราะเมล็ดพันธุ์อันตราย ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่มีวิจารณญาณที่ถูกต้อง ทำให้หลงผิด เข้าใจไม่ถูกต้อง ตรงข้ามกับการเข้าใจหลักธรรมะ ถ้าเข้าใจแล้วประเทศจะอยู่เย็นเป็นสุข สิ่งสำคัญทำอย่างไรให้ประชาชนได้มีสัมมาธิติคติที่ถูกต้อง แนวทางที่ถูกต้อง ผู้นำนั้นต้องมีความรู้ที่รอบด้าน ต้องช่วยแก้ไขด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องคู่กับการศึกษา

ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร พบว่า ต้องมีการประชุม เรียนรู้ ถ่ายทอด เป็นการปลูกเมล็ดพันธุ์ที่ดี ควรให้มีการอบรมจริยธรรมโครงการพระพุทธศาสนาขององค์กร เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่หรือองค์กรนั้น ๆ การปฏิบัติธรรม ในการฝึกสมาธิจิตให้มาก ๆ เพื่อสภาวะจิตจะสามารถทนรับฟังเหตุผลของผู้อื่นได้ และจะมีสัจจะสูงขึ้น ไม่หลงลืม คำมั่นสัญญา คือ ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ผู้นำที่ดีต้องมีคุณธรรม มีแนวคิดที่สร้างสรรค์ เพราะบ้านเมืองมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะสามารถทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด แต่การส่งเสริมและสนับสนุนคนดีให้คนดีได้เป็นผู้นำ ผู้ปกครอง ขจัดคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจมาปกครอง เป็นการพัฒนาในระบอบประชาธิปไตยดีเยี่ยม

การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร พบว่า ผู้นำทางการเมืองในระบอบนี้ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องเข้าถึงหลักการของพุทธะ เรื่องกฎแห่งกรรม เห็นพระไตรลักษณ์ ทำให้ไปยึดติดและเห็นแก่ตัว และมีหลักในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ต้องมีคุณสมบัติคือ 1) การดูตนออก บอกงานได้ ใช้ตนเป็น เห็นตามชัด 2) การดูคนออก บอกคนได้ ใช้คนเป็น เห็นคนชัด 3) การดูงานออก แบ่งงานได้ ทำงานเป็น มีผลงานชัด กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีทัศนะการมองที่ดี การเห็นด้วยตา การเห็นด้วยปัญญา คือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น อีกทั้งใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตอยู่อย่างสงบเย็น และเป็นประโยชน์กับทุก ๆ คน

สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 สรุปข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวพระพุทธศาสนา”

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
1.	สิน อ่อนทอง	**สภาพทั่วไป** หากจะกล่าวถึงประชาธิปไตยที่จะทำให้คนมีคุณภาพพร้อมที่จะปกครองตนเองได้แล้ว สามารถกล่าวได้ว่าหลักธรรมทุกอย่างในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมประชาธิปไตย เพราะเป็นเรื่องของการพัฒนาคนที่ให้มีคุณภาพ และให้รู้จักการปกครองตนเองได้ แต่จะต้องมองให้ถูกแง่และปฏิบัติให้ถูกตามหลักนั้น คือ ต้องมองหลักธรรมจากความรับผิดชอบของตนเองไม่ใช่เรียกร้องจากผู้อื่น หลักธรรมทุกอย่างของการที่เกิดประชาธิปไตย เช่น การเคารพ หมายถึง การต้องเห็นคุณค่า และความสำคัญของผู้อื่น ตลอดจนความคิดของตนเองเป็นต้น **ปัจจัยที่ช่วย** ส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะอยู่ในระดับท้องถิ่น หรืออยู่ในระดับประเทศ ควรมีแนวทางความคิดที่ถูกต้องตามหลัก พระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาททางการเมืองบ้าง **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ควรตั้งตนอยู่ในปาปาณิกธรรมทั้ง 3 ข้อ **ด้านการบริหารคน** เป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงความรับผิดชอบต่อคำพูด การกระทำ การบริหารคนด้วยวิธีนี้ เป็นหนึ่งในการสร้างความมั่นใจ และความมั่นคงในองค์กร ดังนั้น ไม่ว่าจะแจ้งนโยบาย หรือต้องมีการตัดสินใจ วางกลยุทธ์ ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาให้ครบทุกด้าน จะเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรได้ **ด้านการบริหารงาน** ต้องครองตนไม่ให้ทุจริต คดโกง และโปร่งใส **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ผู้นำท้องถิ่น องค์กรต้องรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเบื้องต้น เช่น ศีล 5 **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** นำเอาหลักศีล 5 ในพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน **การบูรณาการองค์ความรู้** ควรให้มีการอบรมจริยธรรมโครงการพระพุทธศาสนาขององค์กร เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่หรือองค์กรนั้น ๆ

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
2.	พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม (ระตะนิล)	**สภาพทั่วไป** 1) จุดอ่อน : ไม่ค่อยเข้าถึงหลักธรรมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา การเข้าถึงมีความเข้าใจในหลักธรรมไม่เท่ากัน 2) จุดแข็ง : 3 สถาบันหลักในการปกครอง 3) อุปสรรค : การรับรู้ข้อมูลอย่างไม่ถ่องแท้ การรับรู้ความเชื่อที่ปลูกฝังอย่างผิด ๆ **ปัจจัยที่ช่วย** ควรสร้างโอกาสในการศึกษาธรรมจริง เพื่อให้เข้าใจถูกต้อง ถ่องแท้ รวมถึงการปฏิบัติจริง คนที่มีธรรมะจะมีคนนับถือ การปฏิบัติให้เน้นคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้มีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ 1) มีความรู้ 2) มีความฉลาด 3) มีความสามารถ (ปฏิบัติ) 4) มีความเสียสละ เมื่อมีทั้ง 4 องค์ประกอบนี้แล้ว ก็จะเป็นผู้นำที่ได้รับการยกย่อง **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** มีความรู้ มีความฉลาด มีความสามารถ มีความเสียสละ รวมกับประสบการณ์พื้นที่ บริบทต่อสังคม แบบอย่างที่ถูกต้อง **ด้านการบริหารคน** หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา เป็นธรรมะที่ทำให้เป็นผู้ให้ พูดสื่อสารคนได้โดยวาจาที่จริงใจ ทำตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นการบริหารคนไปด้วย เพราะเป็นแบบอย่าง ทำประโยชน์อย่างต่อเนื่อง บริหารคนได้โดยอัตโนมัติ ทำให้คนรัก รักแล้วจะบริหารง่าย ศรัทธาต้องคู่กับปัญญา **ด้านการบริหารงาน** งานจะสำเร็จได้ต้องใช้อิทธิบาท มีความพอใจ มีความรัก แล้วการพัฒนาจะตามมา เริ่มจาก ฉันทะ งานสำเร็จคนต้องเป็นสุข คนสำราญงานสำเร็จ การบริหารงานนั้นต้องสอดรับการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เข้าเป้าหมาย **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ปัจจุบันต้องระวังอันตราย เพราะเมล็ดพันธุ์อันตราย ทำให้คนรุ่นใหม่ ไม่มีวิจารณญาณที่ถูกต้อง ทำให้หลงผิด เข้าใจไม่ถูกต้อง ตรงข้ามกับการเข้าใจหลักธรรมะ ถ้าเข้าใจแล้วประเทศจะอยู่เย็นเป็นสุข สิ่งสำคัญทำอย่างไรให้ประชาชนได้มีสัมมาธิติคติที่ถูกต้อง แนวทางที่ถูกต้อง ผู้นำนั้นต้องมีความรู้ที่รอบด้าน ต้องช่วยแก้ไขด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องคู่กับการศึกษา **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** ต้องมีการประชุม เรียนรู้ถ่ายทอด เป็นการปลูกเมล็ดพันธุ์ที่ดี **การบูรณาการองค์ความรู้** ไม่มีความเห็นในด้านนี้

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
3.	พระราชปริยัติเวที กิตฺติปณฺโฌ (สง กรณพลายชุม)	**สภาพทั่วไป** 1) จุดแข็ง : มีความรู้พื้นฐานทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมพอสมควร 2) จุดอ่อน : ไม่กล้าแสดงตนอย่างภาคภูมิใจในความเป็นชาวพุทธ 3) อุปสรรค : น่าจะเป็นการกลัวกระแสนิยมในขณะนั้น ๆ 4) โอกาส : ขาดการทำกิจกรรมเสริมศรัทธา และปัญญา **ปัจจัยที่ช่วย** การกล้าแสดงตนอย่างอาจหาญ ที่จะนำคณะชาวพุทธในการประกอบพิธีกรรม ตามวิถีพุทธทุกกรณี ไม่ต้องมอบหมายพิธีกร เพราะพิธีไม่ใช่ผู้นำ **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** 1) จักขุมา คือ มีวิสัยทัศน์ 2) วิธูโร คือ มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ พอตัว 3) นิสสยสัมปันโน คือ อ่อนน้อมถ่อมตน ประนีประนอม ให้บริการ **ด้านการบริหารคน** 1) มีจิตอาสาสูง 2) พูดสร้างสรรค์ไม่หยาบคาย 3) ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเยอะ ๆ 4) มีความเที่ยงธรรมในการบริหารความขัดแย้ง **ด้านการบริหารงาน** 1) ทำสิ่งใด ทำด้วยความเต็มใจ ตั้งใจ 2) ขยันติดตามงานที่ทำไม่ทอดทิ้ง 3) เอาใจใส่ประเมินผลดีผลเสีย 4) พิจารณาเพิ่มประสิทธิภาพผลงาน และแก้ไขปรับปรุงผลเสียให้น้อยลง และหมดไป **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ควรเพิ่มความรู้พื้นฐาน ในวิถีชีวิตชาวพุทธให้มาก และแสดงตนเป็นผู้นำในพิธีกรรมต่าง ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพิธีกร **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** การปฏิบัติธรรม ในการฝึกสมาธิจิตให้มาก ๆ เพื่อสภาวะจิตจะสามารถทนรับฟังเหตุผลของผู้อื่นได้ และจะมีสัจจะสูงขึ้น ไม่หลงลืม คำมั่นสัญญา คือ ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย **การบูรณาการองค์ความรู้** ผู้นำทางการเมืองในระบอบนี้ตามแนวทางพระพุทธ จำเป็นต้องเข้าถึงหลักการของพุทธะ เรื่องกฎแห่งกรรม เห็นพระไตรลักษณ์ ทำให้ไปยึดติดและเห็นแก่ตัว
4.	พระครูพรหมเขตคณารักษ์ โชติปณฺโฌ (เรืองรอด)	**สภาพทั่วไป** 1) จุดแข็ง : เป็นระบบที่สากลทุกประเทศในโลก ยอมรับโดยหลักการเดียวกัน ปกครองโดยประชาชน เพื่อประชาชน ถือมติส่วนใหญ่เป็นหลัก 2) จุดอ่อน : ผู้นำขาดหลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญในการนำประเทศ เช่น ทศพิธราชธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักสังคหวัตถุ เป็นต้น 3) โอกาส : ในภาวะที่โลกเต็มไปด้วยวิกฤต ปัญหา

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
		จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาผู้นำที่มีคุณธรรม ศีลธรรม เสนอแนวทางแก้ปัญหาวิกฤติโลก 4) อุปสรรค : ขาดความตื่นตัว สำนึกระลึกรู้ ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงสู่สิ่งใหม่ ๆ ขาดความรู้ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ พัฒนาคนให้เป็นระบบ ครบวงจร **ปัจจัยที่ช่วย** 1) การพัฒนาคนผู้เป็นผู้นำให้มีคุณภาพ (ดี เก่ง กล้า) 2) การให้ความรู้แก่ประชาชนในการใช้วิจารณญาณในการเลือกคนมาเป็นผู้นำ 3) การส่งเสริมให้คนดี คนเก่ง คนกล้า ได้มาเป็นผู้นำ 4) มีระบบธรรมาภิบาล ในการติดตาม ตรวจสอบ อย่างโปร่งใส เชื่อถือได้ **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** 1) จักขุมา คือ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ กว้างไกล มีปัญญา มองการณ์ไกล ในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ ให้เจริญรุ่งเรือง ในทุก ๆ มิติแบบองค์รวม 2) วิธูโร คือ มีความรู้ วิธีการบริหารจัดการที่หลากหลาย ได้อย่างเหมาะสม อย่างเป็นระบบครบวงจร 3) นิสสยสัมปันโน คือ สร้างเครือข่าย ประสานงานทุก ๆ ฝ่าย มีความสัมพันธ์ที่มี นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน **ด้านการบริหารคน** 1) ทาน คือ การรู้จักเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือ แบ่งปัน ให้ผู้อื่นก่อน ด้วยความ ชอบธรรม และไม่หวังผลตอบแทน 2) ปิยวาจา คือ การสื่อสารให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี มีไมตรีจิตต่อกัน 3) อัตถจริยา คือ การอุทิศตน อุทิศชีวิต ต่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ตั้งใจ และจริงใจ 4) สมานัตตตา คือ การวางตนในการทำคุณประโยชน์ต่อบ้านเมือง อย่างเหมาะสม ถูกต้อง ดีงาม อย่างต่อเนื่อง โดยสรุปบูรณาการผ่านกิจกรรมที่สำคัญ เช่น ในยามที่ต้องให้สิ่งของ ให้การสื่อสาร ให้การอุทิศตนและการวางตนได้อย่างเหมาะสมดีงาม **ด้านการริหารงาน** งานที่ได้ผล คนจะต้องมีความสุข ต้องทำด้วยใจรัก ใจรู้ ใจจดจ่อ และใจที่หมั่นติดตาม ทบทวน และลงมือทำอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งบรรลุผลอย่างยิ่งใหญ่ เกิดผลอย่างสูงสุด งานสำเร็จ คนจะสำราญ **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ผู้ที่สร้างคุณประโยชน์ ให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกภาคส่วน ผ่านการสร้างความรัก ความพอใจ และความสุข โดยการเฝ้าสังเกตความทุกข์ความสุขของประชาชน ด้วยความเสียสละ

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
		ทุ่มเท อย่างจริงจัง ตั้งใจ และเต็มใจ **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** คุณสมบัติของนักปกครองที่ดีต้องมีปัญญา มีนิสัยหนักแน่น มีความมั่นคงในหลักธรรม มีจริยาดี เป็นฐานเมือง มีนิสัยรักการงาน เอาธุระอย่างใจสมัคร แบกภาระอย่างขึ้นสู้ ด้วยความเสียสละ **การบูรณาการองค์ความรู้** 1) การดูตนออก บอกงานได้ ใช้ตนเป็น เห็นตามชัด 2) การดูคนออก บอกคนได้ ใช้คนเป็น เห็นคนชัด 3) การดูงานออก แบ่งงานได้ ทำงานเป็น มีผลงานชัด กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีทัศนะการมองที่ดี การเห็นด้วยตา การเห็นด้วยปัญญา คือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น อีกทั้งใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต อยู่อย่างสงบเย็นและเป็นประโยชน์กับทุก ๆ คน
5.	สุเมธ รัตนนาคินทร์	**สภาพทั่วไป** ยังไม่ค่อยมีความชัดเจน ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเมืองขาดความจริง การทำหน้าที่มักเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว ผู้นำต้องสร้างโอกาสในการสร้างให้นโยบายเป็นจริงให้ได้ **ปัจจัยที่ช่วย** ผู้นำจะต้องมีความจริงใจ สุจริต เที่ยงธรรมในการทำงาน เป็นคนมีความคิด รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาใหญ่ ๆ ด้วยตนเองได้ **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ใช้หลักศาสนาประยุกต์ใช้ในทางการเมือง เช่น ศีล 5 จริงจริง ธรรมะ คือ การทำต้องมุ่งมั่นสำเร็จ อยู่ในศีลธรรม นำธรรมะมาใช้ **ด้านการบริหารคน** ต้องเข้าใจปัญหา รู้เข้าใจผู้อื่น เอื้อเฟื้อเข้าใจบริบทของผู้อื่น เอาใจเขาใส่ใจเรา ไม่เอาเปรียบ ไม่ใช้อคติส่วนตัว ตัดสินปัญหา ต้องมีการแบ่งแยกคน และงาน **ด้านการบริหารงาน** ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ จิตใจกว้าง ทั้งรอบด้าน ฟังความคิดเห็นรอบด้าน มองปัญหาให้เข้าใจ และบริหารจัดการได้มองบุคคลหรืองานตามหลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการทำงานได้ **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** การเมืองต้องมามองพุทธศาสนาเป็นหลักในการบริหารบ้านเมือง สอนในสิ่งที่ดี กระทำดี ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ในการปรับใช้ **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** ไม่มีความคิดเห็นในประเด็นนี้ **การบูรณาการองค์ความรู้** ไม่มีความคิดเห็นในประเด็นนี้

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
6.	ธนาวุฒิ ถาวรพรหม	**สภาพทั่วไป** มีหลายระดับท้องถิ่นที่บริหารไม่ค่อยดี ไม่มีพัฒนาผู้นำทางการเมือง ผู้นำที่ดีในศาสนา คือ ผู้รู้ มอบอำนาจ เสียสละ ต้องทำสัญญาประชาคมมีข้อแลกเปลี่ยนกับผู้เลือก มาจากแนวคิดของรัฐที่ไม่เห็นความสำคัญของชาวบ้านอย่างแท้จริง จุดแข็ง : การเมืองท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึง จุดอ่อน : ระบบถูกวางเพื่อเอื้อประโยชน์ ทำให้เกิดการซื้อสิทธิ์ขายเสียง **ปัจจัยที่ช่วย** ทักษะ ประสบการณ์มีความสำคัญ จินตนาการมีค่ามากกว่าความรู้ที่มาจากปัญญามาออกแบบงาน ปัจจัยเสริมมีข้อมูล มีเหตุผล **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** พุทธศาสนิกชนที่ดี ศึกษาพระธรรมที่ดี ยอมรับความจริง การวางตัว คุณธรรม ใช้อัตตามากก็ไม่ได้ น้อยไปก็ไม่ดี เอาสถานการณ์เป็นตัวตั้ง รู้จักใช้คน **ด้านการบริหารคน** ต้องมองคนให้ออก ใช้คนให้เป็น เป็นผู้นำที่บางครั้งต้องเป็นผู้ตาม **ด้านการบริหารงาน** งานเป็นเรื่องของทุกข์ แก้ปัญหา ดับทุกข์ให้ผู้อื่น ต้องมองหาเหตุ บางครั้งทุกข์อยู่ที่เรา อย่าไปยึดติด **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ความรู้จากการศึกษาสู่ประสบการณ์จริง นำมาใช้บริหารตน บริหารคน บริหารงานได้ การวางคนให้เหมาะสมกับงาน มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถปฏิสัมพันธ์สื่อสารได้ **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** ผู้นำต้องเป็นศิลปิน ที่ใช้อำนาจได้อย่างมีศิลปะ อำนาจหน้าที่ของตนเอง **การบูรณาการองค์ความรู้** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้
7.	รศ.ดร.รงค์ บุญสวยขวัญ	**สภาพทั่วไป** ผู้นำต้องมีความเสียสละ มีความรู้ ทุนทรัพย์ คุณธรรม จริยธรรม **ปัจจัยที่ช่วย** การแสวงหา ความรู้ เรียนรู้ หลักธรรม ปฏิบัติธรรม **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** เป็นตัวอย่างที่ดี **ด้านการบริหารคน** ต้องดูแลบุคลากรในองค์กรให้เหมือนคนในครอบครัว และจัดสรรงานให้อย่างยุติธรรม **ด้านการบริหารงาน** การกระจายงานให้เหมาะสม บริหารงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม :** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
8.	ผช.ดร.บัญญัติ แพรกปาน	**สภาพทั่วไป** การเมืองในปัจจุบัน มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างจริงจัง และแข่งขันสูง ในระบอบประชาธิปไตยเป็นแผนพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน แต่ยังขาดดัชนี ตัวชี้วัดด้านหลักธรรมาภิบาล เช่น นิติธรรม และคุณธรรม ความโปร่งใส ประสิทธิภาพ นิติรัฐ ความคุ้มค่า **ปัจจัยที่ช่วย** ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เป็นฐานสำคัญส่งผลต่อการฝึกฝนตนเองในการพัฒนา และเพิ่มศักยภาพอย่างเข้มแข็ง มองอนาคตในการพัฒนาอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน สร้างความเชี่ยวชาญ และชำนาญในอาชีพที่มั่นคง ประกอบกับการสร้างอุปนิสัยให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เป็นฐานสำคัญส่งผลต่อการฝึกฝนตนเองในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพอย่างเข้มแข็ง มองอนาคตในการพัฒนาอย่างเป็นระบบมีขั้นต้น สร้างความเชี่ยวชาญ และชำนาญในอาชีพที่มั่นคง ประกอบกับการสร้างอุปนิสัยให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม และจริยธรรม **ด้านการบริหารคน** ทรัพยากรมนุษย์ (คน) มีปัจจัยส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แบบ แต่ต้องอาศัยพื้นฐานด้านสังคหวัตถุธรรม คือ การช่วยเหลือแบ่งปัน การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ การประพฤติปฏิบัติตนเองให้เป็นประโยชนีต่อตนเองและสังคมโดยส่วนรวม และการวางตัวอย่างเหมาะสม **ด้านการบริหารงาน** การประพฤติธรรมให้สุจริต คือ การบริหารงาน “งานคือชีวิต ชีวิตคืองาน” เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์แบบ และมีเป้าหมายชัดเจนโดยอาศัยหลักคุณธรรม คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความพากเพียรมุ่งมั่น จิตตะ จิตใจจดจ่อกับสิ่งที่กระทำในปัจจุบัน วิมังสา หมั่นพินิจพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ควรยึดหลักธรรมาธิปไตย คือ การถือธรรมเป็นใหญ่ ในการบริหารและจัดการอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม หรืออิงหลักธรรมาภิบาล คือ นิติธรรม นิติรัฐ ความมีคุณธรรม ความโปร่งใส ความคุ้มค่า ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความมีส่วนร่วม เป็นต้น

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
		ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม ควรเน้นผู้นำที่ดี มีคุณธรรม มีแนวคิดที่สร้างสรรค์ เพราะบ้านเมืองมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะสามารถทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด แต่การส่งเสริมและสนับสนุนคนดีให้คนดีได้เป็นผู้นำ ผู้ปกครอง ขจัดคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจมาปกครอง เป็นการพัฒนาในระบอบประชาธิปไตยดีเยี่ยม **การบูรณาการองค์ความรู้** พัฒนาปัญญาด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้วยจิตภาวนา เป็นการเสริมสร้างศักยภาพ และบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ทั้งด้านการพัฒนาตน คน และงาน บนพื้นฐานของหลักธัมมาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล
9.	ชยะพัฒน์ ทองนวล	**สภาพทั่วไป** จุดแข็ง : ต้องอยู่ในระเบียบ โปร่งใส ประชาชนต้องมาก่อน จุดอ่อน : ขาดความร่วมมือของประชาชนเนื่องจากเศรษฐกิจ หวังผลประโยชน์ตอบกลับ **ปัจจัยที่ช่วย** การมีส่วนร่วมในสังคม ต้องมีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ เอาใจเขาใส่ใจเรา ให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์สุข ให้มีความร่วมมือของผู้นำระดับสูงขึ้นไปช่วยสนับสนุน **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ต้องมีความเสียสละให้กับสังคม อยู่แบบครอบครัว ดูแลให้สังคมได้รับประโยชน์สูงสุด **ด้านการบริหารคน** มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน อยู่ในบทบาทและหน้าที่ของการทำงาน **ด้านการบริหารงาน** ต้องทำให้โปร่งใส เข้าได้กับทุกคน ทั้งลูกน้องและผู้บังคับ บัญชา ทำงานให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทำงานเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกน้อง **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ความโปร่งใสตรวจสอบได้ ความกล้าคิด กล้าตัดสินใจในทางที่ถูกที่ควรร ให้มีความศรัทธา ในความเป็นผู้นำ จิตใจบริสุทธิ์ ไม่แอบแฝงทำตามหน้าที่ไม่หวังผลประโยชน์ **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม และการบูรณาการองค์ความรู้** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้
10.	ผศ.(พิเศษ) พอพล อุบลพันธุ์	**สภาพทั่วไป** ผู้นำทางการเมืองมีจุดแข็ง คือ ยังยึดมั่นและแน่วแน่ในการที่หวังจะเป็นผู้นำด้านนี้ (อาชีพ) ยังไม่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่มั่นคง (เมื่อได้ดำรงตำแหน่ง) โอกาสที่จะได้รับความไว้วางใจ ให้เป็นผู้นำมีโอกาสเท่า ๆ กัน อุปสรรค คือ ปัญหาการทุจริตโดยเฉพาะช่วงหาเสียงเลือกตั้ง (ปัญหาการซื้อเสียง)

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
		ปัจจัยที่ช่วย ศีลธรรมจะช่วยให้นักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองประสบความสำเร็จในอาชีพ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยส่งเสริมผู้นำได้ดีที่สุด เช่น ศีล 5 สังคหวัตถุ อิทธิบาท เป็นต้น เป็นหลักธรรมพื้นฐานของชาวพุทธที่นำไปปฏิบัติใช้ได้ง่ายและดีที่สุด **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** 1) จักขุมา คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีสายตากว้างไกลในการปฏิบัติหน้าที่ 2) วิธูโร คือ ต้องมีลักษณะการทำงานที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์บ้านเมือง มีการบริหารจัดการที่ดี ประยุกต์งานให้ทันสมัยและเหตุการณ์ 3) นิสสยสัมปันโน คือ ต้องมีการจัดการในเรื่องทุนหรืองบประมาณ (เงิน) ที่ดี **ด้านการบริหารคน** 1) ทาน คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีนิสัยการให้ด้วยความบริสุทธิ์ 2) ปิยวาจา ผู้นำทางการเมืองต้องพูดจาด้วยความไพเราะ ไม่พูดโกหก 3) อัตถจริยา คือ ผู้นำทางการเมืองต้องช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ 4) สมานัตตตา คือ ผู้นำต้องรู้จักวางตนที่ดี จริงใจต่อทุกคน ไม่ทอดทิ้ง ผู้ลำบาก (ประชาชน) ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ **ด้านการบริหารงาน** 1) ฉันทะ คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีความรัก ในหน้าที่และประชาชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ 2) วิริยะ คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีความขยัน พากเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ 3) จิตตะ คือ ผู้นำทางการเมือง ต้องมีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ 4) วิมังสา คือ ผู้นำทางการเมืองต้องเป็นผู้มีเหตุผลจะทำสิ่งใดต้องวางแผนและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น การบริหารตน** คือ ผู้นำต้องมีสายตากว้างไกล และมองตัวเองให้มากที่สุด ผู้นำต้องรู้จักจัดการตัวเองให้เหมาะสม และผู้นำทางทางการเมืองต้องรู้จักบริหารจัดงานในเรื่องงบประมาณให้เหมาะสม **การบริหารคน** คือ ผู้นำต้องเป็นผู้เสียสละ มีวาจาสุภาพ ช่วยเหลือผู้อื่น และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น **การบริหารงาน** คือ ผู้นำต้องมีความรัก ขยัน มุ่งมั่น และมีเหตุผล **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** หลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ประยุกต์ร่วมกับการดำเนินชีวิตและการทำงาน ได้แก่ หลักปาปณิกธรรม หลักสังคหวัตถุ หลักอิทธิบาท

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
		การบูรณาการองค์ความรู้ การนำเอาหลักธรรมในพระพุทธ ศาสนามาใช้ในการปกครองคน ปกครองตน และปกครองงาน ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
11.	พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที	**สภาพทั่วไป** ลักษณะที่เป็นผู้นำอิงในหลักศาสนายังน้อย มีผลประโยชน์แฝง ไม่ค่อยเป็นรูปธรรม **ปัจจัยที่ช่วย** ควรจะเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ให้ใช้วิชาเรียนเป็นวิชาการร่วมกับหลักคุณธรรม ระเบียบวินัย โตขึ้นจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพส่งเสริมการปฏิบัติธรรมกับผู้นำ **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ผู้นำทางการเมืองยังขาดความเข้าใจในหลักธรรม **ด้านการบริหารคน** 1) ทาน คือ การพัฒนาคุณภาพของจิตใจ 2) ปิยวาจา คือ พูดคุย เจรจา การสื่อสารด้วยการคุย 3) อัตถจริยา คือ การสร้างประโยชน์ 4) สมานัตตตา คือ การวางตนให้เหมาะสม **ด้านการบริหารงาน** 1) ฉันทะ คือ ความรักในการทำงาน 2) วิริยะ คือ ความเพียรในด้านจิตใจ ความกล้าหาญ 3) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ ดูแล 4) วิมังสา คือ การประเมินผล **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ต้องการให้ผู้นำทางการเมืองในยุคใหม่ให้ความสำคัญกับรากเหง้าของสังคมไทย มีความภูมิใจในความเป็นคนไทยที่ใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นกระบวนการกล่อมเกลาให้สังคมน่าอยู่ขึ้น **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** ต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ต้องเสียสละ สุจริต ช่วยเหลือประชาชนอย่างไม่มีประโยชน์แอบแฝง ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย **การบูรณาการองค์ความรู้** ต้องมีการจัดกิจกรรมด้านศาสนา เช่น การปฏิบัติธรรม โครงการวัดสู่การทำงาน
12.	วิฑูรย์ หม่อมปลัด	**สภาพทั่วไป** แบ่งปัน ทำความดี ช่วยเหลือชาวบ้าน แบบมีระบบการเมือง 2 ผ่าน บริหาร สภา เน้นเรื่องการบริการสาธารณูปโภค ดูแลมวลชนตั้งแต่เกิดจนตาย อำนาจบางส่วนไม่สามารถดูแลชาวบ้านได้ เรื่องบางอย่างอาจทำได้ไม่เต็มที่ อาจเกิดความขัดแย้งและมีข้อจำกัดบางประการ

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
		ปัจจัยที่ช่วย ผู้นำ คือ ใจถึงพึ่งได้ การบริหารจัดการค่าใช้จ่าย ลงพื้นที่ และลงมือทำ อีกทั้งการบริหารต้องมีการกล้าตัดสินใจ ความเชื่อใจ ร่วมรับผิดชอบทุกอย่าง **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** พื้นฐานของการบริหารครอบครัว ใจถึงพึ่งได้ ช่วยเหลือเต็มที่ **ด้านการบริหารคน** ประสานงาน ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาประดุจครอบครัว **ด้านการบริหารงาน** ใช้คนให้ถูกกับงาน ต้องมีการใช้ทั้งพระเดช พระคุณ กฎ และกติ พร้อมทั้งหลักธรรม **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** เอาหัวใจมาใส่ใจเรื่องของชาวบ้าน ต้องชัดเจนในด้านนโยบาย **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้ **การบูรณาการองค์ความรู้** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้
13.	ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล่ำ	**สภาพทั่วไป** การได้มาของผู้นำ การใช้อำนาจของผู้นำ ความคงอยู่ของผู้นำ สิ่งเหล่านี้ผู้นำต้องมีคุณสมบัติคือ เป็นคนดี มีศีลธรรม นักปราชญ์ ใช้ธรรมนำประชาธิปไตย ไม่ใช้อัตตา ผู้นำเป็นปราชญ์ แต่ในยุคปัจจุบันมักเกิดการเลือกข้าง การใช้อำนาจไม่เป็นธรรม ศรัทธาเสื่อมไป **ปัจจัยที่ช่วย** การนำแนวทางของแต่ละศาสนามาใช้ส่งเสริมประชาชนโดยเริ่มตั้งแต่ครอบครัว จนถึงระดับสังคม ผู้นำที่ดีต้องเสียสละความสุขส่วนตัว สร้างประโยชน์ให้ได้มากที่สุด และไม่ใช้วาจาทำร้ายใคร **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ให้ทำความดี เว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว รู้ตื่น รู้เบิกบาน **ด้านการบริหารคน** การบริหารคนเป็นเรื่องสำคัญ ในการทำงานเป็นสังคมของคนหมู่มากต้องระวังเรื่อง อายตนะ 6 ลดการกระทบกระทั่งกันเป็นการดี **ด้านการบริหารงาน** งาน คือ หน้าที่ความรับผิดชอบ ต้องรับผิดชอบหน้าที่ ปฏิบัติต่อกันในทางการเมือง **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ผู้นำทางการเมืองต้องมีการวางตนให้เหมาะสมกับตำแหน่ง หน้าที่ และสถานะ **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้ **การบูรณาการองค์ความรู้** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
14.	สมโชค ใจดี	**สภาพทั่วไป** ผู้นำทางการเมืองมีข้อจำกัดบางประการในการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาของชาวบ้านต้องได้รับการแก้ไขโดยรับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร **ปัจจัยที่ช่วย** ต้องให้ผู้นำมีคุณธรรม จริยธรรม ผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดี **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** การบริหารตน คือ ต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี วางตัว ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด **ด้านการบริหารคน** การบริหารคน คือ ต้องมีการรับฟังปัญหาของผู้ร่วมงาน ไม่เห็นแก่ตัว ตั้งใจทำงาน ให้ความเสมอภาคแก่ทุกคน **ด้านการบริหารงาน** การบริหารงานต้องมีการพูดคุย ปรับความเข้าใจให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน พร้อมที่จะรับฟังแก้ไข ให้เกียรติผู้อื่น **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ พัฒนาบุคลากร เช่น การประชุม การจัดกิจกรรมที่เพิ่มพูนทักษะในการทำงาน การสัมมนาสร้างความเข้าใจ **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** การนำหลักธรรมมาใช้ร่วมกับการทำงานทำให้ลดความขัดแย้ง ลดความบาดหมาง เพิ่มมิตรภาพได้ **การบูรณาการองค์ความรู้** ต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมายก่อนจะทำอย่างอื่น
15.	สุธรรม จริตงาม	**สภาพทั่วไป** สถาบันการเมืองต้องมีการนำศาสนา คือ ศรัทธามาใช้ ศาสนาและการเมืองต้องขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน **ปัจจัยที่ช่วย** ผู้นำที่ดีต้องไม่หลอกลวงประชาชนเพื่อผลประโยชน์ คิดก่อนทำ ซื่อสัตย์ **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ต้องมีภาพลักษณ์ที่ดี ทำให้คนศรัทธา **ด้านการบริหารคน** ให้เกียรติเพื่อนร่วมงานทุกคน เข้าใจซึ่งกันและกัน **ด้านการบริหารงาน** กระจายงานให้ทั่วถึง และเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงาน **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ต้องมีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้ **การบูรณาการองค์ความรู้** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
16.	ษฐา ขาวขำ	**สภาพทั่วไป** นักการเมืองควรใช้หลักอิทธิบาท 4 ต้องมีความเพียรเป็นฐานราก และหลักพรหมวิหาร 4 ต้องมีจิตอาสา ต้องมีความรัก เห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือผู้อื่น แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาททำให้ห่างไกลจากศาสนา **ปัจจัยที่ช่วย** สถาบันการเมือง และสถาบันหลักของชาติเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไทย การนำเสนอข่าวเป็นเรื่องสำคัญ ต้องมีความสมดุล ที่ส่งเสริมสิ่งที่ดีด้วย **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ควรใช้หลักภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิฐาน เรียนรู้ในบทบาทหน้าที่ที่ดำรงอยู่ **ด้านการบริหารคน** ดูคนออก บอกคนได้ ใช้คนเป็น ใช้คนให้ถูกกับงาน **ด้านการบริหารงาน** ต้องนำหลักอิทธิบาทมาใช้ในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขปัญหา **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** อย่ามองโลกผ่านโซเชียลเพียงอย่างเดียว ต้องนำหลักธรรมมาประกอบด้วย **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้ **การบูรณาการองค์ความรู้** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้
17.	พิมพ์ภัทรา วิชัยกุล	**สภาพทั่วไป** โลกยุคเปลี่ยนผัน เทคโนโลยีกระตุ้นการพัฒนา เป็นทั้งจุดอ่อนและจุดแข็งในคราวเดียวกัน เพราะสามารถใช้เทคโนโลยีเข้าถึงประชาชนได้รวดเร็ว แต่ก็เกิดปัญหาความเข้าใจที่อาจคลาดเคลื่อนได้ **ปัจจัยที่ช่วย** การมีศีล 5 เป็นเรื่องสำคัญ จะต้องไม่โกหกหลอกลวง รักษาคำมั่นสัญญา **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** การทำงานสร้างเสริมประสบการณ์ มองบุคลากรของตนให้เป็นเหมือนครอบครัว ต้องรับฟังความคิดเห็น กล้าคิด กล้าตัดสินใจ **ด้านการบริหารคน** มีการให้เกียรติกัน มีใจรักในงานที่ทำ ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา **ด้านการบริหารงาน** ต้องทำงานร่วมกับคนอื่นได้ ร่วมกันเสนอแนะแนวทางการพัฒนา/แก้ปัญหา **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ควรเคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่มองผู้เห็นต่างเป็นศัตรู ต้องใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้ **การบูรณาการองค์ความรู้** ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
18.	พงศ์เทพ ฟุ้งตระกูล	**สภาพทั่วไป** องค์กร ครอบครัว ภาพรวมของประชาชน ต้องเป็นธรรม รู้ผิดรู้ชอบ ซื่อสัตย์ ยุติธรรมต่อทุกคน เสมอกัน **ปัจจัยที่ช่วย** ต้องมีการให้ประชาชนได้ร่วมรับรู้ เช่น การจัดเวทีประชาคม **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ผู้นำต้องมีความถูกต้อง มีคุณธรรม จริยธรรม ยุติธรรม ไม่คล้อยตามกับคำชมเชย **ด้านการบริหารคน** ต้องยอมรับมติ ยึดเสียงส่วนใหญ่ ไม่ถือบทบาทของความเป็นผู้นำ มองเห็นผลงานเป็นหลัก ใจเย็น หนักแน่น ไม่ใช้อารมณ์เป็นใหญ่ **ด้านการบริหารงาน** ต้องอยู่ร่วมกันอย่างพี่น้อง ให้ทุกคนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน ยึดถือความถูกต้องเป็นหลัก **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ กว้างขวางทางด้านความคิด เปิดรับความรู้ใหม่ ๆ บริหารงบประมาณให้เหมาะสม สร้างสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** ไม่ความคิดเห็นในประเด็นนี้ **การบูรณาการองค์ความรู้** ไม่ความคิดเห็นในประเด็นนี้
19.	พระราชวิสุทธิกวี (ไมตรี ปภารตโน)	**สภาพทั่วไป** ในปัจจุบันคนโดยมากใช้ชีวิตด้วยการพึ่งพิงกับเทคโนโลยี ใช้การเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ต ติดต่อกันผ่านแอปพลิเคชั่นเสียเป็นส่วนมาก ทำให้ผู้คนห่างไกลจากหลักธรรม เทคโนโลยีนั้นเป็นเรื่องที่ดีและไม่ดีในเวลาเดียวกัน ข้อดี คือ สามารถใช้เข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วกว่าแบบดั้งเดิมที่ต้องมาหาสู่กันถึงที่ทำงาน ตอนนี้ใช้โทรศัพท์/แอปพลิเคชั่น ก็สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทาง แต่ข้อเสียคือ ผู้คนเรียนรู้จากอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการตีความที่คลาดเคลื่อนได้ ขาดการสัมพันธ์กันอย่างมิตร เพราะติดต่อกันผ่านแอปพลิเคชั่นแต่ไม่มีการประสานสัมพันธ์อย่างอื่นเลย ดังนั้น หากผู้นำต้องการเข้าถึงประชาชนก็สามารถใช้แอปพลิเคชั่นเป็นตัวเชื่อมในการรับเรื่องราวติดต่อ ไปพร้อม ๆ กับการจัดกิจกรรมที่เรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมด้วย **ปัจจัยที่ช่วย** ปัจจัยส่งเสริมผู้นำนั้นควรนำหลักธรรมเข้ามาควบคู่กับหลักกฎหมาย ผู้นำที่ดีต้องมีทั้งคุณธรรม จริยธรรม และความรอบรู้ในทุก ๆ ด้านด้วย

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
		การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน ผู้นำที่ดีควรมีคุณสมบัติด้านการบริหารตน คือ มองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ดี รู้จักใช้คน รู้จักเวลา กาลเทศะ **ด้านการบริหารคน** ผู้นำที่ควรมีคุณสมบัติด้านการบริหารคน คือ ควรมีการเสียสละ วาจาสุภาพ มีจิตอาสาพร้อมช่วยเหลือผู้อื่น และวางตนเป็นกลาง **ด้านการบริหารงาน** ผู้นำที่ควรมีคุณสมบัติด้านการบริหารงาน คือ มีความรักให้แก่ทุกคนโดยไร้อคติ มีความพากเพียร ทุ่มเทในหน้าที่การงาน และตระหนักไตร่ตรองด้วยเหตุผล **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ผู้นำในปัจจุบันมักมีเงื่อนไขในการช่วยเหลือประชาชน **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** หลักธรรมที่ควรนำมาใช้ได้แก่ พรหมวิหาร ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ ปาปณิกธรรม อิทธิบาท อริยสัจ 4 เป็นต้น **การบูรณาการองค์ความรู้** การนำหลักธรรมมาใช้ควบคู่กับกฎหมายในการปกครองคน ปกครองตน และปกครองงาน
20.	วิทยา แก้วภราดัย	**สภาพทั่วไป** สภาพการเมืองด้านศาสนาในขณะนี้ค่อนข้างอ่อนแอ ประชาชนและการเมืองห่างไกลจากหลักคำสอน ทำให้เกิดการหาผลประโยชน์เข้าสู่ตนเองมากขึ้น เช่น การให้อามิสสินจ้างในการเลือกตั้ง เป็นต้น **ปัจจัยที่ช่วย** ต้องมีการพัฒนาทั้งนักการเมืองกับประชาชนไปพร้อม ๆ กัน ในการสร้างสังคมใหม่ที่นำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ปฏิบัติตนตามแนวทางศีล 5 ไม่กระทำสิ่งที่ไม่ดี สร้างคุณงามความดีประกอบตนให้มาก **ด้านการบริหารคน** การบริหารคนได้ตัวผู้นำเองต้องเป็นแบบอย่างให้กับบุคลากร ปฏิบัติอย่างไรก็ได้ผลอย่างนั้น **ด้านการบริหารงาน** การบริหารงานต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส ทุ่มเท จริงจัง จนกว่าจะประสบความสำเร็จแม้ว่าจะอยู่ท่ามกลางของเสียงวิพากษ์วิจารณ์ก็ตาม **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยการทบทวนกฎ ข้อบังคับบางอย่างที่เอื้ออำนวยต่อการหาผลประโยชน์เข้าตัวเอง

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
		ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม ควรมีการนำธรรมะมาบูรณาการกับหลักสูตรการเรียน ปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้ตั้งแต่ระดับเมล็ดพันธุ์ **การบูรณาการองค์ความรู้** ต้องมีการบูรณาการร่วมกันในทุกภาคส่วน ภาครัฐต้องสนับสนุนให้มีการบรรจุหลักสูตรด้านศีลธรรมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ และในส่วนของวัดก็จัดทำหลักธรรมที่ส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกด้านดีด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ใช้ได้จริง รวมถึงผู้ปกครองและคุณครูมีหน้าที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน
21.	ชัยชนะ เดชเดโช	**สภาพทั่วไป** การเมืองในปัจจุบันไม่มีความเสมอภาคเท่าที่ควร ส่งผลให้ขาดศีลธรรม ตามมา และในการเมืองนั้นมีการแข่งขันสูง ทำให้บางครั้งนักการเมืองก็ขาดคุณธรรม จริยธรรมอย่างไม่ตั้งใจได้ **ปัจจัยที่ช่วย** ต้องนำ ศีล สมาธิ ปัญญา และหลักคุณธรรมมาใช้ในการพัฒนาประเทศชาติได้ **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ต้องใช้หลักศีลธรรม ต้องมีกติกากับตนเอง มีการบริหารให้จิตใจตนเองมีความบริสุทธิ์ สร้างวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการบริหาร **ด้านการบริหารคน** ต้องใช้หลักคุณธรรม ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งว่าใครเป็นใคร หรือเห็นแก่ใครคนใดคนหนึ่ง รับฟังความคิดเห็นแล้วนำมาสังเคราะห์ วิเคราะห์เพื่อพัฒนาต่อยอดต่อไป **ด้านการบริหารงาน** ต้องมีสติ สมาธิ ปัญญา จะทำให้เกิดผลต่องานในด้านดี **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ผู้นำที่ดีต้องมีการรับฟังความคิดเห็น พร้อมที่จะพัฒนาตนเองโดยไม่มีอคติ ไม่ทำตนให้เป็นน้ำเต็มแก้ว **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** การนำหลักธรรมมาใช้ในการปรับเข้ากับการบริหาร เช่น การนำศีล สมาธิ ปัญญา คุณธรรม จริยธรรม มาใช้ **การบูรณาการองค์ความรู้** ปรับทัศนคติให้เข้าใจว่านักการเมืองนั้นมีหน้าที่ในการเป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับภาครัฐ ต้องทำหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้ประโยชน์มากที่สุด

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
22.	รศ.ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ	**สภาพทั่วไป จุดอ่อน** คือ ผู้นำทางการเมืองค่อนข้างขาดคุณธรรม จริยธรรม อาจจะวิเคราะห์ได้ว่าเกิดจากการกล่อมเกลา ขัดเกลา เห็นแบบอย่างที่ไม่ดี มองเห็นเรื่องของการทุจริต หรือผลประโยชน์ส่วนตนคือสิ่งที่ควรได้ เป็นเรื่องปกติวิสัยที่ใคร ๆ ต่างก็ทำกัน **จุดแข็ง** คือ การนำเทคโนโลยีมาใช้ร่วมกับการบริหาร ทำให้เกิดความสะดวกสบาย เข้าถึงประชาชนได้รวดเร็ว และเกิดการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน **ปัจจัยที่ช่วย** ประเทศไทยโชคดีที่มีศาสนา วัฒนธรรมหลากหลาย คำสอนของทุกศาสนานั้นมีความสำคัญเท่าเทียมกัน แต่ในฐานะที่ไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธ การส่งเสริมให้ผู้นำทางการเมืองนำหลักธรรมมาใช้ปฏิบัตินั้นถือเป็นสิ่งที่ดี ต้องหาวิธีให้เข้าถึงได้ง่าย เข้าใจได้ง่าย และนำมาใช้ได้จริง **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ควรทำตนให้มีจริยธรรม คุณธรรม ให้ได้ เรียนรู้ชัดเจนแล้วสามารถนำปฏิบัติได้ถูกต้อง เหมาะสม บังคับตนไม่ให้เห็นแก่ผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าส่วนรวม **ด้านการบริหารคน** ต้องให้เกียรติ เคารพในศักดิ์ศรีทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ประกอบกับหลักเมตตาธรรม ธรรมาภิบาล พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ รวมถึงการวางตัวให้เหมาะสมกับหน้าที่ด้วย **ด้านการบริหารงาน** ผู้นำต้องรู้งาน เข้าใจงานให้ชัดเจน สามารถจัดระบบการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และรวมถึงการบริหารจัดการองค์กรให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น พร้อมที่จะปฏิบัติงาน สร้างขวัญและกำลังใจกับบุคลากร ซึ่งผู้นำนั้นต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** สร้างช่องทางให้ผู้นำทางการเมืองได้ศึกษาธรรมะ เช่น การเปิดโรงเรียนสอนธรรมะสำหรับนักการเมือง หรือการทำกิจกรรมสัมนาทางด้านพระพุทธศาสนา **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** การส่งเสริมหรือกำหนดคุณสมบัติให้ผู้นำทางการเมืองต้องเป็นผู้ผ่านการศึกษาในด้านหลักธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักธรรมอย่างท่องแท้ จนสามารถที่จะนำมาใช้ประยุกต์กับการทำงานได้ **การบูรณาการองค์ความรู้** การเปิดโอกาสให้ผู้นำทางการเมืองได้มีโอกาสศึกษาหลักธรรมอย่างจริงจัง จนสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
23.	กณพ เกตุชาติ	**สภาพทั่วไป** ปัญหานักการเมืองในปัจจุบันนั้นค่อนข้างมีความเข้าใจในด้านคุณธรรม จริยธรรมน้อยมาก ทำให้ขาดจิตสำนึกดีในด้านอื่น ๆ ไปด้วย **ปัจจัยที่ช่วย** ปัจจัยที่สามารถส่งเสริมความเป็นผู้นำทางการเมืองได้ คือ หลักธรรม การใช้หลักธรรมในการยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ให้คล้อยตามไปกับสิ่งอบายนั้นถือเป็นเรื่องสำคัญ เมื่อใดขาดธรรมะก็ทำให้ไหลลงสู่เบื้องต่ำได้ง่าย **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ผู้นำต้องมีการบริหารตนด้วยการนำหลักธรรมมายึดเหนี่ยวจิตใจ ให้ปฏิบัติตาม เช่น การปฏิบัติตนให้อยู่ในศีล 5 การซื่อสัตย์ การไม่อคติกับผู้อื่น ไม่กล่าวร้าย หรือทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น **ด้านการบริหารคน** ผู้นำที่ดีต้องมีการบริหารคนให้เป็น ใช้คนให้ถูกกับงาน ดูความเหมาะสมเป็นหลัก ไม่เอาความชอบส่วนตนเป็นที่ตั้ง **ด้านการบริหารงาน** ผู้นำนั้นต้องมีการกระจายงาน หาวิธีบริหารงานให้เกิดผลตามเป้าหมาย พร้อมกันนั้นต้องมีการดูแลภาระงานให้ไปถึงเป้าประสงค์ได้ **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ควรมีการนำหลักธรรมมาร่วมกับหลักปกครอง เพื่อใช้ในการปกครองคน ปกครองงาน และปกครองตนเอง **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** หลักธรรมที่ใช้ ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 ปาปณิกธรรม และศีล 5 **การบูรณาการองค์ความรู้** ต้องประสานความร่วมมือหลาย ๆ ฝ่าย ให้เกิดการบูรณาการร่วมกัน
24.	**วัชระ ถาวรพราหมณ์**	**สภาพทั่วไป** การเมืองที่ทุกคนเข้าใจ คือ เป็นเรื่องของผลประโยชน์ ฉะนั้นต้องหาวิธีการที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของคนให้เข้าใจในวิถีการเมือง และนักการเมืองเองก็ต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่เช่นกันว่าตนเข้ามาไม่ใช่เพื่อหาผลประโยชน์เข้าตนเอง แต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ **ปัจจัยที่ช่วย** หลักธรรมนั้นใช้กับการปกครองมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล แต่ปัจจุบันโลกมีเทคโนโลยีเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก หากต้องการนำหลักธรรมมาใช้กับคนในปัจจุบันอาจเป็นเรื่องเหลวไหล ต้องมีวิธีการสร้างความเข้าใจโดย

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
		ประยุกต์ผ่านเทคโนโลยี เช่น การจัดกิจกรรมธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ การสร้างละครสั้นคุณธรรม การสร้างการ์ตูนเพื่อสอนคุณธรรมไปด้วย **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ผู้นำนั้นต้องมีวิสัยทัศน์ที่ดี ไม่ใช้อารมณ์เป็นที่ตั้ง มีนิสัยประนีประนอม ถ่อมตนแต่เข้มแข็ง **ด้านการบริหารคน** ผู้นำต้องมีความเด็ดขาดบ้างในบางครั้ง โอนอ่อนบ้างในบางคราว รู้จักผ่อนหนัก ผ่อนเบาให้กับผู้ใต้บังคับ บัญชา **ด้านการบริหารงาน** ผู้นำที่ดีต้องบริหารงานให้บรรลุเป้าหมาย และเกิดผลสำเร็จในที่สุด ก่อนอื่นต้องมีการพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน สร้างความรักภักดีในเกิดขึ้นในองค์กร ย่อมทำให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายได้ **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** ควรเป็นสังคมที่ดี โดยมีการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน สร้างความรู้ ส่งเสริมความเข้าใจ เน้นการปฏิบัติได้จริง **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริม คือ การทำให้ผู้นำทางการเมืองมีหลักธรรมในหัวใจ **การบูรณาการองค์ความรู้** ต้องทำให้เกิดการสนับสนุนจากหลาย ๆ ฝ่าย ในการส่งเสริมให้ผู้คนมีความเข้าใจในหลักธรรม และสามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริง
25.	พิชัย บุญยเกียรติ	**สภาพทั่วไป** ผู้นำทางการเมืองที่ดีต้องยึดถือสัจจะเป็นอันดับแรก จะทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธา และเคารพนับถือในตัวผู้นำทางการเมือง แต่บางครั้งนั้นก็ไม่สามารถทำได้ทั้งหมดเหตุเพราะขอบเขตข้อบังคับต่าง ๆ ของทางราชการที่กำหนดไว้ **ปัจจัยที่ช่วย** ผู้นำทางการเมืองควรมีการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการทูตด้านศาสนา ควบคู่ไปกับการบริหารงานทางราชการ เช่น การกระจายงบประมาณลงสู่โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาการแก้ปัญหาปากท้อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรุก สนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม เป็นต้น **การบูรณาการ : ด้านการบริหารตน** ต้องพร้อมในเรื่องของความรู้รอบด้าน ทั้งด้านกฎหมายและด้านหลักธรรม

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปการสัมภาษณ์
		จิตต้องดี ปฏิบัติต้องพร้อม **ด้านการบริหารคน** การบริหารในรูปขององค์กรภาครัฐ ต้องมีการสอดแทรกหลักธรรมเข้าไปในการทำงาน สร้างจรรยาบรรณในองค์กร เช่น การมีศีล 5 การมีสัจจะ ตรงต่อเวลา ซื่อตรงต่อหน้าที่ ซื่อสัตย์ ต่อตนเองและองค์กร เป็นต้น และยังต้องดูแลบุคลากรให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สร้างรายได้เสริมให้ตามสมควร **ด้านการบริหารงาน** การบริหารงานนั้นต้องมีการกระจายงานให้ทุกฝ่ายอย่างเหมาะสม เป็นธรรม โดยไม่แบ่งว่าใครเป็นใคร ทุกคนมีหน้าที่ในองค์กร และต้องปฏิบัติที่ด้วยความสุจริต และตรงต่อเวลา **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : สภาพทั่วไปที่ควรเป็น** การดำเนินงานเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้ประชาชนนั้น บางครั้งก็มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถดำเนินการได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบข้อบังคับในการใช้งบประมาณในโครงการที่เป็นเรื่องของประชาชนให้มีขอบเขตที่กว้างมากขึ้น **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริม** การเมืองต้องควบคู่กับกฎหมายและประยุกต์ใช้หลักธรรม เช่น การมีสัจจะ การมีใจอาสาเพื่อช่วยเหลือประชาชนอย่างแท้จริง **การบูรณาการองค์ความรู้** การเมืองเป็นเรื่องของการปกครอง แต่ในทางพระพุทธ ศาสนานั้นการปกครองควรจะนำหลักธรรมมาใช้ในการปกครองตน ปกครองคน และปกครองงาน ไปพร้อม ๆ กับกฎหมายข้อบังคับที่มีอยู่แล้ว

สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็น ดังนี้

สภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า ในโลกที่ปัจจุบันมีเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อน ทำให้ประชาชนมีความสะดวกสบายในด้านการติดต่อสื่อสาร สามารถเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็ว และเชื่อว่าเรื่องของศาสนา คือ ความงมงาย ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ผู้นำทางการเมืองนั้นถูกบังคับการกระทำด้วยกฎระเบียบต่าง ๆ ที่อยู่ในขอบเขตที่สามารถทำได้ แต่ในบางครั้งกฎระเบียบนั้นก็กลับเป็นการเอื้อต่อผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม แต่ในทางกลับกันหากผู้นำทางการเมืองนั้นมีหลักธรรมคอยยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้รู้จักละอายต่อบาป มีจิตใจที่อยากจะช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงจัง มีสัจจะ ก็จะทำให้ผู้นำทางการเมืองเป็นผู้นำที่ดี ส่งผลต่อประเทศชาติมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีต่อไป

ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า 1) ปัจจัยส่งเสริมผู้นำให้มีหลักธรรม ได้แก่ ศีล 5 สังคหวัตถุ อิทธิบาท พรหมวิหาร ทศพิธราชธรรม ธรรมาภิบาล เป็นต้น นำมาใช้ควบคู่กับหลักกฎหมาย จึงควรสร้างโอกาสในการศึกษา

ธรรมจริง เพื่อให้เข้าใจถูกต้อง ถ่องแท้ รวมถึงการปฏิบัติจริง คนที่มีธรรมะจะมีคนนับถือ การปฏิบัติให้เน้นคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้มีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ มีความรู้, มีความฉลาด, มีความสามารถ (ปฏิบัติ) และมีความเสียสละ เมื่อมีทั้ง 4 องค์ประกอบนี้แล้ว ก็จะเป็นผู้นำที่ได้รับการยกย่อง 2) ปัจจัยในการพัฒนาส่งเสริมคน ได้แก่ พัฒนาผู้นำให้มีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน (ดี เก่ง กล้า), การให้ความรู้แก่ประชาชนในการใช้วิจารณญาณในการเลือกคนมาเป็นผู้นำ, การส่งเสริมให้คนดี คนเก่ง คนกล้าได้มาเป็นผู้นำ และการทำงานของผู้นำทางการเมืองสามารถติดตาม ตรวจสอบ อย่างโปร่งใส เชื่อถือได้ ดังนั้น เมื่อเรานำเอาการพัฒนาคนมาใช้ควบคู่กับการนำหลักธรรมมาใช้ทำให้ได้ผู้นำที่มีความจริงใจ สุจริต เที่ยงธรรมในการทำงาน เป็นคนมีความคิด รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาใหญ่ ๆ ด้วยตนเองได้ กล่าวคือ การพัฒนา คือ ระบบมีขั้นตอน สร้างความเชี่ยวชาญ และชำนาญในอาชีพที่มั่นคง แต่หลักธรรมนั้นเป็นการสร้างอุปนิสัยให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรมนั่นเอง

การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารตน ด้านการบริหารคน และด้านการบริหารงาน พบว่า **ด้านการบริหารตน** การนำหลักปาปณิกธรรมมาใช้ทำให้ผู้นำมีคุณลักษณะ คือ **1) จักขุมา** คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีสายตากว้างไกล มองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ดี รู้จักใช้คน รู้จักเวลา กาลเทศะ ความรู้รอบด้าน ทั้งด้านกฎหมายและด้านหลักธรรม จิตต้องดี ปฏิบัติต้องพร้อม **2) วิธูโร** คือ ต้องมีลักษณะการทำงานที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์บ้านเมือง มีการบริหารจัดการที่ดี มีความรู้ วิธีการบริหารจัดการที่หลากหลาย ได้อย่างเหมาะสม อย่างเป็นระบบ ประยุกต์งานให้ทันสมัยและเหตุการณ์ ครบวงจร **3) นิสสยสัมปันโน** คือ ต้องมีการจัดการในเรื่องทุนหรืองบประมาณ (เงิน) ที่ดี สร้างเครือข่าย ประสานงานทุก ๆ ฝ่าย มีความสัมพันธ์ที่มี นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน **ด้านการบริหารคน** การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน ประกอบด้วย **1) ทาน** ผู้นำทางการเมืองต้องมีนิสัยการให้ด้วยความบริสุทธิ์ รู้จักเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือ แบ่งปัน ให้ผู้อื่นก่อน ด้วยความชอบธรรม และไม่หวังผลตอบแทน **2) ปิยวาจา** ผู้นำทางการเมืองต้องพูดจาด้วยความไพเราะ รักษาสัจจะ ใช้วาจาสื่อสารให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี มีไมตรีจิตต่อกัน **3) อัตถจริยา** ผู้นำทางการเมืองต้องช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ อุทิศตน อุทิศชีวิต ต่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ตั้งใจ และจริงใจ **4) สมานัตตตา** ผู้นำต้องรู้จักวางตนที่ดี จริงใจต่อทุกคน ไม่ทอดทิ้ง ผู้ลำบาก (ประชาชน) ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ วางตนในการทำคุณประโยชน์ต่อบ้านเมือง อย่างเหมาะสม ถูกต้อง ดีงาม อย่างต่อเนื่อง **ด้านการบริหารงาน** การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน ประกอบด้วย **1) ฉันทะ** ผู้นำทางการเมืองต้องมีความรัก ในการทำงาน ในหน้าที่และประชาชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ **2) วิริยะ** ผู้นำทางการเมืองต้องมีความขยัน ความกล้าหาญ พากเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ **3) จิตตะ** ผู้นำทางการเมืองต้องมีความเอาใจใส่ ดูแล ทุ่มเท มุ่งมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ **4) วิมังสา** ผู้นำทางการเมืองต้องเป็นผู้มีเหตุผลจะทำสิ่งใดต้องวางแผน และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย **สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธ ศาสนา ควรเป็นอย่างไร** พบว่า คุณสมบัติของนักปกครองที่ดีต้องมีปัญญา มีนิสัยหนักแน่น มีความมั่นคงในหลักธรรม มีจริยาดี เป็นฐานเมือง มีนิสัยรักการงาน เอาธุระอย่างใจสมัคร แบกภาระอย่างขึ้นสู้ ด้วยความเสียสละ ปัจจุบันต้องระวังอันตราย เพราะเมล็ดพันธุ์อันตราย ทำให้คนรุ่นใหม่ ไม่มีวิจารณญาณที่ถูกต้อง ทำให้หลงผิดเข้าใจไม่ถูกต้อง ตรงข้ามกับการเข้าใจหลักธรรมะ ถ้าเข้าใจแล้วประเทศจะอยู่เย็นเป็นสุข สิ่งสำคัญทำอย่างไรให้ประชาชนได้มีสัมมาธิติคติที่ถูกต้อง แนวทางที่ถูกต้อง ผู้นำนั้นต้องมีความรู้ที่รอบด้าน ต้องช่วยแก้ไขด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องคู่กับการศึกษา **ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร** พบว่า ต้องมีการประชุม เรียนรู้ ถ่ายทอด เป็นการปลูกเมล็ดพันธุ์ที่ดี ควรให้มีการอบรมจริยธรรมโครงการพระพุทธศาสนาขององค์กร เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่หรือองค์กรนั้น ๆ การปฏิบัติธรรม ในการฝึกสมาธิจิตให้มาก ๆ เพื่อสภาวะจิตจะสามารถทนรับฟังเหตุผลของผู้อื่นได้ และจะมีสัจจะสูงขึ้น ไม่หลงลืม คำมั่นสัญญา คือ ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ผู้นำที่ดีต้องมีคุณธรรม มีแนวคิดที่สร้างสรรค์ เพราะบ้านเมืองมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะสามารถทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด แต่การส่งเสริมและสนับสนุนคนดีให้คนดีได้เป็นผู้นำ ผู้ปกครอง ขจัดคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจมาปกครอง เป็นการพัฒนาในระบอบประชาธิปไตยดีเยี่ยม **การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร** พบว่า ผู้นำทางการเมืองในระบอบนี้ ตามแนวทางพระพุทธ จำเป็นต้องเข้าถึงหลักการของพุทธะ เรื่องกฎแห่งกรรม เห็นพระไตรลักษณ์ ทำให้ไปยึดติดและเห็นแก่ตัว และมีหลักในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ต้องมีคุณสมบัติคือ 1) การดูตนออก บอกงานได้ ใช้ตนเป็น เห็นตามชัด 2) การดูคนออก บอกคนได้ ใช้คนเป็น เห็นคนชัด 3) การดูงานออก แบ่งงานได้ ทำงานเป็น มีผลงานชัด กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีทัศนะการมองที่ดี การเห็นด้วยตา การเห็นด้วยปัญญา คือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น อีกทั้งใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต อยู่อย่างสงบเย็น และเป็นประโยชน์กับทุก ๆ คน

4.4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการเสวนากลุ่ม

พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล (เสวนากลุ่มวันที่ 9 มิถุนายน 2567) มีความคิดเห็นว่า พระพุทธเจ้าเป็นลูกกษัตริย์นักปกครอง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ในการครองตน ควรเพิ่มราชสังคหวัตถุ ฉลาดในเรื่องการเกษตร เศรษฐกิจ ฤดูกาล ฉลาดในการบำรุง ส่งเสริมการทำงาน ควรเอาคนที่เข้าใจงาน ใช้คนให้ถูกกับงาน Put the night man on the night job. ผูกประสานสงเคราะห์ดูแลทุกข์สุขของประชาชน บริหารประเทศให้เป็นสุข ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมก่อน ผู้นำต้องเดินตรง และผู้ตามก็จะตรงเหมือนหัวหน้าโค ที่เดินไปทางไหน โคที่ตามหลังมาก็จะเดินตามเหมือนกัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ ทองทศ (เสวนากลุ่มวันที่ 9 มิถุนายน 2567) มีความคิดเห็นว่า ผู้นำที่ดีต้องมี Power ต้องประกอบด้วย 4M (Man Money Management Material) **1) การบริหารตน :** ต้องอยู่บนพื้นฐานของอคติ ทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับการครองตน การบูรณาการหลักธรรมเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างผู้นำทางการเมือง **การบริหารคน :**

ผู้นำควรประกอบด้วย พรหมวิหารธรรม ผู้นำต้องเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา **3) การบริหารงาน :** ต้องมีการวางคนให้ถูกกับงาน ถูกที่ ถูกเวลา

พระมหาประทิ่น เขมจารี (เสวนากลุ่มวันที่ 9 มิถุนายน 2567) มีความคิดเห็นว่า **1) การบริหารตน :** ต้องใช้หลักปาปณิกธรรม เป็นหลักธรรมของพ่อค้าวานิช ควรใช้หลักอคติ หลักทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกว่าการใช้หลักปาปณิกธรรม **2) การบริหารคน :** ใช้หลักราชสังคหวัตถุ เป็นการนำเสนอที่ถูกต้องแล้ว การเพิ่มเติมรายละเอียด ก็จะสมบูรณ์มากขึ้นไปอีก **3) การบริหารงาน :** ใช้หลักอิทธิบาท 4 ถูกต้องที่สุดแล้ว เนื่องจากทุก ๆ ภารกิจต้องการความสำเร็จให้เป็นไปตามพันธกิจ

สัมพันธ์ ทองสมัคร (เสวนากลุ่มวันที่ 9 เมษายน 2567) มีความคิดเห็นว่า **1) การบริหารตน :** คนเป็นผู้นำต้องบริหารตน โดยการเป็นนักอ่าน ไม่ควรเห็นแก่ตัว ต้องมีสัจจะแห่งตน ต้องทำความดีเสมอต้นเสมอปลาย ส่งเสริม สนับสนุนเด็กเยาวชน ให้มีการศึกษา ต้องซื่อสัตย์ สุจริต เพื่อจะติดถึงลูกถึงหลาน ถ้าชั่วก็จะชั่วถึงลูกถึงหลาน **2) การบริหารคน :** ให้ความสำคัญของคนในการทำแผนงานโครงการ กิจกรรม โดยการให้มีส่วนร่วม จัดคนให้ถูกงาน และเป็นไปตามสายงาน ต้องมีเทคนิคศิลปะ ในการบริหารคน ควรแยกแยะ เรื่องส่วนตัวกับคนที่ทำงาน ควรให้ความสำคัญของคนทุกกลุ่ม **3) การบริหารงาน :** การบริหารงานต้องใช้หลักจิตวิทยา (วิปัสสนา) ควรต้องรู้แจ้งในงานที่ทำ ต้องใช้เทคโนโลยีในการทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน มิติที่น่าพิศวงก็คือพลังอำนาจที่ไม่อาจอธิบายด้วยหลักวิทยาศาสตร์ ดังนั้น การบริหารงานก็ปฏิบัติตามภาระหน้าที่ต้องมีหลักทางศาสนากล่าวคือ การตั้งจิตอธิษฐานธรรม เพื่อคู่ขนานให้เกิดการเกื้อหนุนกิจการงานที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

อาญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ (เสวนากลุ่มวันที่ 9 มิถุนายน 2567) มีความคิดเห็นว่า **1) การบริหารตน :** ควรเป็นคนสมถะ มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน ทั้งต่อฝ่ายศาสนจักร และราชอาณาจักร ต้องสร้างความพึงพอใจให้กับพี่น้องประชาชน ต้องมีความรู้ในตำแหน่งหน้าที่ เพื่อใช้ความรู้ความสามารถ ในการแก้ปัญหา ให้กับประชาชน **2) การบริหารคน :** ควรใช้ภูมิธรรม โดยยึดหลักความถูกต้อง กติกาแห่งความถูกต้อง เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการแก้ปัญหาการบริหารจัดการคน โดยอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นมาตรฐานของการบริหารคน **3) การบริหารงาน :** ภูมิรู้ ภูมิฐาน และภูมิธรรม ควรประมวลลงในการบริหารงาน เพราะงานต้องประกอบด้วย ความรู้ คุณธรรม และคุณลักษณะ อันเป็นภาพรวมของบุคลิกภาพที่สำคัญมาก

ว่าที่ร้อยตรี พีรพันธ์ สุวรรณโอภาส (เสวนากลุ่มวันที่ 9 มิถุนายน 2567) มีความคิดเห็นว่า **1) การบริหารตน :** ต้องมองที่เป้าหมายของการกำหนดการบริหารตนเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติหรือกระบวนการ ไปสู่เป้าหมาย ทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการบริหารตนเพื่อครองตนเองในการบริหารตน **2) การบริหารคน :** พระพุทธเจ้าได้แบ่งคนออกเป็น 4 เหล่า คือ ใต้ตม โผล่เหนือตม กลางน้ำ และพ้นน้ำ เป็นผู้นำต้องนำเอาบัวทั้ง 4 เหล่า มาเป็นบัวพ้นน้ำให้ได้ หลักธรรมควรใช้หลักอริยสัจ 4 ทุกข์ของประชาชน คือ ทุกข์ของผู้นำ **3) การบริหารงาน :** การทำงานแบบอุดมการณ์ ไม่ยึดติดอามิสสินจ้าง ทำงานตามหน้าที่ ไม่มีการแตกแยกแบ่งฝ่าย โดยยึดหลักการแบ่งงานกันทำ และต้องช่วยกันผดุงสิ่งเหล่านี้ไว้

สมชาย สังข์วิเชียร (เสวนากลุ่มวันที่ 9 เมษายน 2567) มีความคิดเห็นว่า **1) การบริหารตน :** ต้องยึดถือหลักธรรม ผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ต้องมีความเคารพรัฐธรรมนูญ กฎหมาย

ข้อบังคับ และประกาศต่าง ๆ **2) การบริหารคน :** ต้องมีคุณธรรมการแสงออกทางกาย วาจา ของบุคคล ต้องมีจริยธรรมในการปฏิบัติงาน **3) การบริหารงาน :** การปฏิบัติงานต้องมีสติสัมปชัญญะ ขยัน สุจริต รับผิดชอบ มีน้ำใจสามัคคี

ไพโรจน์ รัตนธน (เสวนากลุ่มวันที่ 9 มิถุนายน 2567) มีความคิดเห็นว่า **1) การบริหารตน :** ผู้นำควรตั้งใจทำงานให้กับชาวบ้าน และต้องใช้ความสุจริตในการทำงาน ทำงานทุกวัน ต้องลงพื้นที่ เสียสละความสุขส่วนตัว ทุกหยาดเหงื่อคือประโยชน์ของประชาชน **2) การบริหารคน :** ต้องเป็นคนง่าย ๆ ต้องทำงานได้ในทุกมิติ ไม่ถือยศ ถืออย่าง ควรเข้าถึง เข้าใจความเดือดร้อนของประชาชน ไม่มีอคติต่อบุคคลอื่น **3) การบริหารงาน :** คนงาน ลูกจ้าง มีทั้งฝ่ายตรงข้ามและฝ่ายตนเอง ทุกคนต้องทำงานร่วมกันได้ เปิดโอกาสให้เต็มที่ ทำงานให้คุ้มค่ากับเงินเดือน ไม่เลือกปฏิบัติ เป็นกันเอง ผู้นำต้องเด็ดขาด

พระครูสุรัตวิหารการ เขมธมฺโม (เสวนากลุ่มวันที่ 9 มิถุนายน 2567) มีความคิดเห็นว่า ผู้นำต้องมีความเสมอต้น เสมอปลาย ผู้นำควรมีบุคลิกภาพส่วนการใช้ปัญญาในการทำงาน เลือกคนทำงาน รู้งานว่าควรวางตนอย่างไร ต้องสำรวมระมัดระวังให้มาก การใช้วาจาควรคิดก่อนพูด ใช้วาจาให้ถูกกาลเทศะ

พระมหายุทธนันท์ อตฺถจินโต (จันทา) (เสวนากลุ่มวันที่ 9 มิถุนายน 2567) มีความคิดเห็นว่า **1) การบริหารตน :** การทำความดีบ่อย ๆ ก็จะเสริมสร้างบารมี ให้เป็นเลิศ หรือเป็นผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นศีล หรือ ธรรม มุ่งเน้นในการอดทนทั้งต่ออารมณ์ที่มากระทบ ทั้งด้านบวกและด้านลบบ้างในบางครั้ง **2) การบริหารคน :** ควรต้องใช้ปัญญาในการใช้คน เช่น การวางคนให้ถูกกับงาน การใช้ทาน (ให้ทาน) มาเป็นสารตั้งต้นของการบริหารคนมีส่วนช่วยเหลือแบ่งปัน มีเมตตา **3) การบริหารงาน :** การบริหารงานต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการบริหารงาน เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เพราะปัญหามีเกิดขึ้นได้ทุกวัน ไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น ความรู้ ความสามารถจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง

ตารางที่ 4.2 สรุปข้อมูลจากการเสวนากลุ่ม ในการวิจัย “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา”

ลำดับ	ผู้เข้าร่วมเสวนา	สรุปข้อมูลการเสวนา
1.	พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล	พระพุทธเจ้าเป็นลูกกษัตริย์นักปกครอง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ในการครองตน ควรเพิ่มราชสังคหวัตถุ ฉลาดในเรื่องการเกษตร เศรษฐกิจ ฤดูกาล ฉลาดในการบำรุงส่งเสริมการทำงาน ควรเอาคนที่เข้าใจงาน ใช้คนให้ถูกกับงาน Put the night man on the night job. ผูกประสานสงเคราะห์ดูแลทุกข์สุขของประชาชน บริหารประเทศให้เป็นสุข ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมก่อน ผู้นำต้องเดินตรง และผู้ตามก็จะตรงเหมือนหัวหน้าโค ที่เดินไปทางไหน โคที่ตามหลังมาก็จะเดินตามเหมือนกัน

ลำดับ	ผู้เข้าร่วมเสวนา	สรุปข้อมูลการเสวนา
2.	ผศ.ดร.สุรินทร์ ทองทศ	ผู้นำที่ดีต้องมี Power ต้องประกอบด้วย 4M (Man Money Management Material) **1) การบริหารตน :** ต้องอยู่บนพื้นฐานของอคติ ทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับการครองตน การบูรณาการหลักธรรมเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างผู้นำทางการเมือง **การบริหารคน :** ผู้นำควรประกอบด้วย พรหมวิหารธรรม ผู้นำต้องเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา **3) การบริหารงาน :** ต้องมีการวางคนให้ถูกกับงาน ถูกที่ ถูกเวลา
3.	พระมหาประทิ่น เขมจารี	**1) การบริหารตน :** ต้องใช้หลักปาปณิกธรรม เป็นหลักธรรมของพ่อค้าวานิช ควรใช้หลักอคติ หลักทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกว่าการใช้หลักปาปณิกธรรม **2) การบริหารคน :** ใช้หลักราชสังคหวัตถุ เป็นการนำเสนอที่ถูกต้องแล้ว การเพิ่มเติมรายละเอียด ก็จะสมบูรณ์มากขึ้นไปอีก **3) การบริหารงาน :** ใช้หลักอิทธิบาท 4 ถูกต้องที่สุดแล้ว เนื่องจากทุก ๆ ภารกิจต้องการความสำเร็จให้เป็นไปตามพันธกิจ
4.	สัมพันธ์ ทองสมัคร	**1) การบริหารตน :** คนเป็นผู้นำต้องบริหารตน โดยการเป็นนักอ่าน ไม่ควรเห็นแก่ตัว ต้องมีสัจจะแห่งตน ต้องทำความดีเสมอต้นเสมอปลาย ส่งเสริม สนับสนุนเด็กเยาวชน ให้มีการศึกษา ต้องซื่อสัตย์ สุจริต เพื่อจะติดถึงลูกถึงหลาน ถ้าชั่วก็จะชั่วถึงลูกถึงหลาน **2) การบริหารคน :** ให้ความสำคัญของคนในการทำแผนงาน โครงการกิจกรรม โดยการให้มีส่วนร่วม จัดคนให้ถูกงาน และเป็นไปตามสายงาน ต้องมีเทคนิค ศิลปะ ในการบริหารคน ควรแยกแยะ เรื่องส่วนตัวกับคนที่ทำงาน ควรให้ความสำคัญของคนทุกกลุ่ม **3) การบริหารงาน :** การบริหารงานต้องใช้หลักจิตวิทยา (วิปัสสนา) ควรต้องรู้แจ้งในงานที่ทำ ต้องใช้เทคโนโลยีในการทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน มิติที่น่าพิศวงก็คือพลังอำนาจที่ไม่อาจอธิบายด้วยหลักวิทยาศาสตร์ ดังนั้น การบริหารงานก็ปฏิบัติตามภาระหน้าที่ต้องมีหลักทางศาสนากล่าวคือ การตั้งจิตอธิษฐานธรรม เพื่อคู่ขนานให้เกิดการเกื้อหนุนกิจการงานที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

ลำดับ	ผู้เข้าร่วมเสวนา	สรุปข้อมูลการเสวนา
5.	อาญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ	**1) การบริหารตน :** ควรเป็นคนสมถะ มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน ทั้งต่อฝ่ายศาสนจักร และราชอาณาจักร ต้องสร้างความพึงพอใจให้กับพี่น้องประชาชน ต้องมีความรู้ในตำแหน่งหน้าที่ เพื่อใช้ความรู้ ความสามารถ ในการแก้ปัญหา ให้กับประชาชน **2) การบริหารคน :** ควรใช้ภูมิธรรม โดยยึดหลักความถูกต้อง กติกาแห่งความถูกต้อง เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการแก้ปัญหาการบริหารจัดการคน โดยอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นมาตรฐานของการบริหารคน **3) การบริหารงาน :** ภูมิรู้ ภูมิฐาน และภูมิธรรม ควรประมวลลงในการบริหารงาน เพราะงานต้องประกอบด้วย ความรู้ คุณธรรม และคุณลักษณะ อันเป็นภาพรวมของบุคลิกภาพที่สำคัญมาก
6.	ว่าที่ ร.ต.พีรพันธ์ สุวรรณโอภาส	**1) การบริหารตน :** ต้องมองที่เป้าหมายของการกำหนดการบริหารตนเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติหรือกระบวนการ ไปสู่เป้าหมาย ทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการบริหารตนเพื่อครองตนเองในการบริหารตน **2) การบริหารคน :** พระพุทธเจ้าได้แบ่งคนออกเป็น 4 เหล่า คือ ใต้ตม โผล่เหนือตม กลางน้ำ และพ้นน้ำ เป็นผู้นำต้องนำเอาบัวทั้ง 4 เหล่า มาเป็นบัวพ้นน้ำให้ได้ หลักธรรมควรใช้หลักอริยสัจ 4 ทุกข์ของประชาชน คือ ทุกข์ของผู้นำ **3) การบริหารงาน :** การทำงานแบบอุดมการณ์ ไม่ยึดติดอามิสสินจ้าง ทำงานตามหน้าที่ ไม่มีการแตกแยกแบ่งฝ่าย โดยยึดหลักการแบ่งงานกันทำ และต้องช่วยกันผดุงสิ่งเหล่านี้ไว้
7.	สมชาย สังข์วิเชียร	**1) การบริหารตน :** ต้องยึดถือหลักธรรม ผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ต้องมีความเคารพรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ข้อบังคับ และประกาศต่าง ๆ **2) การบริหารคน :** ต้องมีคุณธรรมการแสงออกทางกาย วาจา ของบุคคล ต้องมีจริยธรรมในการปฏิบัติงาน **3) การบริหารงาน :** การปฏิบัติงานต้องมีสติสัมปชัญญะ ขยันสุจริต รับผิดชอบ มีน้ำใจสามัคคี

ลำดับ	ผู้เข้าร่วมเสวนา	สรุปข้อมูลการเสวนา
8.	ไพโรจน์ รัตนธน	**1) การบริหารตน :** ผู้นำควรตั้งใจทำงานให้กับชาวบ้าน และต้องใช้ความสุจริตในการทำงาน ทำงานทุกวัน ต้องลงพื้นที่ เสียสละความสุขส่วนตัว ทุกหยาดเหงื่อคือประโยชน์ของประชาชน **2) การบริหารคน :** ต้องเป็นคนง่าย ๆ ต้องทำงานได้ในทุกมิติ ไม่ถือยศ ถืออย่าง ควรเข้าถึง เข้าใจความเดือดร้อนของประชาชน ไม่มีอคติต่อบุคคลอื่น **3) การบริหารงาน :** คนงาน ลูกจ้าง มีทั้งฝ่ายตรงข้ามและฝ่ายตนเอง ทุกคนต้องทำงานร่วมกันได้ เปิดโอกาสให้เต็มที่ ทำงานให้คุ้มค่ากับเงินเดือน ไม่เลือกปฏิบัติ เป็นกันเอง ผู้นำต้องเด็ดขาด
9.	พระครูสุรัตวิหารการ เขมธมฺโม	ผู้นำต้องมีความเสมอต้น เสมอปลาย ผู้นำควรมีบุคลิกภาพส่วนการใช้ปัญญาในการทำงาน เลือกคนทำงาน รู้งานว่าควรวางตนอย่างไร ต้องสำรวมระมัดระวังให้มาก การใช้วาจาควรคิดก่อนพูด ใช้วาจาให้ถูกกาลเทศะ
10.	พระมหายุทธนันท์ อตฺถจินโต (จันทา)	**1) การบริหารตน :** การทำความดีบ่อย ๆ ก็จะเสริมสร้างบารมี ให้เป็นเลิศ หรือเป็นผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นศีลหรือ ธรรม มุ่งเน้นในการอดทนทั้งต่ออารมณ์ที่มากระทบทั้งด้านบวกและด้านลบบ้างในบางครั้ง **2) การบริหารคน :** ควรต้องใช้ปัญญาในการใช้คน เช่น การวางคนให้ถูกกับงาน การใช้ทาน (ให้ทาน) มาเป็นสารตั้งต้นของการบริหารคนมีส่วนช่วยเหลือแบ่งปัน มีเมตตา **3) การบริหารงาน :** การบริหารงานต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการบริหารงาน เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เพราะปัญหามีเกิดขึ้นได้ทุกวัน ไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น ความรู้ ความสามารถจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง

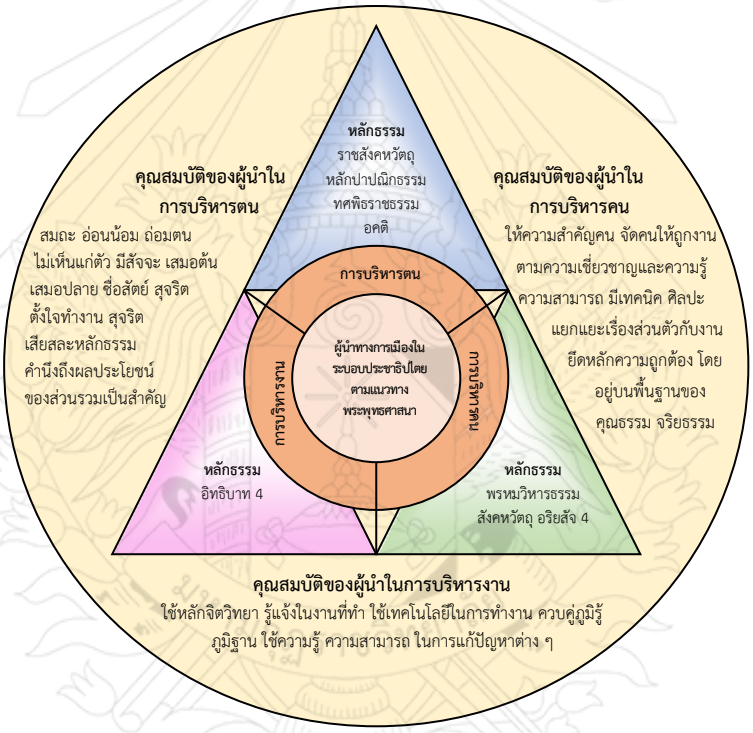
สรุปได้ว่า ผู้เข้าร่วมเสวนามีความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้นำที่ดีต้องความสามารถในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ได้อย่างลงตัว สมบูรณ์ ควบคู่ไปกับการใช้หลักธรรมประยุกต์ร่วมด้วย ซึ่งในแต่ละด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

การบริหารตน คือ ผู้นำที่ดีควรเป็นคนสมถะ มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน ไม่เห็นแก่ตัว ต้องมีสัจจะแห่งตน ต้องทำความดีเสมอต้นเสมอปลาย ส่งเสริมสนับสนุนเด็กเยาวชน ให้มีการศึกษา ต้องซื่อสัตย์ สุจริต ตั้งใจทำงานให้กับชาวบ้าน และต้องใช้ความสุจริตในการทำงาน เสียสละความสุขส่วนตัว ต้องยึดถือหลักธรรม ผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ หลักธรรมที่ควรนำมาใช้ ได้แก่ ราชสังคหวัตถุ หลักปาปณิกธรรม อคติ ทศพิธราชธรรม

การบริหารคน คือ การให้ความสำคัญของคน โดยการให้มีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ร่วมแสดงความคิดเห็น จัดคนให้ถูกงานตามความเชี่ยวชาญและความรู้ความสามารถ ต้องมีเทคนิค ศิลปะในการบริหารคน ควรแยกแยะ เรื่องส่วนตัวกับคนที่ทำงาน ควรให้ความสำคัญของคนทุกกลุ่ม ควรใช้ภูมิธรรม ยึดหลักความถูกต้อง กติกาแห่งความถูกต้อง เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการแก้ปัญหาการบริหารจัดการคน โดยอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นมาตรฐานของการบริหาร หลักธรรมที่ควรนำมาใช้ ได้แก่ สังคหวัตถุ พรหมวิหาร อริยสัจ 4

การบริหารงาน คือ การบริหารงานต้องใช้หลักจิตวิทยา (วิปัสสนา) ควรต้องรู้แจ้งในงานที่ทำ ต้องใช้เทคโนโลยีในการทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน ควบคู่ไปกับภูมิรู้ ภูมิฐาน การบริหารงานต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการบริหารงาน เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เพราะปัญหามีเกิดขึ้นได้ทุกวัน ไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น ความรู้ ความสามารถจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง หลักธรรมที่ควรนำมาใช้ ได้แก่ อิทธิบาท 4

สามารถสรุปได้ตามแผนภูมิที่ 4.3 ดังนี้

แผนภูมิที่ 4.3 แสดงผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ดี การปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ผู้นำที่ดีต้องมี Power ต้องประกอบด้วย 4M (Man Money Management Material) ซึ่งในการบริหารประเทศให้เป็นสุข ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมก่อน ผู้นำต้องเดินตรง และผู้ตามก็จะตรงเหมือนหัวหน้าโค ที่เดินไปทางไหน โคที่ตามหลังมาก็จะเดินตามเหมือนกัน

4.5 สรุปผลผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า

สภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติในการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน ดังนี้

การบริหารตน ผู้นำต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติที่ดีทั้ง 3 ทาง คือ **ทางกาย** ประกอบด้วย การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอดทน มีความตื่นตัว กระฉับกระเฉง และมีการวางแผนในการกระจายงานที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรในบังคับบัญชา **ทางวาจา** ประกอบด้วย มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว ไม่วางอำนาจ ไม่ใช้วาจาดูแคลน เหยียดหยาม แต่ต้องมีวาจาที่สร้างพลัง สร้างกำลังใจให้กับทีมงานได้เข้าใจพนักงาน พร้อม ๆ ไปกับการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานมากขึ้น **ทางใจ (ความคิด)** ประกอบด้วย มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ตั้งอยู่บนหลักของความถูกต้อง ปราศจากความลำเอียง มีความภักดีต่อองค์กร และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ต้องเป็นคนที่มองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็นมองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน

การบริหารคน ผู้นำต้องมีการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ในการบริหารคน มีการดำเนินการ ดังนี้ **การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร** คือ การคัดเลือกผู้เข้ามาทำงานตามเกณฑ์ที่เหมาะสมกับงานในหน้าที่ และความชำนาญของตัวบุคลากรด้วย บุคลากรที่มีประสิทธิภาพจะต้องรับรู้บทบาทและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน เพื่อผลประโยชน์ขององค์การและสังคม และที่สำคัญแต่ละคนจะต้องรู้ว่าตนเองอยู่ในฐานะอะไร จะต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสม **การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน** คือ การจัดวางบุคลากรให้อยู่ในตำแหน่ง หน้าที่ความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และวิสัยทัศน์ของตัวบุคลากร ตระหนักว่าประสิทธิภาพของงานย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเป็นสำคัญ **การบำรุงรักษาบุคลากร** คือ การใช้บุคลากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยให้ความสนใจว่าบุคลากรทุกคนมีโอกาสที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองตลอดเวลา และต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเท่าเทียมกัน **การพัฒนาบุคลากร** คือ การเสริมสร้างความรู้ และพยายามทำให้บุคลากรทุกคนมีความอบอุ่นเกิดความมั่นใจ รู้สึกมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง องค์การเป็นเสมือนศูนย์กลางที่คอยทำหน้าที่กระตุ้น และพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจได้ทุกสถานการณ์ แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่ยากต่อการควบคุมก็ตาม และ **การประเมินผลการปฏิบัติงาน** คือ การวัดคุณภาพของการปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส โดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งฝักฝ่าย และไร้อคติใด ๆ รวมถึงการแนะนำแนวทางการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรด้วยความจริงใจ ตั้งใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

การบริหารงาน ต้องมีการจัดการประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ดังนี้ **ความฉับไว** หมายถึง การใช้เวลาได้อย่างดีที่สุด รวดเร็ว ไม่ทำงานล่าช้า นั่นคือคนที่มีประสิทธิภาพ ควรทำงานให้เสร็จตามกำหนดเวลา หรืองานบริการ ผู้รับบริการย่อมต้องการความรวดเร็ว ดังนั้นผู้ให้บริการจะต้องสร้างวัฒนธรรมการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จจุดเดียว **ความถูกต้องแม่นยำ** หมายถึง การผิดพลาดในงานน้อย มีความแม่นยำในกฎระเบียบข้อมูลตัวเลข หรือสถิติต่าง ๆ ไม่เลินเล่อจนทำให้เกิดความเสียหาย

แก่องค์กร **ความรู้** หมายถึง การมีองค์ความรู้ในงานดีรู้จักศึกษาหาความรู้ในเรื่องงานที่ทำอยู่ตลอดเวลาคนที่มีประสิทธิภาพควรแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง องค์กรผู้อื่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และสามารถนำความรู้นั้นมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น **ประสบการณ์** หมายถึง การรอบรู้หรือรู้รอบด้านจากการได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติบ่อยๆ มิใช่มีความรู้ด้านวิชาการ แต่เพียงอย่างเดียว การเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานสูงจะทำงานผิดพลาดน้อย สมควรที่องค์กรจะต้องรักษาบุคคลเหล่านี้ให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุดเพราะคนเหล่านี้จะทำให้องค์กรพัฒนาได้เร็ว **ความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ในองค์กร เช่น คิดระบบ การให้บริการที่ลดขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติงานแบบใหม่ การบริหารงานแบบเชิงรุก เป็นต้น

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 หลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ดังนี้

หลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน คือ **จักขุมา** มีตาดี มีวิสัยทัศน์ กว้างยาวไกล การมีตาดี หมายถึง การมีสายตามองเห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้าของตัวผู้นำเอง ผู้นำที่ดีจะสามารถมองเห็นในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นเป็นการมองจากตาภายในเทียบได้กับการจินตนาการภาพแห่งอนาคต (Visualization) และมองเห็นว่าจะพัฒนาไปสู่ ณ จุดแห่งความสำเร็จนั้นได้อย่างไร **วิธูโร** มีทักษะในการทำงาน ที่ดีของผู้นำ ประกอบกับการมีความรู้อย่างละเอียดในงาน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในกิจการและหน้าที่การงานของตน หมายถึง ผู้นำที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างดีในการการทำงานในทุกองค์ประกอบขององค์กร สามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้ **นิสสยสัมปันโน** การมีทักษะการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ดี ทำงานได้กับคนทุกระดับชั้นผูกมัดใจคนไว้ได้ ด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่น ได้แก่ การที่ผู้นำในองค์กรสามารถ สนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ได้กับคนทุกระดับชั้น โดยไม่ถือเนื้อถือตัว ไม่รู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่น ยินดีที่จะให้รับฟังร่วมงานเป็นผู้นำใฝ่บริการ (Servant Leadership) มีความโอบอ้อมอารียินดีที่จะช่วยเหลือทุกคนที่กำลังเดือดร้อน

หลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน คือ **ทาน** คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน **ปิยวาจา** คือ มีคำพูดที่สุภาพ น่าฟัง มีเหตุผล มีความจริงใจ สร้างสรรค์ มีประโยชน์ ให้คำปรึกษาและนำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้มีความน่าเชื่อถือ **อัตถจริยา** คือ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน อุทิศตนเพื่อประโยชน์สาธารณะ และช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีจิตอาสาพร้อมรับใช้ประชาชนชนตลอดเวลา ช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยสร้างอาชีพให้กับชุมชน **สมานัตตตา** คือ มีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียง ไม่เหลือปฏิบัติ ให้ความเป็นกันเองกับทุกคน

หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน คือ **ฉันทะ** คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ เกิดศรัทธาที่จะมุ่งมั่นตั้งใจทำงาน ก็จะเกิดผลงาน **วิริยะ** คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท ทำกับสิ่งที่เรารักศรัทธา ถ้าไม่พากเพียรทำจริง ๆ จัง ๆ ถือว่าไม่มีความรักศรัทธาในงานนั้นจริง ผลงานที่ดี ๆ จะไม่เกิดเป็นการทำเพียงสักได้ทำเป็นการสูญเสียเวลาที่ถือว่ามีค่ามากต่อชีวิตของคนเราไปอย่างน่าเสียดาย วิริยะจึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่กล้าท้าทายต่ออุปสรรคทั้งปวงเพื่อเป้าหมาย คือความสำเร็จนั่นเอง **จิตตะ** คือ เป็นสมาธิ จดจ่อและรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็น ขั้นตอนไหนของงานหรือของชีวิต ผลที่ตามมา คือ ถ้าเอาจิต ไปจับแล้วจะเกิดความรอบรู้ทุกขั้นตอน สามารถแก้ไขปัญหา หรือ

ปรับปรุงวิธีการทำงานได้ทันเวลา ทำให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย มีความราบรื่นตามขั้นตอน วิธีการสร้างจิตตะให้เกิดผลดีคือ ต้องหมั่นคิด หมั่นติดตามและตั้งคำถามในวิธีการปฏิบัติงาน อยู่ตลอดเวลา เป็นขั้นตอนที่สร้างความรอบคอบให้กับตนเอง อย่างแท้จริง **วิมังสา** คือ การมีปัญญาและเหตุผล จึงเป็นการไตร่ตรองทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา เป็นสิ่งที่ควรทำและทำร่วมกับคนอื่น ถ้าคิดคนเดียวไตร่ตรองอยู่คนเดียวจะเข้าข้างตนเองมองหาความผิดพลาดไม่พบ ในขั้นตอนนี้จะค้นพบองค์ความรู้ใหม่ให้สามารถกำกับขั้นตอนต่าง ๆ ของงานให้ดำเนินไปด้วยดีและมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารตน ด้านการบริหารคน และด้านการบริหารงาน พบว่า **ด้านการบริหารตน** การนำหลักปาปณิกธรรมมาใช้ทำให้ผู้นำมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ **1) จักขุมา** คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมีสายตากว้างไกล มองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ดี รู้จักใช้คน รู้จักเวลา กาลเทศะ ความรู้รอบด้าน ทั้งด้านกฎหมายและด้านหลักธรรม จิตต้องดี ปฏิบัติต้องพร้อม **2) วิธูโร** คือ ต้องมีลักษณะการทำงานที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์บ้านเมือง มีการบริหารจัดการที่ดี มีความรู้ วิธีการบริหารจัดการที่หลากหลาย ได้อย่างเหมาะสม อย่างเป็นระบบ ประยุกต์งานให้ทันสมัยและเหตุการณ์ ครบวงจร **3) นิสสยสัมปันโน** คือ ต้องมีการจัดการในเรื่องทุนหรืองบประมาณ (เงิน) ที่ดี สร้างเครือข่าย ประสานงานทุก ๆ ฝ่าย มีความสัมพันธ์ที่มี นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน **ด้านการบริหารคน** การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน ประกอบด้วย **1) ทาน** ผู้นำทางการเมืองต้องมีนิสัยการให้ด้วยความบริสุทธิ์ รู้จักเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือแบ่งปัน ให้ผู้อื่นก่อน ด้วยความชอบธรรม และไม่หวังผลตอบแทน **2) ปิยวาจา** ผู้นำทางการเมืองต้องพูดจาด้วยความไพเราะ รักษาสัจจะ ใช้วาจาสื่อสารให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี มีไมตรีจิตต่อกัน **3) อัตถจริยา** ผู้นำทางการเมืองต้องช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ อุทิศตน อุทิศชีวิต ต่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ตั้งใจ และจริงใจ **4) สมานัตตตา** ผู้นำต้องรู้จักวางตนที่ดี จริงใจต่อทุกคน ไม่ทอดทิ้งผู้ลำบาก (ประชาชน) ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ วางตนในการทำคุณประโยชน์ต่อบ้านเมืองอย่างเหมาะสม ถูกต้อง ดีงาม อย่างต่อเนื่อง **ด้านการบริหารงาน** การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน ประกอบด้วย **1) ฉันทะ** ผู้นำทางการเมืองต้องมีความรัก ในการทำงาน ในหน้าที่และประชาชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ **2) วิริยะ** ผู้นำทางการเมืองต้องมีความขยัน ความกล้าหาญ พากเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ **3) จิตตะ** ผู้นำทางการเมืองต้องมีความเอาใจใส่ ดูแล ทุ่มเท มุ่งมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ **4) วิมังสา** ผู้นำทางการเมืองต้องเป็นผู้มีเหตุผลจะทำสิ่งใดต้องวางแผน และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย **สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธ ศาสนา ควรเป็นอย่างไร** พบว่า คุณสมบัติของนักปกครองที่ดีต้องมีปัญญา มีนิสัยหนักแน่น มีความมั่นคงในหลักธรรม มีจริยาดี เป็นฐานเมือง มีนิสัยรักการงาน เอาธุระอย่างใจสมัคร แบกภาระอย่างขึ้นสู้ ด้วยความเสียสละ ปัจจุบันต้องระวังอันตราย เพราะเมล็ดพันธุ์อันตราย ทำให้คนรุ่นใหม่ ไม่มีวิจารณญาณที่ถูกต้อง ทำให้หลงผิดเข้าใจไม่ถูกต้อง ตรงข้ามกับการเข้าใจหลักธรรมะ ถ้าเข้าใจแล้วประเทศจะอยู่เย็นเป็นสุข สิ่งสำคัญทำ

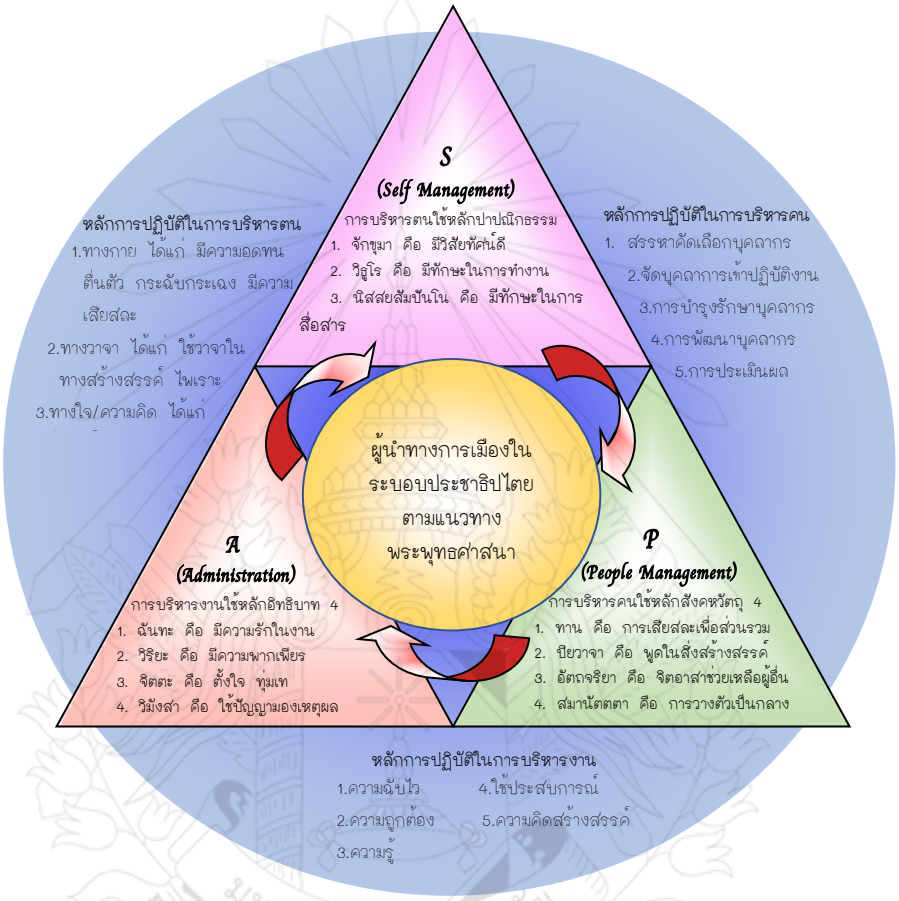
อย่างไรให้ประชาชนได้มีสัมมาธิติคติที่ถูกต้อง แนวทางที่ถูกต้อง ผู้นำนั้นต้องมีความรู้ที่รอบด้าน ต้องช่วยแก้ไขด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องคู่กับการศึกษา

ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร พบว่า ต้องมีการประชุม เรียนรู้ ถ่ายทอด เป็นการปลูกเมล็ดพันธุ์ที่ดี ควรให้มีการอบรมจริยธรรมโครงการพระพุทธศาสนาขององค์กร เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่หรือองค์กรนั้น ๆ การปฏิบัติธรรม ในการฝึกสมาธิจิตให้มาก ๆ เพื่อสภาวะจิตจะสามารถทนรับฟังเหตุผลของผู้อื่นได้ และจะมีสัจจะสูงขึ้น ไม่หลงลืม คำมั่นสัญญา คือ ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ผู้นำที่ดีต้องมีคุณธรรม มีแนวคิดที่สร้างสรรค์ เพราะบ้านเมืองมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะสามารถทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด แต่การส่งเสริมและสนับสนุนคนดีให้คนดีได้เป็นผู้นำ ผู้ปกครอง ขจัดคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจมาปกครอง เป็นการพัฒนาในระบอบประชาธิปไตยดีเยี่ยม

การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร พบว่า ผู้นำทางการเมืองในระบอบนี้ ตามแนวทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องเข้าถึงหลักการของพุทธะ เรื่องกฎแห่งกรรม เห็นพระไตรลักษณ์ ทำให้ไปยึดติดและเห็นแก่ตัว และมีหลักในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ต้องมีคุณสมบัติคือ 1) การดูตนออก บอกงานได้ ใช้ตนเป็น เห็นตามชัด 2) การดูคนออก บอกคนได้ ใช้คนเป็น เห็นคนชัด 3) การดูงานออก แบ่งงานได้ ทำงานเป็น มีผลงานชัด กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีทัศนะการมองที่ดี การเห็นด้วยตา การเห็นด้วยปัญญา คือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น อีกทั้งใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต อยู่อย่างสงบเย็น และเป็นประโยชน์กับทุก ๆ คน

4.6 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ทั้งจากแนวคิด ทฤษฎี ตำรา การสัมภาษณ์ การเสวนาของผู้ทรงความรู้แล้วนั้น สามารถทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา” เรียกว่า SPA Model ดังนี้

แผนภูมิที่ 4.4 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย
“ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา”

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย SPA Model

S (Self Management)	**การบริหารตน** คุณสมบัติที่ดี คือ 1) ทางกาย ประกอบด้วย การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอดทน มีความตื่นตัว กระฉับกระเฉง มีความเสียสละ 2) ทางวาจา ประกอบด้วย สงบเสงี่ยม ไม่ถือตัว ไม่วางอำนาจ ไม่ใช้วาจาดูแคลน เหยียดหยาม วาจาสร้างสรรค์ 3) ทางใจ/ความคิด ประกอบด้วย มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ มีความภักดีต่อองค์กร และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล **การนำหลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน** ได้แก่ **จักขุมา** มีวิสัยทัศน์ เห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้า **วิธูโร** มีทักษะในการทำงาน มีความรู้อย่างละเอียดในงาน **นิสสยสัมปันโน** การมีทักษะการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ดี
P (People Management)	**การบริหารคน** ต้องมีการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการบริหารคน มีการดำเนินการ ดังนี้ 1) การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร เข้ามาทำงานตามเกณฑ์ที่เหมาะสมกับงานในหน้าที่ และความชำนาญของตัวบุคลากร 2) การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานให้อยู่ในตำแหน่ง หน้าที่ ความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถและวิสัยทัศน์ของตัวบุคลากร 3) การบำรุงรักษาบุคลากร โดยให้ความสนใจว่าบุคลากรทุกคนมีโอกาสที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองตลอดเวลา และต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเท่าเทียมกัน 4) การพัฒนาบุคลากร เสริมสร้างความรู้พัฒนาให้มีศักยภาพพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจ 5) การประเมินผลการปฏิบัติงาน วัดคุณภาพของการปฏิบัติงาน ด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส โดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งฝักฝ่าย และไร้อคติใด **การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน** ได้แก่ **ทาน** คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวม **ปิยวาจา** คือ พูดจาสร้างสรรค์ **อัตถจริยา** คือ มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น **สมานัตตตา** คือ การวางตัวเป็นกลาง ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย
A (Administration)	**การบริหารงาน** ต้องมีการจัดการประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ดังนี้ 1) ความฉับไว งานไม่ล่าช้า 2) ความถูกต้องแม่นยำ ผิดพลาดในงานน้อย ไม่เลินเล่อ 3) ความรู้ ในงานดีรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาความรู้ 4) ประสบการณ์ รอบด้านจากการได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติ 5) ความคิดสร้างสรรค์ ริเริ่มสิ่งใหม่ **การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน** ได้แก่ **ฉันทะ** คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ **วิริยะ** คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท **จิตตะ** คือ เป็นสมาธิ ทุ่มเท ตั้งใจ จดจ่อและรับผิดชอบ **วิมังสา** คือ การมีปัญญาและเหตุผล

ขั้นตอนการนำไปใช้

จากการศึกษาเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปใช้ เรียกว่า “SPA Model” โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้ดังนี้

ขั้นเตรียมการ การศึกษาหลักธรรมที่นำมาใช้กับการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ได้แก่

1. หลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน (S)
2. หลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน (P)
3. หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน (A)

ขั้นปฏิบัติการ ประกอบด้วย

1. การนำหลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน ได้แก่ จักขุมา มีวิสัยทัศน์ เห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้า วิธูโร มีทักษะในการทำงาน มีความรู้อย่างละเอียดในงาน นิสสยสัมปันโน การมีทักษะการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ดี โดยการประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการปฏิบัติในการบริหารตน คือ

1.1 ทางกาย ประกอบด้วย การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอดทน มีความตื่นตัว กระฉับกระเฉง มีความเสียสละ

1.2 ทางวาจา ประกอบด้วย สงบเสงี่ยม ไม่ถือตัว ไม่วางอำนาจ ไม่ใช้วาจาดูแคลน เหยียดหยาม วาจาสร้างสรรค์

1.3 ทางใจ (ความคิด) ประกอบด้วย มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ มีความภักดีต่อองค์กร และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล

2. การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน ได้แก่ **ทาน** คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวม **ปิยวาจา** คือ พูดจาสร้างสรรค์ **อัตถจริยา** คือ มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น **สมานัตตตา** คือ การวางตัวเป็นกลาง ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย โดยการประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการปฏิบัติในการบริหารคน คือ

2.1 การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร เข้ามาทำงานตามเกณฑ์ที่เหมาะสมกับงานในหน้าที่ และความชำนาญของตัวบุคลากร

2.2 การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานให้อยู่ในตำแหน่ง หน้าที่ ความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และวิสัยทัศน์ของตัวบุคลากร

2.3 การบำรุงรักษาบุคลากร โดยให้ความสนใจว่าบุคลากรทุกคนมีโอกาสที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองตลอดเวลา และต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเท่าเทียมกัน

2.4 การพัฒนาบุคลากร เสริมสร้างความรู้ พัฒนาให้มีศักยภาพพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจ

2.5 การประเมินผลการปฏิบัติงาน วัดคุณภาพของการปฏิบัติงาน ด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส โดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งฝักฝ่าย และไร้อคติใด

3. การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน ได้แก่ ฉันทะ คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ วิริยะ คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท จิตตะ คือ เป็นสมาธิ ทุ่มเท ตั้งใจ จดจ่อ

และรับผิดชอบ วิมังสา คือ การมีปัญญาและเหตุผล โดยการประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการปฏิบัติในการบริหารตน คือ

3.1 ความฉับไว รวดเร็ว งานไม่ล่าช้า

3.2 ความถูกต้องแม่นยำ ผิดพลาดในงานน้อย ไม่เลินเล่อ

3.3 ความรู้ ในงานดีรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาความรู้

3.4 ประสบการณ์ รอบด้านจากการได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติ

3.5 ความคิดสร้างสรรค์ ริเริ่มสิ่งใหม่

ผลสัมฤทธิ์ ผู้นำทางการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีความอดทน มีสัจจะ มีจิตอาสา ลดความเห็นแก่ตนและพวกพ้อง เกิดศีล สมาธิ ปัญญา ขึ้น ทำให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างลงตัวเหมาะสม เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีในการปฏิบัติงาน

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ เอกสารวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาขอบเขตเนื้อหาการวิจัย รวมถึงการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา 3) เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนาโดยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการเสวนากลุ่ม ประกอบ ซึ่งได้สรุปผลจากการศึกษาในประเด็นเหล่านี้ คือ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อาศัยข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงในแต่ละประเด็น แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อนำเสนอแนวทางและสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ซึ่งผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 สภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติในการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน ดังนี้

การบริหารตน ผู้นำต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติที่ดีทั้ง 3 ทาง คือ **ทางกาย** ประกอบด้วย การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอดทน มีความตื่นตัว กระฉับกระเฉง มีความเสียสละ และมีการวางแผนในการกระจายงานที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรในบังคับบัญชา **ทางวาจา** ประกอบด้วย มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว ไม่วางอำนาจ ไม่ใช้วาจาดูแคลน เหยียดหยาม แต่ต้องมีวาจาที่สร้างพลัง สร้างกำลังใจให้กับทีมงานได้ เข้าใจพนักงาน พร้อม ๆ ไปกับการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานมากขึ้น **ทางใจ (ความคิด)** ประกอบด้วย มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ตั้งอยู่บนหลักของความถูกต้อง ปราศจากความลำเอียง มีความภักดีต่อองค์กร และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ต้องเป็นคนที่มองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็นมองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน

การบริหารคน ผู้นำต้องมีการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการบริหารคน มีการดำเนินการ ดังนี้ **การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร** คือ การคัดเลือกผู้เข้ามาทำงานตามเกณฑ์ที่เหมาะสมกับงานในหน้าที่ และความชำนาญของตัวบุคลากรด้วย บุคลากรที่มีประสิทธิภาพจะต้องรับรู้บทบาทและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน เพื่อผลประโยชน์ขององค์การและสังคม และที่สำคัญแต่ละคนจะต้องรู้ว่าตนเองอยู่ในฐานะอะไร จะต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร

จึงจะเหมาะสม **การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน** คือ การจัดวางบุคลากรให้อยู่ในตำแหน่ง หน้าที่ความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และวิสัยทัศน์ของตัวบุคลากร ตระหนักว่าประสิทธิภาพของงานย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเป็นสำคัญ **การบำรุงรักษาบุคลากร** คือ การใช้บุคลากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยให้ความสนใจว่าบุคลากรทุกคนมีโอกาสที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองตลอดเวลา และต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเท่าเทียมกัน **การพัฒนาบุคลากร** คือ การเสริมสร้างความรู้ และพยายามทำให้บุคลากรทุกคนมีความอบอุ่นเกิดความมั่นใจ รู้สึกมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง องค์การเป็นเสมือนศูนย์กลางที่คอยทำหน้าที่กระตุ้น และพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจได้ทุกสถานการณ์ แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่ยากต่อการควบคุมก็ตาม และ **การประเมินผลการปฏิบัติงาน** คือ การวัดคุณภาพของการปฏิบัติงาน ด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส โดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งฝักฝ่าย และไร้อคติใด ๆ รวมถึงการแนะนำแนวทางการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรด้วยความจริงใจ ตั้งใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

การบริหารงาน ต้องมีการจัดการประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ดังนี้ **ความฉับไว** หมายถึง การใช้เวลาได้อย่างดีที่สุด รวดเร็ว ไม่ทำงานล่าช้า นั่นคือคนที่มีประสิทธิภาพ ควรทำงานให้เสร็จตามกำหนดเวลา หรืองานบริการ ผู้รับบริการย่อมต้องการความรวดเร็ว ดังนั้นผู้ให้บริการจะต้องสร้างวัฒนธรรมการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จจุดเดียว **ความถูกต้องแม่นยำ** หมายถึง การผิดพลาดในงานน้อย มีความแม่นยำในกฎระเบียบข้อมูลตัวเลข หรือสถิติต่าง ๆ ไม่เลินเล่อจนทำให้เกิดความเสียหายแก่องค์กร **ความรู้** หมายถึง การมีองค์ความรู้ในงานดีรู้จักศึกษาหาความรู้ในเรื่องงานที่ทำอยู่ตลอดเวลาคนที่มีประสิทธิภาพควรแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง องค์กรผู้อื่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และสามารถนำความรู้นั้นมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น **ประสบการณ์** หมายถึง การรอบรู้หรือรู้รอบด้านจากการได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติบ่อยๆ มิใช่มีความรู้ด้านวิชาการ แต่เพียงอย่างเดียว การเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานสูงจะทำงานผิดพลาดน้อย สมควรที่องค์กรจะต้องรักษาบุคคลเหล่านี้ให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุดเพราะคนเหล่านี้จะทำให้องค์กรพัฒนาได้เร็ว **ความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ในองค์กร เช่น คิดระบบ การให้บริการที่ลดขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติงานแบบใหม่ การบริหารงานแบบเชิงรุก เป็นต้น

5.1.2 ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 หลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ดังนี้

หลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน คือ **จักขุมา** มีตาดี มีวิสัยทัศน์ กว้างยาวไกล การมีตาดี หมายถึง การมีสายตามองเห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้าของตัวผู้นำเอง ผู้นำที่ดีจะสามารถมองเห็นในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นเป็นการมองจากตาภายในเทียบได้กับการจินตนาการภาพแห่งอนาคต (Visualization) และมองเห็นว่าจะพัฒนาไปสู่ ณ จุดแห่งความสำเร็จนั้นได้อย่างไร **วิธูโร** มีทักษะในการทำงาน ที่ดีของผู้นำ ประกอบกับการมีความรู้อย่างละเอียดในงาน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในกิจการและหน้าที่การงานของตน หมายถึง ผู้นำที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างดีในการการทำงานในทุกองค์ประกอบขององค์กร สามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้ **นิสสยสัมปันโน** การมีทักษะการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ดี ทำงานได้กับคนทุกระดับชั้น

ผูกมัดใจคนไว้ได้ ด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่น ได้แก่ การที่ผู้นำในองค์กรสามารถ สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้กับคนทุกระดับชั้น โดยไม่ถือเนื้อถือตัว ไม่รู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่นยินดีที่จะให้รับฟังร่วมงานเป็นผู้นำใฝ่บริการ (Servant Leadership) มีความโอบอ้อมอารียินดีที่จะช่วยเหลือทุกคนที่กำลังเดือดร้อน

หลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน คือ **ทาน** คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน **ปิยวาจา** คือ มีคำพูดที่สุภาพ น่าฟัง มีเหตุผล มีความจริงใจ สร้างสรรค์ มีประโยชน์ให้คำปรึกษาและนำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้มีความน่าเชื่อถือ **อัตถจริยา** คือ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน อุทิศตนเพื่อประโยชน์สาธารณะ และช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีจิตอาสาพร้อมรับใช้ประชาชนชนตลอดเวลา ช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยสร้างอาชีพให้กับชุมชน **สมานัตตตา** คือ มีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียง ไม่เหลือปฏิบัติ ให้ความเป็นกันเองกับทุกคน

หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน คือ **ฉันทะ** คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ เกิดศรัทธาที่จะมุ่งมั่นตั้งใจทำงาน ก็จะเกิดผลงาน **วิริยะ** คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเททำกับสิ่งที่เรารักศรัทธา ถ้าไม่พากเพียรทำจริง ๆ จัง ๆ ถือว่าไม่มีความรักศรัทธาในงานนั้นจริง ผลงานที่ดี ๆ จะไม่เกิดเป็นการทำเพียงสักได้ทำเป็นการสูญเสียเวลาที่ถือว่ามีค่ามากต่อชีวิตของคนเราไปอย่างน่าเสียดาย วิริยะจึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่กล้าท้าทายต่ออุปสรรคทั้งปวงเพื่อเป้าหมาย คือความสำเร็จนั่นเอง **จิตตะ** คือ เป็นสมาธิ จดจ่อและรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็น ขั้นตอนไหนของงานหรือของชีวิต ผลที่ตามมา คือ ถ้าเอาจิต ไปจับแล้วจะเกิดความรอบรู้ทุกขั้นตอน สามารถแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงวิธีการทำงานได้ทันเวลา ทำให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย มีความราบรื่นตามขั้นตอน วิธีการสร้างจิตตะให้เกิดผลดีคือ ต้องหมั่นคิด หมั่นติดตามและตั้งคำถามในวิธีการปฏิบัติงาน อยู่ตลอดเวลา เป็นขั้นตอนที่สร้างความรอบคอบให้กับตนเอง อย่างแท้จริง **วิมังสา** คือ การมีปัญญาและเหตุผล จึงเป็นการไตร่ตรองทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา เป็นสิ่งที่ควรทำและทำร่วมกับคนอื่น ถ้าคิดคนเดียวไตร่ตรองอยู่คนเดียวจะเข้าข้างตนเองมองหาความผิดพลาดไม่พบ ในขั้นตอนนี้จะค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ให้สามารถกำกับขั้นตอนต่าง ๆ ของงานให้ดำเนินไปด้วยดีและมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

5.1.3 สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย SPA Model

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า “SPA Model” ดังนี้

S (Self Management)	**การบริหารตน** คุณสมบัติที่ดี คือ 1) ทางกาย ประกอบด้วย การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอดทน มีความตื่นตัว กระฉับกระเฉง มีความเสียสละ 2) ทางวาจา ประกอบด้วย สงบเสงี่ยม ไม่ถือตัว ไม่วางอำนาจ ไม่ใช้วาจาดูแคลน เหยียดหยาม วาจาสร้างสรรค์ 3) ทางใจ/ความคิด ประกอบด้วย มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ มีความภักดีต่อองค์กร และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล **การนำหลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน** ได้แก่ **จักขุมา** มีวิสัยทัศน์ เห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้า **วิธูโร** มีทักษะในการทำงาน มีความรู้อย่างละเอียดในงาน **นิสสยสัมปันโน** การมีทักษะการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ดี

P (People Management)	**การบริหารคน** ต้องมีการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ในการบริหารคน มีการดำเนินการ ดังนี้ 1) การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานตามเกณฑ์ที่เหมาะสมกับงานในหน้าที่ และความชำนาญของตัวบุคลากร 2) การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานให้อยู่ในตำแหน่ง หน้าที่ ความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และวิสัยทัศน์ของตัวบุคลากร 3) การบำรุงรักษาบุคลากร โดยให้ความสนใจว่าบุคลากรทุกคนมีโอกาสที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองตลอดเวลา และต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเท่าเทียมกัน 4) การพัฒนาบุคลากร เสริมสร้างความรู้ พัฒนาให้มีศักยภาพพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจ 5) การประเมินผลการปฏิบัติงาน วัดคุณภาพของการปฏิบัติงาน ด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใสโดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งฝักฝ่าย และไร้อคติใด **การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน** ได้แก่ **ทาน** คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวม **ปิยวาจา** คือ พูดจาสร้างสรรค์ **อัตถจริยา** คือ มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น **สมานัตตตา** คือ การวางตัวเป็นกลาง ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย
A (Administration)	**การบริหารงาน** ต้องมีการจัดการประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ดังนี้ 1) ความฉับไวงานไม่ล่าช้า 2) ความถูกต้องแม่นยำ ผิดพลาดในงานน้อย ไม่เลินเล่อ 3) ความรู้ในงานดีรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาความรู้ 4) ประสบการณ์ รอบด้านจากการได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติ 5) ความคิดสร้างสรรค์ ริเริ่มสิ่งใหม่ **การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน** ได้แก่ **ฉันทะ** คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ **วิริยะ** คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท **จิตตะ** คือ เป็นสมาธิ ทุ่มเท ตั้งใจ จดจ่อและรับผิดชอบ **วิมังสา** คือ การมีปัญญาและเหตุผล

5.1.4 การนำองค์ความรู้ไปใช้

การนำองค์ความรู้ไปใช้หรือ SPA Model ไปใช้ได้จริง ผู้วิจัยจะดำเนินการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ดังนี้

1. นำ SPA Model ไปใช้ในการบริหารตนเอง พัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม จริยธรรม การปฏิบัติที่ดี ความคิดที่ดี การวางตัวที่ดี

2. นำ SPA Model ไปใช้ในการบริหารคนในองค์กร พัฒนาคนในองค์กรให้มีการพัฒนา การจัดวางคนให้ถูกกับงาน การสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน

3. นำ SPA Model ไปใช้ในการบริหารงาน พัฒนาการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ มีความรวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ ผิดพลาดน้อย และตอบโจทย์ความต้องการ

4. นำ SPA Model ไปใช้กับผู้นำในองค์กรต่าง ๆ ในการต่อยอดไปสู่การบริหารคนบริหารงานต่อไป

5. นำ SPA Model ไปใช้ในการบริหารคนในองค์กรต่าง ๆ ในการต่อยอดนำไปสู่การบริหารงานต่อไป

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญและน่าสนใจมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า **สภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา** ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติในการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน ดังนี้ **การบริหารตน** ผู้นำต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติที่ดี คือ **ทางกาย** ประกอบด้วย การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอดทน มีความตื่นตัว กระฉับกระเฉง มีความเสียสละ และมีการวางแผนในการกระจายงานที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรในบังคับบัญชา **ทางวาจา** ประกอบด้วย มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว ไม่วางอำนาจ ไม่ใช้วาจาดูแคลน เหยียดหยาม แต่ต้องมีวาจาที่สร้างพลัง สร้างกำลังใจให้กับทีมงานได้ เข้าใจพนักงานพร้อม ๆ ไปกับการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานมากขึ้น **ทางใจ (ความคิด)** ประกอบด้วย มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ตั้งอยู่บนหลักของความถูกต้อง ปราศจากความลำเอียง มีความภักดีต่อองค์กร และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ต้องเป็นคนที่มองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็นมองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน **การบริหารคน** ผู้นำต้องมีการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ในการบริหารคน มีการดำเนินการ ดังนี้ **การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร** คือ การคัดเลือกผู้เข้ามาทำงานตามเกณฑ์ที่เหมาะสมกับงานในหน้าที่ และความชำนาญของตัวบุคลากรด้วย บุคลากรที่มีประสิทธิภาพจะต้องรับรู้บทบาทและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเพื่อผลประโยชน์ขององค์การและสังคม และที่สำคัญแต่ละคนจะต้องรู้ว่าตนเองอยู่ในฐานะอะไรจะต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสม **การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน** คือ การจัดวางบุคลากรให้อยู่ในตำแหน่ง หน้าที่ ความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และวิสัยทัศน์ของตัวบุคลากร ตระหนักว่าประสิทธิภาพของงานย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเป็นสำคัญ **การบำรุงรักษาบุคลากร** คือ การใช้บุคลากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยให้ความสนใจว่าบุคลากรทุกคนมีโอกาสที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองตลอดเวลา และต้องมีการ สนับสนุนส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเท่าเทียมกัน **การพัฒนาบุคลากร** คือ การเสริมสร้างความรู้ และพยายามทำให้บุคลากรทุกคนมีความอบอุ่นเกิดความมั่นใจ รู้สึกมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง องค์การเป็นเสมือนศูนย์กลางที่คอยทำหน้าที่กระตุ้นและพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจได้ทุกสถานการณ์ แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่ยากต่อการควบคุมก็ตาม และ **การประเมินผลการปฏิบัติงาน** คือ การวัดคุณภาพของการปฏิบัติงาน ด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส โดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งฝักฝ่าย และไร้อคติใด ๆ รวมถึงการแนะนำแนวทางการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรด้วยความจริงใจ ตั้งใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง **การบริหารงาน** ต้องมีการจัดการประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ดังนี้ **ความฉับไว** หมายถึง การใช้เวลาได้อย่างดีที่สุด รวดเร็ว ไม่ทำงานล่าช้า นั่นคือคนที่มีประสิทธิภาพควรทำงานให้เสร็จตามกำหนดเวลา หรืองานบริการ ผู้รับบริการย่อมต้องการความรวดเร็ว ดังนั้นผู้ให้บริการจะต้องสร้างวัฒนธรรมการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จจุดเดียว **ความถูกต้องแม่นยำ** หมายถึง การผิดพลาดในงานน้อย มีความแม่นยำในกฎระเบียบข้อมูลตัวเลข หรือสถิติต่าง ๆ ไม่เลินเล่อจนทำให้เกิดความเสียหายแก่องค์กร **ความรู้** หมายถึง การมีองค์ความรู้ในงานดีรู้จักศึกษาหาความรู้ในเรื่อง

งานที่ทำอยู่ตลอดเวลาคนที่มีประสิทธิภาพควรแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง องค์กรผู้อื่นอินเทอร์เน็ต เป็นต้น และสามารถนำความรู้นั้นมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น **ประสบการณ์** หมายถึง การรอบรู้หรือรู้รอบด้านจากการได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติบ่อยๆ มิใช่มีความรู้ด้านวิชาการ แต่เพียงอย่างเดียว การเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานสูงจะทำงานผิดพลาดน้อย สมควรที่องค์กรจะต้องรักษาบุคคลเหล่านี้ให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุดเพราะคนเหล่านี้จะทำให้องค์กรพัฒนาได้เร็ว **ความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ในองค์กร เช่น คิดระบบ การให้บริการที่ลดขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติงานแบบใหม่ การบริหารงานแบบเชิงรุก เป็นต้น **สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธนัญกร จนฺทวณฺโณ (วรตันติ)** (2564, หน้า 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักการครองตน ครองคน ครองงาน : รูปแบบการบริหารในยุค 4.0) ผลการวิจัยพบว่า หลักการสำคัญทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักบริหารที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งในการบริหารให้ประสบความสำเร็จนั้น มีองค์ประกอบที่จำเป็น 3 ประการ ได้แก่ ตัวผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน และงานที่บริหาร โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาปรับประยุกต์ใช้ในการบริหาร ได้แก่ หลักการครองตน หลักการครองคน และหลักการครองงาน ดังนี้ 1) หลักการครองตน สำหรับผู้บริหาร ได้แก่ หลักการเป็นกัลยาณชน ประกอบด้วย มีความพร้อมในเรื่องศรัทธา ศีล การเสียสละ และปัญญาความรู้ความสามารถ 2) หลักการครองคน ประกอบด้วย หลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ ได้แก่ การเสียสละ การพูดจาสุภาพ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และการวางตนเหมาะสม และ 3) หลักการครองงาน ประกอบด้วย หลักอิทธิบาท 4 ประการ ได้แก่ รักศรัทธาในงานที่ทำ ขยัน เอาใจใส่ และหมั่นตรวจสอบปรับปรุง ซึ่งหากผู้บริหารใช้หลักธรรมในการครองตน ครองคน และครองงาน จะทำให้เป็นนักบริหารที่ประสบความสำเร็จ

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 หลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ดังนี้

หลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน คือ **จักขุมา** มีตาดี มีวิสัยทัศน์ กว้างยาวไกล การมีตาดี หมายถึง การมีสายตามองเห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้าของตัวผู้นำเอง ผู้นำที่ดีจะสามารถมองเห็นในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นเป็นการมองจากตาภายในเทียบได้กับการจินตนาการภาพแห่งอนาคต (Visualization) และมองเห็นว่าจะพัฒนาไปสู่ ณ จุดแห่งความสำเร็จนั้นได้อย่างไร **วิธูโร** มีทักษะในการทำงาน ที่ดีของผู้นำ ประกอบกับการมีความรู้อย่างละเอียดในงาน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในกิจการและหน้าที่การงานของตน หมายถึง ผู้นำที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างดีในการการทำงานในทุกองค์ประกอบขององค์กร สามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้ **นิสสยสัมปันโน** การมีทักษะการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ดี ทำงานได้กับคนทุกระดับชั้น ผูกมัดใจคนไว้ได้ ด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่น ได้แก่ การที่ผู้นำในองค์กรสามารถ สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้กับคนทุกระดับชั้น โดยไม่ถือเนื้อถือตัว ไม่รู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่นยินดีที่จะให้รับฟังร่วมงานเป็นผู้นำใฝ่บริการ (Servant Leadership) มีความโอบอ้อมอารียินดีที่จะช่วยเหลือทุกคนที่กำลังเดือดร้อน **สอดคล้องกับงานวิจัยของพักตร์วิไล ชำปฏิ** (2566, หน้า หน้า 210) หลักปาปณิกธรรมแนวทางการปฏิบัติ หรือกระบวนการพัฒนาการเป็นผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา คือ มีหูตาไว และกว้างไกลสามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์ มีความชำนาญในการปกครอง เข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้

มีผู้สนับสนุนมากขึ้น สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางไว้ประกอบไปด้วย 1) จักขุมา เป็นผู้มีปัญญามองการณ์ไกล 2) วิธุโร เป็นผู้รอบรู้ในการจัดการกิจการงานทุกอย่างอย่างถูกต้อง และ 3) นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้มีมนุษย์ สัมพันธ์ที่ดี **และงานวิจัยของทองดี ปาโส** (2566, หน้า 152) หลักปาปณิกธรรมหมายถึง ผู้นำที่สามารถนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย โดยเป็นผู้ที่มีธรรมเป็นเครื่องชี้นำในการปกครองและการบริหารตามหลัก ปาปณิกธรรม ประกอบด้วย 1) จักขุมา ตาดี คือมีวิสัยทัศน์กว้างยาวไกล 2) วิธูโรจัดเจน ธุรกิจ คือ มีทักษะในการทำงานที่ดีของผู้นำ 3) นิสสยสัมปันโน พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย คือ การมีทักษะการสื่อสารมนุษยสัมพันธ์ดี

หลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน คือ **ทาน** คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน **ปิยวาจา** คือ มีคำพูดที่สุภาพ น่าฟัง มีเหตุผล มีความจริงใจ สร้างสรรค์ มีประโยชน์ ให้คำปรึกษาและนำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้มีความน่าเชื่อถือ **อัตถจริยา** คือ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน อุทิศตนเพื่อประโยชน์สาธารณะ และช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีจิตอาสาพร้อมรับใช้ประชาชนชนตลอดเวลา ช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยสร้างอาชีพให้กับชุมชน **สมานัตตตา** คือ มีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียง ไม่เหลือปฏิบัติ ให้ความเป็นกันเองกับทุกคน

หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน คือ **ฉันทะ** คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำให้เกิดศรัทธาที่จะมุ่งมั่นตั้งใจทำงาน ก็จะเกิดผลงาน **วิริยะ** คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเทกับสิ่งที่เรารักศรัทธา ถ้าไม่พากเพียรทำจริง ๆ จัง ๆ ถือว่าไม่มีความรักศรัทธาในงานนั้นจริง ผลงานที่ดี ๆ จะไม่เกิดเป็นการทำเพียงสักได้ทำเป็นการสูญเสียเวลาที่ถือว่ามีค่ามากต่อชีวิตของคนเราไปอย่างน่าเสียดาย วิริยะจึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่กล้าท้าทายต่ออุปสรรคทั้งปวงเพื่อเป้าหมายคือความสำเร็จนั่นเอง **จิตตะ** คือ เป็นสมาธิ จดจ่อและรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็น ขั้นตอนไหนของงานหรือของชีวิต ผลที่ตามมา คือ ถ้าเอาจิต ไปจับแล้วจะเกิดความรอบรู้ทุกขั้นตอน สามารถแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงวิธีการทำงานได้ทันเวลา ทำให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย มีความราบรื่นตามขั้นตอน วิธีการสร้างจิตตะให้เกิดผลดีคือ ต้องหมั่นคิด หมั่นติดตามและตั้งคำถามในวิธีการปฏิบัติงาน อยู่ตลอดเวลา เป็นขั้นตอนที่สร้างความรอบคอบให้กับตนเอง อย่างแท้จริง **วิมังสา** คือ การมีปัญญาและเหตุผล จึงเป็นการไตร่ตรองทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา เป็นสิ่งที่ควรทำและทำร่วมกับคนอื่น ถ้าคิดคนเดียวไตร่ตรองอยู่คนเดียวจะเข้าข้างตนเองมองหาความผิดพลาดไม่พบ ในขั้นตอนนี้จะค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ให้สามารถกำกับขั้นตอนต่าง ๆ ของงานให้ดำเนินไปด้วยดีและมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น **สอดคล้องกับงานวิจัยของนายนฤดล มะโนศรี** (2565, หน้า 31) หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จหรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ท้อถอย 3) จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น **และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของบุษบา ชมที** (2566, หน้า 42)

หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง วิถีทางหรือหลักการที่จะนำองค์กรไปสู่จุดหมาย เป้าหมายขององค์กรหรือไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ ความพอใจในงาน ความรักความชอบในงานที่ทำต้องการที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ 2) วิริยะ คือ มีความพากเพียรในงาน มุ่งมั่น ทุ่มเท ไม่ย่อท้อแต่ปัญหาและอุปสรรค เพื่อให้งานที่ทำบรรลุผล 3) จิตตะ คือ ใจจดจ่อ อยู่กับงาน ไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย เอาใจใส่ในงานที่ได้รับผิดชอบ อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่ สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา คือ การใช้ปัญญาในพิจารณา ไตร่ตรอง ในสิ่งที่กระทำ วิเคราะห์สังเคราะห์ สร้างสรรค์และพัฒนา

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

1. ผู้นำทางการเมือง ควรมีการร่วมกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติธรรม วิปัสสนากรรมฐาน การสวดมนต์ข้ามปี การเรียนหลักธรรมขั้นพื้นฐาน กิจกรรมฟังธรรมเทศนาในวันพระ เป็นต้น

2. ผู้นำทางการเมือง ควรเป็นผู้มีความรู้ทางด้านศาสนา และผ่านการสอบนักธรรมศึกษาชั้นตรีเป็นอย่างน้อย

3. ผู้นำทางการเมือง ควรเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการปลูกฝังด้านศาสนาของประชาชนตั้งแต่ในระดับอนุบาล

4. ผู้นำทางการเมือง ควรเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดหลักธรรมที่ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันผ่านทางแอปพลิเคชั่นต่าง ๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้ที่สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ควรทำการศึกษาวิจัย “จริยธรรมที่พึงปฏิบัติของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย”

2. ควรทำการศึกษาวิจัย “บทบาทของผู้นำทางการเมืองที่มีต่อพระพุทธศาสนา”

3. ควรทำการศึกษาวิจัย “การนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้กับการบริหารของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย”

บรรณานุกรม

1. หนังสือทั่วไป

ชุบ กาญจนประกร. (2532). *รัฐประศาสนศาสตร์.* กรุงเทพฯ: มงคลการพิมพ์.

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์. (2545). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์.* กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ติน ปรัชญาพฤทธิ์. (2527). *ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธัญญา ผลอนันต์. (2547). *การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล : แนวทางสร้างความพึงพอใจแก่พนักงาน.* กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

นิรมิต เทียมทัน. (2555). *กลยุทธ์การบริหารจัดการที่มุ่งความสำเร็จขององค์กรและยุทธศาสตร์การบริหารการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.

พัณศา คดีพิศาล. (2553). *ประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของพนักงานบริษัท เวิลด์พลาส จำกัด และบริษัทในเครือ.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พนัส หันนาคินทร์. (2542). *ประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคล.* กรุงเทพฯ: พรานนกการพิมพ์.

พระครูสิริจันทนิวิฐ. (2549). *ภาวะผู้นำเชิงพุทธ.* กรุงเทพฯ: นิติธรรมการพิมพ์.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺจิตฺโต). (2549) *พุทธวิธีบริหาร.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พยอม วงศ์สารศรี. (2552). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *ภาวะผู้นำเชิงพุทธ.* กรุงเทพฯ: นิติธรรมการพิมพ์.

_____. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธทาสภิกขุ. (2561). *การเสริมสร้างจริยธรรมแก่เด็กวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์.

_____. (2549). *การงานที่เป็นสุข.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

วิทยา ประทุมธารารัตน์. (2542). *ชีวิต การงาน หลักธรรม ใต้ร่มกาสาวพัสตร์.* นนทบุรี: ธารบัวแก้ว.

วิลาวรรณ รพีพิศาล. (2550). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์ จากแนวคิด ทฤษฎี สู่ภาคปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

เศาวนิต เศาณานนท์. (2542). *ภาวะผู้นำ.* นครราชสีมา: พิมพ์ลักษณ์.

สมใจ ลักษณะ. (2553). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน.* กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สาคร สุขศรีวงศ์. (2558). *การจัดการ:จากมุมมองนักบริหาร.* กรุงเทพฯ: จี.พี.ไซเบอร์พรินท์.

สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร. (2545). *การพัฒนาบุคลากรและการฝึกอบรม.* กรุงเทพฯ: วี.เจ.พริ้นติ้ง.

สุภาวดี ขุนทองจันทร์. (2559). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างบูรณาการ.* กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ไสว มาลาทอง (2552). *คู่มือการศึกษาจริยธรรม.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

อุษณีย์ จิตตะปาโล. (2555). การบริหารงานบุคคลระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปวส. กรุงเทพ ฯ : ศุนย์ส่งเสริมวิชาการ.

อำนวย แสงสว่าง. (2544). *การบริหารงานบุคคล.* กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.

2. ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รายงานการวิจัย

จิราพร ชุมบางหมัง. (2556). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร บริษัท สีมาธุรกิจ จำกัด.* (ค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ณัฐธยาน์ รัตนินปฐมภัค. (2563). *กลยุทธ์การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครนายก.* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ธนภรณ์ พรรณราย. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา.* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธนิต รัตนศักดิ์ดา. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี.* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศิลปศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.

นฤดล มะโนศรี. (2565). *การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลยหนองบัวลำภู.* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพุทธบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุษบา ชมที. (2566). *การศึกษาและวิเคราะห์หลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1.* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ปิติ วัลยะเพ็ชร์. (2549). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ.* (รายงานการวิจัย). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พัชรินทร์ ศรีสุวพันธ์. (2551). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1.* (ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พระปัญญา โชติธมฺโม (แก้วหาวงค์). (2561). *ภาวะผู้นำตามหลักปาปณิกธรรมของผู้บริหารเทศบาลเมืองท่าเรือพระแท่น อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี.* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพิน อนีโฆ (พลเสน). (2564). *การบูรณาการหลักสังคหวัตถุเพื่อส่งเสริมการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี.* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาชัยวัฒน์ จตฺตมโล (พรหมสนธิ). (2560). *รูปแบบการบริหารงานบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4*. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พลอยไพลิน ตันเจริญพงศ์ และ จิดาภา ถิรศิริกุล. (2565). *ทัศนคติของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.

เพ็ญนภา ศรีแปลก. (2563). *การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

วนัส ปิยะกุลชัยเดช และเอกวีร์ มีสุข. (2565). *แนวคิดความเป็นผู้แทนทางการเมืองและการปรับใช้ในการเมืองไทย*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ศาสตร์ศิลป์ ทองแรง. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

สมพงศ์ รัตนนุพงศ์. (2558). *คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM*. (สารนิพนธ์ปริญญาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2550). *หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์.* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อัจฉรา อยุทธศิริกุล. (2561). *การศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรสุดา ดุสิตรัตนกล. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสานักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีของบุคลากรส่วนกลาง.* (สารนิพนธ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์. (2554). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการหลักสังคหวัตถุ 4 ของฝ่ายทะเบียนที่ว่าการอำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์.* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

3. วารสาร บทความ

ก๊ก ดอนสำราญ. (2562). *จริยธรรมที่เหมาะสมกับคนในสังคม.* วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 7(2), 1-10.

เกรียงไกร บุญมั่ง และขวัญฟ้า ศรีประพันธ์. (2565). *การสื่อสารภาพลักษณ์ทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของนักการเมืองไทย.* วารสารการสื่อสารมวลชน คณะการสื่อสารมวลชน, 10(2), 195 – 220.

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2563). *หลักพุทธธรรมแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย.* วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา, (27(1), 27 – 36.

ฉันท์ทิพย์ จำเดิมเผด็จศึก และณัฐฐิพล ปูรานิธี. (2562). *การจัดการความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลเชิงพุทธ.* วารสารบัณฑิตปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 7(2), 257.

ไชยะ เทพา. (2564). *ภาวะผู้นำทางการเมืองในยุคโควิด – 19. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 4(3), (กันยายน - ธันวาคม 2564). หน้า 1027 – 1044.

ทองดี ปาโส. (2566). *ภาวะผู้นำตามหลักปาปณิกธรรมของการบริหารองค์กรในยุคชีวิตวิถีใหม่.* วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์ (กรกฎาคม - สิงหาคม 2566), 6(4), 145-157.

ธพลศจกรณ์ พิมพิชัยธกุล และสืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา. (2564). *กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนมาตรฐานสากลตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 14(2), 1-13.

พักตร์วิไล ชำปฏิ. (2566). *รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามหลักปาปณิกธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา.* วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(3) : 1805 – 1828.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนฺทโชโต). (2565). *วิเคราะห์การเมืองการปกครองของไทยตามแนวพระพุทธศาสนา*. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9(4), 1-10.

พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์ (ประไพ ปุญฺกาโม) และคณะ. (2562). *การบริหารอำนาจตามแนวพุทธในระบบการปกครองแบบธรรมรัฐ*.วารสาร มจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 8(4), 34-48.

พระครูสุนทรวัชรกิจ. (2562).*การบริหารอำนาจตามแนวพุทธในระบบการปกครองแบบธรรมรัฐ.* วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์, 3(2), 52-64.

พระปลัดสมเกียรติ อำสุธโร และคณะ. (2564). *การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล.* วารสารบัณฑิตศึกษาปริทัศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 9(1), 72-75.

พระภิญโญ ตสฺสนาโม. (2563). *การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย.* วารสาร มจร. เลย ปริทัศน์, 1(2), 1-14.

พระสมโชค คุตฺตธมฺโม (เกื้อกลิ่น) และคณะ. (2565). *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์, 7(2), 927 - 936.

พิชิต อวิรุทธพาณิชย์ และพูนชัย ปันธิยะ. (2560). *หลักฐานธรรมกายในคัมภีร์พุทธโบราณ ฉบับวิชาการ 1.* วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 23(2), 209-215.

พิเชฐ สมบัติศิริ. (2563). *กลยุทธ์การจัดการภาพลักษณ์ทางการเมืองของผู้นำรัฐบาล : กรณีศึกษาพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา.* วารสารการบริหารปกครอง, 9(2), 523.

ไพบูลย์ สุขเจตนี. (2562). *การเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา.* วารสารวิจยวิชาการ, 2(2), 163-176.

มลธิดา อุบลรัตน์. (2565). *หลักอิทธิบาท 4: เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มีความสุข.* วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 5(2), 150-161.

รัชณีย์ เจริญนนท์. (2565). *หลักสังคหวัตถุ 4: หัวใจของงานบริหารทั่วไป.* วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 6(1), 290-300.

วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ. (2562). *อิทธิบาทธรรมกับการบริหารองค์กร.* วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2(1), 56-62.

ศรชัย ท้าวมิตร. (2564). *วิเคราะห์ภาวะผู้นำทางการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา.* วารสารวิชาการรัตนบุศย์ (RATANABUTH JOURNAL), 3(2), 1-15.

สมพร เหลาฉลาด และคณะ. (2561). *ลักษณะและผลการเผยแผ่ธรรมะเชิงรุกของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี).* วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 14(1), 190-199.

โสภณ บัวจันทร์. (2562). *การนำหลักอิทธิบาทธรรมไปประยุกต์ใช้ในการเรียนของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี*. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น, 3(2), 32-51.

อดิศักดิ์ ปิยะสุวรรณ (2566). *หลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับการบริหารงานของการประปานครหลวง.* วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 6(3), 286-293.

บรรณานุกรม (ต่อ)

4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (24 มิถุนายน 2564). *10 เรื่องสำคัญวันอภิวัฒน์สยาม 24 มิถุนายน 2475*. สืบค้น 1 สิงหาคม 2567 จาก https://www.bangkokbiznews.com/social/945064.

ดีเอ็มซี ดอท ทีวี. (18 กันยายน 2553). *สังคหวัตถุ 4 หลักของการอยู่ร่วมกัน.* สืบค้น 20 มิถุนายน 2567 จาก https://www.dmc.tv/pages/top_of_week/

ปิยกร อภิบาลศรี. (2567). *หลักประชาธิปไตย*. บทความเอกสารวิชาการวิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ. สืบค้น 1 สิงหาคม 2567. จาก http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/read.php?bibid=11817&cat=4&typ=4&file=IS6D_610624.pdf.

ประคัลภ์ ปัณฑพลังกูร .(2566). *5 คุณสมบัติสำคัญของการเป็นผู้นำที่ดี* . สืบค้น 29 พฤษภาคม 2566 จาก https://prakal.wordpress.com/2010/06/, [].

ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ. (24 ตุลาคม 2562). *ภาวะผู้นำกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย.* สืบค้น 20 ธันวาคม 2566 จาก https://www.naewna.com/politic/columnist/41836.

โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (22 ธันวาคม 2560). *พระไตรปิฎก เล่มที่ 20 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 12 [ฉบับมหาจุฬาฯ] อังคุตตรนิกาย เอก-ทุก-ติกนิบาต.* สืบค้น 20 มิถุนายน 2567 จากhttps://84000.org/tipitaka/read/m_siri.php?B=20&siri=64.

พระมหาธนัญกรณ์ จนฺทวณฺโณ (วรตันติ). (2564). *หลักการครองตน ครองคน ครองงาน : รูปแบบการบริหารยุค 4.0.* สืบค้น23 มิถุนายน 2567 จาก https://plg.onab.go.th/th/file/get/file/20210727477926165c77710a0f6ac83e96d8e923163038.pdf.

พระไตรปิฎก91. (2567). *ศึกษาพระไตรปิฎก จากหัวข้อธรรม พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย (เล่มสีน้ำเงิน).* สืบค้น 4 สิงหาคม 2567 จาก https://www.tripitaka91.com.

รัตนาภรณ์ แววกระโทก. (2566). ผู้นำที่ดีควรมีคุณสมบัติอย่างไร. สืบค้น 29 พฤษภาคม 2566 จาก https://prakal.wordpress.com/2010/06/.

วัชรา ไชยสาร. (2567). *พัฒนาการมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและพหุการเมือง : การเมืองภาคประชาชน*. สืบค้น 1 สิงหาคม 2567 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=16001&filename=visit

สมพิศ สุขแสน. (2559). *เทคนิคการทำงานให้มีประสิทธิภาพ (ออนไลน)*. สืบค้น 1 สิงหาคม 2567 จาก http://library.uru.ac.th/article/htmlfile/technic_work1.pdf [2559, กุมภาพันธ25].

สุทธิชัย ปัญญโรจน์. (2566). *การสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมือง.* สืบค้น 29 พฤษภาคม 2566 จาก https://www.gotoknow.org/posts/464222.

อรศิริ เกตุศรีพงษ์. (2550). *สังคหวัตถุ 4 วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้.* สืบค้น 7 สิงหาคม 2567 จาก https://www.botlc.or.th/

บรรณานุกรม (ต่อ)

5. เอกสารต่างประเทศ

Barbara Kelleman (ed). (1984). Leadership as a Political in Leadership: Multidisciplinary Perspective. New Jersey: Prentice Hall.

Drafke, Michael W & Kossen, Stan. (1998). The Human Side of Organizations. United States: Addison Longman, Inc.

William J. Reddin. (1970). Managerial Effectivenss. New York: McGraw – Hill Book Co.,

บุคลานุกรม (สัมภาษณ์)

ลำดับ	ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์	วันเดือนปีที่สัมภาษณ์
1.	ชื่อ – สกุล : พระราชวิสุทธกวี (ไมตรี ปภารตโน) ตำแหน่ง : เจ้าคณะภาค 16 ธรรมยุติ	19 มีนาคม 2567
2.	ชื่อ – สกุล : พระราชปริยัติเวที กิตติปณฺโญ (สง กรณรพลายชุม) ตำแหน่ง : เจ้าอาวาสวัดมุมป้อม จังหวัดนครศรีธรรมราช	8 มีนาคม 2567
3.	ชื่อ – สกุล : พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม ตำแหน่ง : ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช	11 กุมภาพันธ์ 2567
4.	ชื่อ – สกุล : พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที ตำแหน่ง : ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมะนาวหวาน จังหวัดนครศรีธรรมราช	10 มีนาคม 2567
5.	ชื่อ – สกุล : พระพรหมเขตคณารักษ์ ตำแหน่ง : เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก จังหวัดนครศรีธรรมราช	8 มีนาคม 2567
6.	ชื่อ – สกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัญญัติ แพรกปาน ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	8 มีนาคม 2567
7.	ชื่อ – สกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก นุ่นกล่ำ ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	12 มีนาคม 2567
8.	ชื่อ – สกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ พอพล อุบลพันธุ์ ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	10 มีนาคม 2567
9.	ชื่อ – สกุล : รองศาสตราจารย์ ดร.รงค์ บุญสวยขวัญ ตำแหน่ง : อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนครศรีธรรมราช เขต 1	8 มีนาคม 2567

ลำดับ	ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์	วันเดือนปีที่สัมภาษณ์
10.	ชื่อ – สกุล : รองศาสตราจารย์ ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์	22 มีนาคม 2567
11.	ชื่อ – สกุล : นายสุธรรม จริตงาม ตำแหน่ง : สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคพลังประชารัฐ	15 มีนาคม 2567
12.	ชื่อ – สกุล : นายวิทยา แก้วภราดัย ตำแหน่ง : สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (แบบบัญชีรายชื่อ) พรรครวมไทยสร้างชาติ	20 มีนาคม 2567
13.	ชื่อ – สกุล : นายชัยชนะ เดชเดโช ตำแหน่ง : สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์	21 มีนาคม 2567
14.	ชื่อ – สกุล : นายษฐา ขาวขำ ตำแหน่ง : สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคภูมิใจไทย	15 มีนาคม 2567
15.	ชื่อ – สกุล : นางสาวพิมพ์ภัทรา วิชัยกุล ตำแหน่ง : รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม พรรครวมไทยสร้างชาติ	16 มีนาคม 2567
16.	ชื่อ – สกุล : นายพิชัย บุญยเกียรติ ตำแหน่ง : อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช	25 มีนาคม 2567
17.	ชื่อ – สกุล : ดร.กณพ เกตุชาติ ตำแหน่ง : นายกเทศมนตรีนครนครศรีธรรมราช	23 มีนาคม 2567
18.	ชื่อ – สกุล : นายธนาวุฒิ ถาวรพราหมณ์ ตำแหน่ง : นายกเทศมนตรีเมืองปากพูน	8 มีนาคม 2567
19.	ชื่อ – สกุล : นายพงศ์เทพ ฟุ้งตระกูล ตำแหน่ง : นายกเทศมนตรีตำบลท่าศาลา	16 มีนาคม 2567
20.	ชื่อ – สกุล : นายวิฑูรย์ หม่อมปลัด ตำแหน่ง : นายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่อนพิบูลย์	12 มีนาคม 2567

ลำดับ	ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์	วันเดือนปีที่สัมภาษณ์
21.	ชื่อ – สกุล : นายวัชระ ถาวรพราหมณ์ ตำแหน่ง : สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ประธานสภา)	24 มีนาคม 2567
22.	ชื่อ – สกุล : นายสุเมธ รัตนนาคินทร์ ตำแหน่ง : สมาชิกเทศบาลนครนครศรีธรรมราช (ประธานสภา)	8 มีนาคม 2567
23	ชื่อ – สกุล : นายชยะพัฒน์ ทองนวล ตำแหน่ง : สมาชิกเทศบาลเมืองปากพนัง (ประธานสภา)	4 กุมภาพันธ์ 2567
24.	ชื่อ – สกุล : นายสมโชค ใจดี ตำแหน่ง : สมาชิกเทศบาลตำบลถ้ำใหญ่ (ประธานสภา)	15 มีนาคม 2567
25.	ชื่อ – สกุล : นายสิน อ่อนทอง ตำแหน่ง : สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขันธ์ (ประธานสภา)	26 ธันวาคม 2566

บุคลานุกรม (เสวนากลุ่ม)

ลำดับ	ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์	วันเดือนปีที่สัมภาษณ์
1.	ชื่อ – สกุล : พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช	9 เมษายน 2567
2.	ชื่อ – สกุล : พระครูสุรัตวิหารการ เขมธมฺโม ตำแหน่ง : เจ้าอาวาสวัดท่าแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช	9 เมษายน 2567
3.	ชื่อ – สกุล : พระมหายุทธนันท์ อตฺถจินโต (จันทา) ตำแหน่ง : เลขาเจ้าคณะภาค 16 (ธรรมยุต)	9 เมษายน 2567
4.	ชื่อ – สกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ ทองทศ ตำแหน่ง : คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	9 เมษายน 2567
5.	ชื่อ – สกุล : พระมหาประทิ่น เขมจารี ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช	9 เมษายน 2567
6.	ชื่อ – สกุล : นายสัมพันธ์ ทองสมัคร ตำแหน่ง : อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์	9 เมษายน 2567
7.	ชื่อ – สกุล : นายอาญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ ตำแหน่ง : อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคพลังประชารัฐ	9 เมษายน 2567
8.	ชื่อ – สกุล : ว่าที่ร้อยตรี พีรพันธุ์ สุวรรณโอภาส ตำแหน่ง : ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด	9 เมษายน 2567
9.	ชื่อ – สกุล : นายสมชาย สังข์วิเชียร ตำแหน่ง : รองประธานสภาเทศบาลนครนครศรีธรรมราช	9 เมษายน 2567
10.	ชื่อ – สกุล : นายไพโรจน์ รัตนธน ตำแหน่ง : นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน	9 เมษายน 2567

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ชื่อ – สกุล	ดร.สันติ อุนจะนำ
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
ชื่อ – สกุล	ดร.สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
ชื่อ – สกุล	พระครูวินัยธรอธิษฐ์ สุวฑฺโฒ, ดร.
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
ชื่อ – สกุล	พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร, ดร.
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
ชื่อ – สกุล	พระเมธีวชิราภิรัต, ผศ.ดร.
ตำแหน่ง	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๓๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๙ **วันที่** ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.สันติ อุนจะนำ

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดตังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗ **วันที่** ๙ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดตังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ด่วนที่นการตรวจสอบเรียบร้อย

Tyson Text Thanes

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗ วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูวินัยธร อธิษฐ์ สุวฑโฒ, ดร.

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช

ยินดีให้ความอนุเคราะห์ด้วยเต็มใจ
พระครูวินัยธรอธิษฐ์ สุวฑโฒ
๑ ก.ย. ๖๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗ **วันที่** ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร, ดร.

ด้วย นายอัศรินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช

- ลงนามในหนังสือ
- ตรวจแล้ว
- ปรับแก้ตามเสนอ

9/9/66

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗ **วันที่** ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระเมธีวชิราภิรัต, ผศ.ดร.

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช

มหามกุฏราชวิทยาลัย

๙ ก.ย. ๖๖

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ สัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ดร.กณพ เกตุชาติ

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

อนุเคราะห์ตามเสนอ

(นายกณพ เกตุชาติ)
นายกเทศมนตรีนครนครศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายธนาวุฒิ ถาวรพราหมณ์

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)” โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายพิชัย บุญยเกียรติ

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ขอนิมนต์ ในความร่วมมือ.

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

(นายพิชัย บุญยเกียรติ)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายวิฑูรย์ หม่อมปลัด

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ยินดีให้ดำเนินการสัมภาษณ์

วิฑูรย์ หม่อมปลัด

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายพงศ์เทพ ฟุ้งตระกูล

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม (ระตะนิล)

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาบริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพรหมคีรี
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูพรหมเขตคณารักษ์

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๔๐-๙๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๓๖(๒)/ว ๐๐๐๒

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระราชปริยัติเวที

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘

อาตมภาพได้รับนิมนต์
พระพรหมวชิรเวที
เจ้าอาวาสวัดสุทัศนาราม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระราชวิสุทธิกวี, ดร.

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๔ ธันวาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร ผศ.(พิเศษ) พอพล อุบลพันธุ์

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์

๔ ธ.ค. ๒๕๖๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๑๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๙ ธันวาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล่ำ

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘

รับเรื่องเรียบร้อย
(ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล่ำ)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๓๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๔ ธันวาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.บัญญัติ แพรกปาน

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๘๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ ยว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.วงศ์ บุญสวยขวัญ

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. [illegible]

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ ฮว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.สิบพงศ์ ธรรมชาติ

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สมัครรับเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย.

รศ.ดร.สิบพงศ์ ธรรมชาติ

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาหรุ อำเภอพรหมคีรี
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๒๒๔-๕ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวพิมพ์ภัทรา วิชัยกุล

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรธัชวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสาลนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(รศ. ดร.พิมพ์ภัทรา วิชัยกุล)

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

๑๒ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายชัยชนะ เดชเคโช

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘

ยินดีให้ความร่วมมือเป็นอย่างยิ่ง

(ชัยชนะ เดชเคโช)
สมัครสมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
พระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลน่าพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๒๖(๒)/ว ๐๐๒๐

๔ ธันวาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายวิทยา แก้วภราดัย

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรขัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๔๐-๙๒๘๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๒๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายษฐา ขาวขำ

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันหภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีให้ความอนุเคราะห์

(นายษฐา ขาวขำ)

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๗๒๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายสุธรรม จริตงาม

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๓๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายชยะพัฒน์ ทองนวล

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายวัชระ ถาวรพราหมณ์

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๓๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายสมโชค ใจดี

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.ถันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘

ขอความอนุเคราะห์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๓๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายสิน อ่อนทอง

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๓๒๘

ยินดีให้ความอนุเคราะห์
๒๔ พ.ย. ๖๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาหรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๓๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๓๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายสุเมธ รัตนนาคินทร์

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๓๒๘

(สุเมธ รัตนนาคินทร์)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาหรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๘
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๒๕(๒)/ว ๐๐๐๗

๓ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เจริญพร นายไพโรจน์ รัตนธน

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๓ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เจริญพร นายสมชาย สังข์วิเชียร

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ยินดีให้ความอนุเคราะห์
(นายสมชาย สังข์วิเชียร)
๙/เม.ย./๖๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๒(๒)/ว ๐๐๐๗

๓ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เจริญพร นายสัมพันธ์ ทองสมัคร

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาบริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๓ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เจริญพร นายอาญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๗๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๓๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๓ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.สุรินทร์ ทองทศ

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ ทองทศ)
คณบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๓ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล, ผศ.ดร.

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๓๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๓ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูสุรัตวิหารการ เขมธมฺโม

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๑๐๗ วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระมหาประทีน เขมจารี

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๓ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระมหายุทธนันท์ อคฺคจินฺโต (จันทา)

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๒๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๓ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย
เจริญพร ว่าที่ ร.ต.พีรพันธุ์ สุวรรณโอภาส

ด้วย นายอัครินทร์ สมศักดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา (THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายอัครินทร์ สมศักดิ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

ภาคผนวก ง

ภาพถ่ายการดำเนินกิจกรรมงานวิจัยดุษฎีนิพนธ์

ภาพถ่ายดำเนินกิจกรรมสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่ม
การวิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา”

นายกณพ เกตุชาติ

นายวิฑูรย์ หม่อมปลัด

นายชยะพัฒน์ ทองนวล

น.ส.พิมพ์ภัทรา วิชัยกุล

นายชัยชนะ เดชเดโช

นายพงศ์เทพ ฟุ้งตระกูล

นายวัชระ ถาวรพราหมณ์

นายสิน อ่อนทอง

ผศ.(พิเศษ) พอพล อุบลพันธุ์

นายสุเมธ รัตนนาคินทร์

นายษฐา ขาวขำ

ผศ.ดร.บัญญัติ แพรกปาน

นายวิทยา แก้วภราดัย

นายสมโชค ใจดี

พระราชวิสุทธิกวี (ไมตรี ปภารตโน)

นายสุธรรม จริตงาม

ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล่ำ

รศ.ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ

รศ.ดร.รงค์ บุญสวยขวัญ

พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที

พระครูพรหมเขตคณารักษ์

พระราชปริยัติเวที

Focus Group

ภาคผนวก จ

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ จว. ๔๒๒/๒๕๖๖

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

TITLE : THE POLITICAL LEADER IN DEMOCRATIC SYSTEM ACCORDING TO BUDDHISM

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

อัครินทร์ สมศักดิ์

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๖ วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๕๘๘/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา
หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา” แบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับการบูรณาการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม การบูรณาการสร้างองค์ความรู้ในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

2. โปรดตอบคำถามตามสภาพที่เป็นจริง คำตอบของท่านมีคุณร่ายิ่งต่อการวิจัย เพราะจะทำให้ทราบข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่การศึกษาผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ข้อมูลที่ท่านตอบจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด หากท่านรู้สึกไม่สบายใจสามารถไม่ตอบคำถามได้ ผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะเป็นข้อมูลในภาพรวมเท่านั้น และจะดำเนินการให้สอดคล้องภายใต้เงื่อนไขจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทุกประการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำหรับความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ของท่านไว้ ณ โอกาสนี้

อัครินทร์ สมศักดิ์
นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ.....นามสกุล.....

ฉายา.....

ที่อยู่ปัจจุบัน วัด/บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

วันและเวลาที่ให้สัมภาษณ์ วัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

ตอนที่ 2 ตามทัศนะของท่าน สภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ณ สถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างไร (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคหรือสิ่งที่คุกคาม)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ตามทัศนะของท่าน ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีปัจจัยใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ตามทัศนะของท่าน การบูรณาการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในประเด็นดังต่อไปนี้ ควรเป็นอย่างไร

4.1 ด้านการบริหารตน (ปาปณิกธรรม ประกอบด้วย จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน)

.....

.....

4.2 ด้านการบริหารคน (สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา)

.....

.....

4.3 ด้านการบริหารงาน (อิทธิบาท4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา)

.....

.....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามทัศนะของท่าน การบูรณาการเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้ในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในประเด็นดังต่อไปนี้ ควรเป็นอย่างไร

5.1 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

5.2 ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

5.3 การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำหรับความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ของท่านไว้ ณ โอกาสนี้

อัครินทร์ สมศักดิ์
นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล : นายอัครินทร์ สมศักดิ์

วัน เดือน ปีเกิด : 1 มิถุนายน 2520

สถานที่อยู่ : 129/134 หมู่ที่ 2 ตำบลปากนคร อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษา : บริหารธุรกิจบัณฑิต (การตลาด) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

: ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประสบการณ์การทำงาน

ปัจจุบัน : ผู้จัดการทีม Business Director (ธนาคารไทยพาณิชย์)